

การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส
ในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

นายภูริวรรษ คำอ้ายกาวิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROPOSED EDUCATIONAL STRATEGIES TO DEVELOP ESSENTIAL LIFE SKILLS
IN SOCIAL INCLUSION PROMOTION FOR UNDERPRIVILEGED CHILDREN

Mr. Phuriwat Khamaikawin

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education
Department of Educational Policy, Management, and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการ ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม
โดย	นายภูริวรรษ คำอ้ายกาวิน
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. สุรสิทธิ์ วชิรขจร

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จริญญา มาติลโกวิท)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรสิทธิ์ วชิรขจร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชื่นชนก โควินท์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หทัยรัตน์ ทับพร)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร. พะโยม ชินวงศ์)

ภูริวรรช คำอ้ายกาวิน : การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (PROPOSED EDUCATIONAL STRATEGIES TO DEVELOP ESSENTIAL LIFE SKILLS IN SOCIAL INCLUSION PROMOTION FOR UNDERPRIVILEGED CHILDREN) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ. ดร. สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 328 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม และวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ตลอดจนนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยใช้เทคนิคการรวบรวมข้อมูลทั้งปริมาณและคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำกว่าเด็กทั่วไป และเด็กด้อยโอกาสมีระดับทักษะชีวิตอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำและไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไป เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาสโดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าที่ (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ควรได้รับการพัฒนาในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จำนวน 8 ทักษะ ประกอบด้วย (1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (3) ทักษะการแก้ปัญหา (4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (5) ทักษะการตัดสินใจ (6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน (7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ (8) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2) ด้านโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยเอื้อต่อการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมากที่สุดแต่เอื้อต่อการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมในระดับปานกลางต่ำที่สุด ส่วนโครงสร้างสถานศึกษาเอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่ครอบครัวและภาคเอกชนยังมีปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับค่อนข้างต่ำกว่าทุกด้านของโครงสร้าง 3) กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม กลยุทธ์ที่ 2 บริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมมาตรการป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกลยุทธ์ที่ 5 แก่ใจและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทาง
การศึกษา
สาขาวิชา พัฒนศึกษา
ปีการศึกษา 2557

ลายมือชื่อ นิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5584286927 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS: LIFE SKILLS / UNDERPRIVILEGED CHILDREN / SOCIAL INCLUSION

PHURIWAT KHAMAIAKAWIN: PROPOSED EDUCATIONAL STRATEGIES TO DEVELOP ESSENTIAL LIFE SKILLSIN SOCIAL INCLUSION PROMOTION FOR UNDERPRIVILEGED CHILDREN. ADVISOR: UBONWAN HONGWITYAKORN, Ph.D., CO-ADVISOR: ASSOC. PROF. SURASIT VAJIRAKACHORN, Ph.D., 328 pp.

The objectives of this study are three folds: analyzing the current status and needs assessment of underprivileged children's essential life skills for social inclusion, synthesizing the structure and its interaction of those essential life skills for educating the underprivileged children, and proposing educational strategies to improve the underprivileged children's essential life skills for social inclusion. The data—quantitative and qualitative—were collected respectively through a survey questionnaire, in-depth interviews, and a focus-group interview. The result shows that the underprivileged children were accepted as social members at the medium level—lower than those of the normal ones; however, they both have somewhat medium level of essential life skills without any statistically significant differences among the two groups. Generally, the normal children were expected to have higher level of these skills as there is a difference indicated by a $t = 2.50$ at $p = .05$. The frequently mentioned skills include: critical thinking, creative thinking, problem solving, effective communication, decision making, self-awareness, coping with emotion, and interpersonal relationship. The overall structure and its interaction of educating those skills were at medium level with the highest level of governmental service accessibility, the medium level of social networking, the high level of all aspects of school internal affairs, and the somewhat low level of the interaction between family and private sectors. The educational strategies proposed are: (1) reinforce educational policy that improves underprivileged children's essential life skills for social inclusion; (2) empower school internal affairs to embrace the underprivileged children's essential life skills for social inclusion; (3) promote social inclusion education that embeds the essential life skills for the underprivileged children; (4) enhance protection protocols for the underprivileged children via student a care system; and (5) support correction and retrieval protocols that emphasize the underprivileged children's essential life skills.

Department: Educational Policy, Student's Signature

Management, and Leadership Advisor's Signature

Field of Study: Development Education Co-Advisor's Signature

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.จรรุญศรี มาติลกโกวิท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นชนก โควินท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ ทับพร ดร.พะโยม ชินวงศ์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขในการดำเนินการ ผู้วิจัยซาบซึ้งและถือเป็นพระคุณอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสาขาพัฒนศึกษาทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำด้วยดีเสมอมา ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือ ให้คำแนะนำในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย นักวิชาการ ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียนในโรงเรียนที่เป็นพื้นที่วิจัยทุกท่าน ที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถาม ให้สัมภาษณ์ ให้ความความคิดเห็นข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทำให้ได้ข้อมูลสมบูรณ์ครบถ้วนในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ร่วมกันอภิปรายกลุ่ม เพื่อพิจารณาร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ให้คำแนะนำจนกระทั่งการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยดี

คุณงามความดีอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา ครู และคณาจารย์อันเป็นที่เคารพรัก ตลอดจนทุกท่านๆ ที่คอยให้กำลังใจ ช่วยเหลือจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ	ต
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิต	13
1. ความหมายของทักษะชีวิต	14
2. องค์ประกอบของทักษะชีวิต	16
3. การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส	25
4. การจัดทักษะชีวิตศึกษาในต่างประเทศ	33
การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส	36
1. ความหมายและประเภทของเด็กด้อยโอกาส.....	37

2. รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส	40
3. นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส.....	55
4. สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส	60
แนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม.....	70
1. ที่มาของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	70
2. สาระสำคัญของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	79
แนวคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา	88
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	95
พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	95
วิธีดำเนินการวิจัย	99
ตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการ เสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม.....	99
1. การสำรวจ.....	99
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก	104
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่ จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	105
1. การศึกษาเอกสาร	105
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก	107
3. การสำรวจ	109
ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม	113
1. การยกร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม.....	113
2. การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ	114

บทที่ 4 สภาพบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัย.....	117
1. โรงเรียนนครพาศศึกษา 1	117
2. โรงเรียนอีสานพัฒนา 1	122
3. โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1	125
บทที่ 5 ผลการวิจัย	132
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสใน การเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม.....	132
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่ จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม.....	176
ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อย โอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม	222
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	266
สรุปผลการวิจัย.....	267
อภิปรายผล.....	279
ข้อเสนอแนะ	286
รายการอ้างอิง	288
ภาคผนวก.....	298
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	328

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิต	24
ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างการจัดทักษะชีวิตศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของประเทศในภูมิภาค เอเชียและแปซิฟิก	34
ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างประเทศที่จัดการทักษะชีวิตผ่านการศึกษานอกระบบ	36
ตารางที่ 4 แสดงความหมายหรือนิยามเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	80
ตารางที่ 5 แสดงประเด็นและตัวชี้วัดของคุณภาพสังคม มิติด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม..	84
ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของเด็กด้อยโอกาสตามทฤษฎี Structuration ของAnthony Giddens	91
ตารางที่ 7 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากรและรายได้เฉลี่ยของประชากร	97
ตารางที่ 8 แสดงจำนวนคติความเชื่อของเด็กและเยาวชน	97
ตารางที่ 9 แสดงจำนวนผู้มีรายได้น้อยขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพและยังชีพ จำนวนผู้ ติดสารเสพติด จำนวนผู้ถูกเลิกจ้างและผู้ว่างงานไม่มีรายได้ จำนวนผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ทางการสาธารณสุข	97
ตารางที่ 10 แสดงรายละเอียดของจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามประเภทนักเรียนที่ใช้ ในการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส	100
ตารางที่ 11 แสดงรายละเอียดของจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างประเภทผู้บริหารและครูที่ ใช้ในการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส	109
ตารางที่ 12 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพบริบทพื้นฐานของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัย	129
ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส	132
ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการเข้าถึงสิทธิและการบริการต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส	135
ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กด้อย โอกาส	139

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กจำแนกตามข้อมูลทั่วไป	141
ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคาดหวังทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส.....	143
ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและร้อยละของช่วงความแตกต่างระหว่างระดับการมีทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและระดับที่คาดหวังของเด็กด้อยโอกาส	146
ตารางที่ 19 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นและทักษะชีวิตที่เป็นจริงของเด็กด้อยโอกาส โดยวิธี $PNI_{modified}$	147
ตารางที่ 20 แสดงวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจำแนกรายโรงเรียน	153
ตารางที่ 21 แสดงวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม	154
ตารางที่ 22 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทักษะชีวิตและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทักษะชีวิตกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ของเด็กด้อยโอกาส	158
ตารางที่ 23 แสดงทักษะชีวิตที่สามารถร่วมพยากรณ์การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส	158
ตารางที่ 24 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ที่ดีหรือค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนนดิบ (b) ค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักของตัวพยากรณ์ทักษะชีวิตที่จำเป็น (SE_b) ค่าอัตราส่วนที่ (t) อัตราส่วนวิกฤติที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบเอฟ (F) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ทักษะชีวิตที่จำเป็น (SE_{est}) และค่าคงที่ของทักษะชีวิตที่จำเป็น ในรูปคะแนนดิบ (a) จากกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส	159
ตารางที่ 25 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการเข้าถึงสิทธิและการบริการต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส.....	165
ตารางที่ 26 แสดงจำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบความแตกต่างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส.....	167
ตารางที่ 27 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส	167

ตารางที่ 28 แสดงจำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบความแตกต่าง ของความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส	169
ตารางที่ 29 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครูจำแนกรายโรงเรียนและ ภาพรวม	177
ตารางที่ 30 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จำแนกรายโรงเรียนและภาพรวม	180
ตารางที่ 31 แสดงจำนวนร้อยละของที่มาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับ เป็นสมาชิกของสังคมจำแนกรายโรงเรียนและภาพรวม	183
ตารางที่ 32 แสดงร้อยละของวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 3 อันดับแรก จำแนกเป็นรายโรงเรียน	186
ตารางที่ 33 แสดงร้อยละของวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 3 อันดับแรก ในภาพรวม	187
ตารางที่ 34 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสัมพันธ์ของโครงสร้างที่เอื้อต่อ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็ก ด้อยโอกาส	188
ตารางที่ 35 แสดงการวิเคราะห์ค่าบ่งชี้ที่แสดงถึงควมมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิก ของสังคมหรือการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมาย	192
ตารางที่ 36 แสดงการวิเคราะห์เป้าหมาย/เป้าประสงค์การจัดการศึกษา พันธกิจและกลยุทธ์การ จัดการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมาย	194
ตารางที่ 37 แสดงผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับ เด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจำแนกตามสถานศึกษา	200
ตารางที่ 38 แสดงการเปรียบเทียบระดับการมีอยู่จริงของทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิก ของเด็กด้อยโอกาสกับคุณภาพของการจัดการศึกษา จำแนกรายโรงเรียน	201
ตารางที่ 39 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตตามหลักสูตรของสถานศึกษา กับทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส	210
ตารางที่ 40 แสดงผลการวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนนครพายัพ ศึกษา 1	224

ตารางที่ 41 แสดงผลการวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนอีสานพัฒนา 1	225
ตารางที่ 42 แสดงผลการวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนเมืองหลวง วิทยา 1	226
ตารางที่ 43 แสดงกลยุทธ์ทั่วไปจากการวิเคราะห์ปัจจัยของสถานศึกษาพื้นที่วิจัยจำแนกราย โรงเรียน	227
ตารางที่ 44 แสดงการจัดกลุ่มของกลยุทธ์ทั่วไปที่ได้จากการวิเคราะห์จากสถานศึกษาที่เป็นพื้นที่ วิจัย	228
ตารางที่ 45 แสดงสาระสำคัญของข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแก้ไขประเด็นกลยุทธ์.....	232
ตารางที่ 46 แสดงประเด็นร่วมของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อร่างกล ยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการ ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม.....	239
ตารางที่ 47 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสอดคล้องเหมาะสมกับปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์ที่ได้จากผู้บริหารสถานศึกษา.....	243
ตารางที่ 48 แสดงระดับของความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และ ความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์ที่ได้จากผู้บริหารสถานศึกษา.....	250
ตารางที่ 49 แสดงผลสรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการ ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบาย.....	252
ตารางที่ 50 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความ เป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์และมาตรการ จาก ความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	255
ตารางที่ 51 แสดงข้อเสนอแนะในการปรับแก้ข้อความมาตรการในกลยุทธ์จัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของ สังคม.....	257
ตารางที่ 52 แสดงผลสรุปความสอดคล้องเหมาะสมกับของสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และ ความจำเป็นเร่งด่วนที่ได้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญ.....	261

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม	12
ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบของทักษะชีวิต ปรับปรุงจาก ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2552)	20
ภาพที่ 3 สรุปขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	116
ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะชีวิตของเด็กที่ควรจะมีและระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นของโรงเรียนนครพายัพศึกษา 1 โรงเรียนอีสานพัฒนา 1 และโรงเรียน เมืองหลวงวิทยา 1	149
ภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่ควรจะมีและระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นในภาพรวม	150

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าทางสังคมในปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนทั้งสภาพการณ์ และปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้นเนื่องจากมีหลายปัจจัยไม่เพียงแต่ปัจจัยที่มาจาก การเมือง เศรษฐกิจและ สังคมเท่านั้น ปัจจัยคุณภาพชีวิตเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการวัด ความก้าวหน้าทางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตนั้นยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอีกมากมายหลายมิติ ที่แสดงให้เห็นถึงสังคมที่มีคุณภาพ ดังนั้นคุณภาพสังคม (Social Quality) จึงเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับ เรื่องคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนที่ประกอบด้วยมิติต่างๆ จำนวน 4 มิติ ได้แก่ ความมั่นคง ทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio – economic Security) การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (Social Inclusion) ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) และการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการปฏิบัติต่อกัน รวมถึง การปฏิบัติในฐานะที่เป็นพลเมืองและได้เข้าไปมีส่วนร่วมสัมพันธ์เกี่ยวกับสถาบันการเมืองและองค์กรต่างๆ ในสังคมรวมถึงพื้นที่ทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน คุณภาพสังคมนี้ ยังเป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองจากการที่มองประชาชนเป็นผู้รับมากกว่าผู้ปฏิบัติ มาเป็นการมอง ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น มีความเป็นอิสระและมีความรู้สึกร่วมกันทำให้เกิดการมอง ภาพที่เป็นองค์รวมมากขึ้น (P. Abbott & Wallace, 2011; Beck, vd Maesen, & Walker, 1997, 1998; Beck, vd Maesen, & Walker, 2001; Deen, Bailey, & Parker, 2002; vd Maesen, Ward, & Lin, 2009; ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553) แต่ถึงกระนั้นในสภาพสังคม หนึ่งๆ ก็ยังไม่สามารถที่จะทำให้ประชาชนในสังคมนั้นมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับโครงสร้างทางสังคมได้ ทั้งหมด ยังมีคนอีกจำนวนมากที่ยังไม่สามารถเข้าถึงปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวในสังคมและยังคงเป็นผู้ที่คอย รับมากกว่าผู้ปฏิบัติในสังคม ปัจจุบันสังคมไทยยังคงประสบปัญหาในเรื่องดังกล่าวกับคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสต่าง ๆ ที่ยังไม่สามารถแสดงออกถึงสถานการณ์เป็นสมาชิกของสังคม ได้อย่างเต็มที่

จากแนวคิดคุณภาพสังคมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทุกมิติล้วนมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตที่ดี ของประชาชนในสังคมนั้นๆ แต่มิติที่เป็นพื้นฐานในการสร้างสังคมคุณภาพที่มีความสำคัญเป็นอันดับ แรกๆ และเป็นพื้นฐานในการพัฒนามิติอื่นๆ ได้แก่ การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เนื่องจากการ ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิพลเมืองของตนเองใน สังคมได้ มีการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐอย่างทั่วถึง สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อการทำงานหากิน

และเลี้ยงชีพได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งยังสามารถเข้าร่วมเครือข่ายต่างๆ ในสังคม เช่น กลุ่มสวัสดิการแรงงาน เครือข่ายส่งเสริมพัฒนาศึภยภาพในด้านต่างๆ เช่น สุขภาพ การเมือง การศึกษา การเงิน เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกคนในสังคม แต่ปัจจุบันผู้ด้อยโอกาสในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่เป็นเด็กด้อยโอกาสจำนวนหนึ่งยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

จากการสำรวจพบว่ามีเด็กด้อยโอกาสทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2556 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ได้รายงานจำนวนเด็กด้อยโอกาส ทั้งหมด 4,892,063 คน จากจำนวนนี้เด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนจำนวนมากถึง 4,585,207 คน คิดเป็นร้อยละ 93.73 ของเด็กด้อยโอกาสทั้งหมด ซึ่งอยู่ในระบบการศึกษาที่รัฐพยายามให้ความช่วยเหลือในการพัฒนา นอกจากการศึกษาที่จัดโดยรัฐแล้วยังมีการจัดการศึกษาโดยองค์กรภาคเอกชนต่างๆ รวมไปถึงรัฐยังมีการพัฒนาโครงสร้างต่างๆ ในสังคมเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาและการเข้าถึงสิทธิโอกาสต่างๆ ของเด็กด้อยโอกาส เช่น มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับ แนวปฏิบัติ และการจัดสวัสดิการช่วยเหลือในด้านต่างๆ เป็นต้น แต่การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เข้าสู่สถานะมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมก็ยังไม่สามารถประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร เพราะการดำเนินการช่วยเหลือพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษา ยังคงมีปัญหาไม่ตอบสนองความต้องการของเด็กด้อยโอกาส (พิณสุดา สิริธรงค์ศรี, 2552; วิทยากร เชียงกุล, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ข) รวมทั้งยังมีปัญหาที่สำคัญของเด็กด้อยโอกาสในส่วนอื่น ได้แก่ ปัญหาของเด็กด้อยโอกาสที่มักจะเข้าเรียนเมื่อมีอายุมาก ทำให้เรียนช้า เข้าเรียนได้ไม่สม่ำเสมอ และมีปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคทำให้เรียนได้ไม่ค่อยดีหรือไปไม่ได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง (พิณสุดา สิริธรงค์ศรี, 2552; วิทยากร เชียงกุล, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ข) นอกจากนี้ตัวเด็กด้อยโอกาสก็ยังมีขาดทักษะ ไม่มีศึภยภาพที่เพียงพอในการที่จะลุกขึ้นมาปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นให้สามารถเข้าร่วมอยู่ในสังคมปกติได้ เพราะยังขาดทักษะในการดำรงชีวิตอยู่นั่นเอง ทักษะชีวิตเป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างศึภยภาพเด็กด้อยโอกาสและเด็กด้อยโอกาสควรได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสม (UNICEF, 2001; World Health Organization, 1997) ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554ค) ได้ดำเนินการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิตในสถานศึกษาของโรงเรียนปกติทั่วไปและสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2554) ได้จัดหลักสูตรทักษะชีวิตในสาระท้องถิ่นของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วประเทศ แต่การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวก็ยังไม่ประสบความสำเร็จและยังไม่ตรงกับความต้องการของเด็กด้อยโอกาสเท่าที่ควร จึงทำให้เด็กด้อยโอกาสยังคงเกิดความเสี่ยงและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐต่างๆ เช่น การบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ การเข้าถึงตลาดแรงงาน เป็นต้น ซึ่งเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ยังคงประสบ

ปัญหาเนื่องมาจากตนเองไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและมีทักษะชีวิตที่ดีทำให้เกิดการเสียเปรียบในระบบการแข่งขันทางด้านแรงงาน อีกทั้งในระบบตลาดแรงงานเองก็ยังไม่มีความหวังที่เปิดรับเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้เท่าที่ควรเช่นกัน ซึ่งยังรวมไปถึงการสูญเสียโอกาสในระบบเครือข่ายทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรหรือสมาคมทางสังคมต่างๆ ทำให้สูญเสียสิทธิประโยชน์และโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตปัจจุบัน (สำนักงานวิทยากร เชียงกูล, 2552; ศรีศักดิ์ ไทยอารี, 2546; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ก, 2554ข, 2555) จากสภาพการณ์ดังกล่าวจึงทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาตนเองของเด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะเด็กที่มีสถานะความยากจนที่มีความเปราะบางและมีความเสี่ยงค่อนข้างสูงในการก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่างๆ ตามมาและมีความแตกต่างจากเด็กปกติทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กยากจนที่อยู่ในสถานะบับคั้นของสังคมเมือง (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, 2553) ด้วยปัญหาที่มีความสำคัญนี้ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ได้ระบุว่ารัฐภาคีจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้การรักษาสิทธิเด็กให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เด็กทุกคนพึงมี (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ, 2550) ถ้าหากปล่อยปละละเลยไปอาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น ทั้งที่เกิดกับตัวเด็กเองหรือที่มีผลกระทบต่อสังคมประเทศชาติโดยรวม เกิดความเสี่ยงในเรื่องต่างๆ เช่น มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ ถูกล่อลวงละเมิดสิทธิร่างกาย จิตใจ ทางเพศ ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม เข้าสู่ภาวะเป็นเหยื่อกระบวนการค้ามนุษย์ ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมในด้านต่าง ๆ เช่น อาจจะทำให้เกิด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น (Department of State, 2014; ศรีศักดิ์ ไทยอารี, 2546; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ก)

ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาและเติมเต็มเด็กด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเริ่มจากการมีทักษะชีวิตที่ดี เพื่อการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติ ได้รับการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม จึงจำเป็นต้องจัดทำแผนกลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสขึ้นโดยเฉพาะ (กมลินทร์ พินิจภูวดล, 2541; ปรัชญา เวสารัชช, 2545) เพื่อแก้ปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการนำไปใช้และความไม่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นการเอื้อประโยชน์แก่เด็กด้อยโอกาสในกลุ่มยากจนให้ได้รับการบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและได้ผลดี

กลยุทธ์การจัดการศึกษาที่ตั้นจะต้องมุ่งเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างตัวเด็กด้อยโอกาสกับโครงสร้างทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสซึ่ง Giddens (1984) ได้อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งนี้ในทฤษฎี Structuration ซึ่งมีการกำหนดโครงสร้าง (Structure) ของความสัมพันธ์

ทางสังคมในกาลเวลาและสถานที่ต่างๆ โดยคำนึงถึงทวิลักษณ์ของโครงสร้างนั้น สำหรับโครงสร้างนี้ Giddens (1984) ระบุว่าสถาบันครอบครัว ชุมชน ชีวิตการงาน การศึกษา กฎระเบียบ สิทธิต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเกิดขึ้นได้เพราะปัจเจกซึ่งได้แก่การกระทำของมนุษย์หรืออาจจะเรียกว่า ผู้กระทำการ (agency) ในขณะเดียวกันโครงสร้างก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้นสองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน นั่นคือการเกิดทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) ทำให้โครงสร้างเป็นทั้งวิถีทางและผลลัพธ์ของการกระทำ ดังนั้นจากพื้นฐาน ทฤษฎี Structuration ของ Giddens ทำให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเด็กด้อยโอกาสกับสถาบันครอบครัว ชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน สถานศึกษา รวมทั้ง ระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคมที่มีส่วนกำหนดซึ่งกันและกัน ดังนั้นการที่จะพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมได้ต้องมีการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตัวเด็กด้อยโอกาสกับ บริบทโครงสร้างทางสังคมที่เหมาะสม

จากสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบันนั้นยังคงเป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กด้อยโอกาสในกลุ่มเด็กยากจนที่อยู่ในบริบทสังคมเมืองเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงและได้รับผลกระทบจากการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ทั้งในด้านสิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ถึงแม้ว่ารัฐจะพยายามให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่ปัญหาต่างๆ ก็ยังไม่ได้เบาบางหรือคลี่คลายลงไปเท่าที่ควร ด้วยเหตุเพราะเด็กด้อยโอกาสยังไม่สามารถลุกขึ้นมาตอบสนองโอกาสต่างๆ ที่รัฐพยายามหยิบยื่นให้ได้ด้วยตนเองทั้งหมด เนื่องจากเด็กเหล่านี้ยังขาดทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับการพัฒนา ศักยภาพตนเองให้มีความกระตือรือร้นสามารถกลับเข้ามาสู่สังคมปกติได้ แต่กระนั้นหากจะอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐหรือสถาบันทางสังคมแต่เพียงฝ่ายเดียว ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กด้อยโอกาสก็คงจะยังมีต่อไป ดังนั้นการให้การศึกษาที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะ มีความกระตือรือร้นและศักยภาพเพียงพอที่จะก้าวเข้าไปหาโอกาสต่างๆ เพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในสังคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้ได้ด้วยตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็น สำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในกลุ่มเด็กยากจน ตลอดจนวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์เชิง โครงสร้างเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการ

ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอกลยุทธ์ในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย วิธีการจัดการศึกษา บทบาทหน้าที่ของผู้จัดการศึกษา แหล่งทรัพยากรทางการศึกษารวมทั้งวิธีการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสประเภทยากจนเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กด้อยโอกาสกับสถาบันครอบครัว ชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน สถานศึกษา รวมทั้งระบียบกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อให้เข้าถึงสิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคมผ่านทักษะชีวิตที่มีความเฉพาะชัดเจนและเป็นรูปธรรมง่ายต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งคาดว่าจะประโยชน์ต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ หรือหน่วยงานองค์กรอื่นๆ ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาหรือพัฒนาเด็กด้อยโอกาส สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงขึ้นตามบริบททางสังคมที่มีความเหมาะสม

คำถามวิจัย

1. สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมเป็นอย่างไร
2. สภาพปัจจุบันของโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม เป็นอย่างไร
3. กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม
2. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม
3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย โดยมุ่งเน้นการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจากการจัดการศึกษาในระบบที่มีประเด็นรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กด้อยโอกาส รูปแบบการจัดการศึกษา นโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษารวมทั้งสภาพปัจจุบันปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังได้มุ่งการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กด้อยโอกาส โดยการศึกษาทั้งรูปแบบของความหมาย องค์ประกอบ วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้งในและต่างประเทศตลอดจนแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาในยุคหลังโครงสร้างหน้าที่นิยมของ Giddens (1984) ที่เกี่ยวกับทฤษฎี Structuration ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ตีระหว่างเด็กด้อยโอกาสและโครงสร้างทางสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กด้อยโอกาส ในประเด็นคุณภาพชีวิตนี้ยังได้ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดคุณภาพสังคม ทั้ง 4 มิติ ได้แก่ ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ การยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ความสมานฉันท์ทางสังคมและการเสริมสร้างพลังทางสังคม แต่ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษารายละเอียดเชิงลึกในเนื้อหาของมิติการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในฐานะที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีทักษะชีวิตที่ดีเพื่อที่จะได้เข้าถึงการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

2. ขอบเขตเชิงกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มีขอบเขตกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาส ประเภทเด็กยากจนระดับมัธยมศึกษาที่อยู่ในบริบทสังคมเมือง เนื่องจากเป็นกลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ในบริบทสังคมที่มีความเสี่ยงและได้รับความบีบคั้นทางสังคมค่อนข้างสูง ทำให้ใช้ชีวิตอย่างยากลำบากและมีโอกาสที่จะกระทำการในทางที่ไม่พึงประสงค์ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นกับตัวเองและสังคมซึ่งอาจจะขยายวงกว้างไปสู่ปัญหาสังคมด้านอื่นๆ ต่อไป

3. ขอบเขตเชิงพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพื้นที่สังคมเมืองที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูงสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยพิจารณาจาก จำนวนและความหนาแน่นของประชากร สภาพเศรษฐกิจ จำนวนคดี

ความที่เกิดจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนโดยดำเนินการศึกษารายละเอียดของบริษัท สังคมเมืองจำแนกตามจังหวัดที่มีความเสี่ยงสูง โดยพิจารณาข้อมูลสารสนเทศในปี 2556 ที่เกี่ยวกับ จำนวนความหนาแน่นของประชากรและสภาพเศรษฐกิจซึ่งจะพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยของประชากร ในจังหวัด จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557) จำนวนคดีความของเด็กและเยาวชนของ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2557) และรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจน และความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) ของแต่ละ จังหวัด เพื่อพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดของสุภางค์ จันทวานิช (2556) โดยผ่านการเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่และ อุบลราชธานี โดยทั้งสามพื้นที่เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นสังคมเมืองและค่อนข้างมีความเสี่ยง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ยากจนตามเกณฑ์ของ กระทรวงศึกษาธิการ กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน และตกอยู่ในสภาวะยากลำบากทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม มีสถานะที่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากประสบปัญหาต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้ มีคุณภาพชีวิตและพึ่งพาตนเองได้ หรือเป็นครอบครัวขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก และเกิดความเสี่ยงในบริบทสังคมเมือง

กลยุทธ์การจัดการศึกษา หมายถึง การกำหนดแนวทาง วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสประเภทยากจนให้เกิดการ เสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของเด็กด้อยโอกาสด้านความรู้ เจตคติ ทักษะในการ ปรับตัวให้สามารถพึ่งตนเองและป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องเผชิญทั้งในชีวิตประจำวัน และอนาคตได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมี ประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการความเครียด

ทักษะชีวิตที่จำเป็น หมายถึง ทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่มีความจำเป็นในการพัฒนา ศักยภาพของตนเองให้สามารถเข้าถึงการใช้สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้า ร่วมเครือข่ายทางสังคม ในสถาบันต่างๆ ได้อย่างเป็นปกติ

การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หมายถึง การที่เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการใช้สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งการเข้าถึงการบริการทางสังคมนี้จะช่วยให้เด็กด้อยโอกาสสามารถช่วยเหลือตนเองและมีศักยภาพให้สามารถเข้าไปสู่เส้นทางของสังคมที่ดีได้อีกครั้ง

การเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หมายถึง การสนับสนุนหรือการช่วยเหลือให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการใช้สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติ

โครงสร้าง หมายถึง สิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงหรือได้รับการบริการด้านสิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ ครอบครั้ว สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและการมีส่วนร่วม

ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำ หรือความสัมพันธ์ หรือการสื่อสาร หรือการตอบสนองที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการจัดการศึกษาระหว่างเด็กด้อยโอกาสหรือผู้เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม โดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 4 ส่วนได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิต องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสและองค์ความรู้เกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้องค์ความรู้ทั้ง 4 ส่วนมาศึกษาร่วมกันเพื่อกำหนดเป็นกรอบการกำหนดกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม โดยมีสาระสำคัญพอสังเขปดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส
3. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม
4. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางสังคมวิทยา

1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต

การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ปราศจากการถูกละเมิด และเป็นเหยื่อทางสังคม ดังนั้นการฝึกฝนพัฒนาทักษะชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตพบว่ามีองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่มีความสำคัญจำเป็นสำหรับเด็กในด้านต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการความเครียด รวมทั้งหมด 10 ทักษะ (Deen et al., 2002; Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001; Neeley, 2004; UNESCO, 2002; World Health Organization, 1997; ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณมา เรืองกาญจนเศรษฐ์, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) จึงเห็นได้ว่าทั้ง 10 ทักษะชีวิตนี้จะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำรงชีวิตของเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีความหลากหลายและมีสภาพการให้บริการทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบที่มีสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาด้วยจุดประสงค์ที่ว่า เด็กด้อยโอกาสทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเหมือนเด็กปกติทั่วไป เพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีทั้งในด้านสุขภาพอนามัย ด้านอาชีพ ด้านความรู้ทั่วไป ด้านคุณธรรมศีลธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติ มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรีสามารถที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ตลอดจนจนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและไม่เป็นปัญหาต่อประเทศชาติในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงานทั้งหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน องค์กรหรือมูลนิธิต่าง ๆ รูปแบบการให้บริการมีหลากหลาย ซึ่งจะจัดตามสภาพพื้นที่ สภาพความต้องการของผู้เรียนและตามความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต แต่มีเป้าหมายหลักเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนและทุกประเภทได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขเกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการปฏิบัติต่อกัน รวมถึงการปฏิบัติในฐานะที่เป็นพลเมืองและได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถาบันการเมืองและองค์กรต่างๆ ในสังคมรวมถึงพื้นที่ทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมคุณภาพ การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้ยังเป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองจากการที่มองประชาชนเป็นผู้รับมากกว่าผู้ปฏิบัติ มาเป็นการมองประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น มีความเป็นอิสระและมีความรู้สึกจึงทำให้เกิดการมองภาพที่เป็นองค์กรรวมมากขึ้น โดยขอบข่ายของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมประกอบด้วย สิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายสังคม (P. Abbott & Wallace, 2011; Beck et al., 1997, 1998; Beck et al., 2001; European Commission, 2013; UNESCO, 2013; vd Maesen et al., 2009; ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สถาบันพระปกเกล้า, 2554; สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553)

4. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา

แนวคิดทฤษฎีของ Giddens (1984) นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษในกลุ่มนักคิดทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม ที่มุ่งศึกษาเพื่ออธิบายปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างทางสังคม ในทฤษฎี Structuration (Giddens, 1984) หรือทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม Giddens ได้อธิบายว่า Structuration หมายถึง การกำหนดโครงสร้าง (Structure) ของความสัมพันธ์ทางสังคมในกาลเวลาและสถานที่ต่างๆ โดยคำนึงถึงทวิลักษณ์ของโครงสร้างนั้น สำหรับโครงสร้างนี้ประกอบด้วยสองส่วน ได้แก่ กฎและทรัพยากร Giddens ระบุว่าสถาบันครอบครัว ชุมชน ชีวิตการทำงาน สิทธิ กฎ ระเบียบแบบแผนของสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเกิดขึ้นได้เพราะปัจเจกซึ่งได้แก่การกระทำของมนุษย์ หรือผู้กระทำการ (agency) ในขณะเดียวกันโครงสร้างก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้นสองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน นั่นคือการเกิดทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) ทำให้โครงสร้างเป็นทั้งวิถีทางและผลลัพธ์ของการกระทำ โดยมีสื่อเป็นสิ่งสะท้อนส่งต่อภาพลักษณ์และร่วมสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของผู้กระทำการและโครงสร้างสังคม

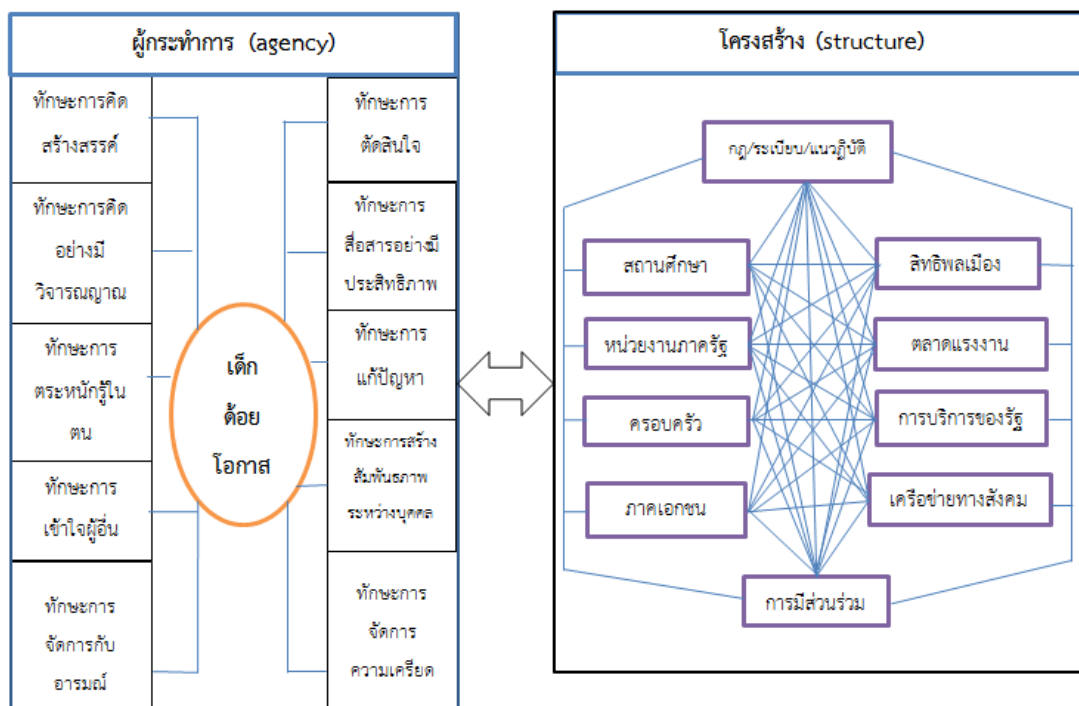
ดังนั้นจากพื้นฐานทฤษฎี Structuration ของ Giddens (1984) ทำให้สามารถมองการวิจัยในครั้งนี้ว่าเป็นการศึกษาาระหว่างเด็กด้อยโอกาสกับระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีส่วนกำหนดซึ่งกันและกัน จึงสามารถจำแนกปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสออกเป็นสองส่วนโดยส่วนที่หนึ่งคือความเป็นปัจเจก (agency) ได้แก่เด็กด้อยโอกาสและส่วนที่สองได้แก่โครงสร้างสังคม (structure) คือ ในส่วนที่เป็นกฎ ได้แก่ กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติและข้อบังคับ

เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส และส่วนที่เป็นทรัพยากร ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา หน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน สิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ซึ่งส่งผล โดยตรงต่อตัวเด็กด้อยโอกาสและในทางกลับกันก็ยังมีความสัมพันธ์ของโครงสร้างเหล่านี้ที่ส่งผล กลับไปยังเด็กด้อยโอกาส โดยมีสื่อต่างๆ เช่น วาหะกรรมเกี่ยวกับความด้อยโอกาส เช่น คนจน คนที่ น่าสงสาร คนรากหญ้า คนชั้นล่าง เป็นต้น รวมทั้งการส่งต่อภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของความด้อยโอกาส เช่น ความสกปรก ความแตกต่างและต่ำต้อยของสถานะคนด้อยโอกาส ผ่านสื่อมวลชนมีเดียต่างๆ ซึ่งสิ่ง เหล่านี้ได้กลายเป็นตัวสะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นตัวของเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามก็ยังสามารถใช้สื่อเหล่านี้ สะท้อนและส่งต่อภาพลักษณ์ในเชิงบวก ลบล้างภาพเชิงลบเพื่อเสริม สร้างแรงบันดาลใจให้เด็กด้อยโอกาสมีพลังกลับกระทำการอย่างกระตือรือร้นได้อีกครั้งหนึ่ง เช่นเดียวกัน

จากองค์ประกอบของความรู้ทั้ง 4 ส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ ชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจะสำเร็จขึ้นมา ได้ต้องอาศัยแนวทาง เป้าหมายและมาตรการการจัดการศึกษาที่มีความละเอียด ชัดเจน เป็นรูปธรรม สามารถนำไปใช้ได้ต้องมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อตัวเด็กด้อยโอกาสให้สามารถลุกขึ้นมาพัฒนา ศักยภาพตัวเองให้มีขีดความสามารถในการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ทางสังคมได้นั้น จะต้องอาศัยกลยุทธ์ การจัดการศึกษาเฉพาะทางที่เกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อให้ สสนองต่อความต้องการของเด็กด้อยโอกาสและยังเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีความจำเป็น สำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมโดยแท้จริง

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกล ยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการ ยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม จึงสามารถเขียนสรุปเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการ นโยบายหรือแนวปฏิบัติเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กด้อยโอกาสให้มีความเหมาะสมต่อไป
2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถนำกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ที่มีความเฉพาะเจาะจง สำหรับเด็กประเภทเด็กยากจนที่เหมาะสม ชัดเจนง่ายต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ เกิดประสิทธิภาพอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข ตลอดจนสามารถป้องกันและช่วยในการแก้ไขปัญหาทางสังคมต่อไป
3. ภาคเอกชนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการวางแผนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในด้านต่างๆ เช่น อาจจะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือด้านตลาดแรงงานและโอกาสในการฝึกประสบการณ์การทำงานสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมในครั้งนี้ ได้มีการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์แนวทางการวิจัยในหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิต
 - 1.1 ความหมายของทักษะชีวิต
 - 1.2 องค์ประกอบของทักษะชีวิต
 - 1.3 การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส
 - 1.4 การจัดทักษะชีวิตศึกษาในต่างประเทศ
2. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส
 - 2.1 ความหมายและประเภทของเด็กด้อยโอกาส
 - 2.2 รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส
 - 2.3 นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส
 - 2.4 สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส
3. แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม
 - 3.1 ที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม
 - 3.2 สาระสำคัญของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม
4. แนวคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา

ในแต่ละหัวข้อที่กล่าวมาข้างต้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในหัวข้อนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิต แบ่งออกเป็น 1) ความหมายของทักษะชีวิต 2) องค์ประกอบของทักษะชีวิต 3) การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส และ 4) การจัดทักษะชีวิตศึกษาในต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของทักษะชีวิต

ทักษะชีวิต เป็นเรื่องที่มีการกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลายนับตั้งแต่องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1997) ได้นำเสนอโปรแกรมการศึกษาและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการสอนทักษะชีวิตศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนตั้งแต่ปี 1997 หลังจากนั้นในประเทศไทยก็มีการนำมาพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยมีผู้ที่พยายามให้ความหมายของทักษะชีวิตกันอย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายและความมุ่งเน้นของการพัฒนาทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ จะใช้เป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติ นอกจากนี้แล้วการให้คำนิยามยังได้แปรเปลี่ยนไปตามกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาพัฒนาอีกด้วย จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่มีการกล่าวถึงความหมายของทักษะชีวิต นั้นพบว่าส่วนใหญ่แล้วจะให้ความหมายของทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน นั่นคือ ทักษะชีวิต เป็นทักษะความสามารถที่เกี่ยวข้องกับความรู้ เจตคติ และทักษะสำหรับการปรับตัวให้สามารถเข้ากับสภาพชีวิตและสภาพสังคมที่ตนเองเผชิญอยู่ในปัจจุบันของแต่ละบุคคลอย่างเหมาะสม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจรวมทั้งสังคม เพื่อให้ตนเองสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขเกิดการเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ (UNESCO, 2001; UNICEF, 2001, 2004; World Health Organization, 1997; กรมวิชาการ, 2548; กระทรวงศึกษาธิการ, 2552; งบประมาณวงศักรมย์สานต์ และ สุวรรณ เรื่องกาญจนเศรษฐ์, 2552; สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย, 2553; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ค; สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2543)

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของทักษะชีวิตที่มีความเฉพาะเจาะจงของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กร ต่างๆ มีดังนี้

World Health Organization (1997) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิต หมายถึงความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความเหมาะสม สามารถจัดการกับปัญหาที่ท้าทายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

UNESCO (2001) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่า เป็นความสามารถทางบุคคลที่มีความจำเป็นต่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็น ด้านทักษะอาชีพ ทักษะทางสังคม ทักษะส่วนบุคคลและทักษะการสะท้อนกลับ ทักษะชีวิตยังเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร ต่อรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ทักษะเหล่านี้สามารถพัฒนาได้ทุกที่และที่สำคัญคือสามารถพัฒนาผ่านการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอาจจะเป็นโปรแกรมการศึกษาสำหรับคนชายขอบเยาวชนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งหลายโรงเรียนมีการบรรจุลงในหลักสูตรของโรงเรียนและการศึกษาผู้ใหญ่

UNICEF (2001) และ UNICEF (2004) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่า เป็นจิตวิทยาทางสังคมและทักษะที่เกิดระหว่างบุคคลซึ่งทำให้บุคคลสามารถดำเนินการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ ได้ มีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาทักษะในการจัดการกับอารมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้

เป็นสิ่งที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทักษะชีวิตอาจจะมีทางที่เกิดจากการกระทำของแต่ละบุคคลหรือ อาจเกิดจากบุคคลอื่น ซึ่งมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต (2543) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่า หมายถึง เป็นความสามารถที่ประกอบด้วยเจตคติ ความรู้ และทักษะต่างๆที่ใช้ในการจัดการกับปัญหาที่อยู่รอบตัวของสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อการปรับตัวที่ดีในอนาคตเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องเผชิญ เช่น สุขภาพ ชีวิตครอบครัว บทบาทหญิงชาย อิทธิพลของสื่อ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม สารเสพติด ปัญหาสังคม เป็นต้น

กรมวิชาการ (2548) กำหนดความหมายของทักษะชีวิตว่า เป็นความสามารถของแต่ละบุคคลที่ใช้ในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาและปรับตัวสำหรับการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ถูกต้อง รวมถึงความสามารถในการจัดการกับความต้องการ จัดการกับปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ตนเองสามารถใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ให้มีพัฒนาการที่เหมาะสมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่ดี โดยอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการฝึกอบรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่า เป็นความสามารถสำหรับบุคคลที่สามารถนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้เพื่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเองรวมถึงการทำงานและอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยวิธีการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการแก้ไขปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสมทำให้สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ และ สุวรรณ เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2552) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถของบุคคลทั้ง ความรู้ เจตคติและทักษะในการปรับตัว และเผชิญต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างสร้างสรรค์ เกิดประสิทธิภาพรวมถึงมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและสังคม ผู้ที่มีทักษะชีวิตจะมีปฏิสัมพันธ์และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความบากบั่น รู้จักแก้ปัญหาได้ดีปรับตัวได้ ฟังตนเองได้ และป้องกันตัวเองในภาวะคับขันได้

สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย (2553) กล่าวถึงความหมายเกี่ยวกับทักษะชีวิตว่า หมายถึง ความสามารถในทางจิตสังคม ที่ประกอบด้วย เจตคติ ความรู้ และทักษะที่จะใช้จัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมปัจจุบันและเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวเองสำหรับอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554ค) เขียนความหมายทักษะชีวิตไว้ว่า เป็นความสามารถสำหรับบุคคลในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นรอบตัวตามสภาพสังคมในปัจจุบัน และเป็นการเตรียมความพร้อมในอนาคตเพื่อการปรับตัว

จากการกล่าวถึงความหมายทักษะชีวิตที่แต่ละบุคคล หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ สามารถสรุปความหมายของทักษะชีวิตได้ว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถของบุคคลด้านความรู้ เจตคติ ทักษะในการปรับตัว สามารถพึ่งตนเองและป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องเผชิญทั้งในชีวิตประจำวันและอนาคตได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ จากการสรุปความหมายของทักษะชีวิตดังกล่าว เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ของทักษะชีวิตซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

2. องค์ประกอบของทักษะชีวิต

องค์ประกอบของทักษะชีวิต เป็นการอธิบายลักษณะทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างทักษะของบุคคลเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข จากการศึกษาค้นคว้า องค์ประกอบของทักษะชีวิตส่วนใหญ่พบว่ามีกำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่แตกต่างกันออกไปบ้างตามความหมายและบริบทของหน่วยงาน แต่ส่วนใหญ่แล้วยังมีการยึดแนวทางองค์ประกอบทักษะชีวิตตามแนวทางจากองค์การอนามัยโลก นอกจากนี้องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ได้มีการแบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตดังต่อไปนี้

องค์การอนามัยโลกหรือ (World Health Organization, 1997) ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญไว้ 10 ทักษะ ดังนี้

1) ทักษะการตัดสินใจ (decision making) เป็นทักษะด้านความสามารถที่ใช้เพื่อการตัดสินใจอันในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ โดยวิธีการประเมินเกี่ยวกับทางเลือกและผลที่อาจเกิดจากการตัดสินใจในการเลือกทางเลือกนั้นอย่างถูกต้อง

2) ทักษะการแก้ปัญหา (problem solving) เป็นทักษะเกี่ยวกับความสามารถสำหรับการจัดการแก้ไขกับปัญหาที่เกิดขึ้นมาระหว่างการใช้ชีวิตประจำวันของแต่ละคนอย่างเป็นระบบ ไม่ก่อให้เกิดความเครียดต่อร่างกายและจิตใจ กระทั่งขยายเป็นปัญหาที่ใหญ่โตเกินกว่าจะแก้ไขได้

3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) เป็นทักษะความสามารถที่ใช้ในการคิดซึ่งจะเป็นส่วนช่วยสำหรับการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา โดยวิธีการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการค้นหาลู่ทางเลือกต่างๆ รวมถึงผลที่อาจเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก อีกทั้งยังสามารถนำประสบการณ์เหล่านั้นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

4) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) เป็นทักษะความสามารถที่ใช้ในการคิดพิจารณา ตรึกตรองอย่างละเอียดรอบคอบและมีเหตุผลเข้าใจในสถานการณ์ที่เป็นอยู่

5) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (effective communication) เป็นทักษะความสามารถที่ใช้ในคำพูดและท่าทาง สำหรับการแสดงออกถึงความรู้สึกและความคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ การร้องขอ การเจรจาต่อรอง ความชื่นชม การช่วยเหลือ การปฏิเสธและการตักเตือน

6) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal relationship) เป็นทักษะความสามารถสำหรับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นซึ่งกันและกัน รวมทั้งสามารถใช้ในการรักษาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นให้ยั่งยืน

7) ทักษะการตระหนักรู้ในตน (self awareness) เป็นทักษะความสามารถสำหรับการศึกษา หรือการเข้าใจตัวเอง อาทิ การรู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง รู้ถึงสภาพความต้องการและไม่ใช่ว่าความต้องการของตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้แต่ละบุคคลรู้ตัวเองในเวลาที่ต้องเผชิญหน้ากับความเครียดหรือสภาพเหตุการณ์ต่างๆ นอกจากนั้นทักษะการตระหนักรู้ในตนยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ เป็นต้น

8) ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (empathy) เป็นทักษะความสามารถที่ใช้ในการเข้าใจสิ่งที่เหมือนหรือสิ่งที่แตกต่างระหว่างบุคคล ในเรื่องต่างๆ เช่น ความสามารถ ระดับการศึกษา เพศ วัย ศาสนา ความเชื่อ สีมิว อาชีพ เป็นต้น รวมถึงช่วยให้สามารถยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันกับบุคคลอื่นทั้งที่ดีและด้อยกว่าตัวเราเอง

9) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (coping with emotion) เป็นทักษะความสามารถที่ใช้ในการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น กล่าวคือ การรู้ว่าอารมณ์ที่มีอยู่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของตนเองอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์ไม่พอใจหรือโกรธ อารมณ์เศร้าน้ำ และอารมณ์ที่ส่งผลกระทบต่อทางลบทั้งทางร่างกายรวมถึงทางจิตใจได้อย่างเหมาะสม

10) ทักษะการจัดการกับความเครียด (coping with stress) เป็นทักษะความสามารถสำหรับการรับรู้ถึงสาเหตุและที่มาของความเครียด รู้จักวิธีการผ่อนคลายความเครียด และแนวทางการควบคุมระดับความเครียดให้พอเหมาะ เพื่อป้องกันการเกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ถูกต้องหรือเหมาะสมและไม่เกิดปัญหากับสุขภาพอนามัย

จะเห็นได้ว่าทักษะชีวิตนั้นมีความหลากหลายขององค์ประกอบต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นมา (World Health Organization, 1997) องค์การอนามัยโลกจึงได้จัดองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ด้วยกันเป็น 5 คู่ ได้แก่

คู่ที่ 1 ทักษะการตัดสินใจกับทักษะการแก้ปัญหา

คู่ที่ 2 ทักษะการคิดสร้างสรรค์กับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

คู่ที่ 3 ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

คู่ที่ 4 ทักษะการตระหนักรู้ในตนกับทักษะการเข้าใจผู้อื่น

คู่ที่ 5 ทักษะการจัดการกับอารมณ์กับทักษะการจัดการความเครียด

สำหรับ UNESCO (2002) ได้จัดทักษะชีวิตออกเป็น 3 องค์ประกอบของด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความสามารถส่วนบุคคล ด้านความสามารถระหว่างบุคคล และด้านความสามารถทางความคิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านความสามารถส่วนบุคคล เป็นความสามารถสำหรับการเรียนรู้ที่จำเป็น โดยแบ่งออกเป็น 3 ทักษะ ดังนี้

- 1) ทักษะการเพิ่มการควบคุมภายในตนเอง
- 2) ทักษะการจัดการกับความรู้สึก
- 3) ทักษะการจัดการกับความเครียด

ด้านความสามารถระหว่างบุคคล เป็นทักษะความสามารถสำหรับการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับคนอื่น สามารถแบ่งได้เป็น 4 ทักษะ ดังนี้

- 1) ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล
- 2) ทักษะการการเจรจาต่อรองและทักษะการปฏิเสธ
- 3) ทักษะการเห็นอกเห็นใจ
- 4) ทักษะการทำงานเป็นทีมและทักษะการให้ความร่วมมือ

ด้านความสามารถทางความคิด ซึ่งเป็นความสามารถสำหรับการเรียนเพื่อที่จะรู้ โดยได้แบ่งเป็น 2 ทักษะ คือ

- 1) ทักษะการแก้ปัญหากับทักษะการตัดสินใจ
- 2) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554ค) ได้จัดองค์ประกอบทักษะชีวิตในระดับมัธยมศึกษาที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น

การตระหนักรู้และการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้ถึงความถนัดและความสามารถ ตลอดจนรู้จักข้อเด่นและข้อด้อยของตัวเอง มีความเข้าใจในความแตกต่างของแต่ละ

ละคน รู้จักตัวเอง เห็นคุณค่า ยอมรับและมีความภาคภูมิใจในตัวเองและบุคคลอื่น รวมทั้งมีเป้าหมายชีวิตและรับผิดชอบต่อสังคม

องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่าง

สร้างสรรค์

การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การวิเคราะห์ข่าวสาร ข้อมูล รวมทั้งปัญหาหรือสถานการณ์ที่อยู่รอบตัว มีการวิพากษ์ วิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว โดยใช้หลักของเหตุและผลรวมถึงใช้ข้อมูลที่ต้องการ เพื่อรับรู้ปัญหาหาสาเหตุหรือที่มาของปัญหา พิจารณาสรรหาแนวทางเลือกแล้วตัดสินใจแก้ปัญหาตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างสร้างสรรค์

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และการจัดการกับความเครียด

การจัดการกับอารมณ์และการจัดการกับความเครียด หมายถึง การมีความเข้าใจและรู้เท่าทันเกี่ยวกับภาวะทางอารมณ์ของแต่ละคน รู้ถึงสาเหตุที่มาของความเครียด รู้จักวิธีการในการควบคุมอารมณ์และควบคุมความเครียด รู้ถึงวิธีการผ่อนคลาย และหลีกเลี่ยงหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่อาจจะก่อให้เกิดอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การมีเข้าใจในมุมมองของอารมณ์และความรู้สึกที่เกิดขึ้นของผู้อื่น การใช้ภาษาสำหรับการสื่อสารความรู้สึกของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกและเจตนาหรือความต้องการจากผู้อื่น การวางตัวให้ถูกต้องมีความเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นต่างๆ มีการใช้วิธีสื่อสารอันจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดี สรรสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมอย่างมีความสุขกับบุคคลอื่น

จากการศึกษาองค์ประกอบของทักษะชีวิตของ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณา เรื่อง กาญจนเศรษฐ์ (2552) พบว่าได้มีการจัดแบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตออกเป็น 3 กลุ่มตามแนวทางขององค์การอนามัยโลก แต่ได้มีการปรับปรุงโดยจัดความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์เป็นองค์ประกอบร่วม พร้อมทั้งเพิ่มด้านจิตพิสัยอีก 1 คู่ คือความภูมิใจในตนเอง (self – esteem) และความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่มีความรุนแรงของกระแสเจตคติและค่านิยมที่ผิดๆ ตลอดจนการละเลยหรือขาดความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมดังปรากฏเป็นแผนภาพและรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบของทักษะชีวิต ปรับปรุงจาก ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2552)

จากแผนภาพองค์ประกอบของทักษะชีวิตข้างต้น สามารถจัดกลุ่มทักษะชีวิตได้ 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มพุทธิพิสัย กลุ่มจิตพิสัยและกลุ่มทักษะพิสัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านพุทธิพิสัย

1) การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (critical thinking) คือ เป็นความสามารถสำหรับการวิเคราะห์หรือแยกแยะ ข่าวสาร ข้อมูล ปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงสถานการณ์รอบตัว

2) การคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) คือ เป็นความสามารถสำหรับการคิดออกปอย่างกว้างขวางโดยไม่มีกรอบยึดติดอยู่กับกรอบ

ด้านจิตพิสัย

3) การตระหนักรู้ในตน (self awareness) คือ เป็นความสามารถสำหรับการค้นหาและเข้าใจ ข้อดี หรือข้อด้อยของตัวเองรวมทั้งสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น

4) การเห็นใจผู้อื่น (empathy) คือ เป็นความสามารถสำหรับการเข้าใจความรู้สึก ความเห็นอกเห็นใจผู้ที่แตกต่างจากตัวเอง

5) การภูมิใจในตนเอง (self - esteem) คือ เป็นความรู้สึกที่รู้ว่าตนเองเป็นผู้ที่มีคุณค่า สามารถค้นพบและเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตน โดยไม่มุ่งเน้นความสนใจแต่เรื่องความโก้ รูปร่างหน้าตา เสน่ห์ หรือความสามารถทางเพศ

6) การรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) คือ เป็นความรู้สึกที่แสดงว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งในสังคมและการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อความเจริญก้าวหน้าหรือความเสื่อมทางสังคม

ด้านทักษะพิสัย

7) – 8) การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร คือ เป็นความสามารถสำหรับการใช้คำพูดและภาษา ท่าทาง ในการสื่อสารความรู้สึกรู้สึกของตนเองและรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น

9) – 10) การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา คือ เป็นความสามารถสำหรับการรับรู้สาเหตุของปัญหา สามารถหาทางเลือก พิจารณาแยกแยะข้อดี ข้อเสียของทางเลือกและประเมินทางเลือก เพื่อตัดสินใจเลือกและลงมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องมีความเหมาะสม

11) – 12) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด คือ เป็นความสามารถสำหรับการประเมินและการรู้เท่าทันกับอารมณ์และความเครียดที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกพฤติกรรมของคน สามารถเลือกการจัดการกับอารมณ์และความเครียด รวมทั้งมีวิธีการป้องกันการเกิดขึ้นของอารมณ์หรือความเครียดได้อย่างเหมาะสม

จากทักษะชีวิต 12 ประการ จะนำไปสู่ทักษะที่ซับซ้อน เช่น การประเมินและการจัดการความเสี่ยง การเจรจาต่อรอง การยืนหยัดตั้งมั่น การเป็นผู้นำ และการต้านทานต่อแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

ในส่วนของการศึกษาคณะประกอบทักษะชีวิตจากงานวิจัยในต่างประเทศนั้นมีข้อแตกต่างกันไปตามลักษณะของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

จากการที่ Mangrulkar et al. (2001) ได้ทำการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กวัยรุ่น ด้วยวิธีการแบ่งองค์ประกอบสำคัญทางด้านโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตไว้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบทักษะทางด้านสังคม ประกอบด้วย ทักษะการปฏิเสธและการเจรจาต่อรอง ทักษะระหว่างบุคคล หรือการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการเห็นอกเห็นใจ ทักษะการให้ความร่วมมือ

องค์ประกอบทักษะทางด้านความคิด ประกอบด้วย การตัดสินใจและทักษะการแก้ปัญหา

องค์ประกอบทักษะด้านการเผชิญหน้าทางอารมณ์ ประกอบด้วย การจัดการกับความรู้สึกหรือความโกรธ การจัดการกับความเครียด การควบคุมตนเองหรือการบริหารจัดการและดูแลตนเอง

ทักษะทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นทักษะที่สัมพันธ์กัน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นทักษะเหล่านี้ไม่ได้แยกออกจากกันอีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบร่วมกันในการส่งเสริมเพื่อทำให้เกิดทักษะที่สมบูรณ์มากขึ้นในการใช้ชีวิต

Deen et al. (2002) ดำเนินการศึกษาถึงเรื่องระบบสำหรับวิธีการประเมินทักษะชีวิตในมหาวิทยาลัยวอชิงตันสเตท ซึ่งแบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตออกเป็น 8 ทักษะ ได้แก่

1) ทักษะการตัดสินใจ หมายถึง ความสามารถสำหรับการสร้างทางเลือกอย่างหลากหลายเพื่อใช้สำหรับตัดสินใจ ได้แก่ การทำทางเลือกก่อนการตัดสินใจ พิจารณาถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งที่จะต้องทำการตัดสินใจ รวมถึงการประเมินผลการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ

2) ทักษะการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด หมายถึง ความสามารถสำหรับการใช้วิธีคิดที่มีวิจาร์ณญาณ ไม่ก่อให้เกิดความสิ้นเปลือง มีความรับผิดชอบและรู้วิธีการในการจัดอันดับความสำคัญ ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวอย่างชาญฉลาด การวางแผนการใช้ทรัพยากรด้านการเงินของตนเองและใช้เวลาในชีวิตให้มีคุณค่ารวมถึงการคุ้มครองทรัพย์สินส่วนตัว

3) ทักษะในการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถสำหรับการนำเสนอ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล ข่าวสารหรือข้อความระหว่างบุคคล ด้วยการใช้คำพูด การเขียน กริยาท่าทางและศิลปะของการแสดงออกทางอารมณ์และความคิด ได้แก่ วิธีการนำเสนอที่ดี การเป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารที่ชัดเจนทั้งในด้านความคิดและความรู้สึก

4) ทักษะการยอมรับความแตกต่าง หมายถึง ความสามารถในการแสดงยอมรับและยินดีทางด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้แก่ วิธีการปฏิบัติตนกับบุคคลอื่นที่แตกต่างกันด้วยความเคารพ การทำงานหรือกิจกรรม และการสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกับตนเอง

5) ทักษะความเป็นผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการช่วยเหลือกลุ่มเพื่อการพบปะสังสรรค์ แสดงความสามารถของการเป็นผู้นำในกลุ่ม การใช้อิทธิพลส่วนตัวสำหรับการนำพากลุ่มให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การเป็นผู้นำ ผู้ตามที่แตกต่างกันในการนำกลุ่ม การกระตุ้นให้คนอื่นๆ สามารถร่วมแบ่งปันประสบการณ์ที่สำหรับใช้เป็นประโยชน์ได้ภายในกลุ่ม

6) ทักษะการใช้ประโยชน์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลสำหรับการสร้างประโยชน์จากสิ่งที่อยู่รอบตัว ได้แก่ การคลี่คลายปัญหา การปฏิบัติตามคำสั่ง การให้การสนับสนุนในฐานะสมาชิกของทีมงาน การยอมรับในความรับผิดชอบของงานที่ได้รับมอบหมาย การจดบันทึกเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อการทำงานอย่างถูกต้อง

7) ทักษะการเลือกวิธีการดำเนินการชีวิตที่ดี หมายถึง ความสามารถในการเลือกวิธีการดำรงชีวิตที่ดีที่มีความเหมาะสม เป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่สุขภาพกายและจิตที่ดีการป้องกันจากโรคภัยไข้เจ็บ ได้แก่ การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การเลือกทำกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ

ร่างกายและสุขภาพจิตที่ดี รู้จักวิธีการในการจัดการกับความเครียดและรู้วิธีการที่จะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เป็นความเสี่ยงและอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น

8) ทักษะการรับมือต่อตนเอง หมายถึง ความสามารถสำหรับการดูแลตนเอง การรับมือต่อพฤติกรรมและหน้าที่ของตนเอง การแยกแยะสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด ได้แก่ การยอมรับในข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากตนเองโดยไม่กล่าวโทษผู้อื่น การเข้าใจถึงการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาของตนเอง การรู้ว่าอะไรคือหน้าที่ของตนเองเมื่ออยู่ในกลุ่มและการควบคุมเป้าหมายของตนเอง เป็นต้น

สำหรับ Neeley (2004) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบหลักสูตรการแนะแนวที่ใช้สำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน โดยมีการจัดองค์ประกอบเกี่ยวกับทักษะชีวิตไว้ 7 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 เป็นการพัฒนาความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นภายในตนเอง ได้แก่ การมีมุมมองต่อตนเองในทางที่ถูกต้อง การตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่มีเฉพาะของตนเอง

ด้านที่ 2 เป็นแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพทางด้านการเรียนของตนเอง การได้รับประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียน การรับรู้งานอาชีพ การพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ

ด้านที่ 3 เป็นทักษะด้านการตัดสินใจ ได้แก่ การตั้งเป้าหมาย การวางแผน และการแก้ปัญหา

ด้านที่ 4 เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การให้ความเคารพผู้อื่น การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การรักษาความสะอาด

ด้านที่ 5 เป็นทักษะสำหรับการสื่อสาร ได้แก่ การเข้าใจทักษะการสื่อสาร การแสดงออกและการรับฟังผู้อื่น

ด้านที่ 6 เป็นทักษะทางด้านวัฒนธรรมที่แตกต่าง ได้แก่ การรู้สึกซาบซึ้งในวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง การเคารพและยอมรับผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน

ด้านที่ 7 เป็นทักษะความรับผิดชอบด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อพฤติกรรม การมีความรับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเองและการมีวินัย

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตของนักเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิต

องค์ประกอบ ของทักษะ ชีวิต	WHO (1997)	UNESCO (2002)	Mangurkar et.al (2001)	Deen (2002)	Neeley (2004)	สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาขั้น พื้นฐาน (2554ค)	ยงยุทธ วงศ์ ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณา เรืองกาญจน เศรษฐ์ (2552)
การตัดสินใจ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓		✓	✓
ความคิด สร้างสรรค์	✓					✓	✓
การคิด วิเคราะห์						✓	
การคิดอย่างมี วิจารณญาณ	✓		✓			✓	✓
การสื่อสาร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
การสร้าง สัมพันธภาพ	✓	✓			✓	✓	✓
การตระหนักรู้ ในตนเอง	✓					✓	✓
การเข้าใจผู้อื่น	✓	✓	✓			✓	✓
การควบคุม อารมณ์	✓	✓	✓			✓	✓
การจัดการกับ ความเครียด	✓	✓	✓			✓	✓

จากตารางการวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตข้างต้นจะเห็นว่าส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับและใกล้เคียงกับองค์ประกอบทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลก ซึ่งสามารถสรุปสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิตได้ว่า ทักษะชีวิตประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน การเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจแก้ปัญหา การจัดการกับอารมณ์และการจัดการความเครียด รวมทั้งหมด 10 ทักษะ(Deen et al., 2002; Mangrulkar et al., 2001; Neeley, 2004; UNESCO, 2002; World Health Organization, 1997; ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์

ศานต์ และ สุวรรณ เรืองกาญจนเศรษฐ์, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่ได้สรุปมาดังกล่าวยังเป็นองค์ประกอบที่มีความสอดคล้องกับบริบทของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส เนื่องจากองค์ประกอบของทักษะชีวิตเหล่านี้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพทั่วไปของเด็กด้อยโอกาสและเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสให้เหมาะสมต่อไป

3. การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส

การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับนักเรียนทุกคนและมีหน้าที่ดูแลเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เสมอภาคและมีคุณภาพ ดังนั้นการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสจึงเป็นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบดูแลการจัดการศึกษา จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าว สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2554) จึงได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต ของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษได้อาศัยหลักการและเป้าหมายในการจัดการศึกษาสงเคราะห์หรือโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กด้อยโอกาส เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบกิจกรรม ซึ่งหลักการดังกล่าวได้กล่าวไว้ว่า หลักการจัดการศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบพิเศษที่มุ่งให้การช่วยเหลือเฉพาะผู้ด้อยโอกาส มีลักษณะการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดบริการให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งในลักษณะอยู่ประจำและไปกลับ โดยใช้หลักสูตรปกติของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาและดูแลเด็กด้อยโอกาสให้พ้นจากวงจรของปัญหา ลดความเสี่ยงต่อการออกกลางคัน หรือการหลุดจากระบบการศึกษา ช่วยให้เด็กด้อยโอกาสสามารถรับบริการทางการศึกษาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจึงมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ สรุปได้ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะด้านอาชีพและการดำรงชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง มีเจตคติที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติ มีความรู้ความเข้าใจและยอมรับในสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

2. มุ่งพัฒนาเด็กด้อยโอกาส ให้มีความซาบซึ้ง รู้จักอนุรักษ์มรดกและเอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ตลอดถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นพลเมืองไทยที่มีความรับผิดชอบ และสามารถปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สามารถเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับชุมชน และกลับไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าได้ตามอัตภาพ

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษได้พัฒนารอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางให้นำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนของกรจัดทำรายวิชา พื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในส่วนของกิจกรรมเพิ่มเติม ได้กำหนดให้มีกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการดูแลตนเอง มีระเบียบวินัย มีความรู้พื้นฐานด้านงานอาชีพ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับทักษะชีวิตพื้นฐาน 7 ประการ ได้แก่ 1) ทักษะการรู้จักตนเอง 2) ทักษะการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา 3) ทักษะการแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ 4) ทักษะการปรับตัว 5) ทักษะการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพ 6) ทักษะการวางแผนและการจัดการ และ 7) ทักษะการทำงานเป็นทีม ที่กำหนดขึ้นเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะการดำรงชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการดูแลช่วยเหลือตนเอง 2) การเรียนรู้ 3) การอยู่ในสังคม และ 4) การจัดการและสร้างงานสร้างอาชีพ อันเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น

กิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต ตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษได้จัดแบ่งกิจกรรมตามหลักการและเป้าหมายในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ รวมถึงภาระงาน และกิจกรรมตามกิจวัตรที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในโรงเรียนแบบอยู่ประจำ จำนวน 8 กิจกรรม ประกอบด้วย

- 1) กิจกรรมส่งเสริมสุขนิสัย
- 2) กิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย
- 3) กิจกรรมหลักโภชนาการ
- 4) กิจกรรมหลักไทรรงค์
- 5) กิจกรรมสร้างเสริมภาวะผู้นำ
- 6) กิจกรรมอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม
- 7) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น

8) กิจกรรมพัฒนาสุนทรียภาพ

หลักการจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

กิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1) มีการกำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และครอบคลุมผู้เรียนทุกคน

2) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน เต็มตามศักยภาพ ตามหลักการและเป้าหมายในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ รวมถึงภาระงานและกิจกรรมตามกิจวัตรที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในโรงเรียนแบบอยู่ประจำ

3) เป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการดูแลตนเอง มีระเบียบวินัย มีความรู้พื้นฐานด้านงานอาชีพ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

เป้าหมายของการจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต

กิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะของเด็กด้อยโอกาส 8 ประการ ได้แก่

1) มีทักษะการดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล
 2) มีสมรรถภาพทางกายแข็งแรง รักการออกกำลังกาย
 3) มีสุขนิสัยในการรับประทานอาหารรู้จักการรับประทานอาหารอย่างถูกหลักโภชนาการ

4) มีระเบียบวินัย จงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 ตลอดจนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5) มีความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

6) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

7) มีความรู้พื้นฐานด้านงานอาชีพ

8) มีสุนทรียภาพทั้งด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา

เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย

ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

แนวการจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต

สถานศึกษาจัดให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมโดยยึดแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) ให้ทุกคนปฏิบัติกิจกรรมเป็นไปด้วยความสมัครใจ
- 2) ให้ทุกคนปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์อย่างหลากหลาย ด้วยการฝึกกระบวนการทำงานที่มีความสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง รวมทั้งเป็นการสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของทุกคน
- 3) จัดกิจกรรมอย่างสมดุลทั้งกิจกรรมกลุ่มและรายบุคคล
- 4) จัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งสามารถแสดงถึงวิธีการสำรวจและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนที่เป็นระบบ มีการเน้นการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรม
- 5) ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบให้ความร่วมมือมากกว่าการเรียนรู้แบบแข่งขันภายใต้วิถีพื้นฐานของประชาธิปไตย

การจัดสรรเวลาของกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตทั้ง 8 กิจกรรม ดำเนินการตามการบริหารจัดการของแต่ละสถานศึกษา แต่ทั้งนี้ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาและฝึกปฏิบัติครบทั้ง 8 กิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอทุกปี จนจบการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จากแนวทางการจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในการศึกษาสงเคราะห์ที่ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กด้อยโอกาสได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ภายใต้เงื่อนไขของการอยู่ในโรงเรียนประจำแบบศึกษาสงเคราะห์ ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้ง 8 กิจกรรมยังไม่มีครอบคลุมถึงองค์ประกอบของทักษะชีวิตของเด็กเยาวชนตามทีควรจะเป็นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในหัว 2.2 เรื่ององค์ประกอบของทักษะชีวิตครบทุกองค์ประกอบ อีกทั้งยังไม่สามารถสนองความต้องการในการรับบริการของเด็กด้อยโอกาสอย่างแท้จริง

นอกจากการศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษแล้วจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังพบว่าผู้สนใจในการศึกษาการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็ก เยาวชนและคนทั่วไปอีกจำนวนหนึ่งซึ่งจะได้นำเสนอดังต่อไปนี้

Junge, Manglallan, and Raskauskas (2003) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสร้างเสริมทักษะชีวิตจากการใช้ประสบการณ์และวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน สำหรับการเสริมสร้างทักษะในการดำเนินชีวิตให้สำเร็จตามเป้าหมายของเด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงการจบการศึกษา โดยมีการใช้ทักษะด้านต่างๆ ดำเนินการบูรณาการให้เหมาะสมกับทักษะชีวิต การวิจัยครั้งนี้ยังพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อให้สามารถใช้ได้

ต่อไปภายหลังจากที่ได้มีการวิจัยนี้ไปแล้ว ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีความสามารถในการแสดงออกในด้านต่างๆ ของทักษะได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถนำไปบูรณาการร่วมกันเพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับอนาคตได้ด้วย

Schechtman, Levy, and Leichtentritt (2003) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบของการฝึกอบรมทักษะชีวิตที่มีต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานและการรับรู้ความสามารถในตนเองของนักศึกษาครูโดยได้ประเมินผลลัพธ์และกระบวนการดำเนินการของครูในประเทศอิสราเอลด้วยการฝึกอบรมโปรแกรมทักษะชีวิต ซึ่งเป็นโปรแกรมทางการศึกษาที่ครูนำไปใช้กับนักเรียนโดยมีจุดเน้นทักษะชีวิตจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่หนึ่ง เน้นการพัฒนารายบุคคลหรือการพัฒนาจุดมุ่งหมายในชีวิต ด้านที่สอง เน้นการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ด้านที่สาม เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและด้านที่สี่ เน้นการบำรุงรักษาสุขภาพทางกาย และได้ทำการฝึกอบรมครูภายในโรงเรียนโดยสมมติให้การฝึกอบรมจะนำไปสู่การส่งเสริมการรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานและมีระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองของครูสูงขึ้น ในจำนวนผู้เข้าร่วมครั้งนี้ประกอบด้วยครูที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรม ครูที่ได้รับการฝึกอบรมมา 1 ปี และครูที่ได้รับการฝึกอบรมมา 2 ปี ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ได้รับการฝึกอบรมมา 2 ปี มีคะแนนการรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานสูงกว่ากลุ่มครูที่ได้รับการฝึกอบรมมาน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีข้อสังเกตว่า นักศึกษาควรมีเวลาในการเข้าร่วมการฝึกตามโปรแกรมอย่างเพียงพอ

Goudas, Dermitzaki, and Leondari (2006) ได้วิจัยเรื่องผลการศึกษาทักษะชีวิตโดยใช้เนื้อหาวิชาพลศึกษา โดยการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยพลศึกษา ซึ่งได้ศึกษากับนักเรียนที่กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด 73 คน และให้กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ทำการกำหนดเป้าหมายของแต่ละคนมาพอสังเขป หลังการวิจัยแล้วเสร็จพบว่า นักเรียนส่วนมากให้ความสำคัญกับการพัฒนาของร่างกาย ความรู้และความเชื่อมั่นในตนเองสำหรับใช้เป็นหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายในชีวิตของแต่ละคน ผลการทดลองนี้ชี้ให้เห็นว่าวิชาพลศึกษานั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทักษะชีวิตที่จะทำให้ นักเรียนทุกคนสามารถบรรลุเป้าหมายชีวิตของตนเองได้

Gould (2006) ได้ศึกษาเรื่องทิศทางในอนาคตในการฝึกทักษะชีวิต: ความต้องการจำเป็นและภาพรวมของความเข้าใจของโค้ชในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยได้ศึกษาชนิดของประเด็นความรู้ที่จำเป็นทางบุคลิกภาพและด้านสังคมของโค้ชโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงการรับรู้ในบทบาทของการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักกีฬา (ผู้เรียน) ด้วยวิธีการสำรวจซึ่งทำการสำรวจโค้ชด้านกีฬา พบว่า โค้ชส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาทางด้านจิตวิทยาทางสังคม รวมถึงการพัฒนาทักษะวิธีการการสอนทางด้านร่างกายมากที่สุด แต่สิ่งที่ยังขาดอยู่คือความรับผิดชอบ แรงจูงใจ จริยธรรมของการทำงาน การสื่อสารในส่วนของ การรับฟัง ปัญหากับผู้ปกครอง ผลการเรียนที่ตกต่ำ

ซึ่งผลการวิจัยทั้งหมดนี้ยังสัมพันธ์กับความต้องการและจำเป็นในการพัฒนาส่งเสริมทักษะชีวิตในอนาคตสำหรับโค้ชในโรงเรียน

Butterwick and Benjamin (2006) ได้ศึกษาแนวทางการจ้างงานด้วยการพัฒนาบุคคล โดยใช้การวิเคราะห์ความสำคัญของหลักสูตรทักษะชีวิตของโรงเรียนในบริติชโคลัมเบีย โดยใช้การวิเคราะห์ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหลักสูตรทักษะชีวิตสำหรับงานอาชีพในโรงเรียน หลักสูตรนี้เรียกว่า หลักสูตรพัฒนาทักษะชีวิตที่ใช้เป็นหลักในการจ้างงานนักเรียน โดยสาระสำคัญของหลักสูตรมีการมุ่งเน้นไปถึงการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพัฒนาความเข้าใจในตนเอง และพัฒนาวิธีการเรียนรู้จากรูปแบบเกี่ยวกับการเผชิญและการพิชิตความยากลำบาก จุดสำคัญของการค้นพบครั้งนี้มีความเด่นชัดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงขั้นต้น ตามหลักการของหลักสูตรนี้ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่ได้ให้ความสำคัญของอารมณ์ในชีวิตของนักเรียนรวมทั้งการให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากคนในครอบครัว ชุมชนและสังคมมากขึ้น สำหรับหลักสูตรทักษะชีวิตในการวิจัยนี้ยังมีความสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นในทั้งในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพและงานด้านการศึกษาด้วย

Campo (2008) ได้วิจัยผลของการฝึกทักษะชีวิตที่มีต่อการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการฝึกวิทยุบุคคลทางคลินิกที่ซับซ้อนของนักศึกษาแพทย์ โดยเป็นการทดลองเปรียบเทียบนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 2 กลุ่มโดยเข้าร่วมประเมินบุคลิกภาพหลายๆ มิติ ด้วยการตอบชุดภาพหรือเรื่องราวทางคลินิก ซึ่งนักศึกษากลุ่มทดลองเป็นกลุ่มที่ได้รับการฝึกพฤติกรรมทางพุทธิพิสัยเพื่อแก้ไขและส่งเสริมภาวะความเครียด การจัดการกับอารมณ์และทักษะระหว่างบุคคล โดยนักศึกษาเหล่านี้จะถูกประเมินอีกรอบภายในหนึ่งสัปดาห์หลังจากที่มีการประเมินในครั้งหนึ่ง พบว่า ความเครียดหรือความเป็นศัตรูและการเยาะเย้ยถากถางมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่าง ความก้าวร้าวและความโกรธของนักศึกษาก็มีการลดลงอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งการตัดสินใจในการปรับตัวที่มืดก็มีการลดลง

Lou (2008) ได้ศึกษาผลของการฝึกทักษะชีวิตเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงทางเพศ รวมถึงการคุมกำเนิดของกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาเมืองเซียงไฮ้ ประเทศจีน โดยมีจุดประสงค์หลักในการประเมินผลการฝึกทักษะชีวิตด้วยวิธีการสอนแบบมีส่วนร่วม สำหรับใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียน พบว่า มีสัดส่วนของนักเรียนในการรับรู้ถึงความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ การติดเชื่อเอดส์และการรับรู้ในเรื่องการคุมกำเนิดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและมีสัดส่วนของผู้ที่มีปัญหาในการใช้ถุงยางอนามัยลดลง

สกล วรเจริญศรี (2550) ได้วิจัยเพื่อวิเคราะห์ทักษะชีวิตตลอดจนการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น พบว่า องค์ประกอบทักษะด้านสังคม องค์ประกอบทักษะด้านความคิด และองค์ประกอบทักษะด้านการเผชิญทางอารมณ์ เป็นโมเดลการ

วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะชีวิต สามารถวัดองค์ประกอบของทักษะชีวิตได้ สำหรับโมเดลของกลุ่มฝึกอบรมสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการ และขั้นยุติการฝึกอบรม รวมทั้งมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและเทคนิควิธีการให้คำปรึกษา รวมทั้งเทคนิควิธีการทางจิตวิทยาในการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะชีวิตในภาพรวมและรายประเด็นของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งปรากฏว่ากลุ่มฝึกอบรมมีผลทำให้ทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล (2554) ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์สำหรับเป็นทางเลือกของการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพด้วยวิธีการจัดการความรู้ จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารสถานศึกษาด้วยวิธีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่แนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา รวมทั้งการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีการมุ่งเน้นงานอาชีพตามบริบทชุมชน ใช้ภูมิปัญญาเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ มีการพัฒนาและใช้งานแหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในโรงเรียน ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมขององค์กรให้ทุกคนสามารถทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังมีการประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานภายนอก ทางด้านครู มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและให้ความสำคัญกับลงมือปฏิบัติจริง ทำให้มีพื้นฐานทักษะชีวิตและอาชีพในท้องถิ่น

มณฑิรา ฉลวยศรี (2556) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การสร้างรูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กในกำกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดสระบุรี พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาส่วนใหญ่ของเด็กอาศัยอยู่กับบิดามารดาหรือญาติผู้สูงอายุ ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน ครอบครัวมีอาชีพค้าขายและเกษตรกร ปัญหาปัจจัยที่ค้นพบคือ เด็กและเยาวชนไม่ชอบอยู่บ้าน ชอบเล่นเกมคอมพิวเตอร์ตามร้านเกม ซึ่งรถจักรยานยนต์เป็นกลุ่มและชอบเลียนแบบตามสังคมสมัยใหม่ กลายเป็นปัญหาทุกระดับในภาพรวมคือ เด็กมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้เกิดปัญหาสืบเนื่องตามมาคือ เกิดภาวะเสี่ยงในการใช้ทักษะทางสังคม ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ซึ่งเป็นปัญหาขาดรูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็ก บนพื้นฐานขององค์ประกอบด้านความรู้ เจตคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ในส่วนความมุ่งหวังของชุมชนในการแก้ปัญหาคือต้องการเสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กในลักษณะองค์รวม 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และด้านสังคม จึงได้รูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กโดยใช้กิจกรรมค่ายเป็นสื่อในการพัฒนา เมื่อทดลองใช้รูปแบบแล้วพบว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดีขึ้นในทุกด้าน

เครื่องมือ คำเขียน ปกรณ์ ประจันบานและเทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย (2556) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยของตัวชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความเหมาะสมในการชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีทั้งหมด 2 องค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย และ 28 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบหลักที่ 1 ทักษะภายในตนเอง มี 4 องค์ประกอบย่อย 16 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) การแก้ปัญหา มี 4 ตัวชี้วัด คือ สามารถ ระบุปัญหา หรือค้นหาปัญหาได้ สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ คิดหายุทธวิธีแก้ปัญหาได้และแก้ปัญหายุทธวิธีที่เลือกได้ 2) ความตระหนักรู้ในตนเอง มี 4 ตัวชี้วัด คือสามารถวิเคราะห์ความถนัดและความสามารถของตนเองได้ วิเคราะห์คุณลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะนิสัย และค่านิยมตนเองได้ วิเคราะห์ข้อเด่นและข้อด้อยของตนเองได้ รวมทั้งสามารถกำหนด เป้าหมายในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม 3) การปรับตัวมี 4 ตัวชี้วัด คือ สามารถปรับปรุงพฤติกรรมตนเองให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ สามารถปรับตนเองให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถพัฒนาตนเองในการทำงาน และมีพฤติกรรมแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม 4) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด มี 4 ตัวชี้วัด คือ สำรองและประเมินอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตนเองได้ พิจารณาว่าสิ่งใดเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเครียดได้ เลือกวิธีการจัดการหรือควบคุมอารมณ์และความเครียดของตนเองได้อย่างเหมาะสมและมีวิธีผ่อนคลายอารมณ์และความเครียดอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบหลักที่ 2 ทักษะทางสังคม มี 3 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวชี้วัด ดังนี้ 1) การสร้างสัมพันธภาพ มี 3 ตัวชี้วัด คือ วางตัวได้ถูกต้องตามกาลเทศะและสถานการณ์ สื่อสาร กับผู้อื่นทั้งทางด้านภาษาพูด ภาษากายด้วยความสุภาพและเป็นมิตร ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น 2) ความเห็นใจผู้อื่น มี 4 ตัวชี้วัด คือ เข้าใจในอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่นเข้าใจในความต้องการของผู้อื่นยอมรับความสามารถของผู้อื่น และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจตามความเหมาะสม 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม มี 5 ตัวชี้วัดคือ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม รักษาสมบัติของส่วนรวม มีส่วนรับผิดชอบต่อความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม และ ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้น พบว่า โมเดลตัวชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่า ตัวชี้วัดทั้ง 28 ตัว เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของตัวชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตสรุปได้ว่าการพัฒนาทักษะชีวิตมีรูปแบบที่หลากหลายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายและกลุ่มคนที่ใช้ในการศึกษา แต่การศึกษาส่วนใหญ่ยังคงยึดกรอบตามองค์ประกอบของทักษะชีวิตตามแนวทางขององค์การอนามัยโลกเป็นพื้นฐานในบางกรณีมีการเพิ่มเติมตัวชี้วัดย่อยเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการวัดและประเมินผลทักษะชีวิต นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตในการดำเนินการพัฒนาทักษะชีวิตคือ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งบุคลากรที่อยู่ในโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง รวมไปถึงองค์กรหน่วยงานและบุคคลภายนอกโรงเรียนตลอดจนสภาพแวดล้อมบริบทชุมชน ก็เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาให้เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสเกิดทักษะชีวิตที่ดีขึ้นมาได้

4. การจัดทักษะชีวิตศึกษาในต่างประเทศ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1997) ได้นำเสนอโปรแกรมการศึกษาทักษะชีวิตศึกษาในโรงเรียนและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการสอนทักษะชีวิตศึกษา (Life Skills education) สำหรับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนตั้งแต่ปี 1997 หลังจากนั้นทักษะชีวิตศึกษาจึงเป็นเรื่องที่ถูกให้ความสำคัญและมีการกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลายสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศต่างๆ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย ในการศึกษาเอกสาร งานวิจัยและรายงานผลเกี่ยวกับทักษะชีวิตศึกษาในต่างประเทศครั้งนี้ได้มุ่งเน้นศึกษาตามบริบทภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกับประเทศไทยเป็นหลัก

จากการศึกษารายงานการสิ้นสุดทศวรรษแห่งการศึกษาเพื่อปวงชนในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Asia – Pacific end of decade notes on education for all) ของ UNESCO and UNICEF (2013) ได้รายงานการจัดกิจกรรมการสอนทักษะชีวิตศึกษาในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกภายใต้สภาพสังคมเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันและความเป็นเมืองและชนบทที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ ตามเป้าหมายที่ 3 ของการศึกษาเพื่อปวงชน นอกจากนี้ยังได้ศึกษารายงานของ UNICEF (2005) ที่กล่าวถึงการศึกษาโดยใช้ทักษะชีวิตเป็นฐาน ในเอเชียใต้ (Life Skills-based education in South Asia) ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวสามารถแบ่งการจัดทักษะชีวิตศึกษาออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาและการศึกษานอกระบบ ดังนี้

การจัดทักษะชีวิตศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

การจัดทักษะชีวิตศึกษาของหลายประเทศในภูมิภาคนี้มีการบูรณาการเข้ากับหลักสูตรมัธยมศึกษาระดับชาติ โดยสามารถจำแนกวิธีดำเนินการได้ 3 วิธี ดังนี้

- 1) จัดในฐานะวิชาเดี่ยว
- 2) สอดแทรกเข้าไปในสาระวิชาหลัก
- 3) เสริมเข้าไปในรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร

รูปแบบนี้สะท้อนให้เห็นการแบ่งแยกในทักษะชีวิตศึกษา ซึ่งมีรูปแบบที่จำเป็นในการถ่ายทอด อยู่ 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรกเป็นการประยุกต์ทักษะชีวิตเข้ากับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น สุขศึกษาหรือการป้องกันเอดส์หรือ HIV และรูปแบบที่สองเป็นการบูรณาการวิธีสอนทักษะชีวิตอย่างกว้าง ๆ ในการศึกษา ซึ่งรูปแบบแรกมักจะเป็นชุดทักษะชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะในการให้ความหมายที่มีความพิเศษกับสถานการณ์ที่ถูกระบุขึ้น แต่รูปแบบที่สองเป็นการร่วมกันของการเรียนการสอนของชุดกิจกรรมทักษะชีวิตโดยทั่วไป ซึ่งสามารถประยุกต์ในบริบทสังคมที่มีความหลากหลายรวมทั้งในโรงเรียนด้วย

สำหรับยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ของภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิกมีโปรแกรมการจัดที่หลากหลายขึ้นอยู่กับโปรแกรมเนื้อหา ขั้นตอนการถ่ายทอด ซึ่งขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายในเนื้อหาบางเนื้อหาอาจรวมสุขศึกษา การป้องกัน HIV และการฝึกอบรมด้านอาชีพหรือรายได้ทั่วไปเข้ามาอยู่ด้วย โปรแกรมทักษะชีวิตศึกษานี้อาจจะอยู่ในหลักสูตรมัธยมศึกษาหรือถ่ายทอดไปสู่สถานศึกษาสำหรับผู้ที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน โดยปกติแล้วทักษะชีวิตศึกษายังมีการบูรณาการเข้ากับรูปแบบโรงเรียนที่เป็นมิตรกับเด็ก (child-friendly school) ซึ่งในแต่ละประเทศได้มีรูปแบบการจัดทักษะชีวิตศึกษาที่แตกต่างกันทั้งในกลุ่มเด็กที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน จากการศึกษาสามารถสรุปกระบวนการจัดการถ่ายทอดทักษะชีวิตศึกษาจากกรณีตัวอย่างของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างการจัดทักษะชีวิตศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

ประเทศ	กลุ่มที่อยู่ในโรงเรียน	กลุ่มที่อยู่นอกโรงเรียน
บังกลาเทศ	- ทบทวนหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา - สร้างทักษะชีวิตศึกษาสำหรับกลุ่มการทำงาน - พัฒนาแนวทางหลักสูตรทักษะชีวิตศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 4	- จัดหลักสูตรทักษะชีวิตศึกษาสำหรับเด็กทำงานในเมือง - พัฒนายุทธศาสตร์ทักษะชีวิต สำหรับวัยรุ่นทำงานเกี่ยวกับการป้องกัน HIV
กัมพูชา	จัดทักษะชีวิตศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5	จัดการป้องกัน HIV สำหรับเด็กช่วงอายุ 13 – 18 ปีที่อยู่นอกโรงเรียน
เนปาล	จัดทักษะชีวิตศึกษาสำหรับกลุ่มการทำงาน	จัดวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับทักษะชีวิตศึกษาสำหรับนักเรียนการศึกษา

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเทศ	กลุ่มที่อยู่ในโรงเรียน	กลุ่มที่อยู่นอกโรงเรียน
ปากีสถาน	พัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปทักษะชีวิตศึกษาสำหรับผู้ทำงานด้านหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ	จัดโปรแกรมสำเร็จทักษะชีวิตศึกษานำร่องสำหรับวัยรุ่นที่อยู่นอกโรงเรียนรวมทั้งผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง
ฟิลิปปินส์	มุ่งส่งเสริมสุขศึกษาตามรูปแบบของ United Nation Population Fund	มุ่งส่งเสริมสุขศึกษาตามรูปแบบของ United Nation Population Fund สำหรับกลุ่มที่อยู่นอกโรงเรียน
เวียดนาม	นำทักษะชีวิตศึกษามาเป็นกระแสหลักของหลักสูตร	- จัดชั้นเรียนทักษะชีวิตในกลุ่มผู้ที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนสำหรับผู้อพยพและครอบครัว - ใช้ทักษะชีวิตศึกษาโดยเน้นชุมชนเป็นฐานสำหรับเด็กที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน

นอกจากนี้ในบางประเทศ เช่น ศรีลังกา มีการพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตสำหรับการศึกษาระบบที่เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว รวมทั้งประเทศเนปาลและมัลดีฟยังได้มีการทบทวนหลักสูตรการศึกษาและนำทักษะชีวิตเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียน สำหรับบังกลาเทศและภูฏาน ได้นำทักษะชีวิตศึกษาเข้าไปทั้งการศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียนและทุกประเทศในกลุ่มภูมิภาคนี้ยังได้มีนโยบายระดับชาติสำหรับทักษะชีวิต แต่การให้ความหมายทักษะชีวิต ยุทธศาสตร์และโปรแกรมในการจัดการมีความหลากหลายและกว้างขวาง แต่ก็มีพัฒนาในเรื่องทักษะชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นไปอย่างช้าๆ

การศึกษานอกระบบ

ทักษะชีวิตศึกษาในการศึกษานอกระบบของประเทศต่างๆ มีการนิยามความหมายของทักษะชีวิตที่มีความหลากหลาย แต่ทุกประเทศมีนโยบายระดับชาติและตัวกฎหมายที่อ้างอิงถึงทักษะชีวิตในบริบทของการศึกษานอกระบบ ในประเทศต่างๆ มีการใช้อ้างอิงในกระบวนการ ขั้นตอนการทำงานภายใต้โปรแกรมการศึกษานอกระบบ เช่น หลักสูตรการอบรมเนื้อหาทักษะชีวิต อย่างไรก็ตามก็ยังมีคำถามไม่ชัดเจนในการให้ความหมายในระดับภูมิภาคเกี่ยวกับทักษะชีวิตของการศึกษานอกระบบ รวมทั้งความเข้าใจพื้นฐานทั่วไปว่าจะใส่ตัวอย่างอะไรในโปรแกรมสำหรับทักษะชีวิตของการศึกษานอกระบบ

ความก้าวหน้าในความร่วมมือทักษะชีวิตศึกษาในการศึกษานอกระบบ ได้รับการผนวกเข้ากับความท้าทายในเรื่องงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด การขาดแหล่งทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

และการให้ความสำคัญที่ค่อนข้างต่ำจากการศึกษานอกระบบ แต่ก็มีบางประเทศที่มีการดำเนินการจัด
ทักษะชีวิตศึกษาในการศึกษานอกระบบ ดังตัวอย่างตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างประเทศที่จัดการทักษะชีวิตผ่านการศึกษานอกระบบ

ประเทศ	การจัดทักษะชีวิตศึกษา
บังกลาเทศ	ทักษะชีวิตศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกระบบสำหรับเด็กทำงานใน เมืองพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับทักษะชีวิตสำหรับวัยรุ่นกลุ่มทำงานใน การป้องกัน HIV
กัมพูชา	การป้องกัน HIV สำหรับเด็กอายุ 13 – 18 ปี ที่ไม่อยู่ในระบบโรงเรียน
เนปาล	จัดวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับทักษะชีวิตศึกษาสำหรับนักเรียน ทักษะชีวิตสำหรับวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงที่อยู่นอกระบบโรงเรียน
คาซัคสถาน	การป้องกัน HIV และยาเสพติดศึกษา สำหรับวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงสูงที่สุด
ปากีสถาน	จัดโปรแกรมสำเร็จทักษะชีวิตศึกษานำร่องสำหรับวัยรุ่นที่อยู่นอก โรงเรียนรวมทั้งผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง พัฒนายุทธศาสตร์ในการป้องกัน HIV สำหรับวัยรุ่นและเยาวชน
ฟิลิปปินส์	มุ่งส่งเสริมสุขศึกษาตามรูปแบบของ United Nation Population Fund สำหรับการศึกษานอกระบบ
เวียดนาม	ใช้ทักษะชีวิตศึกษาโดยเน้นชุมชนเป็นฐานสำหรับการศึกษานอกระบบ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิต
ซึ่งประกอบด้วยความหมายของทักษะชีวิต องค์ประกอบของทักษะชีวิตและการพัฒนาทักษะชีวิต
สำหรับเด็กด้อยโอกาสนี้ทำให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิต การพัฒนาทักษะชีวิต
สำหรับเด็กด้อยโอกาสนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญและเร่งด่วนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาส
ส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มเด็กยากจนและอยู่ในระบบการศึกษา ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตผ่าน
กระบวนการจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญเช่นเดียวกัน ส่วนรายละเอียดของการจัดการศึกษา
สำหรับเด็กด้อยโอกาสจะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในหัวข้อนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับ
การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส แบ่งออกเป็น 1) ความหมายและประเภทของเด็กด้อย
โอกาส 2) รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส 3) นโยบายและยุทธศาสตร์การจัด

การศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส และ 4) สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายและประเภทของเด็กด้อยโอกาส

การให้ความหมายและประเภทของเด็กด้อยโอกาสนั้น มีผู้ที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสตามบริบทของขอบข่ายหน้าที่ที่ตนเองหรือหน่วยงานมีความรับผิดชอบหรือมีการกำหนดเป็นคำสำคัญในงานวิจัยต่างๆ ซึ่งพอจะสามารถสรุปได้ดังนี้

เด็กด้อยโอกาส (under privileged children หรือ disadvantaged children) โดยทั่วไปหมายถึง กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาในด้านต่าง ๆ หรือตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไปและต้องการความช่วยเหลือจากสังคมรอบข้าง เป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสามารถบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดของตนเอง ตามความหมายนี้อาจกล่าวได้ว่า “เด็กด้อยโอกาส” คือ “เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก” ซึ่งวลีนี้เป็นวลีที่มาจากภาษาอังกฤษที่ว่า “children in especially difficult circumstances” ตั้งขึ้นโดยองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF, 1986) และใช้กันแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน ในความหมายนี้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2553) ได้จำแนกเด็กด้อยโอกาสหรือ เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบากออกเป็นกลุ่มเด็กต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เด็กถูกละเมิดสิทธิ
- 2) เด็กถูกปล่อยปละละเลย
- 3) เด็กประพฤติดนไม่สมควรแก่วัย
- 4) เด็กพิการ
- 5) เด็กที่ได้รับเชื้อ หรือ ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

ทางด้านของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้ให้ความหมายของเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในบริบทการศึกษา หมายถึง เด็กที่มีอายุ 6 - 17 ปี ที่ประสบปัญหา หรือติดอยู่ในสภาวะยากลำบาก หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยสามารถบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดได้ จำแนกประเภทของเด็กด้อยโอกาส ได้ดังนี้

- 1) แรงงานเด็ก
- 2) เด็กเร่ร่อน
- 3) เด็กถูกรกรรกรก่อสร้าง
- 4) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ

- 5) เด็กตั้งครรภ์นอกสมรส
- 6) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง / เด็กกำพร้า
- 7) เด็กในสถานสงเคราะห์
- 8) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
- 9) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ
- 10) เด็กพิการ
- 11) เด็กในชุมชนแออัด/ เด็กสลัม
- 12) เด็กไม่มีสัญชาติหรือเด็กต่างชาติ
- 13) เด็กชาวเขาและเด็กชาวไทยต่างวัฒนธรรม
- 14) เด็กติดสารระเหยและยาเสพติด
- 15) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์
- 16) เด็กที่ยากจนมากเป็นพิเศษ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดประเภทของเด็กด้อยโอกาสออกเป็น 10 ประเภท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ข) ดังนี้

- 1) เด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงานหรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ถูกบังคับให้ทำงานหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนวัยอันสมควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างจนไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา หรือการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย
- 2) เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยพักพิงเป็นหลักแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทาง ขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสี่ยงต่อการประสบภัยอันตรายและเป็นปัญหาสังคม
- 3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณี หมายถึง เด็กที่มีความสมัครใจ หรือถูกบังคับล่อลวงให้ขายบริการทางเพศหรือถูกชักจูงให้ต้องตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ
- 4) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือเด็กกำพร้า หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาลหรือตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงเด็กที่บิดามารดาปล่อยทิ้งไว้ให้มีชีวิตอยู่ลำพังหรืออยู่กับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา ทั้งนี้อาจมีสาเหตุจากปัญหาการหย่าร้างหรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสนขาดความรัก ความอบอุ่น ตลอดถึงเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู อันเนื่องจากสาเหตุอื่น

5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศทางร่างกาย หรือทางจิตใจ ชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากถูกทำร้ายทารุณ ถูกบีบคั้น กดดัน จากบิดามารดาหรือผู้ปกครองซึ่งมีสภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่ปกติหรือถูกล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่าง ๆ จากบุคคลใกล้ชิด

6) เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) หมายถึง เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานของคนยากจนที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี ครอบครัวอยู่รวมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างลำบากรวมถึงเด็กในแหล่งชุมชนแออัด หรือบุตรของกรรมกรก่อสร้างหรือเด็กจากครอบครัวที่อยู่ในที่ทุรกันดารห่างไกลที่ขาดโอกาสจะได้รับการศึกษาและบริการอื่น ๆ

7) เด็กในชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีชีวิตอยู่ยากลำบาก และมีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย เป็นสาเหตุให้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาหรือบริการอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นเด็กในครอบครัวที่อพยพเข้ามาอาศัยตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศไทย เช่น ชาวเขา ชาวเล เป็นต้น

8) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหยหรือยาเสพติดให้โทษ หรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการชักนำให้ประพฤติน่าไม่เหมาะสมเกี่ยวข้องกับกลุ่มมิจฉาชีพ หรือผู้มีอิทธิพลหรือบุคคลที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย เป็นเด็กด้อยโอกาสที่มีแนวโน้มสูงต่อการก่อปัญหาในสังคม

9) เด็กที่ได้รับผลจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง เด็กที่ติดเชื้อเอดส์หรือมีบิดามารดาเจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่ถูกสังคมรังเกียจ เป็นเหตุให้เด็กไม่สามารถเข้ารับการศึกษารอบการอื่น ๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้

10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กที่กระทำความผิดและถูกควบคุมเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ตลอดถึงเด็กหญิงที่ตั้งครรภ์นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย การทอดทิ้งทารก เป็นต้น

ความหมายและประเภทของเด็กด้อยโอกาสนั้นยังมีผู้ที่ให้ความหมายและจำแนกประเภทเด็กด้อยโอกาสที่เพิ่มเติมจากข้างต้นได้แก่ วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ (2535) ได้ให้ความหมายว่าเด็กด้อยโอกาสจะครอบคลุมถึงเด็กใน 3 ลักษณะ คือ เด็กที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำให้เด็กด้อยโอกาส เด็กที่อยู่ในสถานการณ์น่าห่วงใย และเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และสถานพินิจ โดยระบุว่า เด็กด้อยโอกาสมีลักษณะที่เห็นเด่นชัด 4 ประการ ได้แก่

- 1) อยู่ในสภาพที่เป็นปัญหาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสถานภาพในสังคม
- 2) ดำรงชีวิตอย่างยากลำบาก ล่อแหลม หรือเสี่ยงต่ออันตรายจากสังคมรอบตัว

- 3) ขาดการดูแลเอาใจใส่สงเคราะห์ช่วยเหลือเท่าที่ควรจากครอบครัวและสถาบันต่างๆ ในสังคม
- 4) ไม่สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมตามมาตรฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิทธิมนุษยชน

จากความหมายและประเภทของเด็กด้อยโอกาสที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาสหมายถึง เด็กที่อายุระหว่าง 6 – 18 ปีที่ตกอยู่ในสภาวะยากลำบากและมีสถานะที่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป พึงได้รับการช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพเป็นพิเศษ ประกอบด้วย เด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงานหรือแรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณี เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือเด็กกำพร้า เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) เด็กในชนกลุ่มน้อย เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เด็กที่ได้รับผลจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจและเด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ตามความหมายของเด็กด้อยโอกาสและกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่มีความเสี่ยงสูงซึ่งได้แก่เด็กชนกลุ่มน้อยและเด็กไร้สัญชาติ การจัดการศึกษาเพื่อการช่วยเหลือพัฒนาเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบากเหล่านี้จึงจำเป็นต้องใช้การศึกษาเฉพาะที่มีรูปแบบที่หลากหลายดังจะได้นำเสนอต่อไป

2. รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของกระทรวงศึกษาธิการ (2553) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีโอกาสเข้ารับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสจึงต้องมีรูปแบบและวิธีจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพชีวิตและความต้องการของเด็กทั้งที่เป็นการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การจัดการศึกษาในระบบ

การจัดการศึกษาในระบบเป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีปัญหาชีวิตที่ไม่มีความรุนแรงมากนัก หากได้รับการช่วยเหลือและการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานบางส่วนก็จะสามารถแก้ปัญหาการเข้ารับบริการการศึกษาของเด็กได้ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่มุ่งจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.1.1 รูปแบบการเรียนร่วม เป็นการจัดการเรียนร่วมที่让孩子ด้อยโอกาสสามารถเข้าเรียนร่วมชั้นเรียนเดียวกันและมีมาตรฐานการเรียนแบบเดียวกันกับเด็กปกติ ซึ่งรูปแบบนี้เน้นให้การสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการเสริมแก่เด็กด้อยโอกาส โดยจัดทำโครงการที่มุ่งบริการเสริมแก่เด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อการ

มีรายได้ระหว่างเรียน โครงการขอสนับสนุนเงินทุนและทรัพยากรจากชุมชน หรือโครงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริม ให้เด็กด้อยโอกาสได้รับบริการเป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้อย่างต่อเนื่องและสามารถเรียนจนจบหลักสูตรได้อย่างราบรื่น

2.1.2 รูปแบบโรงเรียนเฉพาะหรือการจัดการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้การช่วยเหลือเฉพาะเด็กด้อยโอกาส โดยรัฐจัดการศึกษาแบบให้เปล่า ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งในลักษณะอยู่ประจำและไป - กลับ ใช้หลักสูตรปกติของกระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาสงเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่เน้นให้บริการและการเลี้ยงดู การพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาและดูแลให้พ้นจากวงจรของปัญหาลดความเสี่ยงต่อการออกกลางคันหรือหลุดจากระบบการศึกษา ช่วยให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการบริการทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ การจัดในรูปแบบนี้ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างมาก

2.2. การจัดการศึกษานอกระบบ

เป็นการจัดบริการการศึกษาในลักษณะที่เป็นการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส โดยจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ทั้งในเรื่องคุณสมบัติของผู้เรียน สถานที่เรียน วิธีการเรียน รวมทั้งการวัดผลและประเมินผลการเรียน โดยส่งเสริมการรู้หนังสือ การพัฒนาตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ สามารถจำแนกได้ดังนี้

2.2.1 การจัดหลักสูตรวิชาสามัญ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เด็กด้อยโอกาสมีโอกาสเข้ารับการศึกษา ลักษณะการจัดมีความยืดหยุ่นในวิธีการเรียน สถานที่เรียน และเวลาเรียน เพื่อเอื้อต่อสภาพปัญหาและความพร้อมของผู้เรียนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนแต่มีความต้องการจะศึกษาในวิชาสามัญเพื่อเป็นพื้นฐานการศึกษาในระดับสูงขึ้น

2.2.2 การจัดหลักสูตรวิชาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้เด็กด้อยโอกาสได้รับความรู้และประสบการณ์ด้านวิชาชีพ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัว รูปแบบนี้เหมาะสมสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ต้องการความรู้ เพื่อประกอบอาชีพหารายได้ โดยไม่ต้องใช้เวลาในการศึกษามากนัก

2.2.3 การจัดหลักสูตรวิชาสามัญและวิชาชีพเพื่อผู้ด้อยโอกาส ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนจะเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดำเนินการจัดหลักสูตรดังกล่าว เพื่อสนองความต้องการผู้ด้อยโอกาสในชุมชนได้ตามความจำเป็น

2.2.4 การจัดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดสาระการเรียนรู้เฉพาะให้มีความสอดคล้องกับผู้ด้อยโอกาสบางประเภท เช่น กลุ่มเด็กเร่ร่อน เด็กถูกกรรมกรก่อสร้าง เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กในชุมชนแออัด เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก

และเยาวชน เป็นต้น ลักษณะการจัดมุ่งเน้นการจัดการเรียนแบบบูรณาการผสมผสานเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.3 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ทั่วไป โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง เช่น การเรียนรู้จากป้ายโฆษณา วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ พิพิธภัณฑสถาน แหล่งสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังตัวอย่างรูปแบบการจัดการศึกษาในเชิงรุกที่ใช้วิธีการผสมผสาน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.3.1 การจัดครูข้างถนน เป็นรูปแบบการนำการศึกษาเข้าไปสู่กลุ่มเป้าหมาย และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้ได้เรียนรู้ทักษะการดำรงชีวิต กลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่เป็นเด็กเร่ร่อน มีที่อยู่อาศัยไม่แน่นอนมักจะเร่ร่อนในสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ ใต้สะพานลอย ท่ารถ สถานีรถไฟ เป็นต้น ซึ่งเด็กเหล่านี้จะหนีออกจากบ้านและไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ ครูข้างถนนจะเข้าไปดูแลให้ความช่วยเหลือและจัดการศึกษาให้ตามความเหมาะสม โดยเลือกวิธีการให้กับเด็ก เช่น ไปเรียนหนังสือ ไปทำงาน กลับบ้านตนเอง หรือจะเข้าบ้านขององค์การพัฒนาเอกชนหรือรัฐ เป็นต้น ในกรณีที่เด็กมีความสนใจและต้องการที่จะเรียนหนังสือ ครูข้างถนนจะเลือกใช้สถานที่ในแหล่งที่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสชอบไปสำหรับเวลาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์

2.3.2 การจัดครูเดินสอน เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาเชิงรุก เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสบางกลุ่มบางประเภทที่ไม่สามารถเดินทางไปเข้ารับบริการการศึกษาในสถานศึกษาปกติทั่วไปได้ หรือกลุ่มที่ยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้ารับบริการการศึกษาในรูปแบบใดๆ เช่น ผู้ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ผู้ด้อยโอกาสในแหล่งเสื่อมโทรมหรือชุมชนแออัด หรือบุตรกรรมกรก่อสร้างที่ติดตามผู้ปกครองไปทำงาน เป็นต้น มีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจัดส่งครูหรืออาสาสมัครลงพื้นที่จัดกิจกรรมให้ความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำรวมทั้งให้แนวทางการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้เข้ารับบริการการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสม

2.3.3 การจัดบ้านฉุกเฉิน เป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาชีวิตอย่างรุนแรง จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว รูปแบบการให้บริการการศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัว แต่ขึ้นกับสภาพหรือระดับความรุนแรงของปัญหาต่าง ๆ บริการที่ได้รับในระหว่างเข้าพักอาศัยในบ้านฉุกเฉิน คือ บริการด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้านการศึกษาโดยครูหรือเจ้าหน้าที่ประจำบ้านพัก จัดบริการการศึกษาตามความต้องการและความเหมาะสมของผู้ด้อยโอกาส การศึกษาที่จัดอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับทักษะการดำรงชีวิต การฝึกอาชีพ ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และวิธีการปกป้องตนเอง รวมถึงกิจกรรมบำบัดจิตใจให้อยู่ในสภาพปกติ เพื่อให้เด็กมีความพร้อมที่จะ

เข้ารับบริการการศึกษาในระบบใดระบบหนึ่งตามความเหมาะสมและให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องต่อไป

2.3.4 การจัดการศึกษาทางเลือก เป็นการจัดการศึกษาที่จัดตามความต้องการของผู้เรียน โดยใช้สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมที่มีอยู่เป็นห้องเรียน นักเรียนได้สัมผัสกับสภาพจริงที่อยู่รอบตัว เช่น ชั้นเรียนในสวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น การจัดการเรียนการสอนการศึกษาทางเลือกไม่ยึดห้องเรียนเป็นหลัก จะใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และวัดผลการศึกษาของนักเรียนจากแฟ้มสะสมผลงาน แทนการใช้แบบสอบถามมาตรฐาน การจัดการศึกษารูปแบบนี้เป็นการจัดการศึกษาที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ โดยเน้นความยืดหยุ่นของหลักสูตรและวิธีการเรียนรู้การจัดการหลักสูตรมีความหลากหลายสามารถนำไปใช้กับเด็กที่มีความแตกต่างกันในด้านศักยภาพ

2.3.5 การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (home school) นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาแล้ว ครอบครัวมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างหลากหลาย มีความยืดหยุ่นเป็นอิสระมากกว่าการศึกษาในแบบแผนเดิม ซึ่งการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะแตกต่างกันไปตามปรัชญา ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจ ความต้องการหรือสภาพปัญหาของแต่ละครอบครัว การจัดการศึกษาโดยครอบครัว สามารถจัดการศึกษาได้ทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ โดยมีการเทียบโอนความรู้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงกำหนด การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็กพิการ เนื่องจากผู้ปกครองมีความใกล้ชิดและเข้าใจปัญหา รวมทั้งความต้องการของเด็กได้เป็นอย่างดี

2.3.6 การจัดการศึกษาของสถานประกอบการ เป็นการยกระดับความรู้ให้กับบุคลากร ในสถานประกอบการและหรือประชาชนทั่วไป การจัดการศึกษาของสถานประกอบการเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้หรือกลุ่มการเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรืออาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสองรูปแบบ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่นคล่องตัว สนองตอบวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

ตัวอย่างการจัดการศึกษาในลักษณะศูนย์การเรียนรู้/กลุ่มการเรียนรู้/โรงงาน/

โรงเรียน เช่น

ศูนย์การเรียนรู้เอสโซ่สระแก้ว (มงคลเซอร์วิส)

ศูนย์การเรียนรู้นี้เกิดขึ้น เพื่อให้เด็กปัมซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือไม่ได้รับการศึกษาให้ได้มีโอกาสรับการศึกษาควบคู่ไปกับการทำงาน และยังเปิดโอกาสให้เด็ก

บ่มจากสถานบริการน้ำมันแห่งอื่น รวมทั้งประชาชนคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเข้ามาใช้บริการใน ศูนย์การเรียนรู้ได้ โดยประสานกับศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเมือง จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งสายสามัญ การศึกษาวิชาชีพและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศูนย์การเรียนรู้ไทยซูเปอร์แวร์

ศูนย์การเรียนรู้จัดขึ้นเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับพนักงานทุกคนของบริษัทให้มีโอกาส ได้รับการศึกษาระดับสูงขึ้นตามศักยภาพและความต้องการของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่ เพื่อเป็น พนักงานที่มีคุณภาพ และยังเปิดโอกาสให้ประชาชนบริเวณใกล้เคียงเข้ามารับบริการการศึกษาได้ด้วย โดยบริษัทได้สนับสนุนห้องเรียน อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินการ และประสานกับศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร เปิดสอนสายสามัญและสายอาชีพ บริษัทสนับสนุนให้พนักงานเข้า เรียนโดยไม่ถูกตัดค่าจ้าง นอกจากนี้ บริษัทได้จัดให้มีห้องสมุดให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มเติม และสนับสนุน ให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัทและสถานที่ราชการอื่น เช่น การแข่งขันกีฬา การพัฒนาวัด เป็นต้น

ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสยังมีความหลากหลายและมีสภาพ การให้บริการทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบที่มีสำนักงาน บริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้รับผิดชอบในการจัด การศึกษาด้วยจุดประสงค์ที่ว่า เด็กด้อยโอกาสทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเหมือนเด็กปกติ ทั่วไป เพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีทั้งในด้านสุขภาพอนามัย ด้านอาชีพด้าน ความรู้ทั่วไป ด้านคุณธรรมศีลธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม และสามารถดำเนินชีวิตใน สังคมอย่างเป็นปกติ มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีสามารถที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ตลอดจนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและไม่เป็นปัญหาต่อประเทศชาติในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงานทั้ง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร/มูลนิธิต่าง ๆ รูปแบบการให้บริการมีหลากหลาย ซึ่งจะจัดตาม สภาพพื้นที่ สภาพความต้องการของผู้เรียนและตามความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต แต่มีเป้าหมาย หลัก เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนและทุกประเภทได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง และสามารถดำรงชีวิต อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จึงมีหน่วยงาน องค์กรต่างๆ เข้ามาดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ด้อยโอกาสดังนี้

หน่วยงานของรัฐ

มีหน่วยงานหลักให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยมีรูปแบบ และวิธีการจัด ในลักษณะต่างๆ โดยหน่วยงานของรัฐ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาภาคบังคับและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนทุกคน ทั้งที่เป็นเด็กปกติทั่วไป เด็กพิการ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนทุกประเภท ทุกกลุ่มเป้าหมาย ให้เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์สติปัญญา ความรู้ ทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพอย่างมีคุณภาพ และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขในส่วนของเด็กด้อยโอกาส สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับผิดชอบดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนกำหนดมาตรฐานและกำกับติดตามและประเมินผล การจัดบริการทางการศึกษา ซึ่งมีรูปแบบ และวิธีการให้บริการทางการศึกษาที่หลากหลาย ดังนี้

1) การจัดการศึกษาสงเคราะห์

การจัดการศึกษาสงเคราะห์มุ่งให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นกรณีพิเศษแก่เด็กด้อยโอกาส หรือเด็กที่ตกอยู่ในสภาวะอยากลำบาก อันเนื่องมาจากครอบครัวประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม หรือปัญหาอื่น ๆ จนไม่สามารถเข้ารับการศึกษาศึกษาปกติทั่วไป เด็กด้อยโอกาส ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นให้การช่วยเหลือ ประกอบด้วย แรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กในธุรกิจทางเพศ เด็กถูกทำร้ายทารุณหรือถูกล่วงละเมิดสิทธิ เด็กกำพร้า หรือ เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) เด็กในชนกลุ่มน้อย เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กรวมทั้งเด็กอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องได้รับการพิทักษ์ ปกป้องและคุ้มครองสิทธิ หรือเป็นเด็กที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิดควบคู่ไปกับการให้บริการทางการศึกษาปัจจุบันมีเด็กด้อยโอกาสที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษาโดยให้เข้าเรียนแบบอยู่ประจำในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จำนวน 51 แห่ง รวมนักเรียนที่เป็นเด็กด้อยโอกาสจำนวนทั้งสิ้น 33,173 คน

2) การสนับสนุน ส่งเสริม และการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษา

ให้แก่เด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนปกติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งขยายการศึกษาให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมในสิทธิและโอกาสทางการศึกษาโดยเร่งรัดพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนประถมศึกษา ในทุกเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีศักยภาพในการรองรับเด็กด้อยโอกาสให้สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนใกล้บ้าน ในปีการศึกษา 2556 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสที่เรียนร่วมกับเด็กปกติคนละ 500 บาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและคนละ 1,500

บาท สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและค่าอาหารสำหรับนักเรียนห่างไกลพักนอนคนละ 2,650 บาท ต่อภาคเรียน จากการสำรวจข้อมูลเด็กด้อยโอกาสที่ได้รับความช่วยเหลือให้เรียนร่วมอยู่ในโรงเรียนปกติในปีการศึกษา 2556 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 4,892,063 คน จำแนกตามระดับการศึกษาได้ดังนี้ระดับก่อนประถมศึกษาจำนวน 651,715 คน ระดับประถมศึกษาจำนวน 2,503,192 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 1,221,865 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 558,133 คน นอกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะจัดโรงเรียนเฉพาะและมีการจัดงบประมาณอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานให้แก่เด็กด้อยโอกาสที่เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วไปแล้วยังได้ดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมในรูปแบบของโครงการจักรยานยืมเรียน โครงการจัดที่พักนักเรียน โครงการอาหารกลางวันโครงการทุนการศึกษาเพื่อนักเรียนยากจน (ทุนเรียงความ) โครงการโรงเรียนในฝัน โครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งทุนการศึกษา โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง โครงการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม โครงการเยาวชนสู่งานสร้างประสบการณ์ในวัยเรียน และได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อระดมความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ร่วมกันดูแลเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นหน่วยงานหนึ่งผู้จัดการศึกษาสำหรับผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยมีพันธกิจหลักในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนโยบายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ 5 ประการด้วยกัน คือ การศึกษาพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม และชุมชน และการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนรวมทั้งนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนผู้ด้อยหรือพลาดโอกาสและผู้ที่ยอยู่นอกระบบโรงเรียนได้รับบริการการศึกษาที่หลากหลายและทั่วถึง สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาส กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนมีรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาด้วยหลักสูตรและวิธีการเรียนที่ยืดหยุ่นหลากหลาย และสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตและความต้องการของผู้เรียนแต่ละประเภท เช่น หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 หลักสูตรอาชีพระยะสั้น หลักสูตรฝึกอบรมให้แก่กลุ่มสนใจ เป็นต้น โดยมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนระดับภาค ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกระจายอยู่ในทุกจังหวัด และพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย นอกจากศูนย์ในแต่ละพื้นที่แล้ว กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนยังได้จัดโครงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้วิธีการเชิงรุก เช่น โครงการครูหลังม้า โครงการครูอาสาเดินสอนโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ รวมทั้งโครงการที่ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อจัดการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชนกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เช่น เด็กในสถานพินิจ เด็กใน

ชุมชนแออัด หรือเด็กแหล่งก่อสร้าง สตรีในแหล่งธุรกิจการค้าประเวณี เด็กเร่ร่อน เด็กในชนกลุ่มน้อย บุตรหลานของชนกลุ่มน้อยหรือคนไทยต่างวัฒนธรรม เด็กในครอบครัวซึ่งมีฐานะยากจน เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลการคมนาคม รวมทั้งผู้พิการ ที่อยู่นอกระบบการศึกษาผู้ด้อยโอกาสที่เข้ามารับบริการการศึกษาออกโรงเรียนก่อนประกาศในพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 มีเป็นจำนวนมาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

หลังจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มีผลบังคับใช้ ทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนต้องโอนไปสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้ชื่อสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 มีผลบังคับใช้ไม่ได้ยกเลิกไปกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีคำสั่งที่ สป 390/2546 ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2546 ลงนาม โดยนายปองพลอดิเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ให้ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ทำหน้าที่เป็นเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและให้สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนทำหน้าที่เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการกำกับและดูแลส่งเสริมการจัดการศึกษาเอกชนระดับต่ำกว่าปริญญาทุกประเภท ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2550 มาตรา 15 ซึ่งกำหนดลักษณะโรงเรียนเอกชนเป็น 3 ลักษณะคือ

- 1) โรงเรียนเอกชน มาตรา 15 (1) เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาระบบโรงเรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ โรงเรียนเอกชนสามัญศึกษาและโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา
- 2) โรงเรียนเอกชน มาตรา 15 (2) เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการได้แก่ ประเภทการศึกษาวิชาชีพนอกระบบ เป็นหลักสูตรระยะสั้น เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า โรงเรียนกวดวิชา โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนสอนศิลปศึกษา และอาชีวศึกษา
- 3) โรงเรียนเอกชน มาตรา 15 (3) เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติของร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจรวมทั้งโรงเรียนที่จัดการศึกษาแก่บุคคลที่ยากไร้หรือเสียเปรียบทางการศึกษาซึ่งรวมถึงโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ แม้จะไม่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และไม่ใช่วิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ทำหน้าที่จัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กด้อยโอกาส แต่เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานที่มีทรัพยากรทางการศึกษาค่อนข้างพร้อม และเอื้อต่อการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและประสงค์จะศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสถาบันการศึกษาสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อาทิ วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยอาชีวศึกษาและวิทยาลัยเทคนิคที่กระจายอยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การจัดบริการให้แก่เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสส่วนใหญ่อยู่ในรูปโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการเกษตรเพื่อชีวิต โครงการเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาและการจัดสรรทุนการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่ครอบครัวประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมมีการดำเนินการโครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่เยาวชนพิการและผู้ด้อยโอกาส ในรูปแบบและกิจกรรม ดังนี้

- 1) วิทยาลัยนาฏศิลป์และวิทยาลัยช่างศิลป์ ปัจจุบันมีจำนวน 14 คน รับผิดชอบเด็กพิการ ซึ่งมีคนตาบอดและพิการทางร่างกายเข้ามาเรียนร่วมกับเด็กปกติ
- 2) ผลิตคู่มือนำชมพิพิธภัณฑ์เป็นอักษรเบลล์
- 3) จัดทำหนังสือสรุปภาพเรื่อง คาวี และได้จัดทำเป็นอักษรเบลล์สำหรับเด็กตาบอดใช้ร่วมกันหนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัลหนังสือยอดเยี่ยมแห่งประเทศไทย 2546
- 4) จัดทำคู่มือการเรียนการสอนและฝึกปฏิบัติดนตรีไทย ซอด้วง ซออู้ สำหรับคนตาบอด
- 5) จัดทำหนังสืออักษรเบลล์เพื่อเรียนรู้พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 6) จัดตั้งกองทุนแก่ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านศิลปะและวัฒนธรรมสำหรับผู้พิการ

กรมการศาสนา

กรมการศาสนา ไม่มีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยตรง มีเพียงให้การศึกษอบรมแก่เด็กทั่วไป ซึ่งรวมถึงเด็กด้อยโอกาส เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนและการศึกษาพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์

สำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาตามความพร้อม และความต้องการในท้องถิ่น โดยดำเนินการจัดกิจกรรมด้านการศึกษา 3 รูปแบบ

1) การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้แก่ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา จำนวน 516 โรงเรียน โดยจัดการศึกษา 3 ระดับ ได้แก่ ระดับก่อนประถมศึกษาระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา และให้เด็กพิการได้เข้าเรียนร่วมในโรงเรียนที่มีความพร้อม

2) การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนตามเป้าหมายต่าง ๆ เป็นการศึกษาที่ต้องการให้ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเดิม เช่น การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน ศูนย์เยาวชน การฝึกอบรมให้ความรู้เฉพาะกลุ่ม การกีฬา ศาสนา วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส

3) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาตามความเหมาะสมของท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งห้องสมุดประชาชน การให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และการออกจัดหน่วยเคลื่อนที่ให้บริการและความรู้ต่าง ๆ แก่ชุมชน เป็นต้น

กรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จัดการศึกษาสำหรับเด็กยากจนและอยู่ในชนบทห่างไกลโดยจัดเป็นศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ปัจจุบันมี 7,510 ศูนย์การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนเน้นการให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยกองพัฒนาเด็กรับผิดชอบในการดำเนินการและจัดสรรงบประมาณสนับสนุน

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ตามกฎกระทรวง การแบ่งส่วนราชการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2545 กำหนดให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีภารกิจหน้าที่ในการบริการสวัสดิการสังคม การสังคม

สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหามิใช่ในรูปแบบของสถานสงเคราะห์ และประสานการส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและท้องถิ่น จัดสวัสดิการสังคมให้กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาทางสังคมให้สามารถดำรงชีวิตและพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีสำหรับภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาให้กับเด็กในสถานศึกษาสงเคราะห์ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กยากจน และเด็กพิการ โดยการให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาร่วมกับเด็กในชุมชน นอกจากนี้ยังได้จัดการศึกษาในสถานสงเคราะห์ระดับประถมศึกษา ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 2 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพฯ และสถานสงเคราะห์เด็กพิการและทุพพลภาพ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง ซึ่งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้ดำเนินการในลักษณะโรงเรียนชั่วคราว เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กในวัยเรียนสามารถพูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ โดยใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ พร้อมสนับสนุนให้มีการสอบเทียบความรู้ตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันมีโรงเรียนชั่วคราว จำนวน 4 แห่ง ใน 4 จังหวัดได้แก่ กาญจนบุรี เชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 77 แห่ง ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มประสานการจัดสวัสดิการแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน

กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ได้เริ่มการจัดการศึกษาจากการที่ชุดลาดตระเวนของตำรวจตระเวนชายแดน ได้พบปัญหาคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้านของประชากรในพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลการคมนาคม ตามแนวชายแดน จึงได้เริ่มดำเนินงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่เด็ก ที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว โดยเน้นการสอนภาษาไทยให้สามารถสื่อสารกันรู้เรื่อง เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้และวิทยาการในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ อันจะส่งผลต่อประโยชน์ของทางราชการด้านความมั่นคงของชาติ การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนได้ดำเนินการจากหมู่บ้านหนึ่งกระจายไปทั่ว ทุกภาคของประเทศ ไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เพื่อให้โอกาสเด็กด้อยโอกาสได้รับสิทธิ ขั้นพื้นฐานในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับประชาชนในพื้นที่ที่มีความต้องการจะจัดตั้งโรงเรียน เนื่องจากกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนไม่ใช่หน่วยงานหลักในการจัดการศึกษา จึงไม่ได้รับงบประมาณสำหรับการก่อสร้างอาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียน ทั้งนี้ในการดำเนินงานกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการพระราชทานทุนทรัพย์และให้การสนับสนุนงานในด้านต่าง ๆ ตลอดมา

กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมียุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาการให้บริการ การศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบด้วยการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแก่เด็กทุกกลุ่ม รวมทั้งเด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะเด็กยากจนใน ชุมชน เด็กเร่ร่อน เด็กที่อยู่ในแหล่งก่อสร้าง (ก่อนวัยเรียน และวัยเรียน) ในหลายรูปแบบ ได้แก่

1) การรับเด็กด้อยโอกาสที่ไม่มีทะเบียนบ้านเข้าเรียน ในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครทั้ง 433 โรง โดยไม่เสียค่าบริการ มีการจัดบริการฟรี5 อย่าง ให้นักเรียน ซึ่งตาม หลักการให้การสงเคราะห์นักเรียนขาดแคลนของกระทรวงศึกษาธิการนั้น จะจัดแบบเรียน เครื่อง เขียน ร้อยละ30 ของจำนวนนักเรียนในแต่ละปี และจัดอาหารกลางวันในลักษณะเงินหมื่นเวียนหัวละ 6 บาท ส่วนนม จัดให้เด็กดื่มฟรีตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทุกคน แต่ กรุงเทพมหานครจัดบริการให้ฟรีแก่เด็กทุกคน ได้แก่ แบบเรียน เครื่องเขียน จัดให้มีถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 เครื่องแบบจัดให้คนละ 2 ชุด ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อาหารกลางวัน จัดให้หัวละ 10 บาท (จ่าย ชาติ) ปีละ 200 มื้อ จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนมจัดให้จนถึงประถมศึกษาปีที่ 6

2) เด็กเร่ร่อน เป็นบริการสังคมสงเคราะห์ของสำนักสวัสดิการสังคม โดยมี ครูอาสาสมัครจำนวน 10 คน ให้บริการตามจุดต่าง ๆ 17 จุด ให้บริการเข้าถึงเด็กเร่ร่อน 200 คน ส่วนใหญ่จะให้บริการในการสอนทักษะชีวิตนั้นทนทาน และการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ

3) เด็กก่อนวัยเรียนจากชุมชนและแหล่งก่อสร้าง กรุงเทพมหานครมี หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้อดำเนินการตอบสนองนโยบายทางการศึกษาของ กรุงเทพมหานคร และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ดังนี้

3.1) สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม ดำเนินการด้าน การศึกษาและสงเคราะห์แก่เด็กปฐมวัย จำนวน 14 ศูนย์ ในรูปแบบศูนย์สงเคราะห์เด็กปฐมวัย ใน อาคารการสงเคราะห์จำนวน 4 แห่ง ศูนย์สงเคราะห์เด็กปฐมวัยในชุมชน จำนวน 2 แห่ง และศูนย์ สงเคราะห์เด็กปฐมวัย ในชุมชน จำนวน 2 แห่ง ศูนย์สงเคราะห์เด็กปฐมวัยในแหล่งก่อสร้าง จำนวน 2 แห่ง และศูนย์สงเคราะห์เด็กปฐมวัย ในอาคารสงเคราะห์จำนวน 6 แห่ง กิจกรรมที่ดำเนินการ นอกเหนือจากการ ให้การศึกษา ได้แก่ กิจกรรมสายสัมพันธ์วันกีฬาศูนย์สงเคราะห์ กิจกรรมวันเด็ก แห่งชาติ และ วันสำคัญอื่น ๆ อาทิ วันพ่อ วันแม่ กิจกรรมสายสัมพันธ์คนสองวัยผูกใจรัก และจัด กิจกรรมสวัสดิการเชิงรุกสู่บ้านและชุมชนโดยรณสวัสดิการเคลื่อนที่ จำนวน 9 คัน

3.2) สำนักพัฒนาสังคม ดำเนินการด้านการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย ในรูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในชุมชน จำนวน 243 ศูนย์ แยกตามขนาดจำนวนเด็ก กระจาย

ไปใน 43 เขต กิจกรรมที่ดำเนินการนอกเหนือจากการให้การศึกษา ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการเพื่อช่วยให้เด็กค่อย ๆ ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ดี

3.3) สำนักงานการศึกษา ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อย

โอกาสในระบบโรงเรียน ดังนี้

3.3.1) เปิดโรงเรียนจัดการเรียนร่วม เพื่อให้เด็กพิการได้มีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกับเด็กปกติ จำนวน 67 โรงเรียน ใน 50 สำนักงาน เปิดให้บริการสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภท จัดการเรียนการสอน 2 ลักษณะ คือ จัดชั้นเรียนพิเศษและเรียนร่วมกับเด็กปกติ เพื่อเตรียมความพร้อมและปรับพื้นฐานความรู้ก่อนไปเรียนร่วมกับจัดชั้นเรียนร่วมบางเวลาและเต็มเวลา โดยให้ทุกโรงเรียนจัดทำแผน IEP สำหรับนักเรียนเรียนร่วมทุกคนเป็นรายบุคคล

3.3.2) จัดโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถของเด็กด้อยโอกาส ให้มีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กปกติ และสนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนได้มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส เช่น โครงการเพื่อนเด็ก โครงการรักการอ่าน โครงการค่ายครอบครัวเด็กออทิสติก ค่ายโสตศึกษาพัฒนาการอ่านและการเรียนรู้ กิจกรรมฝึกหากล้อม กิจกรรมชมรมตามกลุ่มสนใจ ฯลฯ

3.3.3) จัดกิจกรรมคัดแยกเด็กกลุ่มเสี่ยงของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือคัดแยก ให้การอบรมพัฒนาครูผู้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และจัดสรรอุปกรณ์ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3.3.4) จัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาล 1 – 2 จำนวน 429 โรง กระจายให้บริการในทุกสำนักงานเขต จำนวนเด็กประมาณ 60,000 คน/ปี

3.3.5) สำนักอนามัย ดำเนินการด้านการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย จำนวน 65 ศูนย์จำนวน เด็กประมาณ 4,000 คน/ปีกิจกรรมที่ดำเนินการสอนนอกเหนือจากการให้การศึกษา ได้แก่ งานคลินิก ที่ให้บริการเด็กปฐมวัยตามศูนย์บริการสาธารณสุข อาทิ คลินิกสุขภาพเด็กดี งานด้านสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ซึ่งให้ความช่วยเหลือ อาหารเสริมนมผงแก่เด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ที่มีปัญหาทุพโภชนาการ เศรษฐกิจ และสังคม ประเมินผลการช่วยเหลือนมผงและอาหารเสริม เด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ตลอดจนเป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร และอื่น ๆ แก่ผู้ปกครอง และงานในชุมชนโครงการการเฝ้าระวังค้นหาและให้คำปรึกษาแนะนำที่เกี่ยวกับเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงเพื่อป้องกัน การถูกทอดทิ้ง ทำร้ายร่างกาย ล่วงเกินทางเพศ ถูกปล่อยปละละเลย โดยจะส่งต่อเพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

การจัดการศึกษาของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม จำแนกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านวิชาสามัญ และด้านวิชาชีพ โดยดำเนินการจัดการศึกษาในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนทุกศูนย์ฝึก ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 17 ศูนย์ และดำเนินการในสถานพินิจบางแห่งที่มีความเหมาะสมของสภาพการณ์ดังนี้

1) การดำเนินการจัดการศึกษาด้านวิชาสามัญ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้ประสานงานกับสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียนและได้นำหลักสูตรของการศึกษานอกโรงเรียนมาจัดดำเนินการสอนให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งหน่วยงานสถานพินิจแต่ละแห่งจะมีการจำแนกเด็กและเยาวชนตามระดับการศึกษาด้วย เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตรงกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเปิดสอนในหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และใช้รูปแบบการเรียน 2 ลักษณะ คือ ศูนย์ฝึกบางแห่งที่มีอาคารสถานที่และบุคลากรเพียงพอก็ดำเนินการสอนแบบชั้นเรียน บางศูนย์ที่บุคลากรมีจำกัดก็จัดการเรียนการสอนแบบวิธีเรียนทางไกล นอกจากนี้ในส่วนของเด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาแล้วโดนจับกุมดำเนินคดีจนศาลมีคำพิพากษาเด็ดขาดแล้ว สถานพินิจก็เอื้อประโยชน์ให้กับเด็กและเยาวชนไปศึกษาต่อภายนอกสถานพินิจโดยวิธีไปเข้าเรียนกลับ (พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนฯ มาตรา 38(6)) เพื่อให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันในศูนย์ฝึกบางแห่งมีเยาวชนศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เช่น ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น

2) การดำเนินการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพ กรมพินิจได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดฝึกอบรมวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชน เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ ในส่วนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนก็มีนักวิชาการและฝึกวิชาชีพประจำหน่วยงานทุกแห่งเพื่อทำหน้าที่ฝึกอบรมวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชน เช่น ช่างตัดผม ช่างตัดเย็บ ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่างเชื่อมโลหะ ช่างซ่อมจักรยานยนต์ ช่างศิลปหัตถกรรม จำพวกงานปั้น งานประดิษฐ์ การประกอบอาหาร การสอนดนตรีและได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาฝึกให้กับเด็กและเยาวชน เช่น นวดแผนไทย ผ้าบาติก ผ้ามัดย้อม งานแกะสลักเครื่องจักสาน ฯลฯ นอกจากการจัดการเรียนการสอนด้านวิชาสามัญและวิชาชีพแล้ว กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ยังให้การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการศึกษา เช่น การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานพินิจ การจัดตั้งกองทุนในศูนย์ฝึกและอบรมทุกแห่ง การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิตกิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ การบริการสังคมรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบริจาคโลหิต การพัฒนาโบราณสถานโบราณวัตถุ และสถานที่ราชการ กิจกรรมบรรพชา

สามเณรเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯลฯ เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน จึงเป็นผู้ได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงบางส่วนที่ยังไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน

องค์กรพัฒนาเอกชน

องค์กรเอกชน หมายถึง หน่วยงานที่เอกชนหรือประชาชน จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในการพัฒนาเด็ก เยาวชน พิทักษ์ปกป้อง คุ้มครอง และให้ความช่วยเหลือโดยไม่แสวงหาผลประโยชน์และค่ากำไร โดยจัดตั้งในรูปของสมาคม มูลนิธิ และองค์กรการกุศลต่างๆ มีการจัดองค์กรเป็นคณะบุคคล ดูแล รับผิดชอบการดำเนินงานอย่างมีระเบียบแบบแผนตามสมควรการดำเนินงานขององค์กรเอกชนส่วนใหญ่จะเน้นหนักในด้านสังคมสงเคราะห์ โดยมีความเป็นมาและวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน ได้แก่

- 1) เกิดจากการรวมกลุ่มบุคคลผู้ประสงค์จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม
- 2) เกิดจากการรวมกลุ่มบุคคลผู้ประสงค์จะให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลเฉพาะกลุ่มหรือบุคคลทั่วไป โดยให้การช่วยเหลือเป็นสิ่งของหรือเงินทอง
- 3) เกิดเพราะมีเหตุการณ์เฉพาะหน้าเร่งด่วน เป็นปัญหาสังคมที่สาธารณชนให้ความสนใจและมีความจำเป็นที่ต้องระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนสมทบกับทางราชการเพื่อการสงเคราะห์ให้ได้ทันการ
- 4) เกิดโดยวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องผลประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เช่น ผู้พิการ ผู้เจ็บป่วย เด็กกำพร้าอนาถา หญิงบางประเภท ผู้สูงอายุ เป็นต้น
- 5) เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มนักวิชาชีพที่บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เพื่อให้เกิดอำนาจการต่อรอง และการประสานประโยชน์เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยฯ กลุ่มสมาคมหรือมูลนิธิของบรรดาศิษย์เก่าวิชาชีพต่างๆ
- 6) เกิดจากการรวมตัวขององค์กรสังคมสงเคราะห์หลายองค์กร ซึ่งต้องการสร้างเสริมองค์กรรวม เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงาน เพื่อให้การดำเนินงานรวดเร็วและทันเหตุการณ์ว่าการดำเนินงานขององค์กรรัฐบาลหรือเพื่อเป็นการประสานงานสังคมสงเคราะห์ในภาคเอกชนด้วยกัน
- 7) สำหรับองค์กรเอกชนที่จัดกิจกรรมเน้นกลุ่มเป้าหมายหลักที่เป็นเด็กและเยาวชนทั่วประเทศมี 77 องค์กร แต่เป็นองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้การศึกษา และพัฒนาเด็กเพียง 24 องค์กร โดยเน้นการรณรงค์เผยแพร่การสอนเสริมในลักษณะของหลักสูตรพิเศษ หรือให้ความร่วมมือจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น มูลนิธิเด็ก มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก มูลนิธิคุ้มครองเด็ก มูลนิธิดวงประทีป เมอร์ซีเซฟเตอร์ และมูลนิธิเพื่อเด็กพิการ เป็นต้น

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีหลากหลายรูปแบบและมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดตามบทบาทหน้าที่และภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ แต่ภาระหน้าที่หลักเป็นการจัดการศึกษาที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยมี สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบและนำนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในส่วนของนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสนี้จะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

3. นโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

3.1 นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เกิดขึ้นภายใต้เหตุผลที่ว่า การศึกษาเป็นสิทธิอันพึงมีพึงได้สำหรับเด็กด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้พัฒนาศักยภาพและความสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง โดยไม่เป็นภาระกับรัฐบาล ซึ่งการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสนี้ต้องบริการเป็นพิเศษ เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มีชีวิตความเป็นอยู่ต่างจากเด็กทั่วไป การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทั่วถึงและเป็นธรรม จึงจำเป็นต้องรูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมและหลากหลายสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของเด็กแต่ละกลุ่มแต่ละประเภท และสามารถให้ความสะดวกในการเข้ารับบริการทางการศึกษาโดยไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตตามปกติที่มีอยู่เดิม รัฐบาลได้ให้ความสำคัญของพัฒนาการเด็กกลุ่มนี้เป็นพิเศษ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) มีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย พอสรุปสาระโดยสังเขปได้ ดังนี้

ในด้านวิสัยทัศน์ของนโยบาย ได้กำหนดไว้ว่า เด็กด้อยโอกาสทุกคนต้องมีสิทธิและโอกาสในการรับบริการการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้มีทักษะชีวิตและอาชีพสามารถพึ่งพาตนเองได้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับบริการการศึกษาและวิชาชีพและได้รับการพัฒนาศักยภาพให้รอดพ้นจากสภาพด้อยโอกาส สามารถพึ่งตนเองได้ มีโลกทัศน์และการดำรงชีวิตที่ดี เห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมรวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี มีจิตสำนึก มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ตามเป้าหมายที่ให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีโอกาสได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงภายในปี พ.ศ. 2554 โดยมีเป้าหมายเร่งด่วนดังนี้

1) ปรับปรุงกฎ ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวาง การเข้าถึงบริการของเด็กและมีกฎระเบียบใหม่ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

2) มีแผนงานชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

3) มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งชุมชนท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

4) จัดสรรงบประมาณทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่น ร่วมกับงบประมาณจากแหล่งอื่นๆ เพื่อให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ในส่วนของนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ประกอบด้วยนโยบาย 5 ข้อ ภายใต้ความร่วมมือของกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม และหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอื่นๆ นโยบายแต่ละข้อ มีดังนี้

นโยบายข้อที่ 1 ให้บริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมและหลากหลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงหลักการสิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การให้บริการการศึกษาที่หลากหลายและยืดหยุ่น มีการนำนวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการ เพื่อสนับสนุนหน่วยงานให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาในเชิงรุกสนับสนุนการศึกษานอกระบบโดยใช้ระบบ ICT มีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ สํารวจ รวบรวมข้อมูล แนะแนวการศึกษา จัดให้มีศูนย์ Hotline และติดตามเด็กเป็นรายบุคคล

นโยบายข้อที่ 2 จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส โดยต้องบูรณาการทั้งด้านวิชาการ ศิลธรรม จริยธรรม และทักษะการดำรงชีวิตในสัดส่วนที่เหมาะสมและมีมาตรฐานคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในระบบปกติ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การประเมินรายบุคคลก่อนและหลังการให้บริการ การจัดหลักสูตรที่หลากหลาย ตามความต้องการ สร้างแรงจูงใจทางบวก ให้การศึกษากับครอบครัว สังคมให้ความสนใจและมีส่วนร่วมการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นให้จบการศึกษาและมีงานทำ เร่งผลิตและพัฒนาครูให้เพียงพอ

นโยบายข้อที่ 3 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีระบบการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและปัจจัยพื้นฐานอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพของเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภทยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การรณรงค์ให้เห็นความสำคัญและระดมทรัพยากรร่วมกัน สร้างแรงจูงใจโดยใช้มาตรการด้านภาษี จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส กำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง การจัดสรรและการใช้ทรัพยากร จัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายรายหัว ค่าใช้จ่ายอื่น และสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนองค์กรในท้องถิ่น

นโยบายข้อที่ 4 จัดระบบการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การปรับแก้กฎหมาย กฎ ระเบียบ จัดทำฐานข้อมูลเด็กด้อยโอกาส จัดให้มีสถานศึกษารองรับอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานประสานความร่วมมือกันส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กด้อยโอกาส ครอบครัว และชุมชน ส่งเสริมให้มีศูนย์ประสานและรองรับเด็กขาดที่พึ่ง ส่งเสริมเขตพื้นที่พัฒนายุทธศาสตร์รองรับ ส่งเสริมให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานระดับนโยบายและปฏิบัติการจัดระบบป้องกันปัญหา และให้มีระบบติดตามประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดบริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

นโยบายข้อที่ 5 สร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาและสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายองค์กร และพัฒนาศักยภาพเครือข่ายให้มีความพร้อม มีระบบเครือข่ายการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการวิจัยและติดตามการดำเนินงานของเครือข่าย

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นเรื่องสำคัญที่ถูกกำหนดไว้ทั้งในกฎหมายและนโยบายการศึกษาระดับประเทศ โดยเริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตัวเองได้ รวมทั้งเยาวชนที่ไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่บัญญัติให้บุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ เช่นเดียวกันกับที่ระบุในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 - 2559 ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการกำจัด ลด ขจัดปัญหาทางโครงสร้างที่ก่อให้เกิด และหรือคงไว้ซึ่งความยากจน ขัดสน ด้อยทั้งโอกาสและศักดิ์ศรีของคนและสังคมไทยเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม นำมาซึ่งการจัดทำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พุทธศักราช 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการบริการการศึกษาและวิชาชีพและได้รับการพัฒนาศักยภาพ ให้รอดพ้นจากสภาพด้อยโอกาส สามารถพึ่งตนเองได้ มีโลกทัศน์และการดำรงชีวิตที่ดี เห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขมีศักดิ์ศรีมีจิตสำนึก มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติจากหลักการข้างต้นพอจะกล่าวได้ว่า เป็นทั้งเป้าหมายและยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพเด็กด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งตนเองได้ รอดพ้นจากสภาพด้อยโอกาสและ

เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีศักดิ์ศรี เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติสร้างความเป็นธรรมในสังคมได้อย่างยั่งยืน

3.2 ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

การที่จะให้เด็กด้อยโอกาสได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมเช่นเดียวกับเด็กทั่วไปและมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงตนเองและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกำหนดให้มียุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดมรรคผลอย่างจริงจัง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554ข) จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่มีต่อการผลักดันการสร้างโอกาสการศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งถึงและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ จึงกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อเป็นทิศทางการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์การปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สองที่มุ่งเน้น “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” เพื่อเป็นกรอบทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กด้อยโอกาส ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555 – 2559) ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้เด็กด้อยโอกาสในสังคมต้องได้รับการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ์ และหลักประกันพื้นฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สมดุลรอบด้าน ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า เด็กด้อยโอกาสทุกคนเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้แบบองค์รวมเชิงบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับอัตลักษณ์แห่งตน ตามพันธกิจสำคัญ ได้แก่ **พันธกิจที่ 1** ประกันโอกาสการศึกษา เป็นการจัดบริการการศึกษาอย่างกว้างขวาง เพียงพอ ทั้งถึง และเหมาะสมกับอัตลักษณ์ **พันธกิจที่ 2** ประกันคุณภาพการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและ **พันธกิจที่ 3** ประกันประสิทธิภาพการศึกษา ด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาแบบองค์รวมเชิงบูรณาการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยกำหนดเป้าประสงค์ให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนได้รับโอกาสการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะสังคม และทักษะวิชาชีพ มีศักยภาพพึ่งพาตนเอง มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าวิถีวัฒนธรรมไทยและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคม ซึ่งมีรายละเอียดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งจัดระบบบัตรอิเล็กทรอนิกส์ (student smartcard) และคลังข้อมูล (data warehouse) โดยสำมะโนประชากรจัดทำฐานข้อมูลสภาพและความต้องการจำเป็นของเด็กด้อยโอกาสทุกประเภทในทุกพื้นที่ ให้มีความถูกต้อง ชัดเจน เป็นปัจจุบัน และเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลสำนักทะเบียนกลาง (ID. People) จปฐ. และฐานข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ขยายบริการการศึกษาที่เสมอภาคและทั่วถึง ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีรูปแบบที่ยืดหยุ่น เหมาะสมกับอัตลักษณ์ และสภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็ก โดยคำนึงถึงหลักการ สิทธิเด็ก สิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างระบบเฝ้าระวังสิทธิและโอกาสทางการศึกษา ที่มีศักยภาพ สนับสนุนข้อมูลการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เตือนภัยทางการบริหารและรายงานผลสถานะปัจจุบัน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยพัฒนารูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลที่เหมาะสมสอดคล้องกับอัตลักษณ์ และมีมาตรฐาน คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาทักษะชีวิต ทักษะสังคม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมและ เทคโนโลยีรูปแบบการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา เพื่อพิทักษ์คุ้มครองและสร้าง หลักประกันพื้นฐานสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ยุทธศาสตร์ที่ 7 สร้างและพัฒนาหน่วยงานและภาคีเครือข่ายการพัฒนาการศึกษา สำหรับเด็กด้อยโอกาสทุกระดับให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษา และสามารถให้การช่วยเหลือเด็ก ด้อยโอกาสในทุกด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันการณ์

ยุทธศาสตร์ที่ 8 สร้างซัพพลายเชนการศึกษาโดยกระตุ้นความตระหนักของสังคมและกลไก สาธารณะ เพื่อการมี ส่วนร่วมจัด พัฒนา และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กด้อยโอกาส

ยุทธศาสตร์ที่ 9 ปรับรื้อระบบการเงิน การคลัง การงบประมาณและการจัดสรร ทรัพยากรเพื่อการศึกษา ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความเสมอภาคและความเป็นธรรมในการเข้าถึง การศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 10 ผลิตและพัฒนาครู บุคลากรและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเด็กด้อย โอกาสให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่เพียงพอและมีคุณภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 11 ปรับระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ด้อยโอกาส

ตัวชี้วัดความสำเร็จตามยุทธศาสตร์มีดังนี้ 1) ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่าง กว้างขวาง เพียงพอ ทั่วถึง เหมาะสมกับอัตลักษณ์ทุกคน 2) ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมี วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกคน และ 3) ทุกภาคส่วนเป็นเครือข่าย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสแบบ A-F-P-P (Agenda – Function – Participation – People)

จะเห็นได้ว่านโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางและแนวทางในการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดีแต่ก็เป็นเพียงกรอบแนวทางในการดำเนินงานในระดับกว้าง ซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของผู้จัดการศึกษาในแต่ละระดับในการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามแนวทางนี้ การจัดทำกลยุทธ์เสริมหรือกลยุทธ์ระดับหน่วยงานหรือองค์กรที่ลงรายละเอียดมากขึ้น จึงเป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการนำนโยบายและยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลถึงคุณภาพการจัดการศึกษาทำให้เกิดการพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้องและมีแนวทางที่ชัดเจน เนื่องจากที่ผ่านมาจากการศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น ยังคงพบปัญหาและมีสภาพที่จัดการศึกษายังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควรในมิติด้านต่างๆ ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

4. สถานการณ์และสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ปัจจุบันมีเด็กด้อยโอกาสอีกเป็นจำนวนมากยังขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษา ส่งผลให้การบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง แม้ว่าจะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรเอกชนได้พยายามจัดบริการในรูปแบบต่างๆ แต่การให้บริการยังไม่ทั่วถึงเป็นธรรม และไม่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ด้อยโอกาสอย่างแท้จริง

เด็กด้อยโอกาสนั้นเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญ เด็กเหล่านี้ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก เสี่ยงต่อการได้รับอันตรายหรือถูกชักจูงเข้าสู่วงจรปัญหาในสังคม หากไม่ได้รับการพัฒนาหรือดูแลพิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครองอย่างเหมาะสม เด็กด้อยโอกาสส่วนหนึ่งจะถูกผลักดันและหล่อหลอมให้มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ ถูกลวงละเมิดสิทธิ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรมหรือตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอิทธิพลและมิถิฉาชีพ นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมและปัญหาอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นภาระที่รัฐบาลต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างไม่จบสิ้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ปรากฏสภาพ สถานการณ์และปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสดังนี้

4.1 สถานการณ์การจัดการศึกษาเด็กด้อยโอกาส

จากการที่ยูเนสโกได้จัดการประชุมระดับสูงด้านการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 9 ระหว่างวันที่ 22 - 26 กุมภาพันธ์ 2553 ที่กรุงแอดดิส ออบาบา ประเทศเอธิโอเปียซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมประชุมในฐานะที่จะเป็นเจ้าภาพในการประชุมครั้งที่ 10 ต่อจากประเทศเอธิโอเปีย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) จากการประชุมขอให้ทั่วโลกร่วมมือช่วยเด็กด้อยโอกาสและเด็กชายขอบ

ทั่วโลกเข้าถึงการศึกษาภายในปี 2015 แต่ปัจจุบันยังมีเด็กจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาส เด็กชายขอบทั้งในเมืองและชนบท เด็กด้อยโอกาสเพราะความเชื่อทางศาสนาทั่วโลก ซึ่งมีประมาณ 72 ล้านคน จะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วน ทุกระดับให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะมีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส ตั้งแต่ปี 2548 แต่จากการรวบรวมข้อมูลนักเรียนทั้งประเทศพบว่า ประชากรวัยเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาและตกหล่น อยู่ในภาวะยากลำบากโดยรวม ดังนี้

กลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่อยู่นอกระบบการศึกษา

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2554) ได้รายงานกลุ่มเป้าหมาย เด็กกลุ่มเสี่ยง เด็กนอกระบบและเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบันสามารถจำแนกได้เป็นเด็ก 11 กลุ่มที่ควรเร่งสร้างโอกาส ได้แก่

1) เด็กเร่ร่อนจรจัด มีจำนวน 30,000 คน ซึ่งแหล่งชุมชนแออัดที่มีจำนวนเด็กเร่ร่อนมากที่สุดอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร บริเวณสะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ชุมชนคลองเตย ชุมชนรังสิต และชุมชนธัญบุรี รวมทั้งตามเมืองขนาดใหญ่ อาทิ ด่านแม่สาย จ.เชียงราย, บริเวณ โรงเกลือ จ.สระแก้ว, บริเวณชุมชนข้างทางรถไฟ สวนรัก หอนาฬิกา จ.นครราชสีมา และบริเวณพัทธา จ.ชลบุรี ซึ่งส่วนใหญ่ประสบปัญหาครอบครัวแตกแยก ถูกทารุณกรรม บางส่วนออกมาเร่ร่อนเพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว และหนีตามเพื่อนมาเร่ร่อน เด็กกลุ่มนี้กำลังเผชิญความเสี่ยงสูงต่อปัญหายาเสพติด การขายบริการทางเพศ และอาชญากรรม เนื่องจากถูกทำร้าย ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ และการเจ็บป่วย ซึ่งขณะนี้ม็องครของรัฐและองค์กรเอกชนเข้าช่วยเหลือได้เพียง 5,000 คน ยังมีเด็กเร่ร่อนนอกระบบจำนวนมากในหลายพื้นที่ที่รอความช่วยเหลือกว่า 15,000-20,000 คน สิ่งที่เด็กในกลุ่มนี้ต้องการคือ การช่วยเหลือต่อเนื่องระยะยาว ซ่อมแซมสภาพพื้นฐานในชีวิต และช่วยเหลือเยียวยาครอบครัว จากนั้นจึงนำเด็กกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา

2) เด็กไร้สัญชาติ มีจำนวน 200,000-300,000 คน ในจำนวนนี้มีอยู่ 100,000 คนที่ยังขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นเด็กจากชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาพักพิงในประเทศไทย มีทั้งที่ยูมนานเป็นชั่วอายุคน และเพิ่งอพยพเข้ามาอยู่ จึงยังไม่ถูกรับรองสัญชาติ ทำให้เด็กในกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับบริการเท่าเทียมกับเด็กทั่วไป โดยขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้รับสิทธิรับทุนแม่เรียนดี เสี่ยงต่อการถูกล่อลวงไปค้ามนุษย์ ขาดสิทธิทางการรักษาพยาบาล และไม่สามารถเดินทางไกลได้ เพราะไม่ได้รับบริการรับรองสิทธิการเป็นพลเมือง ความต้องการจำเป็นของเด็กกลุ่มนี้คือ การให้สิทธิและโอกาสต่อ

เด็กไร้สัญชาติ ทั้งทางกฎหมายรับรองและสิทธิการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การดูแลรักษาพยาบาล และสิทธิการเดินทางออกนอกพื้นที่ได้ รวมถึงกลไกการติดตามคุ้มครองเด็กไร้สัญชาติที่มีแนวโน้มสูญหายและเสี่ยงต่อขบวนการค้ามนุษย์

3) ลูกของแรงงานต่างด้าว มีจำนวน 250,000 คน ปัญหาสำคัญของเด็กในกลุ่มนี้คือ ขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากต้องอพยพตามผู้ปกครองเข้ามาทำงาน และเป็นกลุ่มที่ต้องเป็นแรงงานเด็ก จึงไม่มีเวลาเรียนในระบบโรงเรียนปกติ ความต้องการของเด็กกลุ่มนี้จึงต้องการการศึกษา รูปแบบพิเศษ บนพื้นฐานของความต้องการให้การศึกษาที่มีคุณภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิตรวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และส่งเสริมยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4) เด็กติดเชื้อเอชไอวี มีจำนวน 50,000 คน ซึ่งติดเชื้อเอชไอวีจากพ่อแม่ จึงมีจำนวนไม่น้อยที่เป็นทั้งเด็กกำพร้าและติดเชื้อเอชไอวี จึงต้องเผชิญกับปัญหาทางสุขภาพ ขาดการยอมรับจากสังคมทำให้ผู้ป่วยเข้าไม่ถึงบริการด้านสุขภาพ การส่งต่อของเด็กระหว่างองค์กรไม่เป็นความลับ และเด็กที่ป่วยไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้ เด็กในกลุ่มนี้จึงต้องการการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว เครือญาติ การดูแลด้านสุขภาพ การพักฟื้นเยียวยา และได้รับการรักษาพยาบาลตามสิทธิอย่างต่อเนื่อง ระบบสวัสดิการดูแลเด็กติดเชื้อ การเข้าใจและยอมรับจากสังคม และโอกาสในการศึกษา เช่นเดียวกับเด็กปกติ

5) เด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง มีจำนวน 88,730 คน ซึ่งถูกทอดทิ้งตามโรงพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็ก และที่สาธารณะ โดยมีสาเหตุจากแม่ที่อยู่ในวัยเรียน และแม่ที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้ เด็กในกลุ่มนี้นอกจากต้องการโอกาสทางการศึกษาเหมือนเด็กทั่วไปตั้งแต่ปฐมวัยแล้ว ยังต้องการความรัก ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวกับสังคมได้

6) เด็กถูกบังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่ถูกบังคับเป็นแรงงานอย่างผิดกฎหมาย มีจำนวน 10,000 คน ซึ่งมีจำนวนมากที่ยังไม่เข้าถึงระบบการคุ้มครองของกฎหมายและบริการทางสังคม เนื่องจากสถานประกอบการมีลักษณะซ่อนเร้น เช่น โรงงานขนาดเล็กตามห้องแถวและชานเมือง ความต้องการของเด็กในกลุ่มนี้คือ ความช่วยเหลือทั้งทางสุขภาพ จิตใจ และโอกาสกลับสู่ระบบการศึกษา การมีงานทำที่มั่นคงเพื่อหนีความยากจนในอนาคต

7) เด็กถูกบังคับให้ค้าประเวณี รวมถึงเด็กที่ทำงานในสถานบริการ เช่น สไน้กเกอร์คลับ ผับ คาเฟ่ ฯลฯ โดยพบว่ามีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เข้าสู่การค้าประเวณี ไม่ต่ำกว่า 25,000 คน โดยพบว่า ความต้องการของเด็กกลุ่มนี้คือ ความช่วยเหลือทั้งทางสุขภาพ จิตใจ โอกาสทางการศึกษา รวมถึงกลไกทางสังคมและชุมชนในการให้กำลังใจ เพื่อฟื้นฟูจิตใจ ปลุกจิตสำนึกให้รักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การฝึกฝนอาชีพให้มีความทำ

8) เด็กติดยา มีจำนวน 10,000 คน โดยกระจายอยู่ในเขตกรุงเทพฯและเมืองใหญ่ รวมถึงพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพบว่า เด็กกลุ่มนี้มีความต้องการฟื้นฟูสภาพร่างกาย สมอง การเยียวยาจิตใจและคืนความมั่นใจในการกลับสู่สังคม/ชุมชน ตลอดจนความต้องการการศึกษาทั้ง สายสามัญและสายอาชีพ

9) เด็กยากจนมากเป็นพิเศษ หรือเด็กที่ครอบครัวมีรายได้รวมกันไม่เกิน 20,000 บาท/ปี มีจำนวน 2,978,770 คน เด็กในกลุ่มนี้ต้องการการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ

10) เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ถิ่นทุรกันดาร มีจำนวน 160,000 คน โดยพบว่า เด็กกลุ่มนี้ต้องการการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ เช่นกัน

11) เด็กออทิสติก เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ (LD) เด็กสมาธิสั้น (ADHD) มีจำนวนถึง 2,500,000 คน หรือประมาณ 1 ใน 5 ของเด็กในวัยเรียนในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษา (3-18 ปี) ซึ่งเด็กในกลุ่มนี้มีทั้งอยู่ในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา ซึ่งขาดการส่งเสริมดูแล ตามพัฒนาการการเรียนรู้อย่างเข้าใจ เด็กในกลุ่มนี้จึงมีความต้องการเฉพาะทั้งในด้านการเลี้ยงดูใน ครอบครัวและการให้การศึกษาของโรงเรียนที่ต้องมีการจัดระบบคัดกรอง วินิจฉัย และดูแลอย่างเหมาะสม

กลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่เข้าสู่ระบบการศึกษา

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รายงานผลการพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ฉบับที่ 3 พ.ศ.2545 – 2549 ปรากฏผลเด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนา จำนวน 106,165 คน โดยในจำนวนนี้ได้รับทุนในพระราชานุเคราะห์ จำนวน 1,544 คน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะหน่วยงานหลักจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สามารถจัดบริการการศึกษาเด็กด้อยโอกาส ในปีการศึกษา 2556 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 4,892,063 คน จำแนกตามระดับ การศึกษาได้ดังนี้ระดับก่อนประถมศึกษาจำนวน 651,715 คน ระดับประถมศึกษาจำนวน 2,503,192 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 1,221,865 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 558,133 คน โดยนักเรียนที่เป็นเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนปกติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้แบบ “ไร้ ความหมาย” และมีแนวโน้มออกกลางคันที่สูงมากนอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยตรงคือ โรงเรียนศึกษา

สงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาสงเคราะห์ซึ่ง สุรางค์ วิสุทธีสระ (2556) ได้ศึกษาภาพการจัดการศึกษาสงเคราะห์ในปัจจุบันสามารถสรุปได้ว่า

ภาวะความรับผิดชอบของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่แตกต่างจากโรงเรียนปกติทั่วไป คือ การเข้าถึงผู้ด้อยโอกาส โดยการใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุก และโดยชุมชนท้องถิ่นช่วยค้นหาผู้ด้อยโอกาสเพื่อให้มาเข้าเรียนในโรงเรียนผ่าน 3 ช่องทางคือการรับนักเรียนผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนการติดต่อโดยตรงกับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และการรับนักเรียนจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ มีกระบวนการจัดการศึกษาที่เป็นภาระมากกว่าโรงเรียนปกติทั่วไป มีกระบวนการส่งต่อนักเรียนร่วมกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ มีพื้นที่บริการครอบคลุมทุกภูมิภาค เน้นทักษะทางวิชาการ ทักษะการอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิต สำหรับด้านคุณภาพประสบผลสำเร็จ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านวิชาการ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และเน้นการส่งเสริมวิชาชีพ มีหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น และหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิต มีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ด้านทักษะทางวิชาการ ทักษะด้านอาชีพ ทักษะด้านกีฬา ทักษะด้านศิลปะ สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้นักเรียนโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม

4.2 สภาพปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีการจัดการศึกษามาอย่างต่อเนื่องและถึงแม้จะมีพัฒนาการการจัดการศึกษามาเป็นลำดับ แต่ด้วยปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทั้งในบริบทเศรษฐกิจ สังคม การเมือง นโยบายรัฐรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมที่ยังส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่องทำให้การจัดการศึกษาดังกล่าวยังคงมีสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาอีกหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบาย รูปแบบ การบริหารจัดการศึกษา การพัฒนาเด็กด้อยโอกาส รวมไปถึงงบประมาณและบุคลากรของหน่วยงานการจัดการศึกษา นับตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมามีผู้ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพและประเด็นปัญหาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ได้สรุปปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไม่สามารถครอบคลุมและกระจายอย่างทั่วถึงเต็มที่และเอื้อประโยชน์อย่างสูงสุดสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่างๆ เนื่องจาก

1) การบริหารองค์กร ขาดการประสานงานอย่างชัดเจนและต่อเนื่องระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนและเอกชนกับเอกชน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของโครงการใน

กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เดียวกัน ตลอดจนขาดหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการประสานงานและสร้างเครือข่าย

2) การให้บริการการศึกษายังไม่เหมาะสม ทั้งในเรื่องหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนยังไม่สามารถสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง และการใช้สื่อหรืออุปกรณ์การเรียนการสอน

3) บุคลากร จำนวนบุคลากรมีไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับจำนวนเด็ก และบุคลากรมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งในทุกระดับ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ขาดการพัฒนาและฝึกอบรมให้มีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะในบางครั้งบุคลากรมีทัศนคติเชิงลบต่อเด็ก

4) งบประมาณ การจัดสรรงบประมาณเป็นแบบแยกส่วน ไม่สมดุล ไม่เป็นองค์รวม และไม่มีการกระจายอำนาจการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ทำให้การสนับสนุนการพัฒนาในทุกด้าน และการให้บริการต่าง ๆ ไม่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการขาดการติดตามตรวจสอบการใช้งบประมาณที่รัดกุมและต่อเนื่อง

5) ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ ขาดการสร้างระบบข้อมูลของเด็กที่น่าเชื่อถือโดยเฉพาะเรื่องการให้บริการการศึกษาข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบัน จากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ มีระยะเวลาการรายงานข้อมูลประจำปีไม่ตรงกัน มีวิธีการเก็บที่แตกต่างกัน ขาดค่านิยมของข้อมูลแต่ละรายการ ระบบการจัดทำและรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่เป็นระบบการกระจายงาน ทำให้ขาดมาตรฐานและไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้นำไปใช้

6) บริบทสิ่งแวดล้อมต่อเด็กด้อยโอกาส ได้แก่ พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน ฯลฯ ขาดการทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ชุมชนไม่ให้การดูแล และไม่ได้มีส่วนร่วมในการดูแลเด็กด้อยโอกาส

7) ขาดการวิจัย/ความรู้เชิงสังเคราะห์ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กด้อยโอกาส มีการศึกษาวิจัยองค์ความรู้ใหม่ๆ องค์ความรู้เรื่องพัฒนาการของเด็กด้อยโอกาส การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม และทฤษฎีการเรียนรู้ดูแลเด็กด้อยโอกาสในแต่ละวัยจากต่างประเทศ องค์ความรู้เหล่านี้ น่าจะได้นำมาศึกษาและนำมาปรับใช้กับบริบทของประเทศไทย โดยการวิจัยและพัฒนา การเผยแพร่ รวมทั้งการส่งเสริมให้มีความเชี่ยวชาญแก่ผู้ที่สอนและวิจัยระดับอุดมศึกษาเพื่อนำมาใช้ฝึกอบรมให้ได้ประโยชน์แก่เด็กด้อยโอกาสในระยะยาว

8) ขาดนโยบายในภาพรวม การจัดการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสที่ผ่านมายังขาดนโยบายในภาพรวมที่ชัดเจน รวมทั้งยังขาดแผนปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง มีเพียงนโยบายเฉพาะกลุ่มเพียงบางกลุ่ม การประสานการดำเนินงานในการนำนโยบาย

และแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การจัดการศึกษาทำได้ไม่ครอบคลุมและไม่ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายเด็กด้อยโอกาส

ต่อมาในปี 2549 สมาคมชาวการศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษได้ดำเนินการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยมี วิภาพร เลิศสุขสถาพร และ กัญยารัตน์ เอื้ออมัมพร (2549) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิด รูปแบบและสภาพการจัดการศึกษาในบริบทการปฏิรูปการศึกษา สรุปว่าการจัดการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาในระบบที่มีความสำคัญจำเป็นสำหรับผู้ด้อยโอกาส มีการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและรูปแบบ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการ และเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ถึงแม้ว่าโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จะมีภารกิจแตกต่างจากโรงเรียนปกติทั่วไป แต่ยังมีกรอบแนวทางในการบริหารงานโรงเรียนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากโรงเรียนปกติ แต่บุคลากรในโรงเรียนยังขาดความรู้ ประสบการณ์การจัดการศึกษาในโรงเรียนประจำ ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบภาระงานที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แต่ละแห่งกำหนดขึ้น ตั้งแต่เวลา 05.00 น. หลังเลิกเรียนต้องปฏิบัติหน้าที่พ่อแม่ อยู่ประจำหอพัก บ้านพัก และจากความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ของนักเรียน ความหลากหลายและความซับซ้อนของปัญหา รวมทั้งประเภทของความด้อยโอกาส การจัดการเรียนการสอนยังจัดอยู่ในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่จัดการศึกษาเช่นเดียวกับโรงเรียนปกติทั่วไป การรับรู้ข่าวสารของนักเรียนยังไม่กว้างขวาง ระบบการตรวจสอบการดำเนินงานยังขาดรูปแบบที่ชัดเจนและต่อเนื่อง จึงทำให้ในภาพรวมการจัดการศึกษาสงเคราะห์ยังมีผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามความคาดหวังเท่าที่ควร ซึ่งในประเด็นนี้ บัญชร จันทรดา (2550) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีข้อค้นพบสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของนโยบาย โดยปัจจัยด้านเครือข่ายที่สนับสนุนการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลรวมต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติมากที่สุด จะเห็นว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของการศึกษาในระบบยังมีปัจจัยที่ส่งผลอยู่หลายประการด้วยกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งจากอีกหลายปัจจัยที่อยู่ภายนอกโรงเรียนที่ย่อมส่งผลต่อโอกาสในการเข้ารับการศึกษา รวมถึงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเช่นกัน

ตัวอย่างหนึ่งที่มีความชัดเจน จากงานวิจัยของ ทองสุข มันทาทรรและคณะ (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่อง โอกาสและแนวทางการได้รับการศึกษาของเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัด ด้วยวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการได้รับการศึกษาของเด็ก และ

เยาวชนในชุมชนแออัด และศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัดพบว่าชุมชนแออัดในพื้นที่ศึกษา จำนวน 72 ชุมชน มีเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือเรียนแต่ออกกลางคัน (ในช่วงที่เข้าเก็บข้อมูล) จำนวน 699 คน โดยมีสาเหตุหลัก ๆ ดังนี้

1) สาเหตุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ครอบครัวยากจน เด็กต้องช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ สาเหตุทางครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวหย่าร้างแตกแยก ครอบครัวเด็กกำพร้า เด็กต้องไปอาศัยอยู่กับผู้อื่น สาเหตุทางสังคมได้แก่กรณีเด็กอยู่คนเดียว เด็กถูกเขี่ยขี้ตม เด็กได้รับความกดดันเด็กเร่ร่อน เด็กไปอาศัยอยู่กับเพื่อนรวมกลุ่มเป็นอันธพาล เด็กติดเกม ติดยาเสพติด หรือมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และตั้งครุฑ สาเหตุจากปัญหาทางสังคมอีกประการหนึ่งคือ ค่านิยม แบบอย่างที่ไม่ดีในสังคมซึ่งทำให้ผู้ปกครองมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา เด็กจึงไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้าเรียนด้วย

2) สาเหตุจากสัญชาติ หรือทะเบียนราษฎร เช่น เด็กต่างชาติดอพยพเข้ามาทางชายแดน ชายขอบ หรือเด็กสองสัญชาติในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงเด็กตกสำรวจไม่มีเลข 13 หลัก ซึ่งบางโรงเรียนก็ไม่รับเข้าเรียน

3) สาเหตุจากสภาพแวดล้อมซึ่งมีแหล่งอบายมุข เด็กเห็นการเล่นการพนัน หรือการเสพยาเสพติดเป็นเรื่องธรรมดา

ในขณะที่ทิพากรณ์ โพธิ์ถวิล และ ระพีพรรณ คำหอ (2549) ได้ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส พบว่า การดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส มีการเชื่อมประสานแผนงาน งบประมาณ โดยการเชื่อมแผนแม่บทชุมชนกับแผนชาติ แผนพัฒนาตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ แผนพัฒนาจังหวัดและแผนชาติ การเชื่อมนโยบายแห่งรัฐในระดับภูมิภาค รัฐกับรัฐ ชุมชนกับชุมชน รัฐกับชุมชน การพัฒนาใช้ “พื้นที่” เป็นตัวตั้ง รูปแบบการดำเนินงานที่พบ คือ

รูปแบบที่ 1 การช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านปัจจัย 4 และคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ด้อยโอกาส รูปแบบที่ 2 การเสริมพลังโดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยเชื่อว่ากลุ่มเป้าหมายมีศักยภาพช่วยตนเองได้ รูปแบบที่ 3 การให้ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงานและรูปแบบที่ 4 พหุลักษณะ เป็นรูปแบบที่ไม่แน่นอนตายตัว ขึ้นกับสถานการณ์พื้นที่และปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย บางครั้งจะต้องใช้ความหลากหลายทั้ง ภาควิธีและมิติในการพัฒนาคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส

ในส่วนของกระบวนการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส พบว่ามุ่งส่งเสริม พัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐอย่างจริงจังต่อเนื่อง กลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้เกี่ยวกับกลไกการพัฒนาคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของตนค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะผู้ติดเชื่อไอวีและผู้ป่วยเอดส์ ส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายจะรับรู้สิทธิของตนในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่นการศึกษา การฝึกอาชีพ การพักอาศัยในชุมชน เป็นต้น

สำหรับตัวอย่างการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสกลุ่มอื่น จิรารัตน์ พันธุ์คำ (2551) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพเด็กเร่ร่อน เพื่อป้องกันการถูกล่อลวงในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า แนวทางหรือยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กเร่ร่อน 7 แนวทางได้แก่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็ก ครอบครัว และชุมชนให้เป็นที่พึ่งของเด็ก โดยผู้มีส่วนได้เสียของสังคม การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังแนวความคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กและครอบครัว การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก การสร้างความตระหนักถึงเรื่องสิทธิเด็ก การพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็ก และการสร้างภาคีเครือข่ายและเสริมสร้างภาคีเครือข่ายให้คงความยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ได้สร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พบว่า การจัดการศึกษาสงเคราะห์เป็นรูปแบบการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในระบบที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่มีปัญหาชีวิตไม่รุนแรงมากนัก โดยใช้หลักสูตรปกติของกระทรวงศึกษาธิการ เน้นให้บริการและการเลี้ยงดู การพิทักษ์ ปกป้องคุ้มครองเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาและดูแลให้พ้นจากวงจรของปัญหา ลดความเสี่ยงต่อการออกกลางคัน หรือหลุดจากระบบการศึกษาช่วยให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ขณะที่กรณี สล้างสุขสกา (2552) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ด้อยโอกาส: กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สกลนคร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พบว่า ผู้บริหาร และครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำแผนกลยุทธ์มาใช้ในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และการพัฒนาครูให้มีความรู้ในการจัดทำแผน กลยุทธ์เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งผลจากการพัฒนาครูโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการพบว่า ครูมีความรู้ในการจัดทำแผนกลยุทธ์หลังการประชุมอยู่ในระดับมาก และพบว่ากระบวนการในการนำ กลยุทธ์สู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ด้อยโอกาส ระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้จะสำเร็จได้ต้องให้การมีส่วนร่วมของครู มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งเสริมให้มีการติดตามประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ระบบการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในแต่ละโรงเรียนจะต้องมีความชัดเจนเพื่อสร้างความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบุคลากรภายในโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ในประเด็นนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังพบปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในหลายด้าน

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พบว่า ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีความหลากหลาย ทั้งระบบการบริหารจัดการ ขาดความเป็นเอกภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ส่วนนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในภาพรวมยังขาดความชัดเจนเป็น

รูปธรรม ขาดกลยุทธ์เชิงรุกและแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมเฉพาะกลุ่ม ในทำนองเดียวกัน รุ่งเรือง สุขาภิรมย์ (2554) กล่าวว่า ปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส ประกอบด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาที่ยังไม่ยืดหยุ่นหลากหลาย ขาดแผนปฏิบัติการรองรับนโยบาย เนื่องด้วยหน่วยงานหลักที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินงาน ไม่ใช่หน่วยงานด้านการศึกษาโดยตรง ขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ขาดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ควรมีในแต่ละช่วงเวลา และขาดการกำกับ ติดตามและรายงานผลเป็นระยะตามมติคณะรัฐมนตรี

ถึงแม้การศึกษาของ อารยา ทริดสังข์ (2544) ที่ได้ศึกษาเรื่อง สุขภาพองค์การของ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 2 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า กระบวนการทำงานเพื่อจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสยังพบปัญหาในรายละเอียดของการดำเนินงานในระดับแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม นอกจากนี้การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่ ทิพนตร มีประหยัด (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 2 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามระดับชั้น พบว่า โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกัน ครูที่ปรึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมก่อนเรียน (Home Room) และควรกำหนดพัฒนาครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดทั้งเทคนิคในการให้ คำปรึกษาแก่นักเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่ภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อจัดการศึกษา ซึ่งจากการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) พบว่า เด็กด้อยโอกาสและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย มีความต้องการเข้าถึงสิทธิและโอกาส การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อดำรงตนอยู่ได้อย่าง มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในมิติต่าง ๆ ด้าน **มิติด้านเศรษฐกิจยังมีความ** ต้องการปัจจัยพื้นฐาน เพื่อขจัดเงื่อนไขอุปสรรคการเข้าถึงสิทธิและโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากมีฐานะยากจน ขาดปัจจัยพื้นฐาน **ส่วนมิติด้านสังคมยังคง** ต้องการการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมโดยการปฏิบัติที่เท่าเทียมบนพื้นฐานหลักสิทธิมนุษยธรรมจากสังคม และ **มิติด้านการศึกษา** ยังมีความต้องการรูปแบบการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เอื้อต่อการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและอัตลักษณ์แห่งตน

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสนี้สามารถสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้นเป็นการศึกษาที่จัดให้สำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 6- 18 ปี ซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบาก หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการ

ที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยสามารถบรรลุถึงศักยภาพสูงสุด ทั้งนี้เด็กด้อยโอกาสกลุ่มเด็กยากจน เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะกลายเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งเด็กกลุ่มนี้มีจำนวนค่อนข้างมากจึงควรได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านการศึกษามากที่สุด ปัจจุบันประเทศไทยมีรูปแบบการจัดการศึกษาโดยทั่วไปทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย อีกทั้งมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาเป็นกลจักรในการขับเคลื่อนให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนมีสิทธิและโอกาสในการรับบริการการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้มีทักษะชีวิตและอาชีพที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสจะมีมาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส แต่การจัดการศึกษาก็ยังมีปัญหาหลายประเด็น ทั้งที่เด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภทมีสภาพปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน แต่ผลจากการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพกว้างทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไม่มีความชัดเจนและไม่สามารถจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสมตรงประเด็นตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภทได้ ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสนี้ ถ้าหากมี กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความเฉพาะเจาะจง มีความชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติและมีความเฉพาะเจาะจงกับเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท จะช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของเด็กด้อยโอกาสที่มุ่งพัฒนาวิชาการมากกว่าพัฒนาทักษะชีวิต ทำให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไป

แนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในหัวข้อนี้ได้นำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยแนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดคุณภาพสังคม (social quality) ดังนั้นในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจึงได้นำเสนอภาพกว้างเพื่อให้ทราบถึงที่มาของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมผ่านแนวคิดคุณภาพสังคม โดยแบ่งหัวข้อของการนำเสนอออกเป็น 1) ที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และ 2) สาระสำคัญของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ที่มาของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นแนวคิดที่มาจากแนวคิดสังคมคุณภาพ โดยการมองแนวทางการพัฒนาทางมิติสังคมซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป โดยมีลำดับการ

พัฒนาแนวคิดหลักมาสู่แนวคิดของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและวิวัฒนาการเข้าสู่ประเทศไทย โดยสังเขปดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจากคุณภาพสังคม

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในปัจจุบันนับว่าเป็นแรงขับที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมที่มีความก้าวหน้า อย่างเช่นชาติตะวันตก ถึงแม้ว่าจะมีการแลกเปลี่ยนทรศนะเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมตามแนวคิดใหญ่ทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทฤษฎีภาวะทันสมัยและกลุ่มทฤษฎีภาวะพึ่งพิง ถึงแม้ว่าทฤษฎีภาวะทันสมัยจะถูกนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาของหลายสังคมโดยเฉพาะสังคมที่อยู่ในกลุ่มกำลังพัฒนาและล่าหลัง แต่การพัฒนาตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวก็ไม่สามารถจะก่อให้เกิดการพัฒนาในกลุ่มประเทศเหล่านี้ตามแนวทางของทฤษฎี ซึ่งถูกโต้แย้งจากนักวิชาการในเรื่องนี้ว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่พัฒนา ซึ่งนักทฤษฎีในกลุ่มภาวะพึ่งพิงโต้แย้งว่า ความไม่พัฒนาหรือความด้อยพัฒนาเหล่านี้เกิดจากการหาผลประโยชน์ของประเทศที่พัฒนาแล้วและกลายเป็นศูนย์กลางทำให้ประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาเหล่านี้กลายเป็นบริวารให้ประเทศศูนย์กลางแสวงหาผลประโยชน์ ซึ่ง สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2553) ได้กล่าวว่า ถึงแม้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว แต่ความเจริญเหล่านี้ก็ไม่ใช่คำตอบของทุกปัญหาที่เกิดขึ้น แม้กระทั่งภาพรวมของความยากจนที่เหมือนจะลดลงแต่สิ่งที่กำลังเพิ่มขึ้นคือความไม่เท่าเทียม หลังจากการพัฒนาประเทศต่างๆเพื่อนำไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและความเป็นประชาธิปไตยที่มากขึ้น แต่ในทางกลับกันปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความยากจน ความไม่เท่าเทียมยิ่งแผ่ขยายสร้างความไม่พอใจให้กับคนในสังคมมากขึ้น ดังนั้นการวัดความเจริญของประเทศด้วยเครื่องชี้วัดที่เป็นผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ หรือ GDP คงไม่ใช่คำตอบของการตัวชี้วัดที่ดีในการวัดความเจริญก้าวหน้าของสังคม เนื่องจาก GDP ก็มีข้อด้อยหลายประการในการนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อวัดความเจริญก้าวหน้าทางสังคม (Costanza, Hart, Posner, & Talbreth, 2009) ดังนั้นแนวคิดใหม่ของการชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคมจึงไม่ได้มุ่งประเด็นไปที่การเติบโตทาง GDP เพียงอย่างเดียว นั่นแสดงว่าเกิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางสังคมซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าในสังคมปัจจุบันเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนทั้งสภาพการณ์และปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ที่มาจาก การเมือง เศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น แต่ปัจจัยคุณภาพชีวิตยังได้ถูกหยิบยกมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการวัดความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตนั้นยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอีกมากมายหลายมิติที่แสดงให้เห็นถึงสังคมที่มีคุณภาพหรือคุณภาพของสังคม ดังนั้นคุณภาพสังคม (social quality) จึงเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับเรื่องคุณภาพชีวิตประจำวันของประชาชนซึ่งมีความกว้างมากกว่าการใช้ GDP เพียงอย่างเดียว ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ได้กำเนิดขึ้นจากนักวิชาการในสหภาพยุโรปในช่วงปลาย ศตวรรษที่ 19 ที่จะมุ่งแก้ไข

จุดอ่อนรวมทั้งการสร้างสมดุลระหว่างการวัดผลการพัฒนาที่มุ่งเน้นการใช้ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวมาเป็นการใช้ตัวชี้วัดทางสังคมร่วมด้วย ซึ่งในช่วงแรกของการพัฒนานี้ยังเป็นการมุ่งเน้นในการสร้างความตระหนักและการให้ความสำคัญในส่วนของการนำไปประยุกต์ใช้เชิงนโยบายเพื่อให้เกิดการสร้างฐานความรู้เชิงทฤษฎีให้มากขึ้นในระยะต่อไป (P. Abbott & Wallace, 2011; Beck et al., 1997, 1998; Beck et al., 2001; vd Maesen et al., 2009; ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553)

จากแนวคิดคุณภาพสังคมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มประเทศยุโรป ทำให้มีนักวิชาการหลายท่านทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย ได้พยายามให้ความหมายของคุณภาพสังคมที่เป็นแนวคิดกว้างๆ ให้ความชัดเจนขึ้น ซึ่งสามารถสรุปความหมายของคุณภาพสังคมได้ว่า เป็นสังคมที่สมาชิกมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานและระบบสวัสดิการที่เหมาะสมของคนในสังคม ซึ่งสมาชิกจะต้องมีโอกาสในระดับที่ยอมรับได้ในเรื่องของความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีโอกาสได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน มีความสมานฉันท์ในสังคมและมีการเสริมพลังให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพมากขึ้น ซึ่งจากความหมายนี้แสดงให้เห็นถึงมิติต่างๆ ของคุณภาพสังคมทั้ง 4 มิติที่ประกอบไปด้วย ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (socio – economic security) การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (social inclusion) ความสมานฉันท์ทางสังคม (social cohesion) และการเสริมสร้างพลังทางสังคม (social empowerment) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการปฏิบัติต่อกัน รวมถึงการปฏิบัติในฐานะที่เป็นพลเมืองและได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถาบันการเมืองและองค์กรต่างๆ ในสังคมรวมถึงพื้นที่ทางสังคมที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชน คุณภาพสังคมนี้อย่างเป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองจากการที่มองประชาชนเป็นผู้รับมากกว่าผู้ปฏิบัติ มาเป็นการมองประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ความเป็นอิสระและมีความรู้สึก จึงทำให้เกิดการมองภาพที่เป็นองค์รวมมากขึ้น (P. Abbott & Wallace, 2011; Beck et al., 1997, 1998; Beck et al., 2001; European Commission, 2013; UNESCO, 2013; vd Maesen et al., 2009; ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สถาบันพระปกเกล้า, 2554; สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553) สามารถขยายความในส่วนของรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับมิติต่างๆ ทางคุณภาพสังคมได้ดังนี้

ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ประชาชนมีความมั่นคงทางทรัพยากร ที่เป็นพื้นฐานเพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลจากระบบและหน่วยงานที่เป็นผู้ดูแล จัดสรรหรือการจัดสวัสดิการต่างๆ ในระดับพื้นฐานที่บุคคลแต่ละคนพึงได้รับ ได้แก่ ทรัพยากรที่เกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัย การมีงานทำ มีสุขภาพที่ดี การศึกษาและการสนองตอบทางวัตถุในกรณีอื่นๆ

ความสมานฉันท์ทางสังคม หมายถึง การที่ประชาชนสามารถแสดงถึงความสัมพันธ์ในสังคมที่เป็น ค่านิยม บรรทัดฐานและการยอมรับการกระทำเพื่อส่วนรวม รวมถึงการแสดงออกทางด้านความสามัคคี ความไว้วางใจกันและความไว้วางใจต่อสถาบันในสังคม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายทางสังคมและการมีอัตลักษณ์ ทั้งนี้ระดับความสมานฉันท์ที่ยอมรับได้จะต้องเป็นระดับที่ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ได้อย่างมนุษย์ที่แท้จริง ต้องไม่เกิดการแบ่งแยก การสร้างความรู้สึกถึงความแตกต่างทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจสังคม ความแตกต่างระหว่างชนชั้น ความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรและการบริการที่รัฐจัดให้ รวมถึงความไม่เท่าเทียมของส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจ ซึ่งความสมานฉันท์ทางสังคมนี้ เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมที่เป็นวัตถุและควมมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หมายถึง การที่ประชาชนจำเป็นต้องเข้าถึงและเข้าร่วมในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวัน การเข้าถึงการบริการทางสังคมนี้สำคัญอย่างมากสำหรับผู้ที่มีความขาดแคลนหรือผู้ด้อยโอกาสในด้านทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถช่วยเหลือผู้ขาดแคลนให้สามารถเข้าไปสู่เส้นทางของสังคมได้อีกครั้ง ซึ่งในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ที่มาจากโครงสร้างพื้นฐานที่ดี สถานการณ์แรงงานและลักษณะบริการหรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวม โดยเฉพาะการควบคุมกลไกไม่ให้เกิดการกีดขวางและลดระดับการเอาเปรียบทางสังคมให้ลดลง

การเสริมสร้างพลังทางสังคม หมายถึง ศักยภาพที่สามารถแสดงให้เห็นรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างความสามารถเฉพาะตัวของปัจเจกบุคคลและศักยภาพในการถ่ายทอดสู่สังคม ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทัศนคติ แรงงาน พื้นที่ สาธารณะ ความสัมพันธ์ส่วนตัว และการสนับสนุนจากสถาบันทางสังคม ที่จะส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองไปเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพและอำนาจอย่างแท้จริง

1.2 พัฒนาการเกี่ยวกับแนวคิดคุณภาพสังคม

จากการศึกษาเอกสารเรื่อง The Development of Social Quality between 1994 and 2014 ซึ่งเขียนโดย vd Maesen and Wlaker (2014) และ เอกสารของ สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2553) เรื่อง คุณภาพสังคม: จากยุโรปสู่ประเทศไทย สามารถสรุปรายละเอียดได้ว่า พัฒนาการเกี่ยวกับแนวคิดคุณภาพสังคมมีความเกี่ยวข้องกับการสถาปนามูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป (European Foundation on Social Quality) ใน วันที่ 10 มิถุนายน ค.ศ. 1997 ปัจจุบันมีสำนักงานตั้งอยู่ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยพัฒนาการของแนวคิดคุณภาพสังคมนี้ได้รับริเริ่มโดยนักวิชาการชาวยุโรปได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันซึ่งเรียกว่า แถลงการณ์อัมสเตอร์ดัม เรื่อง คุณภาพสังคมยุโรป ปี 1997 (Amsterdam Declaration on Social Quality 1997) โดยแถลงการณ์มี

เป้าหมายเพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและประชาชนทั่วไปได้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของการพัฒนาตามแนวทางของกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตก ซึ่งจะต้องประกอบด้วยการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างคุณธรรม ความเท่าเทียมและการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งหากจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่ความถดถอยในภาพรวมของกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรป ดังนั้นมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป จึงได้มีการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีและขยายแนวคิดนี้ไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก ซึ่งระยะการพัฒนากิจการของแนวคิดนี้ผ่านมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป สามารถแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

พัฒนาการมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรประยะที่ 1 (ค.ศ. 1998 – 2001) หลังจากที่ได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมกันซึ่งเรียกว่า แถลงการณ์อัมสเตอร์ดัม เรื่อง คุณภาพสังคมยุโรป ปี 1997 มูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป จึงได้มีการเริ่มศึกษา วิจัย วิเคราะห์ค่าสำคัญเกี่ยวกับ สังคม หรือ Social ให้เกิดความกระจ่างและกำหนดความหมายร่วมกันของกระบวนการทางสังคมให้มีความชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดคุณภาพสังคมกับแนวคิดวิธีการอื่น ๆ จนกระทั่งในปี 2000 ได้ริเริ่มโครงการวิจัยแรกร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วยุโรป ภายใต้การสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลดัตช์และสหภาพยุโรป ในการสำรวจการเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพสังคม โดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับ สาธารณสุข สังคมสูงอายุ การจ้างงาน บริบทสังคมเมือง และหน้าที่พลเมือง และเผยแพร่ในการประชุม Social Quality of Europe ในเดือน มีนาคม ปี ค.ศ. 2000 จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2001 กรอบแนวคิดคุณภาพสังคมได้มีการยอมรับกันมากขึ้นและได้มีการจัดพิมพ์ในหนังสือเล่มแรกชื่อ The Social Quality of Europe โดยมีการแบ่งมิติของคุณภาพสังคมออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ความสมานฉันท์ทางสังคม การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและการเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยมีการเชื่อมโยงกับประเด็นสำคัญต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านสังคม ด้วยผลการศึกษาต่างๆ ทำให้เกิดกระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยต่างๆ ในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัย Kingston ในลอนดอน กับ สำนักพิมพ์ Berghahn Book ในการเริ่มพิมพ์วารสาร European Journal of Social Quality เพื่อตีพิมพ์ผลงานที่ได้จากการศึกษาวิจัย

พัฒนาการมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรประยะที่ 2 (ค.ศ. 2001 – 2006) ในระยะนี้ได้มีการปรับปรุงแนวคิดคุณภาพสังคม ซึ่งเริ่มมีการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมิติทั้ง 4 ด้านของคุณภาพสังคม ในปี 2001 ผลที่เกิดจากการศึกษาในประเด็นนี้ได้รับการนำมาตีพิมพ์เป็นหนังสือฉบับที่ 2 มีชื่อว่า Social Quality: A vision for Europe ของมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป นอกจากนี้ในช่วงเวลาเดียวกันมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรปยังได้รับรางวัล

จากคณะกรรมการสหภาพยุโรป ด้านแรงงานและกิจการสังคม ที่เกิดจากงานวิจัยที่มีโครงการร่วมกับ 9 มหาวิทยาลัยในยุโรป ซึ่งมีการนำเอาแนวคิดคุณภาพสังคมไปประยุกต์ใช้กับนโยบายด้านแรงงานในสหภาพยุโรปโดยตรง และมีการเน้นประเด็นเกี่ยวกับการปรับตัวของตลาดแรงงานรวมถึงประเด็นการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ที่เป็นหนึ่งในสี่มิติของคุณภาพสังคม และในช่วงระยะนี้ได้มีการปรับปรุงตัวชี้วัดคุณภาพสังคมทั้ง 4 มิติให้มีความสมบูรณ์ และมีการนำไปทดลองใช้ควบคู่กับการวิจัยเรื่อง Indicators of Social Quality และได้นำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารของมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป

พัฒนาการมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรประยะที่ 3 (ค.ศ. 2006 – 2011) ในระยะนี้ได้มีการขยายและส่งเสริมแนวคิดคุณภาพสังคมมาสู่ภูมิภาคเอเชียและออสเตรเลีย โดยกระบวนการสร้างหุ้นส่วนคุณภาพสังคมในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมีการริเริ่มความร่วมมือมาตั้งแต่ช่วงปลายของระยะที่ 2 ได้มีการเปิดโอกาสให้นักวิชาการจาก มหาวิทยาลัย Chiba ประเทศญี่ปุ่น นักวิชาการจากออสเตรเลียและนักวิชาการจาก มหาวิทยาลัย Hong Kong Baptist เข้าร่วมงานกับมหาวิทยาลัย Sheffield ในประเทศสหราชอาณาจักร เพื่อเตรียมความพร้อมในการประชุมเชิงวิชาการที่จัดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาได้มีการเชิญชวนมหาวิทยาลัยในประเทศอื่นๆ เช่น จีน อินเดีย ไต้หวันและอินโดนีเซีย เข้าร่วมงานด้วย จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานร่วมกันในการปรับปรุงพัฒนาแนวคิดคุณภาพสังคมในภูมิภาคเอเชีย และมหาวิทยาลัย Chiba ประเทศญี่ปุ่นได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมวิชาการครั้งที่ 1 ในภูมิภาคเอเชียขึ้นในเดือน มีนาคม ปี ค.ศ. 2006 ภายใต้วหัวข้อการประชุมเรื่อง Sustainable Welfare Societies โดยมีเป้าหมายหลักในการศึกษาความเป็นไปได้ของแนวคิดคุณภาพสังคมเพื่อเสริมสร้างสังคมสวัสดิการที่ยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียและยุโรป ซึ่งในระยะนี้ยังได้มีการพูดถึงคุณภาพสังคมกับความยั่งยืนใน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมการเมือง มิติด้านสังคมวัฒนธรรม และมิติสิ่งแวดล้อม และได้มีการตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดคุณภาพสังคม ในวารสารฉบับใหม่ที่จัดทำขึ้นแทนฉบับเดิม โดยฉบับใหม่มีชื่อว่า International Journal of Social Quality นอกจากนั้นยังได้มีการประชุมเชิงวิชาการครั้งที่ 2 ที่กรุงไทเป ในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2007 โดยมีมหาวิทยาลัย National Taiwan เป็นเจ้าภาพซึ่งในครั้งนี้มีตัวแทนจากประเทศไทยเข้าร่วมประชุมด้วย ในการประชุมครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อตรวจสอบตัวชี้วัดคุณภาพสังคมที่ใช้ในสหภาพยุโรปว่ามีความเหมาะสมกับภูมิภาคเอเชียหรือไม่ รวมทั้งยังได้มีการอภิปรายถึงความเหมือนและความต่างระหว่างแนวคิดระบบสวัสดิการที่ยั่งยืนและรัฐสวัสดิการในยุโรป นอกจากนี้ยังมีการนำเสนองานวิชาการเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุ การจ้างงาน การพัฒนาบริบทเมือง ระบบการศึกษาและนโยบายสาธารณสุขในเอเชียที่ต้องมีการปรับปรุงไปสู่จุดเน้นที่ต้องให้ความสำคัญกับประชาชนมากขึ้นซึ่งจะต้องสอดคล้องกับมิติทางด้านการเสริมสร้างพลังทางสังคมให้แก่

ประชาชน ต่อมาในเดือนตุลาคม 2008 มหาวิทยาลัย Nanjing โดยศูนย์วิจัยทางสังคม ได้เป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมเชิงวิชาการในหัวข้อ Social Quality in Asia and Europe: Searching for the Ways to Promote Social Cohesion and Social Empowerment โดยประเด็นหลักของการประชุมจะครอบคลุมสาระสำคัญ 6 เรื่อง ได้แก่ 1) ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพสังคม 2) การเปรียบเทียบข้อมูลตัวชี้วัดคุณภาพสังคมระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย 3) ตัวชี้วัดคุณภาพสังคมและแนวคิดคุณภาพสังคม 4) แนวคิดคุณภาพสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์ 5) กระบวนการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและการพัฒนาให้เกิดพลวัตประชาสังคม และ 6) องค์กรพัฒนาเอกชนกับการเสริมสร้างพลังทางสังคมให้กับประชาชน และในปี ค.ศ. 2009 ด้วยความร่วมมือจาก 4 หน่วยงานหลักได้แก่ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันพระปกเกล้า กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกันเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมเชิงวิชาการ ครั้งที่ 4 โดยมีหัวข้อการประชุมเกี่ยวกับ Social Development and Human Security: The Social Quality Perspective and Asian Conditions ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการเปรียบเทียบแนวคิดหลัก 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาสังคม แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์และแนวคิดคุณภาพสังคม ว่ามีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกันอย่างไร นอกจากนี้ยังได้มีการนำเสนอผลการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดคุณภาพสังคมของประเทศต่างๆ ในเอเชีย

พัฒนาการมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรประยะที่ 4 (ค.ศ. 2011 เป็นต้นไป) ในระยะนี้เป็นระยะที่มีการเผยแพร่ผ่านสื่อจดหมายข่าวระหว่าง European Foundation on Social Quality (EFSQ) กับ Asian Consortium for Social Quality (ACSQ) ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการของออสเตรเลียและ 6 ประเทศในเอเชียในการทดสอบการใช้ตัวชี้วัดคุณภาพสังคมเพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและกระแสใหม่ของการนำแนวคิดคุณภาพสังคมไปใช้ทั้ง 4 มิติ นอกจากนี้สำหรับประเทศไทยยังเปิดโอกาสให้ศึกษาคุณภาพสังคมและประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังได้มีประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับความยั่งยืนเพื่อเตรียมพร้อมในการประชุม RIO+20 ที่จัดขึ้นในปี 2012 โดยเฉพาะความยั่งยืนของการพัฒนาสังคมเมือง ซึ่งได้มีโครงการศึกษาวิจัยความยั่งยืนในเมืองต่างๆ เช่น Hague ในเนเธอร์แลนด์ และในเดือนมกราคม ปี 2012 มูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป ได้เริ่มจัดพิมพ์หนังสือเล่มที่ 3 ชื่อ Social Quality, from Theory to Indicators โดยสำนักพิมพ์ Palgrave Macmillan ของประเทศสหราชอาณาจักร รวมทั้งยังได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการทำงานของคุณภาพสังคมในภูมิภาคเอเชีย - ออสเตรเลีย

จากพัฒนาการแนวคิดคุณภาพสังคมที่ถูกขับเคลื่อนโดย มูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป ทำให้แนวคิดคุณภาพสังคมถูกแผ่ขยายจากประเทศในสหภาพยุโรปมาสู่เอเชียในช่วงระยะเวลา

เกือบทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดนี้เข้ามาดำเนินการในประเทศไทย โดยการนำของ รศ.ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจรและเครือข่ายในประเทศ (สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553) ซึ่งคุณภาพสังคมของประเทศไทยนี้จะเสนอในหัวข้อถัดไป

1.3 คุณภาพสังคมของประเทศไทย

การศึกษาคุณภาพสังคมของประเทศไทยตามแนวคิดคุณภาพสังคมได้เริ่มมีผู้สนใจในประเทศไทยมาไม่นานนัก การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ตามตัวชี้วัดเพื่อการศึกษาคุณภาพสังคมของประเทศไทยจึงเพิ่งเริ่มมีการพัฒนาขึ้นโดยหน่วยงานองค์กรหลักที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนประเทศไทยเข้าร่วมกับมูลนิธิสนับสนุนคุณภาพสังคมแห่งยุโรป ได้แก่ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันพระปกเกล้า กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพสังคมของประเทศไทยในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิเพื่อให้สามารถนำเสนอเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียที่จัดขึ้นในการสัมมนาย่อย ในหัวข้อ Social Quality Seminar in Asia: Comparative Study & Cross – national Database Construction ที่จัดขึ้นโดยมหาวิทยาลัย National Taiwan ระหว่างวันที่ 17 – 18 ธันวาคม ค.ศ. 2008 จากการรายงานของสุรสิทธิ์ วชิรขจร (2553) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คุณภาพสังคมด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ในประเด็นการออมเบื้องต้น พบว่า การออมเบื้องต้นต่อรายได้ของประชากรมีการลดลงเรื่อยๆ จากปี 2543 จนกระทั่งเพิ่มขึ้นในปี 2549 ทางด้านความมั่นคงของรายได้ พบว่ามีการกระจายรายได้โดยรวมอย่างต่อเนื่องด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองพบว่าลดลงจากปี 2539 และเพิ่มขึ้นในปี 2548 ในด้านสัดส่วนประชากรที่อยู่ในที่พักที่ขาดสาธารณูปโภคพื้นฐาน พบว่า สามในสี่ของครอบครัวไทยเป็นเจ้าของที่ดินของตนเอง การถือครองบ้านและที่ดินในเขตชนบทสูงกว่าในเมือง นอกจากนี้แล้วในประเด็นเกี่ยวกับสุขภาพ พบว่า ประชากรไทยสามารถเข้าถึงหรือได้รับการบริการทางด้านสาธารณสุขอยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ ด้านความมั่นคงในการทำงาน แรงงานที่ยังไม่มีงานทำหรือมีงานทำแต่ไม่ได้ทำงาน ประมาณร้อยละ 1.16 ของแรงงานทั้งหมด และประเด็นสุดท้ายด้านการศึกษาด้านความมั่นคงทางการศึกษา พบว่า มีนักเรียนออกกลางคันในปี 2547 ร้อยละ 1.45 และปี 2548 ร้อยละ 2.00

คุณภาพสังคมด้านความสมานฉันท์ ประเด็นความไว้วางใจ พบว่า ระดับความไว้วางใจเพิ่มขึ้น ระหว่างช่วง พ.ศ. 2545 – 2550 สำหรับประเด็นคอร์รัปชันพบว่าประเทศไทยถูกจัดอันดับTransparency International เป็นอันดับที่ 11 ของเอเชีย และเป็นอันดับ 84 ของโลกในเรื่องของการคอร์รัปชัน นอกจากนี้ยังพบว่าคนไทยร้อยละ 98.9 มีความภูมิใจที่เป็นคนไทย

คุณภาพสังคมด้านการยอมรับการเป็นสมาชิกในสังคม ประเด็นสิทธิของพลเมือง ด้านสิทธิการเลือกตั้งพบว่า มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้น เป็น ร้อยละ 69.80 ของประชากรในปี 2550 และจำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในส่วนประเด็นการเข้าถึงการจ้างงาน ด้านสัดส่วนของผู้ว่างงานพบว่าในปี 2550 มีผู้ว่างงาน ร้อยละ 1.11 สำหรับประเด็นด้านการบริการทางสังคมและวัฒนธรรม ในส่วนของ สนามกีฬาต่อประชากร 10,000 คน พบว่า มีสนามเปตองมากที่สุด

คุณภาพสังคมด้านการเสริมสร้างพลังทางสังคม ประเด็นฐานความรู้ เกี่ยวกับ ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปสามารถอ่านออกเขียนได้พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศกำลังพัฒนา และเปรียบเทียบในกลุ่มอาเซียนอยู่ในอันดับที่ 2 รองจาก บรูไน ทางด้านการเข้าถึง อินเทอร์เน็ตพบว่า ปี 2549 มีผู้ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ ร้อยละ 13.5 และสำหรับสัดส่วนของ แรงงานที่ได้รับการฝึกอบรมโดยรัฐ มีร้อยละ 14.6 ของจำนวนแรงงานทั่วประเทศ

ทางด้านฉนวนวิภาวดี บุรีกุล (2553) ได้นำเสนอผลการศึกษาคูณภาพสังคมในประเทศไทย ในงาน ประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 12 ระหว่างวันที่ 4 – 6 พฤศจิกายน 2553 ณ ศูนย์ประชุม สหประชาชาติ สรุปได้ว่า จากรายงานสภาการรณ์ของคุณภาพสังคมในประเทศไทย ซึ่งศึกษาโดยใช้ ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสำรวจของสถาบันพระปกเกล้าในช่วงเวลา ตั้งแต่ปี 2543 – 2553 และจากการสำรวจภายใต้โครงการเครือข่ายคุณภาพสังคมแห่งเอเชียและเครือข่ายคุณภาพสังคมแห่ง ประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2552 พบว่า ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจของไทย มีความพยายามที่ จะสร้างความเข้มแข็งในเรื่องนี้ด้วยนโยบายสังคมและเศรษฐกิจต่างๆ ในส่วนเรื่องการยอมรับการเป็น ส่วนหนึ่งของสังคม พบว่า คนไทยมีความรู้สึกถูกแบ่งแยกเพราะสภาพมากกว่าประเด็นอื่นๆ นั้น แสดงให้เห็นว่าความแตกต่างทางฐานเศรษฐกิจ สังคม ที่มาจากฐานะทางการเงินและอาชีพที่มั่นคง ทางด้านความสมานฉันท์ในสังคม พบว่า สังคมไทยยังมีความเปราะบางทางด้านความสามัคคี เพราะ การลดลงของความไว้วางใจกัน รวมถึงการเชื่อมั่นในสถาบันต่างๆ โดยเฉพาะสถาบันทางการเมือง แต่ อย่งไรก็ตามยังมีสิ่งที่จะยึดเหนี่ยวความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นได้ คือ ความมีอัตลักษณ์ และความภูมิใจ ในความเป็นไทย สำหรับด้านการเสริมพลังทางสังคม ได้มีนโยบายต่างๆ ที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อให้ สมาชิกในสังคมสามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ การเปิดโอกาสที่มีมากขึ้น การให้สิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ได้รับการยืนยันและสามารถนำไปปฏิบัติได้มากขึ้น แต่อาจจะยังไม่เพียงพอ เมื่อพบว่าในบางครั้งการเข้าถึงสิทธิเหล่านั้น ยังไม่มีความเท่าเทียมกันและบางคนยังไม่สามารถเข้าถึง สิทธินั้นได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามรัฐบาลยังได้พัฒนารูปแบบของนโยบายที่เสริมสร้างสมรรถนะของ ประชาชนให้มีความมั่นคงทางอาชีพและความเป็นอยู่มากขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับสังคมคุณภาพทำให้เห็นภาพกว้างใน 4 มิติดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นที่มา ของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมตั้งแต่ก่อกำเนิดในกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปจนพัฒนา

แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทยในมิติการพัฒนาสังคมที่หลากหลาย แต่การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูงต่อการเกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ในกรณีที่เด็กด้อยโอกาสไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้เกิดการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งประเด็นไปที่การให้ความสำคัญกับมิติคุณภาพสังคม ในมิติด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มเติมดังนี้

2. สาระสำคัญของแนวคิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

2.1 ความหมายของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

จากการศึกษาเอกสารแนวคิดต่างๆ ได้มีผู้ให้ความหมาย แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (social inclusion) ไว้อย่างหลากหลาย ได้แก่

Beck et al. (2001) ได้กล่าวว่า ในมิติของการยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้ เมื่อพิจารณาคำว่า การรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง (inclusion) กับคำว่า การกีดกันออกไป (exclusion) มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดมาก ในบริบทของคุณภาพสังคมเป็นการให้ความสำคัญกับสถานะของความเป็นพลเมือง ซึ่งความเป็นพลเมืองนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในการเข้าไปมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ระบบวัฒนธรรมและสถาบัน การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะนี้ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ 1) ความสามารถในการมีปากเสียงและปกป้องความสนใจของตนเองซึ่งเป็นปัจจัยทางกายภาพ 2) หลักประกันของพลเมืองในการแสดงออกในพื้นที่สาธารณะ และ 3) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะบุคคล นอกจากนี้แล้วความสำคัญของมิติการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมนี้นี้ยังมีความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับสังคมศาสตร์ ที่ก่อให้เกิดการยอมรับหน้าที่ทางสังคมย่อยที่แตกต่างกันในการสร้างระบบย่อยทางสังคมที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรอบทฤษฎีหรือแนวคิดใด เช่น การแยกระบบย่อยของเศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย การศึกษา วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ศาสนา แพทย์ ซึ่งเกิดจากความเชี่ยวชาญและความเป็นเหตุเป็นผลเฉพาะของแต่ละสาขา นอกจากนี้ยังเป็นการยอมรับความเป็นเหตุเป็นผลในความแตกต่างของการยอมรับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านโครงสร้างของสังคม เช่น ครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัย และสภาพสังคมซึ่งความแตกต่างย่อยๆ เหล่านี้จะเป็นส่วนเติมเต็มบทบาทหน้าที่ให้กับสังคมโดยรวม นั่นคือการกระทำของบุคคลย่อมจะส่งผลให้เกิดการกระทำร่วมกันในสังคมเช่นเดียวกัน นอกจากนี้การยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้นี้ยังจะเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่เฉพาะตามบริบท ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมของสมาชิก ไม่เพียงแต่จะเป็นการแสดงออกถึงพหุส่วนของสังคมเท่านั้นยังเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมอีกด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นของ Beck et al. (2001) แสดงให้เห็นว่าแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับ ความเป็นพลเมือง บนพื้นฐานทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการรวมกันและการกีดกัน (inclusive/exclusive) การล่มสลายของสังคม (social dissolution) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (differentiation) และการบูรณาการ (integration) โดยให้ความสำคัญกับประเด็นเกี่ยวกับการถูกยอมรับเข้าในตลาดแรงงาน การครอบคลุมบริการสาธารณสุข การถูกยอมรับเข้าในระบบการศึกษา และการบริการ การถูกยอมรับเข้าในระบบการจัดการที่อยู่อาศัย การถูกรับเข้าในระบบความปลอดภัยทางสังคม การได้รับการยอมรับในการให้บริการทางสังคม เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางสังคม เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วยังมีนักวิชาการและองค์กร หน่วยงานต่างๆ ที่พยายามได้ให้ความหมายของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยสามารถสรุปความหมายของการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมในมุมมองของนักวิชาการและองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงความหมายหรือนิยามเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ผู้นิยาม/แหล่งอ้างอิง	นิยาม/ความหมาย
Department of Health (2001)	เปิดโอกาสให้กับเยาวชนที่มีความบกพร่องให้เข้าถึงการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ การจ้างงานและเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีบกพร่องทางการเรียนรู้เข้าถึงบริการต่างๆ ที่จำเป็นและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสมบูรณ์
Burchardt, Le Grand, and Piachaud (2002)	ให้ความหมายกว้างๆ ของความต้อโอกาสเพื่อให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมและเครือข่ายทางสังคมรวมไปถึงมิติต่างๆ เช่น การได้รับบริการที่ดี หรือสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่มีคุณค่า เช่น การถูกจ้างงานและ Child-rearing มิติทางสังคมทั้ง 4 ประการประกอบด้วยการเป็นผู้บริโภคมีศักยภาพในการซื้อหรือการเข้าถึงการใช้บริการ <ol style="list-style-type: none"> 1) ผลผลิต การมีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจหรือระบบสังคมสังคมที่มีคุณค่า การจ้างงาน การเลี้ยงดู และอาสาสมัคร 2) กิจกรรมทางการเมือง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับท้องถิ่นและระดับชาติผ่านการออกเสียงเลือกตั้งหรือเป็นสมาชิกขององค์กรทางสังคม 3) การเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นที่ยอมรับทั้งครอบครัว เพื่อน และสังคม
Bates and Davis (2004)	ให้เกิดความมั่นใจว่าบุคคลที่บกพร่องด้านการเรียนรู้สามารถเข้าถึงได้อย่างเต็มที่และเสมอภาค ในกิจกรรมหรือระเบียบปฏิบัติทางสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์โดยตรงกับคนทั่วไป

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ผู้นิยาม/แหล่งอ้างอิง	นิยาม/ความหมาย
Parr, Philo, and Burns (2004)	มุ่งเน้นให้ความสัมพันธ์ทางการปฏิบัติกับบุคคลที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต ควรจะได้รับการปฏิบัติเชิงบวกและเห็นเขาเป็นคนที่วุฒิภาวะทางสังคม
S. Abbott and McConkey (2006)	การที่บุคคลเหล่านี้สามารถพบปะกับคนทั่วไปในสภาพปกติและได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค
McConkey (2007)	มีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมและการมีเพื่อน
Bollard (2009)	สร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเข้าถึงสิ่งเหล่านี้ได้อย่างเสมอภาคและเต็มตามศักยภาพ เช่นเดียวกับคนทั่วไปทั้งทางกฎระเบียบ บริการสุขภาพและความสัมพันธ์
Hall (2009)	ประกอบด้วย 3 สิ่งได้แก่ 1) การเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้น 2) สามารถรักษาความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน 3) การเป็นที่ยอมรับของสังคม
Silver and Miller (2003)	การแยกออกของพันธทางสังคมส่วนกลางไปสู่สัญญาทางสังคมระหว่างรัฐและประชาชนของรัฐ
Buckmaster and Thomas (2009)	การสิ้นสุดของพันธระหว่างบุคคลและสังคม ขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในสังคม เศรษฐกิจและหรือการเมืองในชีวิตประจำวัน

ในมุมมองของ Cobigo and et al. (2012) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนไปของกรอบแนวคิดเกี่ยวกับ การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (social inclusion) เนื่องจากการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นสิทธิเช่นเดียวกับเป้าหมายสำหรับการสนับสนุนและการบริการพื้นฐานของชุมชน ถึงอย่างนั้นยังขาดความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ว่าการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมประกอบด้วยอะไร ซึ่งหมายถึงว่าไม่มีทางที่แท้จริงในการที่จะค้นหาความจริงอย่างแน่แน่วและวัดประสิทธิผลของการบริการ ซึ่งงานของ Cobigo and et al. (2012) นี้ได้แสดงให้เห็นองค์ประกอบหลักที่สำคัญ นิยาม และสาระสำคัญที่จะทำให้ถึงจุดหมายของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม รวมถึงการทำให้เกิดความกระจ่างในช่องว่างของขอบเขตและกรอบแนวคิดหลักให้มีความชัดเจนขึ้น โดยการศึกษาด้วยวิธีการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของบุคคลที่มีสติปัญญาทั่วไปและการพัฒนาผู้ด้อยโอกาส จากการคัดเลือกนิยามที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หลักการสำคัญเบื้องต้นและส่วนประกอบของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม รวมทั้งความท้าทายหลักของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า

จุดสำคัญยังมีความคลาดเคลื่อนในเรื่องความเข้าใจของการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม นั้นหมายถึง การรับเอาทัศนคติที่ก้าวไปเกินขอบเขตในการพรรณนาตามหลักวิชา และการนำไปสู่การระบุสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมซึ่งการจมอยู่กับความเชื่อมั่นในศีลธรรม อันจะนำไปสู่การกำหนดกลุ่มที่เด่นกว่าและการเรียนรู้ผ่านวิธีปฏิบัติในเรื่องความคาดหวังส่วนตัว ทางเลือกและความต้องการ การนิยามการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจากการพัฒนาเกี่ยวกับทัศนคติซึ่งการพัฒนาหนึ่งของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นการทำให้ดีขึ้นด้วยการเพิ่มขึ้นของโอกาสด้านปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและรวมไปถึงการมีชีวิตที่ดีเป็น ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความหมายและเครื่องชี้วัดของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

นอกจากนี้ Cobigo and et al. (2012) ยังได้พบว่าการเปลี่ยนแปลงนั้น ยังต้องการให้มีความเหมาะสมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญและความต้องการของบุคคลผู้ที่จะถูกกีดกันและกลุ่มคนชายขอบ ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงในความเข้าใจของ Cobigo and et al. (2012) หมายถึง

- 1) การรับเอาทัศนคติเชิงบวกเหนือทฤษฎีที่กล่าวถึงโดยทั่วไปเพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้ดีขึ้นอย่างชัดเจน
- 2) การละทิ้งมุมมองในเรื่องความเชื่อมั่นในศีลธรรมที่เชื่อว่าความคิดเห็นของคนกลุ่มใหญ่สำคัญกว่าความคิดเห็นส่วนบุคคล มาเป็นการให้ความสำคัญในความคิดเห็นส่วนบุคคลมากขึ้น
- 3) ให้ความหมายของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจากการพัฒนาเกี่ยวกับมุมมองที่ว่าพัฒนาการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมปรับปรุงพัฒนาจากการเพิ่มโอกาสในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ
- 4) การรวมความคิดเห็นส่วนบุคคลเป็นเครื่องวัดหนึ่งของความรู้สึกเป็นเจ้าของสังคมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีสู่การให้ความหมายและเครื่องมือวัดของการยอมรับเป็นสมาชิกสังคม

เมื่อศึกษามุมมองของหน่วยงานและนักวิชาการในประเทศไทย พบว่า สุรสิทธิ์ วชิรขจร (2553) และ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2554) กล่าวว่า การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักของความเสมอภาคเท่าเทียมกันรวมถึงโครงสร้างทางสังคมที่จะก่อให้เกิดสภาพการณ์ของความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันดังกล่าว โดยเป้าหมายหลักของมติการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้ คือการครอบคลุมถึงบริการ ซึ่งจะเป็นผลจากการมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี สถานการณ์แรงงานและลักษณะบริการหรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวมโดยเฉพาะการดูแลเกี่ยวกับกลไกที่จะก่อให้เกิดการกีดกันหรือขัดขวางหรือลดระดับของการเอาเปรียบทางสังคมให้น้อยที่สุด สำหรับถวิลวดี บุรีกุล (2553) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ประชาชน

จำเป็นต้องเข้าถึงและเข้าร่วมในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวัน การเข้าถึงบริการทางสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมากสำหรับผู้ขาดแคลนทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรสามารถช่วยเหลือผู้ขาดแคลนให้กลับสู่เส้นทางหลักของสังคมได้อีกครั้ง ซึ่งจะเป็นมิติของรูปแบบสิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน เช่นการเข้าถึงระบบการจ้างงาน และการบริการทางพลเมืองหรือวัฒนธรรม และ เครือข่ายทางสังคม

จากการศึกษาแนวคิดความหมายของมิติด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมทำให้สามารถสรุปความหมายได้ว่า การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นการที่ประชาชนจำเป็นต้องเข้าถึงและเข้าร่วมในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวัน การเข้าถึงการบริการทางสังคมนี้สำคัญอย่างมากสำหรับผู้ที่มีความขาดแคลนหรือผู้ด้อยโอกาสในด้านทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถช่วยเหลือผู้ขาดแคลนให้สามารถเข้าไปสู่เส้นทางของสังคมได้อีกครั้ง ซึ่งในส่วนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ที่มาจกโครงสร้างพื้นฐานที่ดี สถานการณ์แรงงานและลักษณะบริการหรือการสนองตอบทางวัตถุที่เป็นส่วนรวม โดยเฉพาะการควบคุมกลไกไม่ให้เกิดการกีดขวางและลดระดับการเอาเปรียบทางสังคมให้ลดลง

2.2 ตัวชี้วัดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

เมื่อศึกษาพัฒนาการของความก้าวหน้าเกี่ยวกับคุณภาพสังคมทำให้เห็นการพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการด้านการพัฒนาตัวชี้วัดที่เกิดจากการแผ่ขยายแนวคิดจากยุโรปสู่มาสู่เอเชีย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของประเทศในกลุ่มเอเชีย มากขึ้น (Wang, 2009) ซึ่งการปรับปรุงตัวชี้วัดนี้ ดำเนินการโดยนักวิจัยจากทั้งยุโรปและเอเชียที่ทำงานร่วมกันโดยใช้เทคนิคเดลฟายในการศึกษาวิจัย จากประเทศต่างๆ ได้แก่ เกาหลีใต้ ฮองกง ญี่ปุ่น ไต้หวันและประเทศไทย ผลปรากฏว่ามีการปรับปรุงพัฒนาตัวชี้วัดมิติด้านการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม จากของยุโรปเดิมมี 27 ตัวชี้วัด ในจำนวนนี้มีการเอาออกไป 10 ตัวชี้วัด แทนที่ใหม่ 4 ตัวชี้วัดและ เพิ่มเติมตามบริบทเอเชียอีก 1 ตัวชี้วัด ดังนั้นในบริบทเอเชียจึงมีตัวชี้วัดด้านนี้ จำนวน 21 ตัวชี้วัด (Wang, 2009; สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงประเด็นและตัวชี้วัดของคุณภาพสังคม มิติด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ประเด็น	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด
1. สิทธิพลเมือง (Citizenship rights)	1.1 สิทธิทางการเมือง (Political rights)	1.1.1 สัดส่วนของประชากรที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 1.1.2 สัดส่วนของประชากรที่ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
	1.2 สิทธิทางสังคม (Social rights)	1.2.1 สัดส่วนของผู้มีสิทธิได้รับบำนาญ 1.2.2 รายได้ของผู้หญิงในสัดส่วนของรายจ่ายผู้ชาย
	1.3 สิทธิในฐานะพลเมือง (Civil rights)	1.3.1 สัดส่วนของผู้อยู่อาศัยที่ถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง 1.3.2 สัดส่วนของประชากรที่เคยถูกแบ่งแยก (อายุ, เชื้อชาติ, เพศ)
	1.4 เครือข่ายทางการเมืองและเศรษฐกิจ (Economic and political network)	1.4.1 สัดส่วนของผู้หญิงที่ได้รับเลือกหรือแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนในรัฐสภา คณะกรรมการบริษัท ห้างร้าน หรือมูลนิธิ
2. ตลาดแรงงาน (Labor market)	2.1 การเข้าถึงการจ้างงาน (Access to paid employment)	2.1.1 ร้อยละของผู้ว่างงานระยะยาวต่อผู้ว่างงานทั้งหมด
		2.1.2 ร้อยละของผู้ทำงานไม่เต็มเวลาหรือผู้ตกงานชั่วคราว
3. การบริการ (Services)	3.1 การศึกษา (Education)	3.1.1 อัตราการสมัครเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา
		3.1.2 อัตราการสมัครเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา
	3.2 การให้ความช่วยเหลือทางสังคม (Social care)	3.2.1 อัตราการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา 3.2.2 ระยะเวลาเฉลี่ยที่รอรับบริการจากสถานบริการความช่วยเหลือ
3.3 การบริการเกี่ยวกับเมืองและวัฒนธรรม (Civic/cultural services)	3.3.1 จำนวนสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านกีฬา ต่อจำนวนประชากร 10,000 คน	

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประเด็น	ประเด็นย่อย	ตัวชี้วัด
		3.3.2 จำนวนของสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านพลเมืองและวัฒนธรรมทั้งที่เป็นส่วนตัวและสาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ โรงละคร พิพิธภัณฑ์ ต่อประชากร 10,000 คน รวมถึงความถี่ในการติดต่อสัมพันธ์ เพื่อนบ้าน เพื่อน และระดับความรู้สึกโดดเดี่ยวหรือแปลกแยก
4. เครือข่ายทางสังคม (Social network)	4.1 การมีส่วนร่วมกับเพื่อนบ้าน (Neighborhood participation)	4.1.1 ความถี่ในการติดต่อญาติพี่น้อง
	4.2 มิตรภาพ (Friendship)	4.2.1 การได้รับความช่วยเหลือแบบไม่เป็นการจากรครอบครัว
	4.3 ชีวิตครอบครัว (Family life)	4.3.1 จำนวนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านกีฬาสาธารณะ ต่อประชากร 10,000 คน 4.3.2 จำนวนสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับเมืองและวัฒนธรรม เช่น โรงภาพยนตร์ โรงละคร ห้องแสดงคอนเสิร์ต พิพิธภัณฑ์ ต่อประชากร 10,000 คน 4.3.3 ความถี่ในการติดต่อเพื่อนบ้าน

นอกจากตัวชี้วัดเหล่านี้แล้ว การยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมยังถูกนำไปเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำนโยบายการบริหารงานของรัฐบาลในหลายประเทศทั้งในสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาที่พยายามให้ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมโดยคำนึงถึงช่องว่างระหว่างโอกาสของคนรวยคนจน และการพัฒนาที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำของคนรวยคนจนให้มีอัตราส่วนที่การพัฒนาและได้รับโอกาสจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน ดังรายงานการของ Bennett (2002) ได้กล่าวถึงทฤษฎีของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยการใช้การเสริมพลังทางสังคมและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและความมั่นคงปลอดภัยสำหรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อคนจน (pro-poor growth) การสนับสนุนกับการเสริมพลังทางสังคมและการ

ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นวิถีทางที่สมบูรณ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน จากวาระการพัฒนาสังคมที่มีเป้าหมายสำคัญในการลดความยากจนและขยายความเท่าเทียม โดยพยายามหาผลลัพธ์ระหว่างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสถาบันการเงินในสหรัฐอเมริกาซึ่งพบว่า การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้นนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อสถาบัน การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้นี้เคยถูกใช้อธิบายวิถีทางที่สมบูรณ์ ซึ่งนำมาซึ่งระบบเกี่ยวกับการปฏิรูปสถาบันและเปลี่ยนนโยบายเพื่อที่จะกำจัดความไม่เท่าเทียมในการครอบครองทรัพย์สิน ชีตความสามารถและโอกาส ในขณะที่มติการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจจะตอบสนองต่อแรงกดดันจากส่วนที่อยู่ข้างล่างหรือประชาชนที่ถูกออกแบบผ่านการเสริมสร้างพลังทางสังคม นั่นคือการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมีกระบวนการขับเคลื่อนจากส่วนบน เช่น นโยบายหรือสถาบันต่างๆ และการเสริมสร้างพลังทางสังคมถูกกดดันขึ้นมาจากส่วนล่างซึ่งได้แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการรับผิดชอบต่อสถาบัน การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจึงถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายในการสร้างกระตุ้นและขีดความสามารถภายในสถาบันซึ่งจะเป็นสิ่งที่จะนำสถาบันเหล่านี้สู่การตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียมต่อความต้องการของภาคประชาชนทั้งหมด รวมถึงการมีส่วนร่วมในตลาดที่แต่ละคนแสดงออกในฐานะผู้บริโภคหรือผู้ผลิตสินค้าและบริการ เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมในรัฐ เอกัตบุคคลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นคนเพศไหน เชื้อชาติศาสนาอะไร รัฐก็ต้องมีหน้าที่ในการจัดเตรียมสิ่งพื้นฐานเหล่านี้ให้กับประชาชน ไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน การบริการทางสังคม ความยุติธรรม การป้องกันภัย ผ่านรัฐธรรมนูญและระบบกฎหมาย ซึ่งความแตกต่างอย่างโดดเด่นของการเสริมสร้างพลังทางสังคมและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้นี้มีความสำคัญกับการสถาบันทางการเงิน เพราะถึงแม้ว่าเราจะมีบางโอกาสในการสนับสนุนพลังสังคมโดยตรง เช่น สนับสนุนผ่านโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับการผลักดันการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมโดยการเปลี่ยนแปลงบทบาทในการที่จะทำให้สถาบันและนโยบายมีความเท่าเทียมและให้เกิดการมีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น เพื่อให้เป็นเครื่องสนับสนุนผ่านกระบวนการทางนโยบายไปสู่การขับเคลื่อนดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลกระทบกับทุกกลุ่มทางเศรษฐกิจสังคมที่ยังมีความแตกต่างกัน ซึ่งนโยบายของวิถีทางที่สมบูรณ์ในการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อคนจนนี้ จะต้องเกิดขึ้นโดยที่อัตราเร็วสำหรับคนจนมากกว่าหนึ่งในสิบของคนรวย การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้นี้จะทำให้คิดถึงนโยบายและสถาบันที่จะสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อคนจนและความเท่าเทียมกันในสังคม การขยายตัวทางเศรษฐกิจนี้เพื่อสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้นี้จะไม่เป็นการเพิ่มช่องว่างทางรายได้และโอกาสระหว่างคนรวยกับคนจนเช่นเดียวกับ สมชัย จิตสุชน และ จิราภรณ์ แผลงประพันธ์ (2553) ที่กล่าวถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่ควรเน้นการขยายตัวของเศรษฐกิจที่เอื้อต่อคนจน (pro-poor growth) เช่น การให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและทักษะกับแรงงานระดับล่างที่

ตรงกับความต้องการของระบบ เศรษฐกิจ เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวพร้อมๆ กับการแบ่งปันโอกาสผลของการเติบโตให้กับผู้มีรายได้น้อยอย่างเหมาะสมและทั่วถึง รัฐควรให้บริการประกันความเสี่ยงให้กับประชาชนในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงด้านสุขภาพ อุบัติเหตุ การว่างงาน โดยควรขยายระบบประกันสังคมให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบ รัฐและเอกชนควรร่วมมือกันพัฒนาเกษตรทางเลือกหรือเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ห่างไกลเพื่อสร้างงานให้แรงงานเกษตรชายขอบและบรรเทาปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมและปัญหาสุขภาพของเกษตรกร เป็นต้น จึงจะเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์แบบ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสังคมคุณภาพกับการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่าการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข และกลับคืนสู่สภาพปกติของสังคมได้นั้นนอกจากการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นแล้วยังต้องได้รับการส่งเสริมในด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจรวมถึงการได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้จึงจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขมีคุณค่าความเป็นมนุษย์ และร่วมสร้างสังคมที่มีคุณภาพต่อไปได้

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดของคุณภาพสังคมทำให้สามารถสรุปสาระสำคัญของแนวคิดคุณภาพสังคมที่มีการริเริ่มโดยนักวิชาการจากกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปที่มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาความก้าวของสังคมที่มีความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยได้กล่าวถึงคุณภาพสังคมว่า เป็นสังคมที่สมาชิกมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐานและระบบสวัสดิการที่เหมาะสมของคนในสังคม ซึ่งสมาชิกจะต้องมีโอกาสในระดับที่ยอมรับได้ในเรื่องของความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีโอกาสได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน มีความสมานฉันท์ในสังคมและมีการเสริมพลังให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพมากขึ้น สำหรับประเทศไทยแล้วเรื่องคุณภาพสังคมยังถือว่าเป็นเรื่องใหม่และเป็นเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจของนักวิชาการและคนทั่วไป หากการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาปัจเจกบุคคลต่างๆ มุ่งเน้นให้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดคุณภาพสังคมเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์หรือแม้แต่กลยุทธ์ที่สำคัญก็จะสามารถขับเคลื่อนความเจริญความหน้าของสังคมอย่างสมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนากลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสต่างๆ หากคนเหล่านี้ได้รับการพัฒนาตามกรอบแนวคิดคุณภาพสังคมแล้วย่อมจะส่งผลให้สามารถกลับมาสู่สังคมได้อย่างปกติและมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎีทางสังคมวิทยาการศึกษา

การวิจัยเพื่อนำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในครั้งนี้ได้ศึกษาวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีของ Anthony Giddens ดังนี้

ทฤษฎี Structuration

Anthony Giddens นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษในกลุ่มนักคิดทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม มุ่งศึกษาเพื่ออธิบายปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างปัจเจกบุคคลกับโครงสร้างทางสังคมในทฤษฎี Structuration (Giddens, 1984) หรือทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (สุภางค์ จันทวานิช, 2554) ทฤษฎีนี้ครอบคลุมเรื่องปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน พัฒนาการของรัฐชาติ สิทธิพลเมือง การวิเคราะห์ ชนชั้น ลักษณะของสภาวะสมัยใหม่ เป็นต้น Giddens เริ่มต้นเสนอทฤษฎีด้วยการกล่าวถึงกฎเกณฑ์ใหม่ของการจัดการทางสังคมวิทยา ในปี 1967 กฎเกณฑ์ใหม่ของการเสนอให้นักสังคมวิทยาเปลี่ยนความสนใจจากข้อเท็จจริงทางสังคม (social facts) แบบที่เดอริคเคมเคยกล่าวไว้มาสนใจตัวมนุษย์ที่มีกิจกรรมในการผลิตรูปแบบต่างๆ ในสังคม การวิเคราะห์ชีวิตทางสังคมจึงต้องอาศัยการตีความพฤติกรรมและกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ครอบคลุมส่วนต่างๆ ของโลกทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ วัด โรงเรียน ชนชั้น อย่างไรก็ตาม Giddens ยังระบุว่าทฤษฎีของเขาไม่ใช่สังคมวิทยาแนวตีความเช่นเดียวกับนักคิดในกลุ่มปรากฏการณ์นิยมวิทยาและปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ เพราะ Giddens คิดว่าในขณะที่มนุษย์กำลังเกี่ยวข้องกับโลกที่เต็มไปด้วยความหมายนี้ สถาบันสังคมที่มีบทบาทในการกำหนดความหมายได้ดำรงอยู่ก่อนหน้าปัจเจกบุคคลแล้ว วิธีคิดของ Giddens ในเรื่องปัจเจกบุคคลกับสถาบันทางสังคมหรือผู้กระทำการกับโครงสร้างจึงคล้ายๆ กับความคิดเรื่องไก่กับไข่ใครอะไรเกิดขึ้นก่อนกัน ในที่สุดเราจะได้คำตอบว่าสิ่งหนึ่งต้องเกิดขึ้นจากอีกสิ่งหนึ่งเสมอ Giddens มีความคิดคล้ายกับเวเบอร์ ที่ปฏิเสธทั้งการให้ความสำคัญกับโครงสร้างเป็นหลักและเน้นปัจเจกบุคคลเป็นหลักเพียงอย่างเดียว Giddens จึงเสนอความคิดเรื่อง Structuration ในความคิดนี้ Giddens เชื่อว่าปัจเจกบุคคลมีอำนาจและเสรีภาพที่จะแสดงตัวตนออกมาภายใต้โครงสร้างของสังคม นอกจากนั้นบุคคลยังสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมให้ดีขึ้นได้ด้วย ไม่มีโครงสร้างหรือปัจเจกเพียงฝ่ายเดียวที่ทรงอำนาจ แต่ทั้งสองส่วนต้องดำรงอยู่ร่วมกัน (Giddens, 1984; สุภางค์ จันทวานิช, 2554)

Giddens (1984) ได้อธิบายว่า Structuration หมายถึง การกำหนดโครงสร้าง (structure) ของความสัมพันธ์ทางสังคมในกาลเวลาและสถานที่ต่างๆ โดยคำนึงถึงทวิลักษณ์ของโครงสร้างนั้น สำหรับโครงสร้าง Giddens ระบุว่าสถาบันครอบครัว ชุมชน ชีวิตการทำงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเกิดขึ้นได้เพราะปัจเจกซึ่งได้แก่การกระทำของมนุษย์ (human action) หรือผู้กระทำการ

(agency) ในขณะเดียวกันโครงสร้าง (structure) ก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้นสองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน นั่นคือการเกิดทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) โครงสร้างนี้จึงเป็นทั้งวิถีทางและผลลัพธ์ของการกระทำ (Giddens, 1984; สุภางค์ จันทวานิช, 2554)

โครงสร้างสังคม โครงสร้างคือ กฎเกณฑ์และทรัพยากรที่ผู้กระทำการใช้ในการผลิตและการผลิตซ้ำทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โครงสร้างประกอบไปด้วยกฎเกณฑ์และทรัพยากร (rule and resources) โดยที่ **กฎ** อาจเป็นกฎที่เป็นหรือไม่เป็นทางการที่กำหนดหรือคาดหวังพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ อาจเป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่ได้เขียนไว้ สำหรับ **ทรัพยากร** หมายถึง วัตถุและวิธีการที่มนุษย์ผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ทักษะที่ใช้ในวิธีการดังกล่าวตลอดจนอำนาจในกระบวนการผลิต ทรัพยากรแบ่งได้เป็นทรัพยากรที่ใช้ในการจัดสรร ได้แก่ วัตถุทั้งหลาย และทรัพยากรที่เกี่ยวกับสิทธิ อำนาจ ได้แก่ปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ใช่วัตถุและทำให้เกิดอำนาจที่นำไปสู่การสร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผู้กระทำการ สิ่งสำคัญในการกระทำสำหรับผู้กระทำการคือ ความสามารถที่จะรู้ว่าควรกระทำอย่างไร (capacity to know how to act) มากกว่าเรื่องของแรงจูงใจหรือผลประโยชน์ในการกระทำ ซึ่งมีขั้นตอนเกี่ยวกับสำนึก (consciousness) สามขั้นตอนตามลำดับในความคิดของผู้กระทำการดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง สำนึกครุ่นคิด เป็นการคิดหาวิธีแก้ปัญหาหรือสถานการณ์หนึ่งๆ และ คำนึงถึงการกระทำในอดีตและอนาคต

ขั้นที่สอง สำนึกทั่วๆ ไป เป็นความรู้เกี่ยวกับการกระทำในสถานการณ์ทั่วไป

ขั้นที่สาม สำนึกของจิตไร้สำนึก เป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความต้องการของผู้กระทำการที่แสวงหาความมั่นคงและการอยู่รอดเหมือนกันทุกคน จิตไร้สำนึกจะเป็นตัวกำหนดการกระทำในสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อโครงสร้างสังคมตามปกติล่มสลายหรือขัดข้อง เช่น เมื่อเกิดภัยพิบัติ เป็นต้น

โครงสร้างกับผู้กระทำการจึงถูกผูกเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่นผ่านกระบวนการที่เรียกว่า (structuration) หรือ การกระทำที่มีโครงสร้างกำหนด (structure action) มนุษย์เป็นผู้สร้างโครงสร้างแล้วโครงสร้างก็กลับมาควบคุมมนุษย์ หลังจากนั้นมนุษย์ก็จะประเมินโครงสร้างเพื่อปรับเปลี่ยนต่อไป (Giddens, 1984, 1991; สุภางค์ จันทวานิช, 2554)

จะเห็นได้ว่าทฤษฎี Structuration เป็นทฤษฎีที่ไม่ซับซ้อนมุ่งที่จะนำความคิดทางสังคมวิทยาหลายๆ แนวมารวมกันเพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมและมุ่งปรับปรุงให้สังคมดีขึ้น ในสังคมสมัยใหม่ที่มนุษย์จะสูญเสียความสามารถในการควบคุมสังคม Giddens เสนอว่ามนุษย์มีขีดความสามารถที่จะกระทำร่วมกันเพื่อควบคุมและเปลี่ยนทิศทางการสังคมได้หากมนุษย์มีความต้องการที่จะทำ เมื่อนำแนวคิดผู้กระทำ – โครงสร้าง (agency – structure) มาใช้อธิบายการกระทำ

ของมนุษย์ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับวิธีการที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดชีวิตทางสังคมพร้อมๆ กับที่ได้รับอิทธิพลและถูกกำหนดโดยการจัดระเบียบทางสังคมที่มีอยู่ในโครงสร้าง

นอกจากนี้ในแนวคิดเกี่ยวกับสังคมสมัยใหม่ Giddens ได้กล่าวว่า ภาวะสมัยใหม่มีวัฒนธรรมที่ต่างจากยุคก่อนสมัยใหม่หรือยุคประเพณี Giddens คิดว่าความสัมพันธ์ทางสังคมและการกระทำของมนุษย์ในภาวะสมัยใหม่ต่างจากในยุคประเพณี ในสังคมแบบประเพณีมนุษย์ถูกกำหนดด้วยจารีตประเพณี การกระทำของมนุษย์ไม่มีความหลากหลายมาก บทบาทหน้าที่ของแต่ละคนถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน มนุษย์จึงมีส่วนในการจัดการกับชีวิตตัวเองน้อย เมื่อเข้าสู่ภาวะสมัยใหม่ มนุษย์มีโอกาสเลือกและตัดสินใจตามความต้องการของตนเองมากขึ้น มีโอกาสสร้างอัตลักษณ์ของตนเองได้มากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงในรูปสถาบัน ทั้งในส่วนของรัฐและสถาบันทางเศรษฐกิจ เกิดเป็นรัฐสมัยใหม่และระบบทุนนิยมโลก เกิดพลังขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เช่น กระบวนการประชาธิปไตย เศรษฐกิจแบบทุนนิยม ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยจารีตประเพณีแต่เดิมาก็ต้องเปลี่ยนไปด้วย เช่น ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ การแบ่งทรัพยากรในสังคม ลือได้เข้ามามีบทบาทเป็นศูนย์กลางของภาพสะท้อนภาวะสมัยใหม่ ลือจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ของบุคคล มีส่วนสร้างโลกและสังคมที่นอกเหนือไปจากการสะท้อนความเป็นไปทางสังคม Giddens ยังได้รับอิทธิพลจากมาร์กซ์ในเรื่องการเอารัดเอาเปรียบ เขาเสนอว่าในยุคสมัยที่แตกต่างกัน วิธีการใช้อำนาจเพื่อเอารัดเอาเปรียบก็จะแตกต่างกันไปด้วย การเอารัดเอาเปรียบไม่ได้เกิดระหว่างชนชั้นเท่านั้น ในภาวะสมัยใหม่จะเกิดการเอารัดเอาเปรียบใหม่สามด้านคือ การเอารัดเอาเปรียบระหว่างรัฐ การเอารัดเอาเปรียบระหว่างชาติพันธุ์และการเอารัดเอาเปรียบระหว่างเพศ อำนาจจะถูกซึมซับเข้าไปภายในบุคคลและสถาบัน จนในที่สุดไม่มีขีดจำกัดของการใช้อำนาจในกาลและเทศะ ต่างๆ (Giddens, 1984; สุภางค์ จันทวานิช, 2554)

ในภาวะสมัยใหม่โลกาภิวัตน์และความเป็นปัจเจกบุคคลกลายเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ โลกาภิวัตน์สร้างระบบคุณค่าและบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ๆ เช่น การบริโภคในตลาด สิทธิมนุษยชนพลังของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น โลกาภิวัตน์เข้าไปเปลี่ยนแปลงระบบความหมายที่มีอยู่เดิมในแต่ละท้องถิ่น ชาติถูกแทรกแซงด้วยปัจจัยที่อยู่เหนือการควบคุม โครงสร้างที่มีลักษณะบังคับก็จะอ่อนแอลง มนุษย์ที่เป็นปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพและทางเลือกในการดำเนินชีวิตมากขึ้น เป็นผู้กระทำ (agency) ได้มากขึ้น ในแง่ของปัจเจกบุคคลนี้ Giddens ยังได้เสนอแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในเชิงมายาคติ ต่อจากบาร์ตได้เคยวิเคราะห์ไว้ โดยได้โยงโครงสร้างสังคมเข้ากับผู้กระทำโดยระบุการเข้าครอบครองความหมายทางวัฒนธรรมของสิ่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดมายาคตินั้นไม่ได้เป็นไปโดยอัตโนมัติ แต่มีเรื่องของการผลิตซ้ำในระดับโครงสร้างสังคม กล่าวคือระบบทุนนิยมได้เข้าครอบครองความหมายทางวัฒนธรรมบนร่างกายของมนุษย์ ใช้มาคติต่างๆ ทำให้เกิดความหมายใหม่ เช่น เรื่องของความขาว

ความพอมของผู้หญิง เมื่อสามารถสร้างความหมายใหม่ได้แล้ว ระบบทุนนิยมก็ผลิตสินค้าที่จะมาสนองมายาคติที่ถูกผลิตซ้ำ เช่น ยาลดความอ้วน วิตามิน ครีมทาหน้าขาว เป็นต้น โดยนัยนี้มายาคติจึงเป็นการทำงานของโครงสร้างสังคมบนตัวผู้กระทำ ทำให้เกิดอัตลักษณ์ ใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยม Giddens จึงตั้งข้อสังเกตว่า สื่อมีบทบาทสำคัญในการต่อยอดและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ใหม่ (Giddens, 1984, 1991; สุรางค์ จันทวานิช, 2554)

ดังนั้นจากพื้นฐานทฤษฎี Structuration ของ Giddens ทำให้สามารถมองการวิจัยในครั้งนี้ว่าเป็นการศึกษาระหว่างเด็กด้อยโอกาสกับระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมที่มีส่วนกำหนดซึ่งกันและกัน จึงสามารถจำแนกปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสออกเป็นสองส่วนโดยส่วนที่หนึ่งคือความเป็นปัจเจก (agency) ได้แก่เด็กด้อยโอกาสและส่วนที่สองได้แก่โครงสร้างสังคม (structure) คือ ในส่วนที่เป็นกฎ ได้แก่ กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติและข้อบังคับเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส และส่วนที่เป็นทรัพยากร ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน สิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อตัวเด็กด้อยโอกาสและในทางกลับกันก็ยังมีความสัมพันธ์ของโครงสร้างเหล่านี้ที่ส่งผลกลับไปยังเด็กด้อยโอกาสโดยมีสื่อต่างๆ เช่น วาทะกรรมเกี่ยวกับความด้อยโอกาส เช่น คนจน คนที่น่าสงสาร คนรากหญ้า คนชั้นล่าง เป็นต้น รวมทั้งการส่งต่อภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของความด้อยโอกาส เช่น ความสกปรก ความแตกต่างและต่ำต้อยของสถานะคนด้อยโอกาส ผ่านสื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นตัวสะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นตัวของเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียดของการวิเคราะห์ที่ได้ตั้งตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของเด็กด้อยโอกาสตามทฤษฎี Structuration ของ Anthony Giddens

ผู้กระทำกร (agency)	โครงสร้างสังคม (structure)		สื่อ
	กฎ	ทรัพยากร	
เด็กด้อย โอกาส	- กฎหมาย - กฎ - ระเบียบ - ข้อบังคับ - แนว ปฏิบัติ	- ครอบครัว - ชุมชน - สถานศึกษา - หน่วยงานภาครัฐ - องค์กรการกุศล - ภาคเอกชน - สิทธิพลเมือง - การบริการของรัฐ	สื่อเชิงลบ - ส่งต่อวาทะกรรมเกี่ยวกับความด้อย โอกาส เช่น คนจน คนที่น่าสงสาร คน รากหญ้า คนชั้นล่าง การดูถูก เป็นต้น - สะท้อนภาพลักษณ์ภาพลักษณ์ของ ความด้อยโอกาส เช่น ความสกปรก ความยากจน ความหวโหย ปัญหาสังคม คุณภาพชีวิตต่ำ ความน่าสงสาร เป็นต้น

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ผู้กระทำการ (agency)	โครงสร้างสังคม (structure)		สื่อ
	กฎ	ทรัพยากร	
		<ul style="list-style-type: none"> - ตลาดแรงงาน - เครือข่ายทางสังคม 	<p>สื่อเชิงบวก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งต่อวาทะกรรม เชิงคุณค่าของเด็ก ด้อยโอกาส เช่น เป็นคนดีของสังคม เป็นผู้ที่น่ายกย่อง ชมเชยในความมานะบากบั่น เป็นผู้ที่น่าส่งเสริม เป็นต้น รวมทั้งงดใช้วาทะกรรมเชิงลบต่างๆ - สะท้อนภาพลักษณ์ในเชิงบวก เช่น นำเสนอภาพที่ดี ยกย่อง ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จและสร้างประโยชน์แก่สังคมให้มากขึ้น ไม่นำเสนอภาพที่ทำให้เกิดความน่าสงสารและเวทนา เป็นต้น

จากความความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าความเป็นปัจเจกของเด็กด้อยโอกาสที่การวิจัยในครั้งนี้เชื่อมั่นว่าจะต้องพัฒนาให้มีศักยภาพที่เข้มแข็งเพื่อให้สามารถกระทำการเพื่อตอบสนองต่อโครงสร้างให้ได้ ดังนั้นการที่เด็กด้อยโอกาสจะมีชีวิตทางสังคม (social life) (Giddens, 1991) ที่ดีขึ้นมาได้นั้น เด็กด้อยโอกาสจะต้องให้ความสำคัญกับอำนาจของความเป็นตัวตนของเด็กด้อยโอกาส เพื่อให้ตัวเองมีทักษะชีวิตที่ดีสามารถลุกขึ้นมาเป็นผู้กระทำการ ภายใต้สังคมเมืองที่มีสภาวะบีบคั้นด้วยความเป็นสังคมสมัยใหม่ ในเรื่องนี้ Giddens ได้เน้นถึงสภาวะของความเป็นสมัยใหม่ขั้นสูงของสังคมซึ่งมักจะมีการสร้างกฎเกณฑ์และข้อสงสัยนานาประการ ตลอดจนยังมีการยืนยันความรู้ต่างๆ ที่มาจากทฤษฎีและความรู้ของผู้เชี่ยวชาญที่ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญต่อสังคม รวมทั้งยังเป็นที่มาของอำนาจอันชอบธรรม (authority) ในสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ Giddens ยังเห็นว่าความเป็นสมัยใหม่เป็นวัฒนธรรมที่มีความเสี่ยง (risk culture) แต่กระนั้นความเสี่ยงต่างๆ ได้กลายมาเป็นพื้นฐานที่ผู้กระทำและผู้เชี่ยวชาญได้จัดระเบียบโลกทางสังคมขึ้น อย่างไรก็ตามภายใต้สังคมสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงนั้น อนาคตได้ถูกจับเข้ามารวมไว้กับปัจจุบันโดยวิธีการให้ความรู้หรือการจัดการศึกษา (Giddens, 1984) ให้ความเสี่ยงในสังคมสมัยใหม่ไม่ได้เป็นปัญหาหรือสิ่งที่ไม่สามารถเป็นไปได้ แต่ความเสี่ยงกลายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นั่นคือถึงแม้เด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะเด็กยากจนจะอยู่ในสภาพสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยความเสี่ยง แต่ความเสี่ยงนั้นก็ยังสามารถที่จะแก้ไขให้

หมดไปได้เพียงแต่เด็กด้อยโอกาสต้องพัฒนาศักยภาพตัวเองผ่านการเสริมสร้างตัวตนให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็น

หนังสือเรื่อง Modernity and Self-identity ของ Giddens (Giddens, 1984) ได้กล่าวว่า ตัวตนจะถูกสร้างขึ้นด้วยปฏิภริยาสะท้อนกลับ (reflexivity of self) กล่าวคือ ตัวตนจะถูกกลมเกลียดัดแปลงและแต่งรูป ในขณะที่เดียวกันตัวตนก็เป็นตัวกลมเกลียดัดแปลงสถานบันต่างๆ ในสังคมสมัยใหม่ด้วย ภายใต้ความเป็นสังคมสมัยใหม่ขั้นสูงนี้ ตัวตนและสถานบันจึงกลายเป็นสิ่งที่สะท้อนต่อกันโดยถูกปั้นแต่งจากทางเลือกต่างๆ ที่มีความซับซ้อนมากมายและยังเป็นทางเลือกที่ไม่มีการชี้ทางวัฒนธรรมว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรเลือก การสะท้อนกลับของตัวตนภายใต้บริบททางเลือกต่างๆ ยังเป็นการที่ปัจเจกบุคคลมีประสบการณ์ที่ไม่ประติดประต่อแต่มีการทบทวนครั้งแล้วครั้งเล่าอย่างต่อเนื่อง ความเป็นตัวตนจึงถูกสร้างอย่างวนไปวนมาซ้ำแล้วซ้ำอีกผ่านการตั้งคำถามต่อตัวเอง นอกจากนี้ปัจเจกบุคคลยังจัดวางตัวตนของตนเองขึ้นมาใหม่ผ่านการบอกเล่าถึงประวัติชีวิต โดยผูกโยงกับทักษะชีวิตเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นตัวตนในความคิดของ Giddens จึงไม่ใช่องค์รวมที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ (passive) หรือถูกกำหนดโดยสิ่งกระทบภายนอกหรือโครงสร้างหรือสถานบันต่างๆ แต่เป็นตัวตนที่เป็นประสบการณ์ของการก้าวผ่านและต้องเผชิญหน้ากับความพลอดภัยในบริบทต่างๆ ในสังคม ประสบการณ์นั้นอาจจะมีประสบการณ์หรือสร้างผลกระทบต่องิตใจ ในที่นี้อาจจะเป็นประสบการณ์ที่กับความไม่สุขสบาย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความเหนื่อยล้า หมดพลัง หมดหวัง สิ้นคิดในชีวิตรวมทั้งการปะทะกับความน่าเชื่อถือของกรอบแนวคิดของคนในสังคม ในเรื่องนี้ Giddens เห็นว่าความรู้และการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถจัดการประสบการณ์ที่เลวร้ายเหล่านี้ให้จางหายไปมากที่สุด นั่นคือจากแนวคิดของ Giddens นี้ ทำให้เชื่อมั่นว่าการให้ความสำคัญกับความเป็นตัวตนของเด็กด้อยโอกาสที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตในรูปแบบที่ไม่พึงประสงค์ในช่วงชีวิตมาและได้รับการพัฒนาผ่านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมจะทำให้เด็กด้อยโอกาสไม่ใช่ผู้ถูกกระทำจากโครงสร้างภายนอก นั่นคือจะทำให้เด็กด้อยโอกาสสามารถกลับมากระทำการต่อโครงสร้างนั้น เพื่อให้ตนเองสามารถเข้าสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข โดยอาจจะได้รับแรงขับเคลื่อนและการสร้างพลังใหม่จากสื่อเชิงบวก ในรูปแบบต่างๆ วาทกรรมเชิงบวกที่ใช้กับเด็กด้อยโอกาสและนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของเด็กด้อยโอกาสในเชิงคุณค่าและความสำคัญที่มีต่อสังคมให้มากขึ้น

การวิเคราะห์และนำเสนอแนวคิดทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ตามทฤษฎี Structuration ของ Giddens เด็กด้อยโอกาสเป็นปัจเจกบุคคลคนที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เห็นความสำคัญของความเป็นตัวตน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กด้อยโอกาสประเภทยากจนที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยความเสี่ยง และได้รับผลกระทบจากโครงสร้างในสังคมที่ไม่สามารถเข้าถึงเด็กด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ประกอบด้วย ด้านสิทธิพลเมือง การให้บริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม อย่างไรก็ตามหากเด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาและพัฒนาทักษะชีวิตที่ดี รวมทั้งมีการส่งผ่านและสะท้อน ภาพลักษณ์ในทางที่ดีของเด็กผ่านสื่อต่างๆ ก็จะส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสไม่เป็นฝ่ายถูกกระทำหรือเป็นผู้ ได้รับผลกระทบจากการเข้าไม่ถึงโครงสร้างทางสังคมแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ ยังสามารถลุกขึ้นมาเป็นผู้กระทำการได้ด้วยตนเอง ทำให้ตนเองสามารถเข้าถึงโอกาสต่างๆ ทั้งในด้าน สิทธิพลเมือง การให้บริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคมจนเกิดการยอมรับเป็น สมาชิกของสังคมได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) วิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม 2) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม และ 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม โดยมีการแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

การเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ดำเนินการคัดกรองพื้นที่รายจังหวัด เพื่อเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญในการคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัย โดยใช้หลักการกำหนดพื้นที่ตามแนวคิดของสุภาวศ์ จันทวานิช (2556) ที่กล่าวว่า ในการเลือกพื้นที่เพื่อศึกษานั้นจะต้องพิจารณาพื้นที่ที่สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ มีความเป็นไปได้ของสนามที่จะเข้าไปศึกษา พื้นที่ของสนามจะต้องไม่ใหญ่เกินไป อยู่ไม่ไกลเกินไป สามารถเดินทางไปติดต่อได้อย่างปลอดภัยและความร่วมมือของพื้นที่ในการวิจัย นอกจากนี้ยังกำหนดเกณฑ์การเลือกสถานศึกษาหรือหน่วยงานเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน จึงได้กำหนดขั้นตอนการพิจารณาคัดเลือกสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จะใช้เป็นพื้นที่ในการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองพื้นที่รายจังหวัด

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกสถานศึกษาหรือหน่วยงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดกรองพื้นที่รายจังหวัด

การคัดกรองพื้นที่ระดับจังหวัดเพื่อเป็นพื้นที่ในการเก็บข้อมูลของขั้นตอนที่ 1 นี้ ได้ดำเนินการศึกษารายละเอียดของบริบทสังคมเมืองที่มีความเสี่ยงสูงสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งบริบทสังคมเมืองที่มีความเสี่ยงสูงนี้ หมายถึง พื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นและเป็นศูนย์รวมของเศรษฐกิจ รวมทั้งมีคนจนอาศัยอยู่และมีแนวโน้มกระทำการที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมของเด็กและเยาวชน

ค่อนข้างสูง (เสนห์ ญาณสาร, 2544; ประจักษ์ สุกตตะลักษณะ, 2531) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ในระดับจังหวัด ดังนี้

- 1) ด้านความหนาแน่นของประชากร พิจารณาความหนาแน่นของประชากรในแต่ละจังหวัด
- 2) ด้านเศรษฐกิจ พิจารณารายได้เฉลี่ยของประชากรในแต่ละจังหวัด
- 3) ด้านความเสี่ยงพิจารณาจังหวัดที่มีปัจจัยที่จะทำให้เด็กด้อยโอกาสกระทำการที่อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคม ได้แก่ จำนวนคดีความ ความขาดแคลน การว่างงาน ปัญหาสถานะและสิทธิ และผู้ติดสารเสพติด

เพื่อให้ได้พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นพื้นที่ในบริบทสังคมเมืองที่มีความเสี่ยงสูงจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลสารสนเทศในปี 2556 ที่เกี่ยวกับความหนาแน่นของประชากร สภาพเศรษฐกิจซึ่งจะพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยของประชากรในจังหวัด จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) จำนวนคดีความของเด็กและเยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2557) และรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) เพื่อพิจารณาคัดกรองพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวคิดของสุภางค์ จันทวานิช (2556) ที่ได้กำหนดไว้เป็นแนวทางในการคัดเลือกพื้นที่ในครั้งนี้ และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญในการคัดเลือกพื้นที่ต่อไป โดยผลการพิจารณาคัดกรองพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวปรากฏว่าได้จังหวัดที่มีความสอดคล้องกับเกณฑ์และเป้าหมายการวิจัยในครั้งนี้มีรายละเอียดผลการคัดกรองพื้นที่รายจังหวัดที่มีสถิติที่สูงที่สุดของประเทศ ปรากฏดังตารางที่ 7

ด้านความหนาแน่นของประชากรและเศรษฐกิจ

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากรและรายได้เฉลี่ยของประชากร

ที่	จำนวนประชากร		ความหนาแน่นของประชากร		รายได้เฉลี่ยของประชากร ภายในจังหวัด	
	จังหวัด	จำนวน(คน)	จังหวัด	จำนวน (คน:ตร. กม.)	จังหวัด	จำนวน (บาท: คน:ปี)
1	กรุงเทพมหานคร	5,686,525	กรุงเทพมหานคร	3,616.64	ระยอง	970,024
2	นครราชสีมา	2,610,164	นนทบุรี	1,834.59	ฉะเชิงเทรา	440,924
3	อุบลราชธานี	1,836,523	สมุทรปราการ	1,218.32	กรุงเทพมหานคร	436,479

ด้านความเสี่ยง

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนคดีความของเด็กและเยาวชน

ที่	คดีความของเด็กเยาวชนใน ภาพรวม		คดีความเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน		คดีความเกี่ยวกับยาเสพติด และอื่นๆ	
	จังหวัด	จำนวนคดี	จังหวัด	จำนวน	จังหวัด	จำนวน
1	กรุงเทพมหานคร	3,258	กรุงเทพมหานคร	1,366	กรุงเทพมหานคร	1,592
2	อุบลราชธานี	1,382	นครราชสีมา	564	อุบลราชธานี	1,007
3	สุราษฎร์ธานี	1,164	ชลบุรี	474	สุราษฎร์ธานี	740

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนผู้มีรายได้น้อยขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพและยังชีพ จำนวนผู้ติดสารเสพติด จำนวนผู้ถูกเลิกจ้างและผู้ว่างงานไม่มีรายได้ จำนวนผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิทางการสาธารณสุข

ที่	จำนวนผู้มีรายได้น้อยขาด แคลนทุนในการประกอบ อาชีพและ ยังชีพ		จำนวนผู้ติดสารเสพติด		จำนวนผู้ถูกเลิกจ้าง และผู้ว่างงานไม่มี รายได้		จำนวนผู้มีปัญหา สถานะและสิทธิ ทางการสาธารณสุข	
	จังหวัด	จำนวน	จังหวัด	จำนวน	จังหวัด	จำนวน	จังหวัด	จำนวน
1	นนทบุรี	7,776	เชียงใหม่	5,167	เชียงใหม่	9,992	เชียงใหม่	85,467
2	ปัตตานี	6,000	ปัตตานี	2,102	นนทบุรี	2,976	เชียงราย	56,379
3	เชียงใหม่	5,291	ยะลา	1,250	ปัตตานี	2,810	กาญจนบุรี	43,875

จากตารางที่ 7 – 9 แสดงให้เห็นว่า จังหวัดที่มีความสอดคล้องกับขอบเขตพื้นที่ในการทำวิจัย ซึ่งพิจารณาจากความถี่ในแต่ละองค์ประกอบ พบว่ามีจังหวัดที่มีความถี่สูงที่สุดได้แก่ กรุงเทพมหานคร รองลงมาได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ นนทบุรีและอุบลราชธานี หลังจากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) นายประหยดศักดิ์ บัวงาม ผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2) นางศิริกุล พานพล ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำหรับผู้ด้อยโอกาส และ (3) ดร.สุรางค์ วิสุทธิสระ ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีฯ ได้ดำเนินการพิจารณาให้ความเห็นชอบในการคัดเลือกพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่พื้นที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่และอุบลราชธานี โดยทั้งสามพื้นที่นี้เป็นพื้นที่สังคมเมืองที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูงและมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย เป็นพื้นที่ในการวิจัยพร้อมทั้งดำเนินการคัดเลือกสถานศึกษาในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกสถานศึกษาหรือหน่วยงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่ได้พื้นที่เป้าหมายระดับจังหวัดเพื่อใช้ในการวิจัยแล้ว ในขั้นตอนที่สองนี้ เป็นการคัดเลือกสถานศึกษาหรือหน่วยงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามพื้นที่รายจังหวัดในตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้เสนอรายชื่อสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส และสถานศึกษาปกติทั่วไปในจังหวัดที่เป็นพื้นที่วิจัยในจากขั้นตอนที่ 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกันกับที่ดำเนินการในขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบในการคัดเลือกสถานศึกษาจังหวัดละ 2 แห่ง โดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานแห่งที่ 1 ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ในการศึกษาดังนี้

- 1) เป็นสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กด้อยโอกาสทั้งในระบบมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และ หรือ
- 2) เป็นสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีความโดดเด่นในการจัดการศึกษาหรือการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส เช่น มีหลักสูตร กิจกรรม หรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับการรับรองและเสนอชื่อจากผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่และความเห็นจากสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ หรือเป็นสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นแบบ เคยได้รับรางวัล ประกาศเกียรติคุณหรือเป็นสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ หรือได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

จากการพิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าว ได้สถานศึกษาเพื่อใช้เป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล ภายใต้ความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ สถานศึกษาประเภทที่หนึ่ง เป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในบริบทสังคมเมืองของพื้นที่วิจัย 3 จังหวัด เพื่อประโยชน์ของการวิจัยและการนำเสนอข้อมูล การวิจัยครั้งนี้จึงใช้นามสมมติของสถานศึกษาทั้งหมดที่เป็นพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 โรงเรียนแพทย์ศึกษา 1 และโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 โดยทั้งสามสถานศึกษาเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส มีการพัฒนานักเรียนโดยใช้หลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาและมีการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับสถานศึกษาแห่งที่สองเป็นสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดการศึกษาให้กับเด็กปกติทั่วไปที่อยู่ในสังคมเมืองในเขตพื้นที่วิจัยทั้ง 3 จังหวัด และมีลักษณะบริบทของนักเรียนใกล้เคียงกับสถานศึกษาแห่งที่หนึ่งมากที่สุด หลังจากพิจารณาคัดเลือกสถานศึกษาที่เข้าข่ายตามเกณฑ์ที่กำหนดจึงดำเนินการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากชื่อโรงเรียน แล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้ความเห็น ผลการพิจารณาสถานศึกษาแห่งที่ 2 โดยมีนามสมมติดังนี้ โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 2 โรงเรียนแพทย์ศึกษา 2 และ โรงเรียนอีสานพัฒนา 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

การดำเนินการวิจัยในตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในบริบทสังคมเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสำรวจ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้จำแนกออกเป็น สองประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 เป็นนักเรียนด้อยโอกาสประเภทยากจนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในปีการศึกษา 2557 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 โรงเรียนนครแพทย์ศึกษา 1 และ

โรงเรียนอีสานพัฒนา 1 และประเภทที่ 2 เป็นนักเรียนทั่วไปที่มีลักษณะบริบททางสภาพเศรษฐกิจสังคมที่ใกล้เคียงกับเด็กด้อยโอกาสที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนทั่วไปในปีการศึกษา 2557 ตามพื้นที่วิจัยจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 2 โรงเรียนนครพำพิศึกษา 2 และ โรงเรียนอีสานพัฒนา 2

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือกลุ่มประชากรดังกล่าวข้างต้น โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หลังจากนั้นดำเนินการสุ่มอย่างเป็นระบบ ให้ได้จำนวน 1,655 คน ตามขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 แสดงรายละเอียดของจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามประเภทนักเรียนที่ใช้ในการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ที่	สถานศึกษา	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มเด็กด้อยโอกาส			
1	โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1	1,300	300
2	โรงเรียนนครพำพิศึกษา 1	546	230
3	โรงเรียนอีสานพัฒนา 1	756	260
รวมเด็กด้อยโอกาส		2,602	790
กลุ่มเด็กทั่วไป			
4	โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 2	730	255
5	โรงเรียนนครพำพิศึกษา 2	1,524	310
6	โรงเรียนอีสานพัฒนา 2	1,233	300
รวมเด็กทั่วไป		3,487	865
รวมทั้งหมด		6,089	1,655

1.2 เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามทักษะชีวิตสำหรับเด็ก ซึ่งมีส่วนประกอบต่างๆ ดังนี้

แบบสอบถามฉบับที่ 1 แบบสอบถามทักษะชีวิตสำหรับนักเรียน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สภาพครอบครัว อาชีพ ผู้ปกครองและรายได้ของครอบครัว

ตอนที่ 2 การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าถึงสิทธิและการบริการ ในด้านสิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม

ตอนที่ 3 ทักษะชีวิตที่จำเป็น เป็นการสอบถามความคิดเห็นโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เกี่ยวกับทักษะชีวิตและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสทั้ง 10 ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการความเครียด

ตอนที่ 4 ความคาดหวังของทักษะชีวิต เป็นการสอบถามระดับความคาดหวังของการมีทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสทั้ง 10 ทักษะที่กล่าวไว้ในตอนที่ 3 โดยใช้แผนผังใยแมงมุม (spider diagram)

การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามทักษะชีวิตในเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในตอนที่ 1 ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับทักษะชีวิตและวิธีการสร้างแบบสอบถาม
- 2) ดำเนินการสร้างแบบสำรวจโดยการยกร่างข้อคำถามในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต ของตอนที่ 2 ของแบบสำรวจ
- 3) นำร่างแบบสำรวจให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้คำแนะนำและตรวจสอบ หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อจัดทำฉบับร่างสำหรับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- 4) นำแบบสำรวจฉบับร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) ผศ.ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง อาจารย์ประจำสาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) ดร.สายพันธุ์ ศรีพงษ์พันธุ์กุล นักวิชาการศึกษาคำานุการพิเศษ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สพฐ. และ (3) ดร.สุรางค์ วิสุทธิสระ ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีฯ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถาม หลังจากนั้นนำผล

การตรวจสอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป แล้วปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนด้อยโอกาสในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน หลังจากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้วิธีค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา (α) ของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .89

6) สร้างแบบสอบถามฉบับจริงเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1) ติดต่อขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อแจ้งขออนุญาตสถานศึกษาในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามให้กับผู้ประสานงานในแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการตอบแบบสอบถามที่ตรงกัน ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้ดำเนินการคัดเลือกไว้ด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ

3) ผู้ประสานงานในแต่ละสถานศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษาของตนเองในช่วงระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2557 ถึงเดือน มกราคม 2558 หลังจากนั้นรวบรวมแบบสอบถามส่งกลับคืนให้กับผู้วิจัยตามจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละสถานศึกษา

4) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสำรวจอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ของแบบสอบถามโดยการหาค่าร้อยละ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ของแบบสอบถามโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยง
มาตรฐาน

3) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 3 ของแบบสอบถามโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยง
มาตรฐานและวิเคราะห์จัดลำดับความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบทักษะชีวิตโดยวิธี Priority
Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548) และวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็น
สำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แบบ
stepwise เพื่อคัดเลือกทักษะชีวิตที่ร่วมกันส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

4) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 4 ของแบบสอบถามใช้การหาค่าเฉลี่ยและส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน

การแปลความหมายข้อมูลจากแบบสอบถาม

การแปลความหมายระดับการเข้าถึงสิทธิและบริการตามหลักการยอมรับเป็นสมาชิกของ
สังคม

ค่าเฉลี่ย	0.00 – 0.85	หมายถึง	ไม่สามารถเข้าถึงได้
	0.86 – 1.70	หมายถึง	เข้าถึงได้น้อยที่สุด
	1.71 – 2.55	หมายถึง	เข้าถึงได้น้อย
	2.56 – 3.40	หมายถึง	เข้าถึงได้ปานกลาง
	3.41 – 4.25	หมายถึง	เข้าถึงได้มาก
	4.26 – 5.00	หมายถึง	เข้าถึงได้มากที่สุด

การแปลความหมายระดับความคิดเห็น

ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด
	1.51 – 2.50	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
	2.51 – 3.50	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
	3.51 – 4.50	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
	4.51 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

(บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามแนวทางของ สุกงศ์ จันทวานิช (2556) โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการหาข้อมูลใหม่ๆ เกี่ยวกับการพฤติกรรมกาปฏิบัติหรือแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นอยู่และมีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยจึงได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเจาะจงด้วยเทคนิควิธี Snowball โดยพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิต ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้บริหารที่มีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตและการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ผู้ที่รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เด็กด้อยโอกาสที่สำเร็จการศึกษาและประสบความสำเร็จในชีวิต จำนวน 17 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 1 ท่าน ผู้บริหารโรงเรียนทั่วไปที่มีประสบการณ์จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส จำนวน 1 ท่าน นักวิชาการจำนวน 5 ท่าน ผู้ปกครองจำนวน 3 ท่าน เด็กด้อยโอกาสที่สำเร็จการศึกษาและประสบความสำเร็จในชีวิต จำนวน 7 คน

2.2 ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แนวประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

- ทักษะชีวิตที่คิดว่ามีความสำคัญหรือจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันและในอนาคตของเด็กด้อยโอกาสมีอะไรบ้าง เพราะอะไรจึงคิดว่าทักษะชีวิตเหล่านี้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันและในอนาคต
- ทักษะชีวิตใดที่เด็กด้อยโอกาสขาดหรือมีมากที่สุด เพราะอะไร ให้ยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องประกอบ (ถ้ามี)
- ปัจจุบันการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีความสำคัญจำเป็นอย่างไร ทักษะชีวิตใดที่คิดว่าควรจะได้รับพัฒนาามากที่สุด และควรจะพัฒนาด้วยวิธีใด
- บุคคลหรือหน่วยงานใดที่ควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของตนเองมากที่สุด และควรทำอย่างไร

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยบันทึกปฏิกริยาและพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด นอกจากนี้มีการใช้อุปกรณ์ช่วยเก็บข้อมูล เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางของ สุกงาค์ จันทวนิช (2556) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล (comparison) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytical induction) และการตีความข้อมูล (interpretation) โดยการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทั้งสามกระบวนการนี้จะดำเนินการไปพร้อมๆ กันกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมานำเสนอแบบพรรณนาความประกอบตาราง และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสัมภาษณ์และยกยกร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ต่อไป

2.5 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามแนวทางของ สุกงาค์ จันทวนิช (2556) โดยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (data triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือหรือไม่ โดยการตรวจสอบข้อมูล ด้านเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่างกัน จะได้ข้อมูลที่ตรงกัน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

การดำเนินการวิจัยในตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนการวิจัยเพื่อศึกษา วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไขและแนวทางที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม การดำเนินการวิจัยในตอนที่ 2 ดำเนินการศึกษาเอกสารข้อมูลต่างๆ และศึกษาภาคสนามในหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร

1.1 เอกสารที่ใช้ศึกษา

ศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส การพัฒนาทักษะชีวิตและการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเด็กยากจน ทั้งนี้อาจเป็น เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ หลักเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมาย พระราชบัญญัติ มาตรการ หลักสูตร รายงานการประชุม รายงานการประเมิน

ตนเอง และโครงการต่างๆ ของหน่วยงานที่เลือกเป็นพื้นที่ที่ศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมสุขภาพจิต สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน นอกจากนี้จะศึกษาข้อมูลจากรายงานวิจัย บทความ รายงานการประชุม รายงานผลการดำเนินงาน รายงานการประเมินตนเอง วิทยานิพนธ์และวารสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ

1.2 แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1) หน่วยงานที่เลือกเป็นพื้นที่ที่ศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมสุขภาพจิต สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน

2) ห้องสมุดสถาบันการศึกษารวมถึงสถาบันวิจัยต่างๆ และหอสมุดสภาวิจัยแห่งชาติ

3) การสืบค้นข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (internet)

1.3 เกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร

เกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารใช้หลักความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของเอกสารแต่ละฉบับ โดยพิจารณาร่วมกันทั้ง 2 เกณฑ์ ประกอบด้วย เกณฑ์การพิจารณาภายนอก จะพิจารณาจากความน่าเชื่อถือในประเด็นสำคัญ 5 ประเด็น ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการพิมพ์เผยแพร่ ผู้เขียนแหล่งที่มาของเอกสาร เอกสารที่สืบค้นแหล่งอ้างอิงได้และระยะเวลาตีพิมพ์หรือเผยแพร่ ในส่วนของเกณฑ์การพิจารณาภายใน จะพิจารณาจากเนื้อหาสาระและตัวผู้เขียนเอกสาร ในประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ ความเชี่ยวชาญของผู้เขียน เนื้อหาสาระมีความถูกต้องและมีการศึกษาบนพื้นฐานของข้อมูลความรู้ เนื้อหาสาระมีความชัดเจน สื่อความหมายได้ตรงประเด็นและมีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารรวมทั้งการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต โดยการตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล หลังจากนั้นจำแนกประเภทของข้อมูลและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

1.5 การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญ

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพ ปัญหา แนวคิดและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบข้อมูล โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสและการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม จากนั้นนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2 . การสัมภาษณ์เชิงลึก

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามแนวทางของ สุกงาค์ จันทวนิช (2556) โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ศึกษา ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักที่ดีที่สุด คือ คนใน หรือคนที่อยู่ในบริบทของพื้นที่ที่ใช้ศึกษาหรือในสังคมและวัฒนธรรมนั้น เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ดีที่สุดในแต่ละพื้นที่มีไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์ นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวนทั้งหมด 16 ท่าน จำแนกเป็น นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 3 ท่าน ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 3 ท่าน ผู้บริหารโรงเรียนทั่วไปที่มีประสบการณ์จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส จำนวน 1 ท่าน รองผู้อำนวยการ จำนวน 3 ท่าน ครูผู้สอนจำนวน 6 ท่าน

2.2 ประเด็นการสัมภาษณ์ ใช้ประเด็นการสัมภาษณ์จากกรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสังเกตเพื่อจัดทำกรอบการสัมภาษณ์ ในประเด็นต่อไปนี้

- โครงสร้างต่างๆ เช่น กฎระเบียบ แนวปฏิบัติ ครอบครัวยุทธศาสตร์ศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและการมีส่วนร่วม มีส่วนช่วยสนับสนุนหรือสร้างข้อจำกัดในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างไร

- ปฏิสัมพันธ์ร่วมหรือการตอบสนองของเด็กด้อยโอกาสกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นอย่างไร ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องใดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

- สภาพปัจจุบันหรือแนวทางเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ที่มีการดำเนินการอยู่เป็นอย่างไรและอะไรเป็นโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน ของการจัดการศึกษา
- ความต้องการหรือทิศทางในอนาคตเกี่ยวกับการจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมเป็นอย่างไร ใครควรมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา
- จะมีแนวทางหรือกลยุทธ์ที่สำคัญอย่างไรที่จะทำให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตที่จำเป็นและสามารถเป็นผู้กระทำการต่อโครงสร้างที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในด้าน สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและเครือข่ายทางสังคม ได้อย่างเต็มศักยภาพ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยบันทึกปฏิบัติการและพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด นอกจากนี้มีการใช้อุปกรณ์ช่วยเก็บข้อมูล เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางของ สุกางค์ จันทวานิช (2556) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล (comparison) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytical induction) และการตีความข้อมูล (interpretation) โดยการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทั้งสามกระบวนการนี้จะดำเนินการไปพร้อมๆ กันกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมานำเสนอแบบพรรณนาความประกอบตาราง และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสัมภาษณ์และยกร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ต่อไป

2.5 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามแนวทางของ สุกางค์ จันทวานิช (2556) โดยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (data triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือหรือไม่ โดยการตรวจสอบข้อมูล ด้านเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่างกัน จะได้ข้อมูลที่ตรงกัน

3. การสำรวจ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 เป็นผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในปีการศึกษา 2557 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 โรงเรียนนครพาศึกษา 1 และโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 และประเภทที่ 2 เป็นผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนที่สอนในโรงเรียนทั่วไปที่มีลักษณะบริบททางสภาพเศรษฐกิจสังคมที่ใกล้เคียงกับเด็กด้อยโอกาสที่กำลังปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนทั่วไปในปีการศึกษา 2557 ตามพื้นที่วิจัยจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 2 โรงเรียนนครพาศึกษา 2 และโรงเรียนอีสานพัฒนา 2

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้จากกลุ่มประชากรดังกล่าวข้างต้น โดยกำหนดขนาดกลุ่มเป้าหมายตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของนักเรียนตามการเก็บข้อมูลในตอนต้นที่ 1 จำนวน 790 คน สำหรับครูผู้สอนดำเนินการสุ่มอย่างเป็นระบบ ให้ได้จำนวน 391 คน ตามขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แสดงรายละเอียดของจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างประเภทผู้บริหารและครูที่ใช้ในการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส

ที่	สถานศึกษา	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มด้อยโอกาส			
1	โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1	110	90
2	โรงเรียนนครพาศึกษา 1	74	65
3	โรงเรียนอีสานพัฒนา 1	41	40
รวมกลุ่มด้อยโอกาส		225	195
กลุ่มทั่วไป			
4	โรงเรียนเมืองหลวงพัฒนา 2	60	55
5	โรงเรียนนครพาศึกษา 2	92	76
6	โรงเรียนอีสานพัฒนา 2	74	65
รวมกลุ่มทั่วไป		226	196
รวมทั้งหมด		451	391

3.2 เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสำรวจของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับครูและนักเรียน ซึ่งมีส่วนประกอบต่างๆ ดังนี้

แบบสอบถามฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับครู มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ปฏิบัติหน้าที่และหน้าที่รับผิดชอบที่นอกเหนือการสอน

ตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงสิทธิและการบริการในด้านสิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและ เครือข่ายทางสังคมและผลของการจัดกิจกรรม

ตอนที่ 3 ความคาดหวังและระดับการมีทักษะชีวิตที่จำเป็นของนักเรียน เป็นการสอบถามความคิดเห็นโดยใช้ มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) เกี่ยวกับความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตของนักเรียนทั้ง 10 ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการความเครียด

ตอนที่ 4 การพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการสอบถามวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนทั้ง 10 ทักษะที่กล่าวไว้ในตอนที่ 3

ตอนที่ 5 โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เป็นการสอบถามเกี่ยวกับประเด็นโครงสร้างที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้เข้าถึงสิทธิและบริการด้านสิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ ครอบครัว สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและการมีส่วนร่วม

แบบสอบถามฉบับที่ 3 แบบสอบถามสำหรับนักเรียน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เป็นการสอบถามเกี่ยวกับประเด็นโครงสร้างที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาให้เข้าถึงสิทธิและบริการด้าน สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ ครอบครัว สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและการมีส่วนร่วม

การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามทักษะชีวิตในเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในตอนี่ 2 ของการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับทักษะชีวิตและวิธีการสร้างแบบสอบถาม
- 2) ดำเนินการสร้างแบบสำรวจโดยการยกร่างข้อคำถามในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต ของตอนี่ 2 ของแบบสำรวจ
- 3) นำร่างแบบสำรวจไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้คำแนะนำและตรวจสอบ หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อจัดทำฉบับร่างสำหรับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- 4) นำแบบสำรวจฉบับร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) ผศ.ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาและประเมินผลการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) ดร.สายพันธุ์ ศรีพงษ์พันธุ์กุล นักวิชาการศึกษาคำนาฏการพิเศษ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สพฐ. และ (3) ดร. สุรางค์ วิสุทธิสระ ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีฯ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถาม หลังจากนั้นนำผลการตรวจสอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป แล้วปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง
- 5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนด้อยโอกาสในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน หลังจากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้วิธีค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟา (α) ของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับของแบบสอบถามฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 เท่ากับ .82 และ .87 ตามลำดับ
- 6) สร้างแบบสอบถามฉบับจริงเพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) ติดต่อขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อแจ้งขออนุญาตสถานศึกษาในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) ผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามให้กับผู้ประสานงานในแต่ละศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการตอบแบบสอบถามที่ตรงกัน ก่อนที่จะนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้ดำเนินการคัดเลือกไว้ด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ

3) ผู้ประสานงานในแต่ละสถานศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษาของตนเองในช่วงระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2557 ถึงเดือน มกราคม 2558 หลังจากนั้นรวบรวมแบบสอบถามส่งกลับคืนให้กับผู้วิจัยตามจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละสถานศึกษา

4) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสำรวจอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

การวิเคราะห์แบบสอบถามฉบับที่ 2

1) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ของแบบสอบถามโดยการหาค่าร้อยละ
2) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ของแบบสอบถามโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงมาตรฐาน

3) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 3 ของแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์เพื่อหาค่าเฉลี่ยขององค์ประกอบทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสที่เป็นจริงและที่คาดหวัง รวมทั้งวิเคราะห์จัดลำดับความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบทักษะชีวิตโดยวิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง(สุวิมล ว่องวาณิช, 2548)

4) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 4 ของแบบสอบถามโดยการหาค่าร้อยละ
5) การวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 5 ของแบบสอบถามโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามฉบับที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามฉบับที่ 3 โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การแปลความหมายข้อมูลจากแบบสอบถาม

การแปลความหมายระดับการเข้าถึงสิทธิและบริการตามหลักการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ค่าเฉลี่ย	0.00 – 0.85	หมายถึง	ไม่สามารถเข้าถึงได้
	0.86 – 1.70	หมายถึง	เข้าถึงได้น้อยที่สุด
	1.71 – 2.55	หมายถึง	เข้าถึงได้น้อย
	2.56 – 3.40	หมายถึง	เข้าถึงได้ปานกลาง
	3.41 – 4.25	หมายถึง	เข้าถึงได้มาก

4.26 – 5.00	หมายถึง	เข้าถึงได้มากที่สุด
การแปลความหมายระดับความคิดเห็น		
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด
	1.51 – 2.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
	2.51 – 3.50	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
	3.51 – 4.50	หมายถึง เห็นด้วยมาก
	4.51 – 5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

(บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

1. การยกร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วย

โอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมในตอนต้นที่ 2 มาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อนำมาเป็นแนวทางประกอบการวิเคราะห์เพื่อยกร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม หลังจากนั้นนำร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมให้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์และหรือมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้วยโอกาสและการพัฒนาทักษะชีวิตจำนวน 14 ท่าน ประกอบด้วย

- 1) นายสมมาตร ไตรวิชา ผู้อำนวยการ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร
- 2) ดร.บุญชร จันทร์ดา ผู้อำนวยการ โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม
- 3) ดร.ณรงค์ ศรีเมือง ผู้อำนวยการ โรงเรียนสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต จังหวัดกาญจนบุรี
- 4) ดร.สุรางค์ วิสุทธิสระ ผู้อำนวยการ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีในพระอุปถัมภ์ จังหวัดลำปาง
- 5) นางสาวจันทนา ขำปัญญา ผู้อำนวยการ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย

6) นายสมนัต มอนไช้	ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่
7) นายพันคำ ศรีพรม	ผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 32 จังหวัดอุบลราชธานี
8) นายสมยศ เทพนิมิตร	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์
9) นางสาวสุนธา ศรีภา	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์
10) นายเชาวลิต รณขาว	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสงเคราะห์บางกรวย
11) นางสาวสุภาภรณ์ นาคบัว	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสงเคราะห์บางกรวย
12) นางปฐิมา บุญปก	อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
13) นางปัทสรา ระกิติ	อาจารย์ มหาวิทยาลัยรามัญชัยภูมิ
14) นายคมพิเนต อุ้เจริญ	นักวิชาการอิสระ

ร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ โดยได้มีการจัดการประชุมเพื่ออภิปรายกลุ่มเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2558 เวลา 13.00 – 17.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขและเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศจำนวน 51 คน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต พิจารณาความสอดคล้องเหมาะสม ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์ ซึ่งได้รับการตอบกลับมาจำนวน 42 คน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขร่างกลยุทธ์ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบยืนยันต่อไป

2. การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

การตรวจสอบยืนยันโดยผู้เชี่ยวชาญดำเนินการโดย นำร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย

- 1) ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) นางพวงมณี ชัยเสรี ที่ปรึกษาด้านการศึกษาพิเศษและผู้ด้อยโอกาส
- 3) นางณรี สุสุทธิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส
- 4) นางสาววิภาพร นิธิปรีชานนท์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา
- 5) ดร.พะโยม ชิณวงศ์ ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยมีประเด็นสำหรับการพิจารณา ดังนี้

1) ความเห็นที่มีต่อร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

2) ความสอดคล้องเหมาะสม ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์

3) ข้อเสนอแนะอื่นๆ

หลังจากนั้นนำข้อเสนอแนะมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำกลยุทธ์ให้มีความสมบูรณ์ต่อไป
สรุปขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังแผนภาพที่ 3

ตอนที่ 1	
การวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ศึกษาวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิต และทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส	
1. การสำรวจ	2. การสัมภาษณ์เชิงลึก
สำรวจสภาพปัจจุบันของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในบริษัทสังคมเมือง	สัมภาษณ์นักวิชาการ/ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตและเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในชีวิต
สำรวจเด็กด้อยโอกาสโดยใช้เทคนิคกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie & Morgan ของแต่ละพื้นที่ที่ใช้ศึกษา	สัมภาษณ์เชิงลึก
วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งวิเคราะห์หาค่าความถี่และความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบทักษะชีวิตโดยวิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ	วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) เปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytical Induction) และการตีความข้อมูล (Interpretation)
ตอนที่ 2	
การวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ศึกษาวิเคราะห์สภาพ ปัญหา ปัจจัย เงื่อนไข การกระทำ ความสัมพันธ์และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม	
1. การวิเคราะห์เอกสาร	2. สัมภาษณ์เชิงลึก
ศึกษาเอกสารปัจจุบัน ปัจจัย เงื่อนไข โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมทั้งในสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมจากภาคีร่วมจากภาคีเครือข่าย	3. การสำรวจ
ศึกษาเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กด้อยโอกาส	สัมภาษณ์เชิงลึกและสำรวจเกี่ยวกับโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมทั้งในสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่าย
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ	การสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการ ผู้บริหารและครู
	วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ
	หาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ PNI ^{modified}
ตอนที่ 3	
การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม วิเคราะห์ประเด็นสำคัญจากกรอบรวมข้อมูลและการ SWOT Analysis จากกรณีศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม หลังจากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขเพื่อจัดทำกลยุทธ์ฉบับจริงต่อไป	

ภาพที่ 3 สรุปขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

สภาพบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัย

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลายภาคส่วนทั้งในส่วนที่เป็นโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้ดำเนินไปจนบรรลุผลสำเร็จตามที่ได้มุ่งหวังไว้ นั่นคือแสดงให้เห็นว่าโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย กฎระเบียบ แนวปฏิบัติ ครอบครัวยุทธศาสตร์ศึกษา หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ยังคงมีเข้ามามีบทบาทและปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการจัดการศึกษา โครงสร้างและผลการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน โดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ด้านความร่วมมือในการดำเนินการร่วมกันในเชิงพหุภาคีของหน่วยต่างๆ ในโครงสร้างที่ประกอบด้วย กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ ยุทธศาสตร์ศึกษา ครอบครัวยุทธศาสตร์ศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและความร่วมมือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานทางสังคมและสภาพแวดล้อมตามบริบทของสถานศึกษาและชุมชน ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสตามบริบทของสถานศึกษา จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งผลถึงสภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จากความเชื่อมโยงดังกล่าวจึงขอนำเสนอสภาพบริบทของสถานศึกษาและผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เห็นในภาพรวมของการจัดการศึกษาและเพื่อให้เห็นภาพของพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยซึ่งเป็นสถานศึกษาในบริบทที่มีความแตกต่างกันทั้งสามพื้นที่ โดยจะขอนำเสนอสภาพบริบทและผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสของสถานศึกษาทั้งสามแห่งในพื้นที่วิจัยโดยสรุปดังนี้

1. โรงเรียนนครพาศศึกษา 1

สภาพบริบทของโรงเรียนนครพาศศึกษา 1

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน มีลักษณะเป็นชุมชนเมือง บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียนประกอบด้วย สถานที่ราชการ เช่น โรงพยาบาล ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน บ้านเด็กชายกรมประชาสงเคราะห์ ศูนย์พัฒนาที่ดิน วัด ตลาด เขตทหาร อาชีพหลักของชุมชน คือ รับจ้าง อาชีพเสริมคือค้าขาย ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ ประเพณีทางศาสนาพุทธ

ผู้ปกครองส่วนใหญ่ของนักเรียน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลักคือ รับจ้างทั่วไปและเกษตรกร ผู้ปกครองส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปี น้อยกว่า 20,000 บาท จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 5 คน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ ร้อยละ 65.53

ผลการศึกษาโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อนของสถานศึกษาและผลการจัดการศึกษาในภาพรวมของของแต่ละสถานศึกษารวมไปถึงจุดที่ควรพัฒนาและแนวทางการพัฒนาในอนาคตของโรงเรียนนครพายัพศึกษา 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพแวดล้อมภายนอก

โอกาส

สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัจจัยส่งผลต่อโรงเรียนคือ นโยบายเรียนฟรี 15 ปีและนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของรัฐบาลส่งผลให้นักเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาอย่างทั่วถึง นโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อการมีงานทำส่งผลให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพได้อย่างหลากหลาย การกำหนดนโยบายด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษา ส่งผลให้โรงเรียนได้มีการวางแผนและพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้ผ่านตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรม ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชนเผ่า ทำให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ วัฒนธรรมชนเผ่าและการจัดกิจกรรมต่างๆ อีกทั้งบริเวณใกล้เคียงของโรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีเครือข่ายในการจัดการศึกษา เช่น โรงพยาบาล ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์พัฒนาการเด็ก วิทยาลัยพยาบาล สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ราชการประจำจังหวัด

อุปสรรค

อุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อทางลบ คือ ผู้ปกครองบางส่วนมีพื้นฐานด้านการศึกษาค่อนข้างต่ำและการใช้ภาษาชนเผ่าส่งผลต่อการสื่อสารระหว่างผู้ปกครองและบุคลากรในโรงเรียน ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในด้านเศรษฐกิจผู้ปกครองมีรายได้น้อย ส่งผลต่อการสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆของนักเรียนได้เท่าที่ควร ในด้านการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองในการแจ้งข่าวสารข้อมูล การรายงานความก้าวหน้าและพฤติกรรมของนักเรียนยังไม่สะดวกเท่าที่ควร เนื่องจากความแตกต่างทางเทคโนโลยีและระบบการสื่อสาร

สภาพแวดล้อมภายใน

จุดแข็ง

สภาพแวดล้อมภายใน เป็นปัจจัยบวก คือ โรงเรียนมีบุคลากรเพียงพอและมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และมีความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพจำนวนมาก ทำงานเป็นทีมตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องส่งผลให้มีความรู้ความสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันสามารถนำมาพัฒนาการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถของบุคลากร ครูสอนตรงตามวุฒิการศึกษา มีความรู้ความสามารถสอนได้หลายกลุ่มสาระฯ มีภาวะผู้นำ(วิทยากร) ในด้านต่างๆ และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษมากกว่าร้อยละ 60 เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการทำผลงานให้กับโรงเรียนในเครือข่าย อีกทั้งบุคลากรในโรงเรียนมีค่านิยมร่วมกัน มีจรรยาบรรณในการทำงาน รักโรงเรียนเหมือนบ้าน มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ส่งผลให้การบริหารงานของโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมายและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จุดอ่อน

อุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลกระทบ คือ การบริหารงานตามโครงสร้างไม่เป็นไปตามไปตามลำดับขั้นตอนและขอบข่ายหน้าที่ของงาน การประสานงานภายในองค์กรไม่ทั่วถึง ขาดการกำกับติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานบางส่วนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย อีกทั้งการมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานบุคลากรบางส่วนยังไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันในองค์กร นโยบายบริหารงานของฝ่ายบริหารยังไม่ชัดเจนทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรคลาดเคลื่อนจากเป้าหมายที่กำหนด ส่งผลให้การดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ผลการจัดการศึกษา

โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน โดยใช้หลักการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทั้งนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนพัฒนา และใช้กระบวนการ PDCA ในการปฏิบัติภาระงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีโดยโรงเรียนได้ดำเนินงานตามโครงการ สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และทิศทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีโครงการที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหลายโครงการ ได้แก่

โครงการส่งเสริมด้านกีฬา โรงเรียนได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมด้านกีฬา มีการสนับสนุนปัจจัยในการพัฒนาทักษะด้านกีฬาให้กับนักเรียนอย่างเพียงพอ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบในการพัฒนาผู้เรียนด้านกีฬาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และผู้รับผิดชอบมีความรู้ความชำนาญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ โรงเรียนได้ส่งเสริมให้มีการแข่งขันทั้งในระดับโรงเรียนและหน่วยงานภายนอก เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ในหลายระดับ ได้แก่ ระดับหอนอน โรงเรียน จังหวัด

ภาค ประเทศ จนถึงระดับนานาชาติ ตามศักยภาพของผู้เรียน มีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง มีรายงานผลการดำเนินงานชัดเจน ส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ และได้รับรางวัลด้านกีฬามากหมาย สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน จังหวัด และประเทศชาติ สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

โครงการการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ โรงเรียนได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำอย่างเป็นระบบ ครบวงจร มีงานหรือโครงการเพื่อกำหนดกรอบงาน มีผู้รับผิดชอบโครงการทุกกิจกรรม มีการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง มีรายงานผลการดำเนินงานชัดเจน ผลการพัฒนาส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานในระดับดีเยี่ยม สามารถวางแผนการทำงานและดำเนินงานตามแผนจนสำเร็จ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีเจตคติที่ดีและมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาอาชีพที่ตนเองสนใจด้วยความรับผิดชอบ พร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของโรงเรียน

โครงการพัฒนาบุคลากร โรงเรียนมีโครงการพัฒนาบุคลากรที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและได้ส่งเสริมให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับรางวัลจากการแข่งขันทั้งในระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน เขตการศึกษา และระดับภาค ผู้บริหารและครูได้รับรางวัลและเกียรติบัตรหลายรายการ ทั้งระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน เขตการศึกษา ระดับภาค และระดับประเทศ มีเครือข่ายทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านวิชาการ และการบริหารงาน จนสามารถได้รับการพิจารณาเลื่อนวิทยฐานะในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสูงกว่าปีที่ผ่านมา

จุดเด่นของสถานศึกษา

ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีทักษะในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนได้รับชื่อเสียงและรางวัลเกียรติยศมากมาย

ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านวิชาการ และทักษะการดำรงชีวิต นำมาซึ่งผลงานทั้งระดับเขตพื้นที่ ระดับภาค และระดับประเทศ และผ่านการประเมินเพื่อขอกำหนดตำแหน่งครูชำนาญการพิเศษในจำนวนที่น่าพอใจ

ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำและความคิดริเริ่มในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามความรู้ความสามารถและความถนัดอย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษามีการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา รวมทั้งมีการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพอย่างครบถ้วนชัดเจน มีการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องครบวงจร มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา กำหนดค่าเป้าหมายความสำเร็จแต่ละมาตรฐาน มีแผนงาน/โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายแต่ละมาตรฐาน มีระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการนำไปใช้ในการพัฒนา มีระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามที่ดี มีการประเมินคุณภาพภายในอย่างมีส่วนร่วม มีการสรุปผลการดำเนินงานและการจัดทำรายงานประจำปี จากการรวบรวมสารสนเทศจากการประเมินตนเองภายในโรงเรียนทุกกลุ่มงาน เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไปให้มีประสิทธิภาพ

จุดที่ควรพัฒนา

เนื่องจากการรับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายจากผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา 10 ประเภท ทำให้ผู้เรียนมีพื้นฐานด้านการศึกษา ครอบคร้ว และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ควรมีการคัดกรองและจัดกลุ่มผู้เรียนให้ชัดเจน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยรูปแบบและวิธีการอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ความสามารถความสนใจของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในการศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้น

พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดระดับสูงตามระดับชั้นที่เรียน ทักษะการแก้ปัญหาที่สมเหตุผลและสร้างสรรค์ เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข และหรือสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

พัฒนาการจัดการสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ภายในให้เป็นระบบ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นปัจจุบัน และต่อเนื่อง

พัฒนาระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามให้เข้มแข็ง เป็นระบบและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวทางการพัฒนา

- 1) จัดการสอนเสริมในรายวิชาหลัก และรายวิชาที่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ
- 2) จัดกิจกรรมรักการอ่าน เพื่อส่งเสริมการอ่านนอกเวลาทุกรายวิชา
- 3) จัดการเรียนการสอนแบบโครงงานที่บูรณาการกับไอซีที เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดระดับสูง การอ่าน การเขียน การใช้เทคโนโลยี และการนำเสนอผลงาน
- 4) ส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการที่มีคุณธรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการทำงานเพื่อการมีอาชีพที่สุจริตและมีคุณธรรม
- 5) จัดระบบการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งงานในหน้าที่ประจำ คือการจัดการเรียนการสอน และด้านการปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน ให้เป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือบุคลากรในการพัฒนาตนเองและพัฒนางานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. โรงเรียนอีสานพัฒนา 1

สภาพบริบทของโรงเรียนอีสานพัฒนา 1

สภาพชุมชนโดยรอบโรงเรียนเป็นชุมชนอยู่ห่างจากตัวเมืองโดยประมาณ 10 กิโลเมตร อาชีพหลักของชุมชนคือการทำนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปคือ ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่

ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลักคือเกษตรกร ผู้ปกครองส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง มีรายได้เฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปี 12,500.56 บาท จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 5 คน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ ร้อยละ 90

ผลการศึกษาโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อนของสถานศึกษาและผลการจัดการศึกษาในภาพรวมของของแต่ละสถานศึกษารวมไปถึงจุดที่ควรพัฒนาและแนวทางการพัฒนาในอนาคตของโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพแวดล้อมภายนอก

โอกาส

โรงเรียนมีทำเลที่ตั้งเหมาะสมอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ทางด้านอาชีพที่หลากหลาย ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ผู้ปกครองมีความเชื่อในการให้บริการด้านโภชนาการและด้านสุขภาพและมีความเชื่อมั่นว่านักเรียนจะได้รับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามและให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมในการสนับสนุน การจัดการศึกษา

ภาคเอกชนให้การสนับสนุนในลักษณะของการบริจาค นอกจากนี้การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อผู้เรียนและท้องถิ่นและนโยบายในเรื่องการกระจายอำนาจซึ่งเอื้อต่อการจัดการศึกษารวมถึงนโยบายเรียนฟรี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ ช่วยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อุปสรรค

ชุมชนยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของโรงเรียนและมีความแตกต่างด้านวัฒนธรรมรวมถึงพื้นฐานฐานะทางครอบครัวของนักเรียนแตกต่างกันและมีคุณภาพในการดำเนินชีวิตต่ำจากสภาพเศรษฐกิจโดยรวมของผู้ปกครองและชุมชนอยู่ในเกณฑ์ยากจนไม่สามารถระดมทุนมาใช้ในการพัฒนาได้ นอกจากนี้เขตพื้นที่บริการกว้างทำให้การประสานงานขาดประสิทธิภาพและแหล่งเทคโนโลยีในชุมชนใกล้โรงเรียนมีน้อย ในส่วนของนโยบายการศึกษาของรัฐบาล ผู้รับผิดชอบในระดับกระทรวงศึกษาธิการมีความไม่แน่นอนและไม่ต่อเนื่องและนโยบายการลดอัตราค่าเล่าเรียนของภาครัฐทำให้ครูไม่เพียงพอจึงเป็นอุปสรรคของสถานศึกษา

สภาพแวดล้อมภายใน

จุดแข็ง

ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน โครงสร้างการบริหารงานในโรงเรียนมีความชัดเจนครอบคลุมสอดคล้องกับลักษณะงานของโรงเรียนทำให้โรงเรียนจัดการดูแลนักเรียนประจำอย่างมีประสิทธิภาพ มีจัดการบริการด้านอาหารถูกต้องตามหลักโภชนาการอย่างเพียงพอ บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน โรงเรียนประสานความช่วยเหลือกับภาครัฐและเอกชนได้อย่างดี อีกทั้งบุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลายทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนเพื่อให้เกิดประสบการณ์และพื้นฐานในการประกอบอาชีพตลอดจนมีการส่งเสริมการดำรงชีวิตโดยยึดตามแนวทางพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จุดอ่อน

นักเรียนมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกันประกอบกับครูผู้สอนบางรายวิชาไม่ตรงตามสาขาที่เรียน โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาและขาดการผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน การจัดทำสารบัญชียุทธศาสตร์ไม่เพียงพอและการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ไปสู่ชุมชนยังมีน้อย

ผลการจัดการศึกษา

ด้านนักเรียน มีโครงการกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียนที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนในทุกๆ ด้าน ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงมีพัฒนาการในทางที่ดีในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การทำงาน

ร่วมกับผู้อื่น สามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ อีกทั้งโรงเรียนยังส่งเสริมให้นักเรียนออกกำลังกาย บริหารตอนเช้าออกกำลังกายตอนเย็น มีโภชนาการที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเล่นกีฬา ดนตรี เสริมสร้างนิสัยด้านศิลปะ ทำให้นักเรียนมีสุขภาพกาย สุขภาพที่ดี นอกจากนี้ยังส่งเสริมสนับสนุน ด้านวิชาการทำให้นักเรียนสามารถศึกษาต่อในระดับ ปวช. ปวส. มัธยมศึกษาตอนปลาย มหาวิทยาลัย สถาบันต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย

ด้านการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทุกคนเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานและ ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทำให้มีความรู้วิธีการใหม่มาใช้ในการเรียนการสอนและครูมีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ด้านการบริหารและการจัดการ มีการจัดองค์กร โครงสร้างและระบบบริหารงาน ที่มีความ คล่องตัวสูงและปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมตามสถานการณ์ มีการบริหารที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมี การจัดหลักสูตรและกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียนและ ท้องถิ่นทำให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้รับบริการตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษาและ ผู้เกี่ยวข้อง พึงพอใจในการบริหารงานและการพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับชุมชนมีการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น รวมทั้งการนำนักเรียนไปศึกษาแหล่ง เรียนรู้ในชุมชนและการนำวิทยากรเข้ามาให้ความรู้กับนักเรียนในโรงเรียน ในขณะเดียวกันก็เป็น แหล่งวิทยากรในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชนในด้านต่างๆ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและการ ให้บริการด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆอยู่เสมอ

จุดเด่นของสถานศึกษา

นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ มีสุขภาพที่ดี มีสุนทรียภาพ มีทักษะใน การทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีทักษะในการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและมีความสามารถในการคิด อย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติ ในส่วนของผู้บริหาร คณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล มีการ ประกันคุณภาพภายใน ของสถานศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวงศึกษา มีการจัดสภาพแวดล้อม เหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพและครูปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ อย่าง มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สถานศึกษามีการสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในและ ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรภายใน และภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน มีการจัดทำโครงการกิจกรรมสอดคล้อง กับกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต มีการพัฒนาระบบให้บรรลุเป้าหมายปรัชญาและจุดเน้นที่กำหนด มี

การจัดกิจกรรมโครงการเพื่อตอบสนองนโยบายตามจุดเน้นการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสนองแนวทางอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จุดที่ควรพัฒนา

นักเรียนมีความรู้และทักษะจำเป็นตามหลักสูตรที่ดียังอยู่ในระดับปรับปรุง สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยังไม่หลากหลายเพียงพอและตอบสนองต่อความต้องการความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนทั้งหมด รวมทั้งยังใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนยังไม่เต็มที่

แนวทางการพัฒนา

- 1) ส่งเสริมอาชีพ ศิลปะ ดนตรี กีฬาให้เป็นจุดเด่นของสถานศึกษา
- 2) สร้างอาชีพให้นักเรียนให้มีทางเลือกที่หลากหลาย
- 3) ส่งเสริมด้านวิชาการสำหรับนักเรียนที่เรียนดี
- 4) พัฒนาระบบดูแลควรมีประสิทธิภาพดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง
- 5) พัฒนาปรับปรุงด้านสาธารณูปโภค
- 6) เพิ่มการกำหนดโครงการในแผนปฏิบัติงาน
- 7) ส่งเสริมให้ครูทุกคน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต้องทำโครงการในแต่ละปีการศึกษาอย่างน้อยคนละ 1 โครงการ
- 8) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาให้เป็นหนึ่งเรียนรู้ของชุมชน
- 9) ส่งเสริมการจัดการการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้และวิทยากรท้องถิ่นให้มากขึ้น

3. โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1

สภาพบริบทของโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะ เป็นชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัย 14 ชุมชน มีประชากรประมาณ 157,166 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน ได้แก่ ด้านหน้าฝั่งตรงข้ามเป็นแพลตฟอร์มเคหะแห่งชาติ ด้านซ้ายเป็นที่ตั้งสถาบันการแพทย์ ด้านขวาติดชมรมผู้สูงอายุ ด้านหลังเป็นที่ตั้งกระทรวงและหน่วยงานราชการ อาชีพหลักของชุมชน คือ ค้าขายและรับจ้าง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพหลักคือ ค้าขายและรับจ้าง ผู้ปกครองส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองมีรายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปีน้อยกว่า 120,000 บาท จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 4 คน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนมาก ร้อยละ 79.22

จากสภาพบริบทของสถานศึกษาทั้งสามแห่งที่เป็นพื้นที่วิจัยที่ได้นำเสนอข้างต้นนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส และปัจจัยเหล่านี้ยังเป็นสิ่งสะท้อนถึง โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและผลการจัดการศึกษาในภาพรวมของของแต่ละสถานศึกษา ตลอดจนแนวทางการพัฒนาในอนาคต เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส และเพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาวิเคราะห์สรุปประเด็นเชื่อมโยงการจัดทำกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ในส่วนถัดไปนี้จึงขอเสนอรายละเอียดสาระสำคัญของโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ผลการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษารวมไปถึงจุดที่ควรพัฒนาและแนวทางการพัฒนาในอนาคตมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อนของสถานศึกษาและผลการจัดการศึกษาในภาพรวมของของแต่ละสถานศึกษารวมไปถึงจุดที่ควรพัฒนาและแนวทางการพัฒนาในอนาคตของโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 สามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพแวดล้อมภายนอก

โอกาส

สถานศึกษาตั้งอยู่ใจกลางเมืองอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการคมนาคมที่สะดวก มีองค์กรภายนอกเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความร่วมมือในการเข้าใช้บริการหรือได้รับความช่วยเหลือ เช่น สนามกีฬา วัด หน่วยงานราชการ นักเรียนส่วนใหญ่พักอยู่ใกล้กับโรงเรียน

อุปสรรค

สถานศึกษาตั้งใกล้กับบริเวณชุมชนแออัดซึ่งมีความเสี่ยงต่อยาเสพติด ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน บิดา-มารดาของนักเรียนแยกทางกันหรือหย่าร้าง แยกกันอยู่ทำให้ไม่สามารถดูแลนักเรียนได้อย่างเต็มที่ อาชีพและระดับการศึกษาของผู้ปกครองไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

สภาพแวดล้อมภายใน

จุดแข็ง

สถานศึกษามีบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ร่มรื่น สวยงาม มีเนื้อที่กว้างขวางสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กทุกประเภท มีอาคารเรียนเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนและให้บริการแก่ชุมชน ครูมีประสบการณ์และมีความสามารถเฉพาะตัวค่อนข้างมาก ทำให้การจัดการเรียนร่วมและระดับปฐมวัยมีประสิทธิภาพ

จุดอ่อน

สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสาขาที่นักเรียนต้องการศึกษาต่อ นักเรียนขาดทักษะในการทำงาน ขาดบุคลากรเฉพาะทาง เช่น นักอรรถบำบัด นักกิจกรรมบำบัด ขาดกิจกรรมในการพัฒนาทักษะชีวิตและขาดพัสดุครุภัณฑ์ สื่อทางการศึกษาที่ทันสมัย

ผลการจัดการศึกษา

การดำเนินงานในภาพรวมของโรงเรียนมีความสำเร็จในการบริหารและการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษามีการบริหารจัดการศึกษาด้วยวิธีผสมวิธี ที่มีความหลากหลายมีการควบคุมคุณภาพด้วยวงจร PDCA จนทำให้สถานศึกษามีความโดดเด่นและได้รับการในระดับต่างๆ

ด้านคุณภาพนักเรียน ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ด้วยสื่อนวัตกรรมและหลักสูตรที่มีความเหมาะสม จึงเห็นภาพความสำเร็จในการจัดการศึกษาในระดับต่างๆ รวมทั้งรางวัลที่ได้รับจากการเข้าร่วมการแข่งขันในระดับต่างๆ ทั้งระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ระดับจังหวัดและระดับชาติ อันเป็นผลมาจากกระบวนการและคุณภาพการจัดการศึกษา

ด้านบุคลากร ด้วยการให้ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร การให้ขวัญกำลังใจและการส่งเสริมสนับสนุนในการเป็นครูมืออาชีพในการจัดการศึกษา ส่งผลให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ยังส่งผลต่อตัวครูและบุคลากรให้ได้รับรางวัลในระดับต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

จุดเด่นของสถานศึกษา

นักเรียนมีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย มีการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เหมาะสมกับความรู้ความสามารถนักเรียน มีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและการทำข้อตกลงกับหน่วยงานสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาร่วมกัน ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ อ่อนน้อม มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการจัดองค์กร สร้างทีมงานที่เข้มแข็ง โดยใช้หลัก PDCA อย่างครบวงจร ครูมีคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถมีคุณลักษณะที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน ผู้ปกครองและเพื่อนร่วมงานมุ่งมั่นอุทิศตนในการจัดประสบการณ์ นอกจากนี้ยังจัดประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ประเมินผลนำไปพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ สถานศึกษาอยู่ใจกลางเมืองแวดล้อมด้วยแหล่งเรียนรู้หลากหลาย เช่น วัด โบสถ์คาทอลิก มัสยิด โรงพยาบาล กระทรวง และศูนย์เยาวชน ทำให้มีแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกหลากหลาย อีกทั้งสถานศึกษามีอาณาบริเวณกว้างขวาง ร่มรื่น มีภูมิทัศน์ที่สวยงามและเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ดี โรงเรียนจัดโครงการ กิจกรรม เพื่อบรรลุตามวิสัยทัศน์

ปรัชญาจุดเน้นที่ต้องการ มีการน้อมนำโครงการตามพระราชดำริฯ มาสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

จุดที่ควรพัฒนา

ควรมีการส่งเสริมด้านกระบวนการคิดขั้นสูง มุ่งพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้นักเรียนมีความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน ส่งเสริมการใช้และผลิตสื่อนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องดีงามตามขนบธรรมเนียมไทยมากขึ้นรวมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการ บูรณาการที่หลากหลายสำหรับนักเรียน

แนวทางการพัฒนา

1) ส่งเสริมนโยบายในการจัดการศึกษาที่หลากหลายควบคู่ไปด้วยได้แก่การพัฒนานักเรียนตามอัตลักษณ์ของโรงเรียน

2) ส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครบทุกด้าน นอกนี้ยังจัดกิจกรรมเพื่อให้มีการแสดงออกในคุณลักษณะด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลายรวมทั้งการส่งเสริมเข้าสู่เวทีการแข่งขันในระดับต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

3) การพัฒนาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

4) ปรับปรุงพัฒนาห้องวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องเสริมวิชาการ ห้องบอลบ๊อค

5) ปรับเปลี่ยนตารางกิจกรรมการเรียนการสอนให้เพิ่มวิชา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนทั้งนักเรียนปกติและนักเรียนพิเศษ

6) พัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายให้นักเรียนสามารถเข้าถึงและใช้บริการอย่างเพียงพอ อีกทั้งยังมีการปรับปรุงพัฒนาห้องคอมพิวเตอร์ให้ทั้งแผนกประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดทำห้องฉายภาพยนตร์ทั้งในแผนกประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อใช้เป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้จากสื่อภาพยนตร์ที่เป็นการเรียนรู้แบบมัลติมีเดียจะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการฝึกภาษาต่าง ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

7) เตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนภาษาสากล ได้แก่ ภาษาอังกฤษ โดยใช้ครูชาวต่างชาติมาช่วยสอนเสริมตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีการส่งเสริมอัจฉริยภาพของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น วงโยธวาทิต ศิลปะดนตรี และกีฬา และความสามารถด้านวิชาการอย่างต่อเนื่องให้นักเรียนสามารถเข้าสู่เวทีการแข่งขันในระดับอาเซียนได้

8) ส่งเสริมการจัดการศึกษาด้านอาชีพเพื่อการมีงานทำ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญเพื่อเป็นการวางรากฐานความพร้อมของนักเรียนในการเดินทางสู่สายงานอาชีพที่ตนเองถนัดและสนใจด้วยความมั่นใจ

จากข้อมูลสภาพบริบทพื้นฐานของพื้นที่วิจัยทั้งสามแห่งดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาวิเคราะห์จุดร่วมกันของสภาพบริบทของพื้นที่วิจัยเพื่อเป็นพื้นฐานในการพิจารณากำหนดกลยุทธ์ร่วมกันของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งผลการวิเคราะห์สามารถนำเสนอได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพบริบทพื้นฐานของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัย

ประเด็นการวิเคราะห์	โรงเรียนนครพายัพศึกษา 1	โรงเรียนอิสานพัฒนา 1	โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1
1) สถานศึกษาดำเนินงานอยู่ในแหล่งชุมชนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม	✓	✓	✓
2) สถานศึกษาดำเนินงานอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	✓	✓	✓
3) สถานศึกษามีความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ		✓	✓
4) สภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองค่อนข้างต่ำหรือผู้ปกครองเด็กด้อยโอกาสมีฐานะยากจน	✓	✓	✓
5) นโยบายหรือกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการจัดการศึกษา	✓	✓	✓
6) โครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษามีความชัดเจน	✓	✓	✓
7) นักเรียนมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน	✓	✓	✓
8) ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน		✓	
9) ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน	✓	✓	✓
10) สื่อการเรียนการสอนยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการ	✓	✓	✓
11) มีการบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ		✓	
12) มีการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ		✓	✓

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่าผลการวิเคราะห์สภาพบริบทพื้นฐานของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัยทั้งสามแห่ง โดยภาพรวมแล้วมีบริบทพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันโดยสถานศึกษาทั้งสามแห่ง ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามและอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีสภาพ

เศรษฐกิจของผู้ปกครองค่อนข้างต่ำหรือผู้ปกครองเด็กด้อยโอกาสมีฐานะยากจน นโยบายหรือกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการจัดการศึกษา มีโครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษามีความชัดเจน สำหรับนักเรียนมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันแต่ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการ

จากการสังเคราะห์ประเด็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในด้านโอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละสถานศึกษา สามารถสรุปประเด็นผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาทั้งสามแห่งได้ดังต่อไปนี้

โอกาสของสถานศึกษาในภาพรวม

- 1) มีนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสอย่างทั่วถึง
- 2) มีนโยบายการกระจายอำนาจที่ช่วยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างมี

ประสิทธิภาพ

- 3) มีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ
- 4) มีนโยบายด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษา
- 5) มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามนโยบาย
- 6) มีความหลากหลายทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชนเผ่า
- 7) สถานศึกษามีทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งเรียนรู้ทางด้านอาชีพที่หลากหลายและได้รับการ

สนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

- 8) สถานศึกษาใกล้แหล่งที่มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยนักเรียนได้รับการ

พัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

อุปสรรคของสถานศึกษาในภาพรวม

- 1) ชุมชนรอบโรงเรียนเป็นชุมชนแออัดมีความเสี่ยงต่อยาเสพติด
- 2) ชุมชนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานของโรงเรียน
- 3) พื้นที่บริการของโรงเรียนกว้างทำให้การประสานงานขาดประสิทธิภาพ
- 4) นโยบายการศึกษาของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการไม่ค่อยมีความต่อเนื่องยั่งยืน
- 5) ผู้ปกครองมีฐานะยากจนไม่สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้
- 6) มีความแตกต่างทางด้านเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

จุดแข็งของสถานศึกษาในภาพรวม

- 1) เปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กทุกประเภท
- 2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีและมีคุณธรรมจริยธรรม

- 3) นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนจากทักษะงานอาชีพตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4) บุคลากรมีความรู้ความสามารถ รักการพัฒนาตนเอง มีค่านิยมร่วมกัน รักการทำงาน และรักโรงเรียนเหมือนบ้าน
- 5) มีบรรยากาศสภาพแวดล้อมสวยงามกว้างขวางเหมาะสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 6) มีอาคารสถานที่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาและให้บริการชุมชน
- 7) มีการบริหารจัดการ วิสัยทัศน์และประสานความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนได้เป็นอย่างดี

8) การบริหารงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จุดอ่อนของสถานศึกษาในภาพรวม

- 1) การบริหารโครงสร้างไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและขอบข่ายหน้าที่ของงาน
- 2) นักเรียนมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน
- 3) การจัดหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับสาขาที่นักเรียนต้องการศึกษาต่อ
- 4) นักเรียนขาดทักษะในการทำงาน
- 5) ครูสอนบางรายวิชาไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา
- 6) ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง
- 7) ขาดการผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน
- 8) การจัดสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ
- 9) ขาดวัสดุ ครุภัณฑ์และสื่อทางการศึกษาที่ทันสมัย
- 10) การประสานงานภายในโรงเรียนไม่ทั่วถึง
- 11) การมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานบุคลากรยังไม่เหมาะสม
- 12) ขาดการกำกับติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ
- 13) การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย
- 14) ครูไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน

จากข้อมูลผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นโอกาสอุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์และนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในลำดับต่อไป

บทที่ 5 ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อมุ่งวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยในบทนี้จะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และ ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส

จากการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนด้อยโอกาสประเภทยากจนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2557 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 โรงเรียนนครพาศึกษา 1 และโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 จำนวนทั้งหมด 790 คน ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส

ข้อมูลทั่วไป	นครพาศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวมทั้งหมด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ								
ชาย	84	36.52	63	24.23	112	37.33	259	32.78
หญิง	146	63.48	197	75.77	188	62.67	531	67.22
รวม	230	100.00	260	100.00	300	100.00	790	100.00

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	นครพาศศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวมทั้งหมด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ								
10 -12 ปี	8	3.48	8	3.08	1	.33	17	2.15
13 – 15 ปี	207	90.00	99	38.08	128	42.67	434	54.94
16 – 18 ปี	15	6.52	153	56.92	161	53.67	324	41.01
มากกว่า 18 ปี	0	.00	5	1.92	10	3.33	15	1.90
รวม	230	100.00	260	100.00	300	100.00	790	100.00
ระดับการศึกษา								
มัธยมศึกษา	121	52.61	106	40.77	129	43.00	356	45.06
ตอนต้น								
มัธยมศึกษาตอน	109	47.39	154	59.23	171	57.00	434	54.94
ปลาย								
รวม	230	100.00	260	100.00	300	100	790	100.00
สภาพครอบครัว								
อาศัยอยู่กับ								
พ่อ	6	2.61	13	5.00	18	6.00	37	4.68
แม่	24	.43	21	8.08	65	21.67	110	13.92
พ่อ-แม่	186	80.87	172	66.15	162	54.00	520	65.82
ปู่-ย่า/ตา-ยาย	1	0.43	35	13.46	13	4.33	49	6.20
ญาติ	7	3.04	11	4.23	21	7.00	39	4.94
ผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติ	6	2.61	8	3.08	21	7.00	35	4.43
รวม	230	100.00	260	100.00	300	100.00	790	100.00
อาชีพผู้ปกครอง								
ข้าราชการ	6	2.61	12	4.62	39	13.00	57	7.22
พนักงานบริษัท	1	.43	10	3.85	47	15.67	58	7.34
ค้าขาย	21	9.13	19	7.31	61	20.33	101	12.78
เกษตรกรรม	142	61.74	140	53.84	3	1.00	285	36.08
รัฐวิสาหกิจ	2	.87	2	.77	1	.33	5	.63
รับจ้าง	55	23.91	72	27.69	128	42.67	255	32.28
ธุรกิจส่วนตัว	3	1.31	5	1.92	21	7.00	29	3.67
รวม	230	100.00	260	100.00	300	100.00	790	100.00

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	นครพาศศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวมทั้งหมด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน ของผู้ปกครอง น้อยกว่า 2,500	22	9.57	57	21.92	14	4.67	93	11.77
2,501-5,000	99	43.04	92	35.38	25	8.33	216	27.34
5001- 7,500	71	30.87	63	24.23	77	25.67	211	26.71
7,501-10,000	19	8.26	29	11.15	108	36.00	156	19.75
10,001-15,000	19	8.26	19	7.32	76	25.33	114	14.43
รวม	230	100.00	260	100.00	300	100.00	790	100.00

จากตารางที่ 13 จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนนครพาศศึกษา 1 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 63.48 อายุมากที่สุดอยู่ระหว่าง 13 - 15 ปี ร้อยละ 90.00 เด็กด้อยโอกาสส่วนมากเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 52.61 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อ-แม่ ร้อยละ 80.87 โดยที่ผู้ปกครองส่วนมากมีอาชีพเกษตรกรร้อยละ 61.74 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,501 - 5,000 บาท ร้อยละ 43.04 ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 75.77 อายุมากที่สุดอยู่ระหว่าง 16 - 18 ปี ร้อยละ 56.92 นักเรียนส่วนมากเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 59.23 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อ-แม่ ร้อยละ 66.15 โดยที่ผู้ปกครองส่วนมากมีอาชีพเกษตรกรร้อยละ 53.84 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,501 - 5,000 บาท ร้อยละ 35.38 และกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 62.67 อายุมากที่สุดอยู่ระหว่าง 16 - 18 ปี ร้อยละ 53.67 เด็กด้อยโอกาสส่วนมากเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 57.00 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อ-แม่ ร้อยละ 54.00 โดยที่ผู้ปกครองส่วนมากมีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 42.67 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 7,501 - 10,000 บาท ร้อยละ 36.00 นอกจากนี้ในภาพรวม เด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 67.22 อายุมากที่สุดอยู่ระหว่าง 13 - 15 ปี ร้อยละ 54.94 เด็กด้อยโอกาสส่วนมากเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 54.94 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อ-แม่ ร้อยละ 65.82 โดยที่ผู้ปกครองส่วนมากมีอาชีพรับเกษตรกร ร้อยละ 36.08 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,501 - 5,000 บาท ร้อยละ 27.34

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการเข้าถึงสิทธิและการบริการต่างๆของ กลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส

ที่	ประเด็น	นครพัยศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
		\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
การมีสิทธิพลเมือง													
1	การมีสิทธิในการออกความเห็นลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ	2.16	1.32	น้อยที่สุด	2.57	1.24	ปานกลาง	3.23	1.26	ปานกลาง	2.70	1.35	ปานกลาง
2	การได้รับสิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายและได้รับสวัสดิการทางสังคม	3.23	1.14	ปานกลาง	3.13	1.17	ปานกลาง	3.38	1.14	ปานกลาง	3.25	1.15	ปานกลาง
3	การได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง	3.96	1.17	มาก	3.73	1.28	มาก	4.09	1.09	มาก	3.93	1.19	มาก
เฉลี่ยรวม		3.11	.89	ปานกลาง	3.14	1.00	ปานกลาง	3.56	.98	มาก	3.29	.97	ปานกลาง
การเข้าถึงตลาดแรงงาน													
4	การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการจ้างงานและได้งานทำที่ดีในอนาคต	3.29	1.18	ปานกลาง	3.07	1.14	ปานกลาง	3.47	1.16	ปานกลาง	3.29	1.14	ปานกลาง

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ที่	ประเด็น	นครแพทย์ศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
		\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
5	การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้างขวัญกำลังใจในงานที่ตนเองสนใจเพื่อประกอบการอาชีพในอนาคต	3.10	1.11	ปานกลาง	3.04	1.15	ปานกลาง	3.27	1.24	ปานกลาง	3.14	1.18	ปานกลาง
6	การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต	3.22	1.07	ปานกลาง	3.16	1.22	ปานกลาง	3.43	1.17	ปานกลาง	3.28	1.16	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.20	.84	ปานกลาง	3.09	1.00	ปานกลาง	3.38	.98	ปานกลาง	3.23	.95	ปานกลาง
การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ													
7	การได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพจากโรงเรียน	3.57	1.12	มาก	3.55	1.20	มาก	3.47	1.25	ปานกลาง	3.52	1.20	มาก
8	การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ	3.45	1.05	มาก	3.40	1.12	ปานกลาง	3.05	1.24	ปานกลาง	3.28	1.16	ปานกลาง
9	การใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่	3.18	1.13	ปานกลาง	3.25	1.20	ปานกลาง	3.41	1.17	ปานกลาง	3.29	1.17	ปานกลาง

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ที่	ประเด็น	นครพัยศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
		\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
	สาธารณะ ได้อย่างเสรี												
เฉลี่ยรวม		3.40	.90	ปานกลาง	3.39	.99	ปานกลาง	3.31	.97	ปานกลาง	3.36	.96	ปานกลาง
การเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม													
10	การเข้าร่วมกิจกรรมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับกลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น	2.89	1.24	ปานกลาง	2.98	1.15	ปานกลาง	3.05	1.22	ปานกลาง	2.98	1.21	ปานกลาง
11	การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากคนรอบข้าง	3.44	1.08	มาก	3.33	1.23	ปานกลาง	3.62	1.52	มาก	3.47	1.16	ปานกลาง
12	การใช้บริการการให้คำแนะนำปรึกษาจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ	2.78	1.29	ปานกลาง	2.93	1.22	ปานกลาง	3.03	1.31	ปานกลาง	2.92	1.28	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.04	.97	ปานกลาง	3.07	.98	ปานกลาง	3.23	.98	ปานกลาง	3.12	.98	ปานกลาง

จากตารางที่ 14 จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนนครพัยศึกษา 1 มีประเด็นการมีสิทธิในการออกความเห็น ลงคะแนนเสียง ในเรื่องต่างๆ มีระดับการเข้าถึงน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.16 และ 1.32 ตามลำดับ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ย

สูงสุดได้แก่ การได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.96 และ 1.17 ตามลำดับ ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 มีประเด็นการมีสิทธิในการออกความเห็น ลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ มีระดับการเข้าถึงปานกลางต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.57 และ 1.24 ตามลำดับ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.73 และ 1.28 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนเมืองหลวงพัฒนา 1 ประเด็นการใช้บริการให้คำแนะนำ ปรีกษาจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ มีระดับการเข้าถึงปานกลางต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.03 และ 1.31 ตามลำดับ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากคนรอบข้าง มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.62 และ 1.52 ตามลำดับ ในภาพรวมพบว่าประเด็นการมีสิทธิในการออกความเห็น ลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ มีระดับการเข้าถึงปานกลางต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.70 และ 1.35 ตามลำดับ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.93 และ 1.19 ตามลำดับ ถ้าพิจารณารายด้านของแต่ละโรงเรียนจะพบว่า ด้านสิทธิพลเมือง โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 มีการเข้าถึงสิทธิพลเมืองมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.56 และ .98 ตามลำดับ ด้านการเข้าถึงตลาดแรงงาน โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.38 และ .98 ตามลำดับ ด้านการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ โรงเรียนนครพายัพศึกษา 1 มีการเข้าถึงบริการด้านนี้มากที่สุดมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.40 และ .90 ตามลำดับ และด้านการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 สามารถเข้าถึงได้มากที่สุดมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.23 และ .98 ตามลำดับ

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปและการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสจากกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจำนวน 790 คนและครู 195 คน รวม 985 คน ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิต	นครพัยศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล
ทักษะการคิด สร้างสรรค์	2.88	.83	ปาน กลาง	2.84	.84	ปาน กลาง	3.01	.77	ปาน กลาง	2.92	.81	ปาน กลาง
ทักษะการคิด อย่างมี วิจารณญาณ	2.84	.86	ปาน กลาง	3.01	.86	ปาน กลาง	2.98	.92	ปาน กลาง	2.95	.88	ปาน กลาง
ทักษะการ ตระหนักรู้ใน ตน	3.26	.91	ปาน กลาง	3.28	.89	ปาน กลาง	3.28	1.02	ปาน กลาง	3.28	.94	ปาน กลาง
ทักษะการ เข้าใจผู้อื่น	3.20	.88	ปาน กลาง	3.33	.86	ปาน กลาง	3.34	.94	ปาน กลาง	3.30	.90	ปาน กลาง
ทักษะการ สื่อสารอย่างมี ประสิทธิภาพ	2.99	.89	ปาน กลาง	3.23	.83	ปาน กลาง	3.15	.92	ปาน กลาง	3.13	.89	ปาน กลาง
ทักษะการ สร้าง สัมพันธภาพ ระหว่างบุคคล	3.26	.84	ปาน กลาง	3.25	.93	ปาน กลาง	3.30	.98	ปาน กลาง	3.27	.92	ปาน กลาง
ทักษะการ ตัดสินใจ	3.03	.84	ปาน กลาง	3.15	.82	ปาน กลาง	3.06	.91	ปาน กลาง	3.08	.86	ปาน กลาง
ทักษะการ แก้ปัญหา	3.01	.85	ปาน กลาง	3.16	.89	ปาน กลาง	3.13	.84	ปาน กลาง	3.11	.86	ปาน กลาง
ทักษะการ จัดการกับ อารมณ์	3.28	.84	ปาน กลาง	3.33	.96	ปาน กลาง	3.35	1.05	ปาน กลาง	3.33	.96	ปาน กลาง
ทักษะการ จัดการกับ ความเครียด	3.20	.87	ปาน กลาง	3.32	.89	ปาน กลาง	3.26	.93	ปาน กลาง	3.26	.90	ปาน กลาง

จากตารางที่ 15 จะเห็นว่าระดับการมีทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนนครพัยศึกษา 1 ทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.84 และ .86 ตามลำดับ ส่วนทักษะการจัดการกับอารมณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.28 และ .84 ตามลำดับ ระดับการมีทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนอีสานพัฒนา

1 ทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี ทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.84 และ .84 ตามลำดับ ส่วนทักษะการจัดการกับอารมณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.33 และ .96 ตามลำดับและทักษะการเข้าใจผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.33 และ .86 ตามลำดับ ระดับการมีทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.98 และ .92 ตามลำดับ ส่วนทักษะการจัดการกับอารมณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.35 และ 1.05 ตามลำดับ และระดับการมีทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี ทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.92 และ .81 ตามลำดับ ส่วนทักษะการจัดการกับอารมณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.33 และ .96 ตามลำดับ

นอกจากนี้แล้วเมื่อวิเคราะห์แยกย่อยไปถึงระดับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กจำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	Ex1	Ex2	Ex3	Ex4	Ex5	Ex6	Ex7	Ex8	Ex9	Ex10	LS1	LS2	LS3	LS4	LS5	LS6	LS7	LS8	LS9	LS10	
เพศ																					
ชาย	3.50	3.47	3.37	3.42	3.38	3.24	3.34	3.39	3.34	3.50	2.98	3.01	3.28	3.30	3.18	3.27	3.06	3.15	3.25	3.21	
หญิง	3.47	3.68	3.65	3.72	3.65	3.48	3.52	3.58	3.54	3.62	2.89	2.92	3.27	3.29	3.11	3.28	3.08	3.08	3.36	3.29	
อายุ																					
10 -12 ปี	3.41	4.11	4.35	4.41	4.23	4.05	3.82	4.00	4.00	4.35	3.09	3.17	3.27	3.29	3.29	3.21	3.17	3.04	3.45	3.39	
13 – 15 ปี	3.50	3.53	3.47	3.54	3.50	3.39	3.37	3.51	3.44	3.53	2.95	2.99	3.28	3.27	3.13	3.29	3.07	3.15	3.35	3.26	
16 – 18 ปี	3.50	3.69	3.60	3.70	3.62	3.40	3.56	3.56	3.50	3.60	2.86	2.90	3.26	3.32	3.11	3.25	3.08	3.05	3.30	3.27	
มากกว่า 18 ปี	2.73	3.60	4.13	3.46	3.46	3.06	3.60	2.60	3.26	3.60	3.02	2.88	3.37	3.37	3.46	3.31	2.99	2.93	3.20	3.11	
ระดับการศึกษา																					
มัธยมศึกษาตอนต้น	3.50	3.56	3.50	3.58	3.51	3.41	3.38	3.51	3.44	3.54	2.93	2.99	3.27	3.26	3.15	3.27	3.07	3.14	3.34	3.26	
มัธยมศึกษาตอนปลาย	3.45	3.68	3.64	3.69	3.62	3.39	3.58	3.54	3.52	3.62	2.90	2.89	3.29	3.35	3.11	3.28	3.08	3.06	3.31	3.27	
สภาพครอบครัว																					
อาศัยอยู่กับพ่อ	3.27	3.43	3.62	3.51	3.37	3.43	3.38	3.43	3.37	3.54	2.91	2.76	3.18	3.29	3.03	3.06	3.00	3.21	3.18	3.10	
อาศัยอยู่กับแม่	3.55	3.59	3.73	3.72	3.65	3.37	3.67	3.53	3.47	3.50	2.88	3.00	3.37	3.27	3.15	3.36	3.11	3.11	3.31	3.32	
อาศัยอยู่กับพ่อ-แม่	3.48	3.62	3.53	3.63	3.58	3.42	3.42	3.50	3.46	3.58	2.92	2.95	3.25	3.27	3.11	3.24	3.07	3.10	3.33	3.24	
อาศัยอยู่กับปู่-ย่า/ตา-ยาย	3.59	3.48	3.38	3.55	3.51	3.30	3.28	3.44	3.32	3.55	2.91	3.06	3.25	3.36	3.21	3.27	3.12	3.14	3.17	3.22	
อาศัยอยู่กับญาติ	3.69	3.71	3.53	3.51	3.35	3.28	3.43	3.82	3.61	3.53	2.94	2.97	3.46	3.57	3.35	3.64	3.24	3.05	3.47	3.46	

ความคาดหวัง (Ex) / ระดับทักษะชีวิตที่มี (LS): Ex1/LS1 คือ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ Ex2/LS2 คือ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ Ex3/LS3 คือ ทักษะการตระหนักรู้ในตน Ex4/LS4 คือ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น Ex5/LS5 คือ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ Ex6/LS6 คือ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล Ex7/LS7 คือ ทักษะการตัดสินใจ Ex8/LS8 คือ ทักษะการแก้ปัญหา Ex9/LS9 คือ ทักษะการจัดการกับอารมณ์ Ex10/LS10 คือ ทักษะการจัดการกับความเครียด

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	Ex1	Ex2	Ex3	Ex4	Ex5	Ex6	Ex7	Ex8	Ex9	Ex10	LS1	LS2	LS3	LS4	LS5	LS6	LS7	LS8	LS9	LS10
สภาพครอบครัว(ต่อ)																				
อาศัยอยู่กับผู้อื่นฯ	3.2	3.74	3.60	3.60	3.48	3.54	3.82	3.68	3.82	3.88	3.03	2.88	3.22	3.39	3.10	3.33	2.98	3.08	3.45	3.39
อาชีพผู้ปกครอง																				
ข้าราชการ	3.35	3.77	3.47	3.82	3.54	3.50	3.49	3.64	3.45	3.56	2.90	2.90	3.16	3.25	3.14	3.28	3.09	3.19	3.35	3.28
พนักงานบริษัท	3.58	3.31	3.25	3.58	3.55	3.12	3.44	3.67	3.48	3.48	2.93	3.05	3.48	3.51	3.20	3.42	3.08	3.11	3.41	3.28
ค้าขาย	3.70	3.66	3.62	3.68	3.46	3.25	3.48	3.51	3.49	3.45	3.01	2.94	3.39	3.33	3.29	3.34	3.10	3.17	3.36	3.37
เกษตรกรรม	3.54	3.66	3.58	3.66	3.61	3.50	3.42	3.52	3.46	3.62	2.84	2.90	3.13	3.12	2.99	3.13	3.00	2.99	3.22	3.14
รัฐวิสาหกิจ	4.20	3.80	4.40	4.00	4.60	3.40	3.80	3.60	4.00	4.80	2.73	3.06	2.66	3.46	3.00	3.40	2.99	2.86	3.86	3.13
รับจ้าง	3.27	3.53	3.57	3.54	3.52	3.42	3.51	3.43	3.45	3.54	2.98	3.02	3.40	3.42	3.20	3.33	3.17	3.18	3.43	3.36
ธุรกิจส่วนตัว	3.58	3.68	3.44	3.37	3.44	3.17	3.27	3.51	3.55	3.55	2.86	2.88	3.33	3.43	3.20	3.42	3.12	3.17	3.21	3.36
รายของผู้ปกครองต่อเดือน																				
น้อยกว่า 2,500	3.60	3.64	3.63	3.76	3.55	3.25	3.30	3.40	3.51	3.44	2.73	2.73	3.17	3.30	3.02	3.21	3.05	3.02	3.19	3.08
2,501 – 5,000	3.52	3.75	3.80	3.68	3.56	3.57	3.55	3.65	3.57	3.68	2.92	2.95	3.19	3.19	3.04	3.27	3.05	3.11	3.34	3.22
5001 – 7,500	3.31	3.49	3.46	3.56	3.58	3.35	3.45	3.45	3.35	3.49	2.92	3.00	3.31	3.27	3.19	3.26	3.07	3.18	3.34	3.31
7,501 – 10,000	3.47	3.64	3.49	3.72	3.76	3.50	3.47	3.61	3.53	3.75	2.96	3.10	3.41	3.49	3.24	3.32	3.23	3.15	3.38	3.30
10,001 – 15,000	3.46	3.53	3.48	3.53	3.42	3.44	3.53	3.54	3.58	3.54	2.93	2.89	3.33	3.33	3.14	3.27	3.07	3.05	3.39	3.32

ความคาดหวัง (Ex) / ระดับทักษะชีวิตที่มี (LS): Ex1/LS1 คือ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ Ex2/LS2 คือ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ Ex3/LS3 คือ ทักษะการตระหนักรู้ตนเอง Ex4/LS4 คือ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น Ex5/LS5 คือ ทักษะการ

สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ Ex6/LS6 คือ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล Ex7/LS7 คือ ทักษะการตัดสินใจ Ex8/LS8 คือ ทักษะการแก้ปัญหา Ex9/LS9 คือ ทักษะการจัดการกับอารมณ์ Ex10/LS10 คือ ทักษะการจัดการกับ

ความเครียด

จากตารางที่ 16 สามารถสรุปได้ว่า ในตัวแปรระดับเพศนั้นยังพบว่าเพศหญิงมีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าเพศชาย แต่มีระดับการมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน เช่นเดียวกับระดับอายุช่วง 10 – 12 ปี ที่มีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าช่วงอายุอื่นๆ แต่มีระดับการมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ส่วนระดับการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคาดหวังในทักษะชีวิตและมีทักษะชีวิตในระดับที่ใกล้เคียงกัน สำหรับด้านครอบครัวพบว่า เด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติมีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือญาติ ในทางกลับกันเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่เพียงอย่างเดียวจะมีทักษะชีวิตน้อยที่สุด ต่างจากเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับญาติจะมีทักษะชีวิตสูงที่สุด ทางด้านอาชีพพบว่า เด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองทำงานเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจ จะมีความคาดหวังทักษะชีวิตค่อนข้างสูงกว่าอาชีพอื่นๆ สำหรับทักษะชีวิตที่มีอยู่นั้นพบว่าเด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีทักษะชีวิตต่ำที่สุดและผู้ปกครองที่มีอาชีพรับจ้างเด็กด้อยโอกาสจะมีทักษะชีวิตสูงที่สุด ในส่วนของรายได้ พบว่า ผู้ปกครองมีรายได้ระหว่าง 2,501 – 5,000 บาท เด็กกลุ่มนี้จะมีมีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงที่สุดส่วนทักษะชีวิตที่มีอยู่นั้น พบว่า เด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 2,500 บาท จะมีทักษะชีวิตต่ำที่สุด และผู้ปกครองมีรายได้ช่วง 7,501 – 10,000 บาทเป็นช่วงที่มีทักษะชีวิตสูงที่สุด

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคาดหวังทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิต	นครพ่ายศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	3.22	1.40	ปานกลาง	3.36	1.18	ปานกลาง	3.36	1.18	ปานกลาง	3.36	1.18	ปานกลาง
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	3.58	1.06	มาก	3.49	.93	ปานกลาง	3.49	.93	ปานกลาง	3.49	.93	ปานกลาง
ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง	3.57	1.13	มาก	3.42	1.06	ปานกลาง	3.42	1.06	ปานกลาง	3.42	1.06	ปานกลาง
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	3.58	1.14	มาก	3.55	1.07	มาก	3.55	1.07	มาก	3.55	1.07	มาก
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	3.59	1.19	มาก	3.51	1.02	มาก	3.51	1.02	มาก	3.51	1.02	มาก

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ทักษะชีวิต	นครพัยศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	3.57	1.06	มาก	3.30	1.08	ปานกลาง	3.30	1.08	ปานกลาง	3.30	1.08	ปานกลาง
ทักษะการตัดสินใจ	3.42	1.19	ปานกลาง	3.47	1.10	ปานกลาง	3.47	1.10	ปานกลาง	3.47	1.10	ปานกลาง
ทักษะการแก้ปัญหา	3.58	1.13	มาก	3.49	1.02	ปานกลาง	3.49	1.02	ปานกลาง	3.49	1.02	ปานกลาง
ทักษะการจัดการกับอารมณ์	3.53	1.13	มาก	3.41	1.01	ปานกลาง	3.41	1.01	ปานกลาง	3.41	1.01	ปานกลาง
ทักษะการจัดการกับความเครียด	3.58	1.13	มาก	3.55	1.11	มาก	3.55	1.11	มาก	3.55	1.11	มาก

จากตารางที่ 17 จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนนครพัยศึกษา 1 ส่วนใหญ่ได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตในระดับมาก โดยทักษะชีวิตด้านการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพมีความคาดหวังในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.59 และ 1.19 ตามลำดับ และทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ ถูกคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตน้อยที่สุดในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.22 และ 1.40 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 ส่วนใหญ่ได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตในระดับมาก โดยทักษะชีวิตด้านการคิดสร้างสรรค์มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.86 และ .99 ตามลำดับ และทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ถูกคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตน้อยที่สุดในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.39 และ 1.06 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ส่วนใหญ่ได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตในระดับปานกลาง โดยทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่นและทักษะการจัดการกับความเครียด มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.55 และ 1.07, 1.11 ตามลำดับ และทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ถูกคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตน้อยที่สุดในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.30 และ 1.08 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่าง

เด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ส่วนใหญ่ได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตในระดับมาก โดยทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.63 และ 1.04 ตามลำดับ และทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ถูกคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตน้อยที่สุด ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.41 และ 1.07 ตามลำดับ

ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อนำผลค่าเฉลี่ยของแต่ละสถานศึกษามาเทียบเคียงกัน พบว่า มีบางทักษะชีวิตที่มีความแตกต่างกันออกไปจากศึกษาแห่งอื่น ที่เห็นได้ชัดเจนได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทักษะการแก้ปัญหา ของเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนนครพายัพศึกษา 1 มีค่าเฉลี่ยของความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ในขณะที่สถานศึกษาอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และเด็กด้อยโอกาสบางคนที่มีมักจะให้ความสำคัญกับทักษะเหล่านี้ เนื่องจากมองว่าเด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่ในพื้นที่นี้ มีพื้นฐานมาจากชาวเขาที่ด้อยโอกาส เป็นกลุ่มคนที่มีความใส่ใจตรงไปตรงมาตลอดจนมีสภาพแวดล้อมทางสังคมและภาษาเฉพาะกลุ่ม จึงค่อนข้างมีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการคิดที่ต้องอาศัยประสบการณ์ที่ซับซ้อน เป็นเหตุเป็นผล การแก้ปัญหาและการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลอื่นที่ปราศจากอุปสรรคทางด้านเชื้อชาติและภาษา และคนกลุ่มนี้ยังมักจะมองตัวเองว่ามีความด้อยกว่าคนอื่นในสังคม

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลจากการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในภาพรวมแล้วยังชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างกรณีทักษะชีวิตและระดับที่คาดหวังซึ่งมีการกระจายช่วงความห่างในระดับที่ต่างๆ กัน ซึ่งสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนและร้อยละของช่วงความแตกต่างระหว่างระดับการมีทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง และระดับที่คาดหวังของเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิต ช่วง ความแตกต่าง	ทักษะการคิดสร้างสรรค์	ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ทักษะการตระหนักรู้ในตน	ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	ทักษะการตัดสินใจ	ทักษะการแก้ปัญหา	ทักษะการจัดการกับอารมณ์	ทักษะการจัดการกับความเครียด
5.00 – 4.01	0	0	0	0	0	0	0	0	1 (0.10)	0
4.00 – 3.01	7 (0.17)	1 (0.10)	5 (0.51)	2 (0.20)	5 (0.51)	5 (0.51)	1 (0.10)	4 (0.41)	4 (0.41)	7 (0.71)
3.00 – 2.01	14 (1.73)	17 (2.64)	24 (2.44)	21 (2.13)	14 (1.42)	27 (2.74)	21 (2.13)	21 (2.13)	13 (1.32)	25 (2.54)
2.00 – 1.01	72 (7.31)	26 (2.64)	60 (6.09)	59 (3.99)	50 (5.08)	80 (8.12)	77 (7.82)	63 (6.40)	87 (8.83)	59 (5.99)
1.00 – 0.01	235 (33.86)	256 (25.99)	326 (33.10)	316 (32.08)	300 (30.46)	356 (36.14)	284 (28.83)	275 (27.92)	355 (36.04)	297 (30.15)
(-0.01) – (-1.00)	341 (34.62)	339 (34.42)	325 (32.99)	353 (35.84)	343 (34.82)	307 (31.17)	316 (32.08)	309 (31.37)	301 (30.56)	348 (35.33)
(-1.01) – (-2.00)	218 (22.13)	248 (25.18)	182 (18.48)	166 (16.85)	207 (21.02)	172 (17.46)	230 (23.35)	227 (23.05)	162 (16.45)	180 (18.27)
(-2.01) – (-3.00)	79 (8.02)	77 (7.82)	47 (4.77)	59 (5.99)	48 (4.87)	28 (2.84)	50 (5.08)	78 (7.92)	55 (5.58)	55 (5.58)
(-3.01) – (-4.00)	16 (1.62)	16 (1.62)	13 (1.32)	4 (0.41)	16 (1.62)	5 (0.51)	5 (0.51)	6 (0.61)	5 (0.51)	12 (1.22)
(-4.01) – (-5.00)	3 (0.30)	5 (0.51)	3 (0.30)	5 (0.51)	2 (0.20)	5 (0.51)	1 (0.10)	2 (0.20)	2 (0.20)	2 (0.20)
รวม	985 (100)	985 (100)	985 (100)	985 (100)	985 (100)	985 (100)	985 (100)	985 (100)	985 (100)	985 (100)

จากตารางที่ 18 จะเห็นว่า เด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่มีความแตกต่างของทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง กับระดับความคาดหวัง อยู่ในช่วงของการมีทักษะชีวิตจริงสูงกว่าระดับความคาดหวังในช่วง 0.01 –

1.00 และมีทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงต่ำกว่าระดับที่คาดหวังในช่วง (-0.01) – (-1.00) โดยที่ทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงสูงกว่าระดับที่คาดหวังของเด็กด้อยโอกาสส่วนมากในช่วงนี้ ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล และทักษะการจัดการกับอารมณ์ สำหรับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงที่ต่ำกว่าระดับที่คาดหวังของเด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่ ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการจัดการกับความเครียด

เมื่อนำค่าเฉลี่ยของระดับการมีทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงมาเปรียบเทียบกับระดับทักษะชีวิตที่คาดหวังเพื่อพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น ในภาพรวมของทุกทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส ปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 19 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นและทักษะชีวิตที่เป็นจริงของเด็กด้อยโอกาส โดยวิธี $PNI_{modified}$

ทักษะชีวิต	นครพัยศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวม	
	$PNI_{modified} : (I-D)/D$	ที่	$PNI_{modified} : (I-D)/D$	ที่	$PNI_{modified} : (I-D)/D$	ที่	$PNI_{modified} : (I-D)/D$	ที่
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	0.1180	7	0.3591	1	0.1162	3	0.2354	2
ทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	0.2605	1	0.2624	2	0.1711	1	0.2793	1
ทักษะการตระหนักรู้ใน ตน	0.0950	8	0.1371	3	0.0426	8	0.1495	7
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	0.11875	5	0.1291	4	0.0628	7	0.1463	8
ทักษะการสื่อสารอย่าง มีประสิทธิภาพ	0.2006	2	0.1176	5	0.1142	5	0.1891	4
ทักษะการสร้าง สัมพันธ์ภาพระหว่าง บุคคล	0.0950	9	0.0430	10	0	10	0.0942	10
ทักษะการตัดสินใจ	0.1287	4	0.1142	7	0.1339	2	0.1824	5
ทักษะการแก้ปัญหา	0.1893	3	0.1170	6	0.1150	4	0.2026	3
ทักษะการจัดการกับ อารมณ์	0.0762	10	0.0540	9	0.0179	9	0.1165	9
ทักษะการจัดการกับ ความเครียด	0.1187	5	0.0903	8	0.0889	6	0.1583	6
เฉลี่ยภาพรวม	0.1400	-	0.1423	-	0.0862		0.1753	-

โดยที่ I คือ ค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตที่ควรจะเป็น และ D คือ ค่าเฉลี่ยของทักษะชีวิตที่เป็นจริง

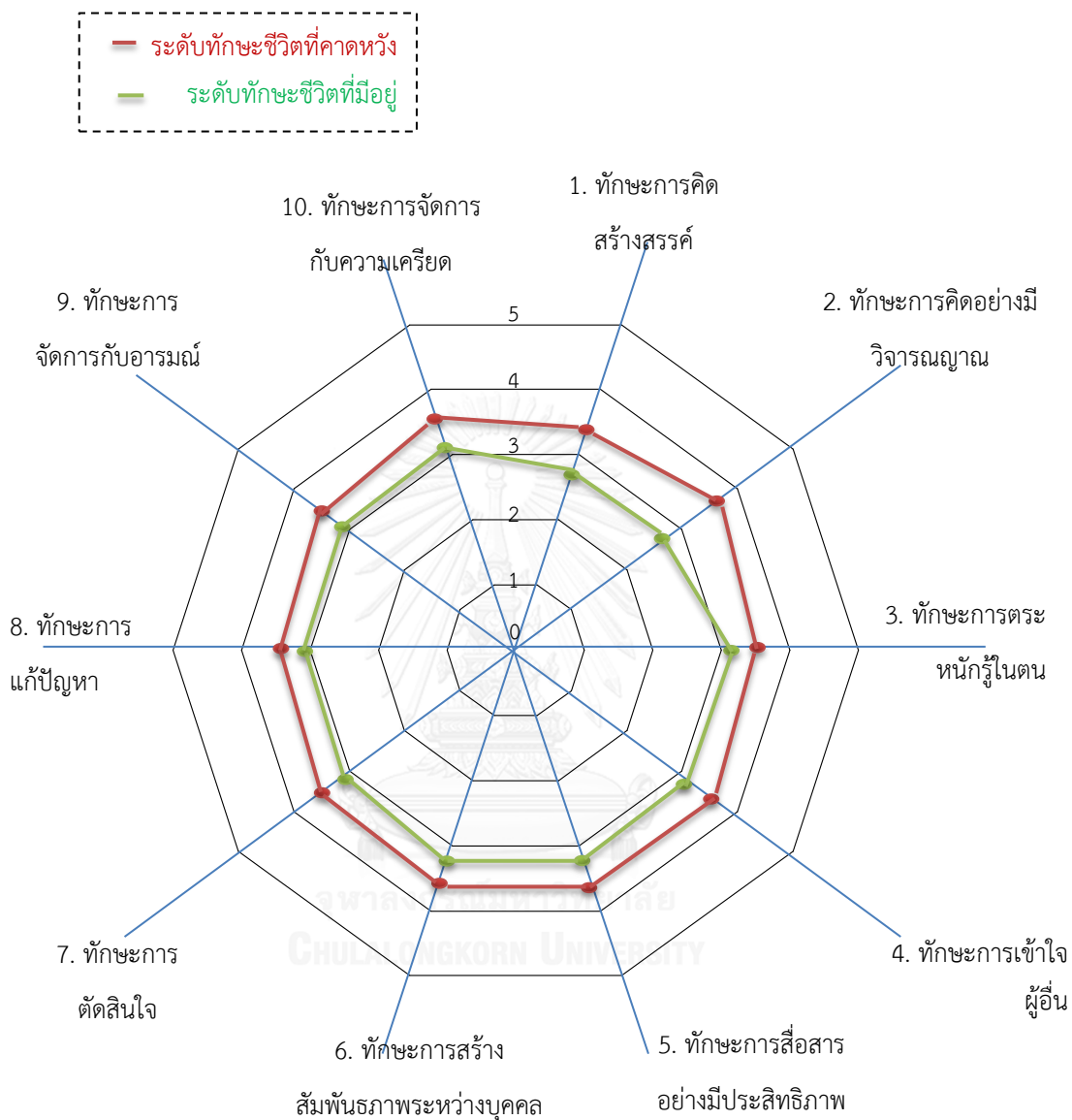
จากตารางที่ 19 จะเห็นว่า ทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสโรงเรียนนครพาศศึกษา 1 ที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รองลงมาได้แก่ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและทักษะการแก้ปัญหา ตามลำดับ ทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 ที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ รองลงมาได้แก่ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง ตามลำดับ ทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รองลงมาได้แก่ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการคิดสร้างสรรค์ ตามลำดับ ทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กในภาพรวมที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รองลงมาได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและทักษะการตัดสินใจ ตามลำดับ

จากค่า $PNI_{modified}$ ที่ได้แสดงให้เห็นว่าในภาพรวมอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวมของทุกทักษะชีวิตคิดเป็นร้อยละ 17.53 เมื่อพิจารณาแยกรายทักษะ พบว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็นร้อยละ 27.93 และอัตราการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์อยู่ที่ร้อยละ 23.54 ในขณะที่อัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการของทักษะการแก้ปัญหาคิดเป็นร้อยละ 20.26 ส่วนทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการอยู่ที่ร้อยละ 18.91 และทักษะการตัดสินใจมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการเท่ากับร้อยละ 18.24 นั่นแสดงว่า เด็กด้อยโอกาสมีความต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตของตนเองให้สามารถอยู่ในระดับที่ต้องการ โดยสามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ใน 5 อันดับแรกเป็นดังนี้ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และ 5) ทักษะการตัดสินใจ

เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วทักษะชีวิตทั้ง 10 ทักษะยังสามารถนำเสนอการเปรียบเทียบระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นและทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงในรูปแบบภาพใยแมงมุมเพื่อเปรียบเทียบความต้องการในการพัฒนาและชี้ให้เห็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการของทักษะชีวิตทั้ง 10 ทักษะ ที่ควรได้รับการพัฒนา เพื่อให้เกิดภาพที่ชัดเจนขึ้น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะชีวิตของเด็กที่ควรจะมีและระดับทักษะชีวิตของเด็กระดับประถมศึกษา 1 โรงเรียนอโศกพัฒนา 1 และโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1

ภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่ควรจะมีและระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นในภาพรวม

จากแผนภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีช่วงห่างระหว่างระดับทักษะชีวิตของเด็กที่มีอยู่จริงและระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นมากที่สุด นั่นแสดงว่าเด็กด้อยโอกาสมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตด้าน การคิดอย่างมีวิจารณญาณมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

และทักษะการตัดสินใจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับค่า PNI_{modified} ที่แสดงให้เห็นความสำคัญและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 3 โรงเรียน

นอกจากนี้แล้วจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน พบว่า สำหรับในส่วนของทักษะชีวิตที่เด็กด้อยโอกาสขาดและควรได้รับการพัฒนามากที่สุดนั้น จากการสัมภาษณ์พบว่า ส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากว่าทักษะการคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานของทักษะชีวิตหลายอย่าง และทักษะการคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะชีวิตที่เด็กด้อยโอกาสขาดค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์บางช่วงว่า

..... ทักษะการคิดสร้างสรรค์ จากที่เรียนในโรงเรียนมา ผมว่าผมมองในการมองมันอยู่ในรั้วมากเกินไป มันไม่ได้พบไม่ได้เจออย่างคนอื่น ช่างนอกที่เจอ มันมีความคิดที่ยึดติดกับสิ่งเดิมๆที่รุ่นพี่เคยปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์จึงต้องพัฒนามากๆ

(เด็กด้อยโอกาส 2. สัมภาษณ์, วันที่ 20 เมษายน 2558)

ทักษะการจัดการกับอารมณ์ ยังเป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เพราะทักษะการจัดการกับอารมณ์ เป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งของการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นเด็กด้อยโอกาสจะได้รับการยอมรับให้อยู่ในสังคมได้ดี ต้องมีการจัดการกับอารมณ์ของตนเองให้ดี จากภาวะกดดันรอบข้าง ทั้งที่พบเจอในระดับโรงเรียนและสถานที่ทำงาน ดังปรากฏในการให้สัมภาษณ์ดังนี้

.... ทักษะการจัดการกับอารมณ์ เป็นทักษะที่สำคัญ จากโรงเรียนประจำมีกฎระเบียบ อยู่ร่วมกับคนมาก สอนให้เราปรับตัวและอารมณ์ให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ดีค่ะ พอออกมาเรียนมหาวิทยาลัยหรือที่ทำงานทำให้เจอคนมากกว่าเดิม ปัจจัยด้านนี้เลยสำคัญมาก เพราะต้องอยู่ร่วมกับเจ้านาย เพื่อนร่วมงาน ต้องควบคุมอารมณ์ตัวเองให้ได้ค่ะ....

(เด็กด้อยโอกาส 3. สัมภาษณ์วันที่ 20 เมษายน 2558)

.... ทักษะการจัดการอารมณ์เรื่องนี้ถือว่ามีความจำเป็นมากๆ การที่เรามาทำงานมีทั้งคนที่เป็นลูกน้องและนายจ้าง แต่ละคนเวลาทำงาน ต้องมีอารมณ์อยู่แล้ว ดีบ้าง ชุนเฉียว วินเหมียง มีหลายรูปแบบแต่เราจะทำยังไงไม่ให้ อารมณ์ของคนๆหนึ่งมาทำร้ายจิตใจจนกระทบกับงาน เราจะต้องมีวิธีการในการจัดการอารมณ์ของตัวเอง เพราะเราไม่สามารถไป

จัดการอารมณ์คนอื่นได้ ตอนที่อยู่โรงเรียนประจำ นำมาใช้ได้มากๆ เพราะเรามีความอดทน และใจเย็น.....

(เด็กด้อยโอกาส 4. สัมภาษณ์, วันที่ 21 เมษายน 2558)

ทักษะการแก้ปัญหา เป็นอีกทักษะหนึ่งที่ควรมีการพัฒนา เพราะปัจจุบันทักษะการแก้ปัญหานี้เด็กด้อยโอกาสยังขาดอยู่มาก เด็กด้อยโอกาสส่วนมากยังไม่มีความรู้ที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหา ทักษะนี้จึงควรได้รับการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะทักษะการแก้ปัญหายังเกี่ยวข้องกับพื้นฐานการดำเนินชีวิตของเด็กด้อยโอกาสบนความขาดแคลน และการดำเนินชีวิตบนความขาดแคลนนี้จึงจำเป็นต้องต่อสู้เพื่อให้ตัวเองมีชีวิตอยู่รอดท่ามกลางปัญหาต่างๆ ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตในเรื่องทักษะการแก้ปัญหาจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ดังปรากฏในการสัมภาษณ์ดังนี้

....เนื่องจากเด็กด้อยโอกาสต้องต่อสู้ชีวิตให้อยู่รอดมากกว่าเด็กทั่วไป เช่นประสบปัญหา เรื่องอาหารการกิน เรื่องที่อยู่อาศัย เรื่องสุขภาพ รวมทั้งเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต การดำรงชีวิตให้รอดพ้นวิกฤตเหล่านี้จึงต้องพัฒนาเรียนรู้และฝึกการแก้ไขสภาพปัญหาอย่างต่อเนื่อง....

(ผอ. โรงเรียน 4. สัมภาษณ์, วันที่ 26 มกราคม 2558)

ในทำนองเดียวกัน ทักษะการตัดสินใจและการสื่อสาร ก็เป็นอีกทักษะที่มีการกล่าวถึงมากในลำดับแรกๆ เพราะด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจและการสื่อสารย่อมมีความสำคัญเช่นเดียวกัน เพราะทักษะการตัดสินใจและการสื่อสารเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างเห็นได้ชัดเจน หากมีการตัดสินใจที่ดีแล้วย่อมจะทำให้การสื่อสารที่แสดงความออกถึงความมั่นใจได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ทักษะการตัดสินใจ และการสื่อสารจะมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันเองแล้ว ทั้งสองทักษะนี้ยังมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับทักษะการแก้ปัญหาอีกด้วย

.... จริงๆ แล้วทักษะมันมีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันหมด อย่างทักษะการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและการสื่อสาร มีความเชื่อมกัน คือ ถ้าเขาตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาได้ดี การสื่อสารก็จะตามมา มันต้องมีสิ่งเหล่านี้ควบคู่กัน

(นักวิชาการ 2. สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2558)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทักษะที่ควรได้รับการพัฒนานั้นในมุมมองของผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงานมีความเห็นว่าทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการจัดการกับอารมณ์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจและทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทักษะที่ควรได้รับการพัฒนามากที่สุด

นอกจากนี้จากการศึกษาวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสจากแบบสอบถามยังแสดงให้เห็นวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่สะท้อนถึงบทบาทของสิ่งรอบข้างของเด็กด้อยโอกาสได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งข้อมูลวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสสามารถนำเสนอได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 20 แสดงวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจำแนกรายโรงเรียน

ทักษะชีวิต	นครพาศศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1		
	ร้อยละวิธีการพัฒนาที่ดำเนินการมากที่สุด อันดับ 3			ร้อยละวิธีการพัฒนาที่ดำเนินการมากที่สุด อันดับ 3			ร้อยละวิธีการพัฒนาที่ดำเนินการมากที่สุด อันดับ 3		
	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	A (30.13)	B (27.80)	C (18.23)	A (31.03)	B (22.07)	C (20.90)	A (36.50)	B (22.53)	C (17.90)
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	B (22.90)	A (22.60)	C (21.16)	A (22.43)	B (25.53)	C (21.40)	A (29.13)	C (21.10)	B (19.67)
ทักษะการตระหนักรู้ในตน	A (32.03)	C (22.77)	B (19.87)	A (35.80)	C (26.03)	B (17.93)	A (40.43)	C (24.63)	B (16.56)
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	A (25.93)	C (24.46)	B (24.03)	C (30.63)	B (23.23)	A (22.70)	C (29.03)	A (25.90)	B (25.56)
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	C (25.33)	D (23.36)	A (21.16)	C (26.43)	A (24.06)	B (22.57)	A (30.33)	B (21.90)	C (19.90)
ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	B (26.53)	C (25.96)	A (21.00)	A (28.33)	C (25.63)	B (24.50)	A (29.56)	B (25.56)	C (20.56)
ทักษะการตัดสินใจ	B (23.73)	D (22.63)	C (21.13)	A (31.57)	C (28.87)	B (19.50)	A (29.33)	B (24.63)	C (22.33)
ทักษะการแก้ปัญหา	C (26.06)	A (23.90)	B (21.57)	A (28.86)	C (27.30)	B (19.76)	A (32.00)	C (24.00)	B (20.10)
ทักษะการจัดการกับอารมณ์	A (31.60)	C (26.67)	D (19.70)	A (39.73)	C (24.76)	B (19.13)	A (41.97)	C (20.53)	B (20.10)
ทักษะการจัดการกับความเครียด	A (25.97)	C (24.50)	B (22.87)	C (29.36)	A (28.33)	B (22.80)	A (33.43)	C (26.23)	B (23.10)

- โดยที่ A หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง B หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ผู้อื่น
C หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว D หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากโรงเรียน
E หมายถึง ศึกษาและพัฒนาจากสื่อต่างๆ

จากตารางที่ 20 จะเห็นว่า วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนนครพายัพศึกษา 1 ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง รองลงมา ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ผู้อื่นและการได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว ตามลำดับ วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง รองลงมา ได้แก่ การได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว สำหรับวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจากโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง รองลงมา ได้แก่ การได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว

ตารางที่ 21 แสดงวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม

ทักษะชีวิต	ร้อยละวิธีการพัฒนาที่ดำเนินการมากที่สุด 3 อันดับ		
	อันดับที่ 1	อันดับที่ 2	อันดับที่ 3
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	A (32.87)	B (23.92)	C (18.94)
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	A (25.02)	B (22.22)	C (21.22)
ทักษะการตระหนักรู้ในตน	A (36.45)	C (24.56)	B (17.97)
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	C (28.22)	A (24.84)	B (24.35)
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	A (25.62)	C (23.62)	B (21.47)
ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	A (26.66)	B (25.48)	C (23.79)
ทักษะการตัดสินใจ	A (31.26)	C (24.47)	B (20.59)
ทักษะการแก้ปัญหา	A (28.60)	C (25.69)	B (20.42)
ทักษะการจัดการกับอารมณ์	A (38.22)	C (23.72)	B (18.97)
ทักษะการจัดการกับความเครียด	A (29.58)	C (26.73)	B (22.96)

- โดยที่ A หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง B หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ผู้อื่น
C หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว D หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากโรงเรียน
E หมายถึง ศึกษาและพัฒนาจากสื่อต่างๆ

จากตารางที่ 21 จะเห็นว่า วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ส่วนใหญ่ใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง รองลงมา ได้แก่ การได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว

ปัจจุบันการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้นยังเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กด้อยโอกาสยังต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถลุกขึ้นมาเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง การพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบันจึงควรมีการส่งเสริมพัฒนาทักษะพื้นฐานผสมผสานกับทักษะที่จำเป็นสำหรับสังคมปัจจุบันและโลกอนาคต การพัฒนาทักษะชีวิตจึงมุ่งเน้นการเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปและเสริมสร้างสิ่งจำเป็นอื่นๆ ให้เด็กด้อยโอกาสสามารถอยู่

รอดได้ในสังคม โดยเฉพาะทักษะที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ เพราะปัจจุบันเด็กด้อยโอกาสยังขาดทักษะที่เกี่ยวข้องกับการใฝ่เรียนรู้อยู่มาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถสร้างศักยภาพในการพัฒนาตนเองของเด็กด้อยโอกาสที่มากกว่าเด็กทั่วไป เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพความด้อยโอกาส ดังคำกล่าวในตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ที่ว่า

...ทักษะชีวิตที่สำคัญในด้านใฝ่เรียนรู้ ควรมีการพัฒนาต่อไป เพราะ เขาเหล่านี้ต้องสร้างศักยภาพในการพัฒนาตนเองมากกว่าเด็กทั่วไป โอกาสการเรียนรู้ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้เหมือนกับเด็กทั่วไป รวมทั้งหากขาดโอกาสได้เรียนรู้แล้วพวกเขาต้องขาดโอกาสอีกหลายด้านตามมา ดังนั้น ทักษะที่สนับสนุนด้านใฝ่เรียนรู้ เช่น ทักษะการคิด การสื่อสาร จึงมีความสำคัญมากสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่พ้นจากสภาพความเป็นคนด้อยโอกาสในอนาคต...

(นักวิชาการ 1. สัมภาษณ์, วันที่ 26 มกราคม 2558)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในกลุ่มยากจน เพราะเด็กเหล่านี้ยังมีจุดอ่อนเป็นอย่างมากในเรื่องทักษะชีวิต โดยเฉพาะประสบการณ์ชีวิตในสังคมเมือง เช่น เด็กด้อยโอกาสส่วนมากทั้งที่อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือแม้แต่เด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในกรุงเทพมหานครก็ล้วนแล้วแต่มีพื้นเพมาจากเด็กชนบทที่ติดตามผู้ปกครองมา เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ยังขาดทักษะชีวิตที่ดีในระบบสังคมเมือง เพราะยังคงติดอยู่กับพื้นฐานความเคยชินและวัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งที่เป็นชาวเขาและคนพื้นราบตามชนบท ทำให้เกิดการเสียเปรียบไม่เท่าทันสังคมในเมืองที่มีความเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร สิ่งเหล่านี้มีผลมาก หากเด็กด้อยโอกาสไม่ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมก็จะกลายเป็นเหยื่อและทาสสิ่งเหล่านี้ต่อไปถึงแม้จะได้รับการพัฒนามาบ้างแล้วก็ตาม ดังคำกล่าวของนักวิชาการที่กล่าวว่า

... การพัฒนาประสบการณ์ชีวิตในสังคมในเมือง เพราะมันอยู่กับสภาพชีวิตบนดอย มันก็ปลูกฝังวัฒนธรรมชนเผ่าพอเข้ามาอยู่ในเมืองมันก็ไม่คุ้นเคยนี่คือประเด็นที่ 1 ไม่คุ้น เพราะอะไร เพราะต้องมาอยู่โรงเรียนประจำโอกาสที่จะสัมผัสโอกาสภายนอกมันไม่มี อันนี้ขาดชีวิตสังคมเมือง วงเล็บ ทักษะที่ถูกต้อง

(นักวิชาการ 4. สัมภาษณ์, วันที่ 25 ธันวาคม 2557)

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้นมีความเชื่อมโยงในหลายทักษะชีวิตไปด้วยกัน ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตจึงควรจะต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกัน เพราะทักษะชีวิตส่วนมากมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันเพื่อให้บรรลุสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือตามสถานการณ์หนึ่งของสังคม ดังคำกล่าวของนักวิชาการที่ให้สัมภาษณ์ว่า

... จริงๆ แล้วการพัฒนาทักษะชีวิต เราไม่ได้ดูเป็นตัวๆ เราจะพัฒนาเป็นกลุ่ม ๆ ไปพร้อมกัน.... ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือบริบท ที่เราอาจจะต้องหยิบยกทักษะบางตัวมาพูดหรือพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้น ตามสถานการณ์หรือบริบทสังคมตอนนั้น

(นักวิชาการ 2. สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2558)

การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น ในปัจจุบันสรุปได้ว่าควรมีการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสให้สามารถอยู่รอดได้ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง ด้วยวิธีการพัฒนาที่มีการผสมผสานเชื่อมโยงทักษะชีวิตต่างๆ เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือสถานการณ์ที่ต้องการจะพัฒนาทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นในรูปแบบใด

1.3 ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาส

การวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาหาทักษะชีวิตที่จำเป็นที่มีความชี้เฉพาะเจาะจงสำหรับการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิธีเลือกแบบขั้นตอน ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรอิสระประกอบด้วยทักษะชีวิตจำนวน 10 ทักษะ ที่สามารถมีอิทธิพลร่วมกันในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมซึ่งเป็นตัวแปรตาม จากกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส จำนวน 790 คน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูลเป็นดังนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

X_{creat}	หมายถึง	ทักษะการคิดสร้างสรรค์
X_{criti}	หมายถึง	ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
X_{self}	หมายถึง	ทักษะการตระหนักรู้ในตน

X_{emp}	หมายถึง	ทักษะการเข้าใจผู้อื่น
X_{effc}	หมายถึง	ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
X_{intrl}	หมายถึง	ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล
X_{dec}	หมายถึง	ทักษะการตัดสินใจ
X_{prob}	หมายถึง	ทักษะการแก้ปัญหา
X_{copE}	หมายถึง	ทักษะการจัดการกับอารมณ์
X_{copS}	หมายถึง	ทักษะการจัดการความเครียด
R_{incl}	หมายถึง	คะแนนความสามารถในการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม
R	หมายถึง	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
a	หมายถึง	ค่าคงที่ของการพยากรณ์
b	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ หรือ ค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนนดิบ
β	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน หรือค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนน มาตรฐาน
SE_b	หมายถึง	ความคาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักตัวพยากรณ์ทักษะชีวิตที่ จำเป็น
SE_{est}	หมายถึง	ความคาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ทักษะชีวิตที่จำเป็น
T	หมายถึง	อัตราส่วนวิกฤติที่ใช้ในการแจกแจงแบบที
F	หมายถึง	อัตราส่วนวิกฤติที่ใช้ในการแจกแจงแบบเอฟ
*	หมายถึง	มีนัยสำคัญที่ระดับ .05
**	หมายถึง	มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสในครั้งนี้ได้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิธีเลือกแบบขั้นตอน เป็นดังนี้

ตารางที่ 22 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทักษะชีวิตและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทักษะชีวิตกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ของเด็กด้อยโอกาส

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์											
	X _{creat}	X _{criti}	X _{self}	X _{emp}	X _{effc}	X _{intrl}	X _{dec}	X _{prob}	X _{copE}	X _{copS}	R _{incl}	
X _{creat}	1.00											
X _{criti}	.60**	1.00										
X _{self}	.52**	.59**	1.00									
X _{emp}	.50**	.56**	.68**	1.00								
X _{effc}	.55**	.61**	.64**	.66**	1.00							
X _{intrl}	.48**	.50**	.59**	.62**	.56**	1.00						
X _{dec}	.50**	.59**	.58**	.55**	.60**	.63**	1.00					
X _{prob}	.53**	.58**	.53**	.52**	.56**	.57**	.68**	1.00				
X _{copE}	.45**	.48**	.56**	.57**	.53**	.64**	.58**	.59**	1.00			
X _{copS}	.47**	.51**	.60**	.60**	.58**	.61**	.65**	.62**	.71**	1.00		
R _{incl}	.46**	.46**	.49**	.48**	.47**	.57**	.47**	.45**	.47**	.44**	1.00	

** p < .01

จากตารางที่ 22 แสดงให้เห็นว่าทักษะการเข้าใจผู้อื่น (X_{emp}) กับทักษะการตระหนักรู้ในตน (X_{self}) และทักษะการแก้ปัญหา (X_{prob}) กับทักษะการตัดสินใจ (X_{dec}) มีความสัมพันธ์เชิงบวกมากที่สุดร้อยละ 68 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 และทักษะชีวิตทุกทักษะชีวิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (X_{intrl}) มีความสัมพันธ์มากที่สุดร้อยละ 57 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 รองลงมาได้แก่ทักษะการตระหนักรู้ในตน (X_{self}) และทักษะการเข้าใจผู้อื่น (X_{emp}) มีความสัมพันธ์ร้อยละ 49 และ 48 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 แสดงทักษะชีวิตที่สามารถร่วมพยากรณ์การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิต	R	F
X _{intrl}	.569**	377.51**
X _{intrl} X _{creat}	.608**	230.78**
X _{intrl} X _{creat} X _{self}	.620**	163.82**
X _{intrl} X _{creat} X _{self} X _{criti}	.626**	126.39**
X _{intrl} X _{creat} X _{self} X _{criti} X _{copE}	.629*	102.74**

* p < .05

** p < .01

จากตารางที่ 23 จะเห็นว่าทักษะชีวิตที่เป็นตัวพยากรณ์หรือมีอิทธิพลให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่ดีตัวแรก คือ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ซึ่งให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีค่าเท่ากับ .569 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 เมื่อเพิ่มตัวแปรที่เป็นทักษะการคิดสร้างสรรค์เข้าไปอีกพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเพิ่มขึ้นเป็น .608 เมื่อเพิ่มตัวแปรที่เป็นทักษะการตระหนักรู้ในตนเองเข้าไป ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเพิ่มขึ้นเป็น .620 เมื่อเพิ่มตัวแปรที่เป็นทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าไปทำให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเพิ่มขึ้นเป็น .626 และเมื่อเพิ่มตัวแปรที่เป็นทักษะการจัดการกับอารมณ์เข้าไป ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเพิ่มขึ้นเป็น .629 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ผลการค้นหาค้นหาตัวพยากรณ์ที่สิ้นสุดลงเมื่อนำตัวแปรที่เป็นทักษะการเข้าใจผู้อื่นและทักษะชีวิตตัวอื่นๆ เข้าไปไม่สามารถพยากรณ์การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมได้ แสดงว่าทักษะชีวิตที่จำเป็นในการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส ประกอบด้วย ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการจัดการกับอารมณ์

ตารางที่ 24 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ที่ดีหรือค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนนดิบ (b) ค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักของตัวพยากรณ์ทักษะชีวิตที่จำเป็น (SE_b) ค่าอัตราส่วนที่ (t) อัตราส่วนวิกฤติที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบเอฟ (F) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ทักษะชีวิตที่จำเป็น (SE_{est}) และค่าคงที่ของทักษะชีวิตที่จำเป็น ในรูปคะแนนดิบ (a) จากกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิตที่จำเป็น	b	β	ร้อยละ β	SE_b	t
X_{intrl}	.28	.33	42.31	.034	8.28**
X_{creat}	.14	.14	17.95	.036	3.94**
X_{self}	.09	.11	14.10	.033	2.67**
X_{criti}	.10	.11	14.10	.035	2.80**
X_{copE}	.07	.09	11.54	.032	2.31*
รวม		.78	100		
R = .629		$R^2 = .396$			
F = 102.74 **		$SE_{est} = \pm .623$		a = 1.095	

** $p < .01$ * $p < .05$

จากตารางที่ 24 จะเห็นว่าค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในรูปคะแนนดิบของทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล(X_{intrl}) เท่ากับ .28 ทักษะการ

คิดสร้างสรรค์ (X_{creat}) เท่ากับ .14 ทักษะการตระหนักรู้ในตน (X_{self}) เท่ากับ .09 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (X_{criti}) เท่ากับ .10 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ (X_{copE}) เท่ากับ .07 สามารถพยากรณ์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระด้านทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้ง 5 ทักษะส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีค่าเท่ากับ .629 ซึ่งตัวแปรทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 5 ทักษะร่วมกันพยากรณ์การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมได้ร้อยละ 39.60 เมื่อพิจารณารายทักษะพบว่า ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมากที่สุด ร้อยละ 42.31 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 รองลงมาตามลำดับได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ส่งผลร้อยละ 17.95 ทักษะการตระหนักรู้ในตนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลเท่ากันร้อยละ 14.10 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ ส่งผลร้อยละ 11.54 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณาค่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ที่ดีในรูปคะแนนดิบ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ทักษะการตระหนักรู้ในตน และ 5) ทักษะการจัดการกับอารมณ์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กด้อยโอกาสมีรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้

ทักษะชีวิตที่มีความสำคัญหรือจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันและในอนาคตของเด็กด้อยโอกาสนั้นมีการให้ความสำคัญกันอย่างหลากหลายจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ทักษะชีวิตที่มีความสำคัญและความจำเป็นในมุมมองของนักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงานนั้นพบว่า ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับ ทักษะการแก้ปัญหา มาเป็นอันดับแรก เนื่องจากส่วนใหญ่มองว่าปัญหาเป็นสิ่งที่สามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน ยิ่งเป็นเด็กด้อยโอกาสแล้วยิ่งมีปัญหามากกว่าเด็กทั่วไป ดังนั้นเด็กด้อยโอกาสที่สามารถมีทักษะการแก้ปัญหาที่ดีได้ย่อมที่จะสามารถใช้ชีวิตในแบบปกติได้อย่างดีที่สุดในที่สุด

.... สำหรับผม คือ ทักษะในการแก้ไขปัญหาครับเพราะในแต่ละวัน ตั้งแต่สมัยเรียนมัธยม มหาวิทยาลัย จนถึงปัจจุบัน ้วยทำงาน ย่อมจะมีปัญหาไม่เรื่องใดก็เรื่องหนึ่งครับ

(เด็กด้อยโอกาส 1. สัมภาษณ์, วันที่ 20 เมษายน 2558)

.... สำคัญที่สุด คือ ทักษะการแก้ปัญหา พอมาทำงานก็ได้นำวิธีคิดและรูปแบบการแก้ปัญหาต่างๆมาปรับใช้ ข้อนี้ก็สามารถนำมาเป็นภูมิคุ้มกันเลยก็ว่าได้ พอเราเจอคนเยอะมาทำงานคนก็เยอะ มันก็ทำให้เราสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้เร็วกว่าเพื่อนที่จบมาพร้อมกันแต่เค้ามีชีวิตอยู่ในเมืองมาก่อนก็อาจจะมึนทักษะที่ดีกว่าเพราะสังคมของเรามันต่างกัน แต่เชื่อว่าความอดทนของเรามากกว่าเขาอยู่แล้ว...

(เด็กด้อยโอกาส 4. สัมภาษณ์, วันที่ 21 เมษายน 2558)

.... ทักษะการแก้ปัญหาค่ะ ถ้าเราสามารถรับมือกับปัญหาที่เข้ามาแล้วเผชิญกับปัญหาอย่างมีสติ เราจะสามารถทำงานทุกอย่างได้ออกมาดีและมีประสิทธิภาพค่ะ....

(เด็กด้อยโอกาส 5. สัมภาษณ์, วันที่ 21 เมษายน 2558)

.... จริงๆ เรื่องทักษะชีวิตนี้มันโฟกัสเรื่องการเผชิญกับปัญหาหรือเรื่องของการปรับตัว เพราะว่าเด็กทุกวันนี้ก็เจออิทธิพลต่างๆ ที่จะทำให้เขามีปัญหาในการปรับตัวเยอะ เช่น อิทธิพลเพื่อนทางลบ อิทธิพลสื่อโฆษณา และอิทธิพลอินเทอร์เน็ตอะไรอย่างนี้

(นักวิชาการ 2. สัมภาษณ์ วันที่ 27 มกราคม 2558)

.... ทักษะการดำรงชีวิตเพื่อให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ เนื่องจากเด็กด้อยโอกาสต้องต่อสู้ชีวิตให้อยู่รอดมากกว่าเด็กทั่วไป เช่น ประสบปัญหา เรื่องอาหารการกิน เรื่องที่อยู่อาศัย เรื่องสุขภาพ รวมทั้งเรื่องปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทักษะการดำรงชีวิตให้รอดพ้นวิกฤตเหล่านี้จึงต้องเรียนรู้และฝึกการแก้ไขสภาพปัญหาอย่างต่อเนื่อง....

(ผอ. โรงเรียน 4. สัมภาษณ์, วันที่ 26 มกราคม 2558)

.... การคิดแก้ปัญหาเป็น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กนักเรียนด้อยโอกาส บางคนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีแต่ปัญหา เช่น สลัม พ่อแม่ทะเลาะกัน ยาเสพติด มีปัญหาสารพัด ถ้าเด็กไม่รู้จักแก้ปัญหาจะทำให้เขากลายเป็นคนไม่ดี ...

(ผู้ปกครอง 1. สัมภาษณ์, วันที่ 30 มกราคม 2558)

นอกจากนี้แล้วทักษะชีวิตที่คนส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์ให้ความสำคัญใกล้เคียงกันคือ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล เพราะส่วนใหญ่มองว่าการสร้างสัมพันธ์ภาพเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่แพ้ทักษะอื่น ด้วยความที่เด็กด้อยโอกาสจะต้องเป็นผู้ที่สามารถลุกยืนขึ้นมาด้วยลำแข้งของตนเองการมีทักษะชีวิตที่ดีในเรื่องการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่นจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเพราะว่า ในการอยู่ร่วมกันแม้กระทั่งการทำงานต่างๆ การได้รับการยอมรับและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ประสบความสำเร็จในการทำงาน ดังจะเห็นได้จากการกล่าวถึงในการสัมภาษณ์เป็นระยะๆ ดังนี้

....ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล เพราะว่า การที่ก้าวขึ้นมาทำงานการติดต่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นมันจะทำให้เราง่ายต่อการทำงาน และการมีโอกาที่จะได้งานได้โอกาสด้วยครับ อีกอย่าง ถึงเราจะไม่เก่งในทุกๆด้านแต่เราก็ยังให้คนอื่นทำงานที่เขาถนัดทำช่วยเราได้

(เด็กด้อยโอกาส 2. สัมภาษณ์, วันที่ 20 เมษายน 2558)

..... ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล จากที่เรียนเจอคนหลายแบบจากโรงเรียน พอออกมาอยู่ข้างนอกทำให้เข้ากับคนอื่นได้ง่ายค่ะ ไม่ค่อยมีปัญหาให้กับเพื่อนๆ หรืออาจารย์และ เจ้านาย....

(เด็กด้อยโอกาส 3. สัมภาษณ์, วันที่ 20 เมษายน 2558)

.... ทักษะการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นและความมั่นใจ ครับ ทักษะนี้ก็สำคัญและคิดว่าพวกเราขาดกันมาก เพราะตอนเป็นนักเรียนบางทีไปไหนไม่ค่อยกล้าเข้าหาคนอื่นหรือไปไหนคนเดียว จะรวมกันอยู่กับเพื่อนๆ แบบว่าไม่แตกแถว แต่มันก็ตึ้นะ คนอื่นเขามองว่าพวกเราเรียบร้อยดี ได้คำชมตลอด จริงๆ ก็อยากไปไหนทำอะไรเหมือนคนอื่นเหมือนกัน

(เด็กด้อยโอกาส 7, สัมภาษณ์, วันที่ 8 มกราคม 2558)

ในส่วน of ทักษะการตัดสินใจและทักษะการสื่อสารนั้น จากการสัมภาษณ์มีการกล่าวถึงความสำคัญของทักษะนี้มากเช่นเดียวกัน เนื่องจากว่าทักษะการสื่อสารเป็นทักษะชีวิตที่มีความสำคัญและความจำเป็นอีกอย่างหนึ่งที่เด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่ยังมีปัญหา เพราะด้วยความคิดของเด็กด้อยโอกาสหรือแม้กระทั่งคนอื่นมองเด็กด้อยโอกาสมักพบว่า ทักษะการสื่อสารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ

และจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส เพราะเด็กด้อยโอกาสต้องอาศัยทักษะในการสื่อสารที่ดีในการติดต่อหรือสร้างความเข้าใจในความต้องการของตนเองกับผู้อื่น นอกจากนี้ อีกนัยหนึ่งของความสำคัญของทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากความเป็นเด็กด้อยโอกาสประเภทเด็กยากจน ที่มาจากครอบครัวชายขอบที่มีการใช้ภาษาที่แตกต่างจากคนอื่นทั่วไป ทำให้ขาดความมั่นใจในการสื่อสาร จึงไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญจำเป็นเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กด้อยโอกาส ตามการให้สัมภาษณ์ดังนี้

.... ทักษะชีวิตที่สำคัญของเด็ก คือ...อ้อ...บ่าเดี๋ยวนี้ตีผมก็ตีมองว่า(ตอนนีผมคิดว่า) แม้แต่ศตวรรษที่ 21 จะมา เรื่องไอซีทีเรื่องการสื่อสารนี้มันก็เป็นไปตามสภาพอยู่แล้วทั้งการสื่อและ ไอซีที ทักษะการสื่อของละอ่อนเฮานี้ ที่จะต้องฝึกหัด(ให้)เขาคือความมั่นใจในการสื่อสาร ถ้าเขาทำเรื่องนี้ให้เข้มแข็งและทำให้อสังคยอมรับได้มากขึ้น เขาก็จะกล้าขึ้น คนด้อยโอกาสเหมือนเฮา ถ้าเฮาไปที่อื่น .. ตัว(คุณ)ไปอเมริกา ก็เหมือนตัว(คุณ)เป็นกะเหรี่ยง ความรู้สึกของตัวก็เป็นชาวเขา เป็นคนจน คนด้อยโอกาส เพราะฉะนั้นชาวเขาหรือคนจนบ้านนอก เวลาเข้าไปในเมือง ก็เป็นจะอั้น เพราะฉะนั้นเฮาจะสร้างความยอมรับกันจะได ก็จะมีก้านสื่อสารกันจะอั้น.....

(ผอ. โรงเรียน 1. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2557)

.... ทักษะการสื่อสารเป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้เด็กด้อยโอกาสรอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ.....

(ผอ. โรงเรียน 4. สัมภาษณ์, วันที่ 26 มกราคม 2558)

....ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ถือเป็นการปรับตัว พื้นฐานเลยครับในการใช้ชีวิตในสังคมใหญ่

(เด็กด้อยโอกาส 6. สัมภาษณ์, วันที่ 23 เมษายน 2558)

ในส่วนของทักษะชีวิตด้านทักษะการตัดสินใจนั้น เป็นอีกทักษะหนึ่งที่ถูกให้ความสำคัญเท่ากับทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการตัดสินใจนี้ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญจำเป็นเนื่องจากการที่เด็กด้อยโอกาสจะสามารถลุกขึ้นยืนได้อย่างสง่างามนั้น เด็กด้อยโอกาสจำเป็นต้องมีการตัดสินใจที่ดีในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเลือกทางเดินของชีวิต การตัดสินใจแก้ปัญหา การตัดสินใจ

ในการกระทำของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมและคนรอบข้าง การตัดสินใจเหล่านี้ยังจะเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกเด็กด้อยโอกาสว่าจะเป็นคนประเภทไหนในสังคม จะได้รับการยอมรับมากน้อยเพียงใดในสังคมเช่นเดียวกัน ดังนั้นการกล้าตัดสินใจจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการดำเนินชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่มีเป้าหมาย ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

..... ในความคิดผมคิดว่า เป็นเรื่องการตัดสินใจ ครับ เพราะเท่าที่ผมสัมผัสได้ ในตัวเพื่อนแต่ละคนเวลาคุยกัน มักจะไม่ชอบเป็นคนตัดสินใจในการทำอะไรสักอย่าง จากการสังเกตและการได้คุยกัน พบปะ กันหลายครั้ง ครับ.....

(เด็กด้อยโอกาส 1. สัมภาษณ์, วันที่ 20 เมษายน 2558)

..... ทักษะชีวิตการตัดสินใจ ถ้าเรามีการตัดสินใจที่ดีทักษะการสื่อสารก็จะตามมา เราสามารถใช้สิ่งเหล่านี้ควบคู่กัน นอกจากนี้การตัดสินใจยังเป็นตัวเชื่อมโยงไปสู่ทักษะอื่น เช่น การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง หากไม่สามารถเห็นคุณค่าในตัวเองแล้วก็จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้....

(นักวิชาการ 2. สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2558)

สำหรับทักษะการตระหนักรู้ในตน ก็เป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีการให้ความสำคัญและเห็นว่าเป็นทักษะชีวิตที่มีความสำคัญสำหรับเด็กด้อยโอกาสเช่นเดียวกัน เพราะทักษะการตระหนักรู้ในตนเองนี้เป็นทักษะชีวิตที่ทำให้เด็กด้อยโอกาสรู้จักตนเองมากขึ้น และสามารถที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จที่เหมาะสมตามวิถีทางของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังนั้นทักษะการตระหนักรู้ในตนจึงได้รับการกล่าวถึงความสำคัญจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ดังปรากฏในการสัมภาษณ์ ดังนี้

.... ทักษะชีวิตการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง หากไม่สามารถเห็นคุณค่าในตัวเองแล้วก็จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้....

(นักวิชาการ 2. สัมภาษณ์, วันที่ 27 มกราคม 2558)

.... ทักษะการตระหนักรู้ในตน เหมือนเป็นปัจจัยหลัก ที่ทำให้รู้ว่าเราเป็นใคร กำลังจะทำอะไรอยู่ และจุดมุ่งหมายในอนาคตจะทำอะไรค่ะ....

(เด็กด้อยโอกาส 3. สัมภาษณ์, วันที่ 20 เมษายน 2558)

ทักษะชีวิตที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในมุมมองของผู้บริหารนักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน สามารถสรุปได้ว่า ส่วน

ใหญ่จะให้ความสำคัญกับ ทักษะการแก้ปัญหา รองลงมาเป็นทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจและทักษะการตระหนักรู้ในตน

1.4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสและเด็กทั่วไป

เพื่อให้เห็นภาพการวิเคราะห์ทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่ชัดเจนมากขึ้น การวิจัยในครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสและเด็กทั่วไปในบริบทสังคมเมืองที่มีความเสี่ยง จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสจำนวน 790 คน และเด็กทั่วไป จำนวน 865 คน รวม 1,655 คน ซึ่งผลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 25 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการเข้าถึงสิทธิและการบริการต่างๆของกลุ่มตัวอย่างเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส

ข้อที่	ประเด็น	เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส		
		\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
การมีสิทธิพลเมือง							
1	การมีสิทธิในการออกความเห็น ลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ	2.74	1.32	ปานกลาง	2.70	1.35	ปานกลาง
2	การได้รับสิทธิในความเสมอภาคตาม กฎหมายและได้รับสวัสดิการทางสังคม	3.30	1.18	ปานกลาง	3.25	1.15	ปานกลาง
3	การได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัย อย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะ พลเมือง	3.97	1.14	มาก	3.93	1.19	มาก
เฉลี่ยรวม		3.31	.91	ปานกลาง	3.29	.97	ปานกลาง
การเข้าถึงตลาดแรงงาน							
4	การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการจ้างงาน และได้งานทำที่ดีในอนาคต	3.52	1.14	มาก	3.29	1.14	ปานกลาง
5	การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือ การสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญในงานที่ตนเอง สนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต	3.38	1.13	ปานกลาง	3.14	1.18	ปานกลาง
6	การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็น ธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต	3.46	1.18	ปานกลาง	3.28	1.16	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.45	.95	ปานกลาง	3.23	.95	ปานกลาง

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ข้อที่	ประเด็น	เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส		
		\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ							
7	การได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพจากโรงเรียน	3.61	1.15	มาก	3.52	1.20	มาก
8	การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ	3.42	1.15	ปานกลาง	3.28	1.16	ปานกลาง
9	การใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี	3.41	1.13	ปานกลาง	3.29	1.17	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.48	.93	ปานกลาง	3.36	.96	ปานกลาง
การเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม							
10	การเข้าร่วมกิจกรรมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับกลุ่ม องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น	2.99	1.14	ปานกลาง	2.98	1.21	ปานกลาง
11	การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากคนรอบข้าง	3.58	1.14	มาก	3.47	1.16	ปานกลาง
12	การใช้บริการให้คำแนะนำ ปรีกษาจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ	2.94	1.17	ปานกลาง	2.92	1.28	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.16	.92	ปานกลาง	3.12	.98	ปานกลาง

จากตารางที่ 25 จะเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยของการเข้าถึงสิทธิและบริการเพื่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่ใกล้เคียงกันโดยมีค่าเฉลี่ยทุกด้านของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีการเข้าถึงของเด็กทั่วไป มากกว่าเด็กด้อยโอกาส มากที่สุด ได้แก่ การเข้าถึงตลาดแรงงาน รองลงมาได้แก่การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ เมื่อพิจารณารายประเด็นย่อย พบว่า มีประเด็นย่อยที่เด็กทั่วไปสามารถเข้าถึงได้มากกว่าเด็กด้อยโอกาสในประเด็นต่างๆ ที่มีค่าเฉลี่ยต่างกันเกิน .12 ขึ้นไป ได้แก่ ประเด็นความสามารถในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการจ้างงานและได้งานทำที่ดีในอนาคต การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญในงานที่ตนเองสนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ และ การใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี

ตารางที่ 26 แสดงจำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบความแตกต่างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส

ประเภท	จำนวน	\bar{x}	SD	t	sig.
เด็กทั่วไป	865	3.35	.77	2.48*	.013
เด็กด้อยโอกาส	790	3.26	.78		

* $p < .05$

จากตารางที่ 26 จะเห็นว่าค่าเฉลี่ยของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กทั่วไปมากกว่าเด็กด้อยโอกาสโดยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเด็กทั่วไป เท่ากับ 3.35 และ .77 ตามลำดับ และค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเด็กด้อยโอกาสเท่ากับ 3.26 และ .78 ตามลำดับ จึงทำให้การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงได้ว่าเด็กทั่วไปได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมากกว่าเด็กด้อยโอกาส โดยมีค่าที (t) เท่ากับ 2.48 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครูและนักเรียนเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของทักษะชีวิตที่มีกับระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนและเด็กทั่วไป จำนวน 1,061 คน และกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนและเด็กด้อยโอกาส จำนวน 985 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 2,046 คน มีผลการวิเคราะห์ ระดับความคาดหวังของทักษะชีวิตที่มีกับระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง เป็นดังนี้

ตารางที่ 27 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิต	ระดับความคาดหวังของทักษะชีวิต						ระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง					
	เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส			เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	S.D	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	3.76	1.16	มาก	3.36	1.18	ปานกลาง	2.99	.89	ปานกลาง	2.92	.81	ปานกลาง
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	3.71	.95	มาก	3.49	.93	ปานกลาง	2.98	.87	ปานกลาง	2.95	.88	ปานกลาง
ทักษะการตระหนักรู้ในตน	3.76	.91	มาก	3.42	1.06	ปานกลาง	3.26	.92	ปานกลาง	3.28	.94	ปานกลาง

ตารางที่ 27 (ต่อ)

ทักษะชีวิต	ระดับความคาดหวังของทักษะชีวิต						ระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง					
	เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส			เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	S.D	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	3.80	.91	มาก	3.55	1.07	มาก	3.25	.93	ปานกลาง	3.30	.90	ปานกลาง
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	3.86	.99	มาก	3.51	1.02	มาก	3.17	.86	ปานกลาง	3.13	.89	ปานกลาง
ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	3.75	.94	มาก	3.30	1.08	ปานกลาง	3.27	.93	ปานกลาง	3.27	.92	ปานกลาง
ทักษะการตัดสินใจ	3.79	.92	มาก	3.47	1.10	ปานกลาง	3.10	.84	ปานกลาง	3.08	.86	ปานกลาง
ทักษะการแก้ปัญหา	3.72	.99	มาก	3.49	1.02	ปานกลาง	3.07	.91	ปานกลาง	3.11	.86	ปานกลาง
ทักษะการจัดการกับอารมณ์	3.65	.95	มาก	3.41	1.01	ปานกลาง	3.24	.93	ปานกลาง	3.33	.96	ปานกลาง
ทักษะการจัดการกับความเครียด	3.75	1.00	มาก	3.55	1.11	มาก	3.20	.90	ปานกลาง	3.26	.90	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.75	.64	มาก	3.67	.78	มาก	3.15	.71	ปานกลาง	3.14	.74	ปานกลาง

จากตารางที่ 27 จะเห็นว่าในภาพรวมด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มพบว่า เด็กทั่วไปคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส โดยเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยคาดหวังการมีทักษะชีวิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ในส่วนของภาพรวมระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงนั้น พบว่า เด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.15 และ .71 ตามลำดับ เด็กด้อยโอกาสมี

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.14 และ .74 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายทักษะชีวิต ใน ส่วนของความคาดหวังการมีทักษะชีวิต พบว่า เด็กทั่วไปคาดหวังให้มีทักษะชีวิตสูงกว่าเด็กด้อยโอกาส ทุกทักษะ และทักษะที่เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีมากที่สุด ได้แก่ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.86 และ .99 ตามลำดับ ในส่วน ของเด็กด้อยโอกาสคาดหวังให้มีทักษะเข้าใจผู้อื่นและทักษะการจัดการความเครียดมากที่สุด โดยมี ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.55 และ 1.07 กับ 1.11 ตามลำดับ สำหรับด้านทักษะ ชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตบางทักษะสูงกว่าเด็กทั่วไป ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับ อารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด ส่วนทักษะที่เด็กทั่วไปมีอยู่จริงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเด็กด้อย โอกาส ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการ จัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด และทักษะที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันของเด็กทั้งสอง กลุ่ม ได้แก่ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ตารางที่ 28 แสดงจำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบความแตกต่างของ ความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส

ประเภท	จำนวน	\bar{x}	SD	t	sig.
ความคาดหวังทักษะชีวิต					
เด็กทั่วไป	1,061	3.75	.64	2.50*	.013
เด็กด้อยโอกาส	985	3.67	.78		
ทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง					
เด็กทั่วไป	1,061	3.15	.71	.47	.64
เด็กด้อยโอกาส	985	3.14	.74		

* $p < .05$

จากตารางที่ 28 จะเห็นว่า ด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยที่ แตกต่างกันโดยที่กลุ่มเด็กทั่วไปมีความหวังการมีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาสโดยกลุ่มเด็กทั่วไป มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของ ทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีค่าที (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ .05 สำหรับด้านทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน โดยที่ เด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.15 และ .71

ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.13 และ .74 ตามลำดับ ซึ่งระดับทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีค่าที่ (t) เท่ากับ .47

สรุปผลการวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการใช้แบบสอบถามกับเด็กด้อยโอกาส เด็กทั่วไปและครูที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2,046 คน และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครองและเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 13 คน สามารถสรุปได้ว่า

ข้อมูลทั่วไปในภาพรวมเด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 67.22 อายุมากที่สุดอยู่ระหว่าง 13 - 15 ปี ร้อยละ 54.94 เด็กด้อยโอกาสส่วนมากเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 54.94 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อ-แม่ ร้อยละ 65.82 โดยที่ผู้ปกครองส่วนมากมีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 36.08 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,501 - 5,000 บาท ร้อยละ 27.34

การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสในภาพรวมพบว่า เด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.12 และ .98 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ในรายประเด็นใหญ่พบว่าทุกประเด็นองค์ประกอบมีการเข้าถึงในระดับปานกลาง โดยประเด็นด้านการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.36 และ .96 ตามลำดับ สำหรับประเด็นการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.12 และ .98 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ในรายประเด็นย่อยพบว่า ประเด็นการมีสิทธิในการออกความเห็นลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ มีระดับการเข้าถึงปานกลางต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.70 และ 1.35 ตามลำดับ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.93 และ 1.19 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสในเรื่องการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยของการเข้าถึงสิทธิและบริการเพื่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่ใกล้เคียงกันโดยมีค่าเฉลี่ยทุกด้านของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีการเข้าถึงของเด็กทั่วไป มากกว่าเด็กด้อยโอกาส มากที่สุด ได้แก่ การเข้าถึงตลาดแรงงาน รองลงมาได้แก่การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ เมื่อพิจารณารายประเด็นย่อย พบว่า มีประเด็นย่อยที่เด็กทั่วไปสามารถเข้าถึงได้มากกว่าเด็กด้อยโอกาสในประเด็นต่างๆ ที่มีค่าเฉลี่ยต่างกันเกิน .12 ขึ้นไป ได้แก่ ประเด็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการจ้างงานและได้งานทำที่ดีในอนาคต การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้างความรู้เชี่ยวชาญในงานที่ตนเองสนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ และการใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปและการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส พบว่า ระดับการมีทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี ทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.92 และ .81 ตามลำดับ ส่วนทักษะการจัดการกับอารมณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.33 และ .96 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ในตัวแปรพื้นฐานตามข้อมูลทั่วไป พบว่า ตัวแปรระดับเพศนั้น เพศหญิงมีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าเพศชาย แต่มีระดับการมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน เช่นเดียวกับระดับอายุ ช่วงอายุ 10 – 12 ปี ที่มีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าช่วงอายุอื่นๆ แต่มีระดับการมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ส่วนระดับการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคาดหวังในทักษะชีวิตและมีทักษะชีวิตในระดับที่ใกล้เคียงกัน สำหรับด้านครอบครัวพบว่า เด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติมีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือญาติ ในทางกลับกันเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่เพียงอย่างเดียวจะมีทักษะชีวิตน้อยที่สุด ต่างจากเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับญาติจะมีทักษะชีวิตสูงที่สุด ทางด้านอาชีพพบว่า เด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองทำงานเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจ จะมีความคาดหวังทักษะชีวิตค่อนข้างสูงกว่าอาชีพอื่นๆ สำหรับทักษะชีวิตที่มีอยู่นั้นพบว่าเด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีทักษะชีวิตต่ำที่สุดและผู้ปกครองที่มีอาชีพรับจ้างเด็กด้อยโอกาสจะมีทักษะชีวิตสูงที่สุด ในส่วนของรายได้ พบว่า ผู้ปกครองมีรายได้ระหว่าง 2,501 – 5,000 บาท เด็กกลุ่มนี้จะมีมีความคาดหวังทักษะชีวิตสูงที่สุดส่วนทักษะชีวิตที่มีอยู่นั้น พบว่า เด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 2,500 บาท จะมีทักษะชีวิตต่ำที่สุด และผู้ปกครองมีรายได้ช่วง 7,501 – 10,000 บาทเป็นช่วงที่มีทักษะชีวิตสูงที่สุด

สำหรับด้านทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กด้อยโอกาสและเด็กปกติทั่วไปทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตบางทักษะสูงกว่าเด็กทั่วไป ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด ส่วนทักษะที่เด็กทั่วไปมีอยู่จริงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเด็กด้อยโอกาส ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด และทักษะที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันของเด็กทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล สำหรับด้านทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน โดยที่เด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.15 และ .71 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.13 และ .74 ตามลำดับ ซึ่งระดับทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีค่าที่ (t) เท่ากับ .47

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ส่วนใหญ่ได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตในระดับมาก โดยทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.63 และ 1.04 ตามลำดับ และทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตน้อยที่สุดในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.41 และ 1.07 ตามลำดับ วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ส่วนวิธีการเรียนรู้ทักษะชีวิตนั้น ส่วนใหญ่เรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง รองลงมาได้แก่ การได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบระดับความคาดหวังทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและเด็กทั่วไป จะเห็นว่าในภาพรวมด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส โดยเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยความคาดหวังการมีทักษะชีวิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ในส่วนของภาพรวมระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงนั้น พบว่า เด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.15 และ .71 ตามลำดับ เด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.14 และ .74 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายทักษะชีวิต ในส่วนของความคาดหวังการมีทักษะชีวิต พบว่า เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตสูงกว่าเด็กด้อยโอกาสทุกทักษะ และทักษะที่เด็กทั่วไปถูกคาดหวัง

ให้มีมากที่สุด ได้แก่ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.86 และ .99 ตามลำดับ ในส่วนของเด็กด้อยโอกาสถูกคาดหวังให้มีทักษะเข้าใจผู้อื่นและทักษะการจัดการความเครียดมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.55 และ 1.07 กับ 1.11 ตามลำดับ ดังนั้นความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันโดยที่กลุ่มเด็กทั่วไปมีความหวังการมีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาสโดยกลุ่มเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีค่าที่ (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม พบว่า เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ที่ดีในรูปคะแนนดิบ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ทักษะการตระหนักรู้ในตน และ 5) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในรูปคะแนนดิบของทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เท่ากับ .28 ทักษะความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับ .14 ทักษะการตระหนักรู้ในตน เท่ากับ .09 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เท่ากับ .10 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ เท่ากับ .07 และสามารถพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระด้านทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้ง 5 ทักษะส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมีค่าเท่ากับ .629 ซึ่งตัวแปรทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 5 ทักษะร่วมกันพยากรณ์การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมได้ร้อยละ 39.60 เมื่อพิจารณารายทักษะพบว่า ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมากที่สุด ร้อยละ 42.31 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลร้อยละ 17.95 ทักษะการตระหนักรู้ในตนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลเท่ากันร้อยละ 14.10 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ ส่งผลร้อยละ 11.54 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ในการทำงานเดียวกัน ทักษะชีวิตที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในมุมมองของผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน สามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับ ทักษะการแก้ปัญหา รองลงมาเป็นทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจและทักษะการตระหนักรู้ในตน

ในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กโอกาสในภาพทั่วไปนั้น จากค่า $PNI_{modified}$ ที่ได้แสดงให้เห็นว่าในภาพรวมอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวมของทุกทักษะชีวิตคิดเป็นร้อยละ 17.53 เมื่อพิจารณาแยกรายทักษะ พบว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเป็นร้อยละ 27.93 และอัตราการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์อยู่ที่ร้อยละ 23.54 ในขณะที่อัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการของทักษะการแก้ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 20.26 ส่วนทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการอยู่ที่ร้อยละ 18.91 และทักษะการตัดสินใจมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการเท่ากับร้อยละ 18.24 นั้นแสดงว่า เด็กด้อยโอกาสมีความต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตของตนเองให้สามารถอยู่ในระดับที่ต้องการ โดยสามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ใน 5 อันดับแรกเป็นดังนี้ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และ 5) ทักษะการตัดสินใจ

จากมุมมองของผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน จะเห็นได้ว่าทักษะชีวิตที่ควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการจัดการกับอารมณ์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจและทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นทักษะที่ควรได้รับการพัฒนามากที่สุด สำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น ในปัจจุบันสรุปได้ว่าควรมีการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสให้สามารถอยู่รอดได้ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง ด้วยวิธีการพัฒนาที่มีการผสมผสานเชื่อมโยงทักษะชีวิตต่างๆ เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทหรือสถานการณ์ที่ต้องการจะพัฒนาทักษะชีวิตให้เกิดขึ้นในรูปแบบใด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและความต้องการจำเป็นในการพัฒนา พบว่า มีข้อมูลปรากฏทักษะชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสและควรที่จะได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมโดยภาพรวมทั้งจากการวิเคราะห์มูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า ทักษะชีวิตทั้ง 8 ทักษะประกอบด้วย ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการจัดการกับอารมณ์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและทักษะการตัดสินใจ เป็นทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยทักษะชีวิตที่มีการให้ความสำคัญมากที่สุดทั้งในลักษณะความสำคัญจำเป็นและการพัฒนาที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ เมื่อพิจารณาประกอบกับค่า $PNI_{modified}$ พบว่า ทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 8 ทักษะนี้มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นสามารถเรียงลำดับการพัฒนาและความต้องจำเป็นได้ดังนี้ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ 6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ 8) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ดังนั้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำกว่าเด็กทั่วไป และเด็กด้อยโอกาสมีระดับทักษะชีวิตอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก ซึ่งทำให้ระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มนี้ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในภาพรวมด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าที (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ควรได้รับการพัฒนาในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จำนวน 8 ทักษะประกอบด้วย 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ 6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ 8) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

จากความคาดหวังและทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กด้อยโอกาสตลอดจนทักษะชีวิตที่สำคัญของเด็กด้อยโอกาสทั้ง 8 ทักษะที่ควรจะได้รับพัฒนาเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีศักยภาพที่เข้มแข็งและเกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มากขึ้นได้นั้นยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอีกองค์ประกอบ ได้แก่ กฎระเบียบ แนวปฏิบัติ ครอบครัวยุทธศาสตร์ สถานศึกษา ภาคเอกชน หน่วยงานรัฐ และความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ที่จะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้ประสบความสำเร็จ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ผลการวิจัยในตอนต้น 2 จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสองส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่หนึ่งเป็นผลการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและส่วนที่สองเป็นผลการวิเคราะห์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของทักษะชีวิต ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กด้อยโอกาสในระดับสถานศึกษาและภาพรวม พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กด้อยโอกาสที่ผ่านมาส่งผลสะท้อนถึงความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่ทำให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำและแม้แต่การเข้าถึงสิทธิและบริการที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสก็ยังคงอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสนั้นก็ยังมีปัจจัยเงื่อนไขของความสำเร็จที่เกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและสภาพแวดล้อมหรือบริบทของสถานศึกษาที่แตกต่างกันออกไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษาให้มากขึ้น เพื่อจะได้นำเสนอเป็นข้อมูลพื้นฐานในการ

ยกร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้าง การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมต่อไป ซึ่งผลการวิจัยจากการสำรวจข้อมูลการจัดการศึกษาจากครู และเด็กด้อยโอกาส การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหาร ครูและนักวิชาการ รวมถึงการศึกษาเอกสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่แสดงถึงปฏิสัมพันธ์และโครงสร้างที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนคร พายัพศึกษา 1 โรงเรียนอีสานพัฒนา 1 และโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อย โอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเด็กด้อย โอกาสและครู ในตอนที่ 2 นี้ส่วนแรกจะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย แบบสอบถามจากครูจำนวน 195 คน ซึ่งปรากฏผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 29 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างครูจำแนกรายโรงเรียนและภาพรวม

ข้อมูลทั่วไป	นครพายัพศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวมทั้งหมด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ								
ชาย	12	18.50	19	47.50	31	34.40	62	31.80
หญิง	53	85.50	21	52.50	59	65.60	133	68.20
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00
อายุ								
20 – 30 ปี	1	1.50	4	10.00	18	20.00	23	11.80
31 – 40 ปี	-	-	11	27.50	19	21.10	30	15.40
41 – 50 ปี	24	36.90	20	50.00	20	22.20	64	32.80
มากกว่า 50 ปี	40	61.50	5	12.50	33	36.70	78	40.00
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00
ตำแหน่ง								
ครูผู้สอน	65	100.00	39	97.50	90	100.00	194	99.49
บุคลากรทางการศึกษา	-	-	1	2.50	-	-	1	51.
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00
จำนวนปีที่ทำงาน								
1 – 5 ปี	2	3.10	15	37.50	11	12.20	23	11.80
6 – 10 ปี	-	-	6	15.00	19	21.10	25	12.80
11 – 15 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-
16 – 20 ปี	12	18.50	5	12.50	21	23.30	43	22.10

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	นครแพทย์ศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวมทั้งหมด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
21 – 25 ปี	14	21.50	10	25.00	18	10.00	42	21.50
มากกว่า 25 ปี	37	58.90	4	10.00	21	2.30	62	31.80
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00
ประสบการณ์สอน								
1 – 5 ปี	6	9.20	15	37.50	5	5.60	26	13.30
6 – 10 ปี	-	-	6	15.00	19	21.10	25	12.80
11 – 15 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-
16 – 20 ปี	12	18.50	5	12.50	27	30.00	44	22.60
21 – 25 ปี	11	16.90	10	25.50	20	22.20	41	21.00
มากกว่า 25 ปี	36	55.40	4	10.00	19	21.10	59	30.30
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00
หน้าที่รับผิดชอบนอกเหนือจากการสอน								
ครูที่ปรึกษา								
เป็นครูที่ปรึกษา	61	93.80	36	90.00	13	85.60	174	89.20
ไม่เป็นครูที่ปรึกษา	4	6.20	4	10.00	77	14.40	21	10.80
รวม	65	100.00	40	100.00	900	100.00	195	100.00
ครูประจำหอนอน								
เป็นครูประจำหอ นอน	10	15.40	34	85.00	-	-	44	22.60
ไม่เป็นครูประจำ หอนอน	55	84.60	6	15.00	90	100.00	151	77.40
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00
ครูฝ่ายปกครอง								
เป็นครูฝ่าย ปกครอง	2	3.10	11	27.50	14	15.60	27	13.80
ไม่เป็นครูฝ่าย ปกครอง	63	96.90	29	72.50	76	84.40	168	86.20
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	นครพำพิศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวมทั้งหมด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ครูสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน								
เป็นครูสอนกิจกรรมฯ	21	32.30	20	50.00	44	48.90	85	43.60
ไม่เป็นครูสอนกิจกรรมฯ	44	67.70	20	50.00	46	51.10	110	56.40
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00
ครูแนะแนว								
เป็นครูแนะแนว	2	3.10	11	27.50	7	7.80	20	10.30
ไม่เป็นครูแนะแนว	63	96.90	29	72.50	83	92.20	175	89.70
รวม	65	100.00	40	100.00	90	100.00	195	100.00

จากตารางที่ 29 จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างครูโรงเรียนนครพำพิศึกษา 1 ส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ 85.50 มีอายุมากกว่า 50 ปี ร้อยละ 61.50 เป็นครูผู้สอนร้อยละ 100.00 มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 25 ปี ร้อยละ 58.90 และมีประสบการณ์สอนมากกว่า 25 ปี ร้อยละ 55.40 เป็นครูที่ปรึกษา ร้อยละ 93.80 ไม่เป็นครูประจำสอน ร้อยละ 84.60 ไม่เป็นครูฝ่ายปกครอง ร้อยละ 96.90 ไม่เป็นครูสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร้อยละ 67.70 และไม่เป็นครูแนะแนว ร้อยละ 96.90 สำหรับครูโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.50 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 50.00 เป็นครูผู้สอน ร้อยละ 97.50 มีประสบการณ์ทำงานอยู่ระหว่าง 1– 5 ปี ร้อยละ 37.50 และมีประสบการณ์สอนระหว่าง 1 – 5 ปี ร้อยละ 37.50 เป็นครูที่ปรึกษา ร้อยละ 90.00 เป็นครูประจำสอน ร้อยละ 85.00 ไม่เป็นครูฝ่ายปกครอง ร้อยละ 72.50 เป็นครูสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและไม่เป็นครูสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร้อยละ 50.00 เท่ากันและไม่เป็นครูแนะแนว ร้อยละ 72.50 ในส่วนของโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ครูส่วนใหญ่เป็น หญิง ร้อยละ 65.60 มีอายุมากกว่า 50 ปี ร้อยละ 36.70 เป็นครูผู้สอน ร้อยละ 100.00 มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 23.30 และประสบการณ์สอนระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 30.00 เป็นครูที่ปรึกษา ร้อยละ 85.60 ไม่เป็นครูประจำสอน ร้อยละ 100.00 ไม่เป็นครูฝ่ายปกครอง ร้อยละ 84.40 ไม่เป็นครูสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร้อยละ 51.10 และ ไม่เป็นครูแนะแนว ร้อยละ 92.20 สำหรับในภาพรวม ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.20 มีอายุมากกว่า 50 ปี ร้อยละ 40.00 เป็นครูผู้สอน ร้อยละ 99.49 มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 25 ปี ร้อยละ 31.80 มีประสบการณ์สอนมากกว่า 25 ปี ร้อยละ 30.30

เป็นครูที่ปรึกษา ร้อยละ 89.20 ไม่เป็นครูประจำหอนอน ร้อยละ 77.40 ไม่เป็นครูฝ่ายปกครอง ร้อยละ 86.20 ไม่เป็นครูสอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร้อยละ 56.40 และไม่เป็นครูแนะแนว ร้อยละ 89.70

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้น แต่ละสถานศึกษาได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 30 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จำแนกรายโรงเรียนและภาพรวม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	นครพำพิศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
การมีสิทธิพลเมือง												
การมีสิทธิในการออกความเห็นลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ	3.31	1.05	ปานกลาง	3.73	1.08	มาก	3.87	.77	มาก	3.65	.96	มาก
การได้รับสิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายและได้รับสวัสดิการทางสังคม	3.25	.94	ปานกลาง	3.85	.94	มาก	3.54	.81	มาก	3.51	.90	มาก
การได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในรัฐนะพลเมือง	3.14	.93	ปานกลาง	3.80	.97	มาก	3.47	.75	ปานกลาง	3.43	.89	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.23	.86	ปานกลาง	3.79	.83	มาก	3.62	.59	มาก	3.53	.77	มาก
การเข้าถึงตลาดแรงงาน												
การมีโอกาสเพิ่มในการเข้าถึงการจ้างงานและได้งานทำที่ดีในอนาคต	2.85	1.20	ปานกลาง	3.48	1.04	ปานกลาง	3.40	.76	ปานกลาง	3.23	1.02	ปานกลาง

ตารางที่ 30 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	นครแพทย์ศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญในงานที่ตนเองสนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต	2.75	1.33	ปานกลาง	3.60	1.06	มาก	3.19	1.02	ปานกลาง	3.13	1.18	ปานกลาง
การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต	2.78	1.25	ปานกลาง	3.53	.96	มาก	3.01	.95	ปานกลาง	3.04	1.09	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.79	1.13	ปานกลาง	3.53	.92	มาก	3.20	.60	ปานกลาง	3.13	.92	ปานกลาง
การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ												
การได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพจากโรงเรียน	3.69	.90	มาก	4.03	.83	มาก	4.27	.70	มาก	4.03	.83	มาก
การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ	3.69	.87	มาก	3.90	.98	มาก	4.08	.89	มาก	3.91	.91	มาก
การได้ใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี	3.60	.86	มาก	3.70	1.01	มาก	3.76	1.26	มาก	3.69	1.08	มาก
เฉลี่ย	3.66	.77	มาก	3.87	.83	มาก	4.03	.79	มาก	3.88	.81	มาก

ตารางที่ 30 (ต่อ)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	นครพาศศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
การเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม												
การเข้าร่วมกิจกรรมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับกลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น	3.49	.87	ปานกลาง	3.60	1.01	มาก	3.52	1.01	มาก	3.53	.96	มาก
การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากคนรอบข้าง	3.46	.92	ปานกลาง	3.90	.95	มาก	3.71	1.16	มาก	3.67	1.05	มาก
การใช้บริการการให้คำแนะนำปรึกษาจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ	3.32	.87	ปานกลาง	3.80	.85	มาก	3.77	1.20	มาก	3.63	1.04	มาก
เฉลี่ย	3.43	.79	ปานกลาง	3.86	.85	มาก	3.67	1.07	มาก	3.61	.95	มาก
เฉลี่ยรวม	3.27	.77	ปานกลาง	3.74	.77	มาก	3.63	.61	มาก	3.83	.79	มาก

จากตารางที่ 30 แสดงให้เห็นว่า ในภาพรวมค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.83 และ .79 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายโรงเรียนพบว่า โรงเรียนนครพาศศึกษา 1 มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านในระดับปานกลางโดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.27 และ .77 ตามลำดับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงบริการของรัฐที่มีคุณภาพในระดับสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.66 และ .77 ตามลำดับ แต่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงตลาดแรงงานในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.79 และ 1.13 ตามลำดับ สำหรับโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 พบว่ามีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยและ

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.74 และ .77 ตามลำดับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงบริการของรัฐที่มีคุณภาพในระดับสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.87 และ .83 ตามลำดับ แต่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงตลาดแรงงานในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.53 และ .92 ตามลำดับ ในส่วนของโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 มีค่าเฉลี่ยรวมทุกด้านในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.63 และ .62 ตามลำดับ และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงบริการของรัฐที่มีคุณภาพในระดับสูงสุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.03 และ .79 ตามลำดับ แต่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงตลาดแรงงานในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.20 และ .60 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาที่มาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงสิทธิและบริการที่เป็นพื้นฐานของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมแล้วสามารถนำเสนอข้อมูลได้ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 31 แสดงจำนวนร้อยละของที่มาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจำแนกรายโรงเรียนและภาพรวม

โรงเรียน ที่มา	นครพาศศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวม	
	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย
การมีสิทธิพลเมือง								
การมีสิทธิในการออก ความเห็น ลงคะแนน เสียงในเรื่องต่างๆ	13.80	86.20	12.50	87.50	0.00	100.00	7.18	92.82
การได้รับสิทธิใน ความเสมอภาคตาม กฎหมายและได้รับ สวัสดิการทางสังคม	9.20	90.80	10.00	90.00	27.80	72.20	17.95	82.05
การได้รับสิทธิในการ มีสัญชาติและอาศัย อย่างถูกต้องตาม กฎหมายในฐานะ พลเมือง	10.80	89.20	10.00	90.00	13.30	86.70	11.79	88.21
ร้อยละเฉลี่ย	11.27	88.73	10.83	89.17	13.70	86.30	12.31	87.69

ตารางที่ 31 (ต่อ)

โรงเรียน ที่มา	นครแพทย์ศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวม	
	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย
การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม								
การมีสิทธิพลเมือง								
การเข้าถึงตลาดแรงงาน								
การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้าง ความเชื่อใจในหน้าที่ตนเองสนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต	20.00	80.00	5.00	95.00	15.60	84.40	14.87	85.13
การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต	20.00	80.00	10.00	90.00	21.10	78.90	18.46	81.54
การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้าง ความเชื่อใจในหน้าที่ตนเองสนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต	4.60	95.40	10.00	90.00	21.10	78.90	13.33	86.67
ร้อยละเฉลี่ย	14.87	85.13	8.33	91.67	19.27	80.73	15.55	84.45
การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ								
การได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพจากโรงเรียน	10.80	89.20	5.00	95.00	0.00	100.00	4.62	95.38
การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ	7.70	92.30	5.00	95.00	7.80	92.20	7.18	92.82
การใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี	23.10	76.90	7.50	92.50	13.30	86.70	15.38	84.62
ร้อยละเฉลี่ย	13.87	86.13	5.83	94.17	7.03	92.97	9.06	90.94

ตารางที่ 31 (ต่อ)

โรงเรียน ที่มา	นครแพทย์ศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1		ภาพรวม	
	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย	ความ ประสงค์ ตนเอง	จัดตาม นโยบาย
การเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม								
การเข้าร่วมกิจกรรม และแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารกับกลุ่ม องค์กรหรือหน่วยงาน ต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น	21.50	78.50	5.00	95.00	13.30	86.70	14.36	85.64
การมีสัมพันธภาพที่ดี ในครอบครัวและ ได้รับความช่วยเหลือ ในด้านต่างๆ จากคน รอบข้าง	30.80	69.20	7.50	92.50	21.10	78.90	21.54	78.46
การใช้บริการการให้ คำแนะนำ ปรีกษา จากหน่วยงานหรือ องค์กรต่างๆ	15.40	84.60	5.00	95.00	5.60	94.40	8.72	91.28
ร้อยละเฉลี่ย	22.56	77.43	5.83	94.17	13.33	86.67	14.87	85.13
ภาพรวมร้อยละ เฉลี่ย	15.64	84.36	7.71	92.30	13.33	86.67	12.95	87.05

จากตารางที่ 31 จะเห็นว่าในภาพรวมของที่มาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้น แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามนโยบายร้อยละ 87.05 โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้มีการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมากที่สุดร้อยละ 90.94 สำหรับในรายโรงเรียนพบว่า โรงเรียนนครแพทย์ศึกษา 1 มีที่มาของการจัดกิจกรรมตามนโยบายมากที่สุด ร้อยละ 77.43 โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการมีสิทธิพลเมืองตามนโยบายมากที่สุดร้อยละ 88.73 สำหรับโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 โดยรวมแล้วมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบายมากที่สุด ร้อยละ 92.30 เช่นกัน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้มีการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพตามนโยบายมากที่สุดร้อยละ 94.17 ทางด้านโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 โดยรวมมีการจัดกิจกรรมตามนโยบายมากที่สุดร้อยละ 86.67 และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้มีการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพตามนโยบายมากที่สุดร้อยละ 92.97

นอกจากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมแล้ว ในการวิจัยครั้งนี้ยังได้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้วยโอกาสในหลายรูปแบบ ประกอบด้วย วิธีสอนเป็นรายวิชาโดยเฉพาะ สอนสอดแทรกกับวิชาเรียนตามปกติ สอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว จัดเป็นกิจกรรมในลักษณะค่ายพัฒนาทักษะชีวิต และเชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ เนื่องจากมีกิจกรรมวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายในครั้งนีจึงขอนำเสนอวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินการมากที่สุดในสามอันดับแรกเท่านั้น ซึ่งปรากฏข้อมูลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 32 แสดงร้อยละของวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 3 อันดับแรก จำแนกเป็นรายโรงเรียน

โรงเรียน \ ทักษะชีวิต	นครพัยศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1		
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	B (73.80)	A (15.40)	D (7.70)	B (52.50)	C (15.00)	D (10.00)	B (60.00)	C (27.80)	A (12.20)
ทักษะการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ	B (86.20)	D (6.20)	C (3.10)	B (57.50)	C (22.50)	A (10.00)	B (56.70)	D (22.20)	A (13.30)
ทักษะการตระหนักรู้ในตน	B (55.40)	C (21.50)	D (18.50)	B (42.50)	C (22.50)	D (20.00)	B (37.60)	C (36.70)	D (14.40)
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	B (43.10)	C (35.40)	D (9.20)	B (32.50)	D (25.00)	C (22.50)	B (48.90)	A (27.80)	C (23.30)
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	B (67.70)	C (13.30)	D (12.30)	B (32.50)	D (25.00)	C (17.50)	B (36.70)	A (32.20)	C (15.60)
ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	B (50.80)	C (23.10)	D (21.50)	C (30.00)	D (27.50)	B (25.00)	C (34.40)	D (30.00)	B (28.90)
ทักษะการตัดสินใจ	B (47.70)	C (33.80)	D (16.90)	B (40.00)	D (25.00)	C (17.50)	C (36.80)	D (36.60)	B (26.60)
ทักษะการแก้ปัญหา	B (56.90)	D (21.50)	C (20.00)	C (35.00)	B (30.00)	D (22.50)	B (48.90)	D (23.30)	C (21.10)
ทักษะการจัดการกับอารมณ์	C (47.70)	B (36.90)	E (7.70)	B (32.50)	D (25.00)	C (20.00)	C (47.80)	B (15.60)	D (15.50)
ทักษะการจัดการกับความเครียด	C (43.10)	B (30.80)	E (12.30)	D (35.00)	B (30.00)	A (10.00)	C (47.80)	E (28.90)	B (15.60)

- โดยที่ A หมายถึง สอนเป็นรายวิชาโดยเฉพาะ
 B หมายถึง สอดแทรกกับวิชาเรียนตามปกติ
 C หมายถึง สอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว
 D หมายถึง จัดเป็นกิจกรรมในลักษณะค่ายพัฒนาทักษะชีวิต
 E หมายถึง เชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้

จากตารางที่ 32 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนนครพาศึกษา 1 มีการใช้วิธีการพัฒนาทักษะชีวิต เด็กด้อยโอกาสด้วยวิธีการสอนที่สอดคล้องกับรายวิชาปกติเป็นอันดับแรกในเกือบทุกทักษะชีวิต ยกเว้นทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียดใช้วิธีการพัฒนาโดยการสอน ในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว สำหรับโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 ส่วนใหญ่ใช้วิธีการพัฒนาทักษะชีวิต ของเด็กด้อยโอกาสด้วยวิธีการสอนที่สอดคล้องกับรายวิชาปกติเป็นอันดับแรก ยกเว้นทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและทักษะการแก้ปัญหาใช้วิธีการพัฒนาโดยการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว และทักษะการจัดการกับความเครียดใช้วิธีการพัฒนาโดยการจัดเป็นกิจกรรมใน ลักษณะค่ายพัฒนาทักษะชีวิต ทางด้านโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ส่วนใหญ่ใช้วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยวิธีการสอนที่สอดคล้องกับรายวิชาปกติเป็นอันดับแรกในเกือบทุกทักษะชีวิต ยกเว้นทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และทักษะการจัดการกับความเครียดใช้วิธีการพัฒนาโดยการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว

ตารางที่ 33 แสดงร้อยละของวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิต 3 อันดับแรก ใน ภาพรวม

ทักษะชีวิต	วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวม		
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	B (63.10)	D (17.40)	A (14.90)
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	B (66.70)	D (13.30)	C (9.20)
ทักษะการตระหนักรู้ในตน	B (44.10)	C (28.70)	D (16.90)
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	C (39.00)	B (33.80)	D (19.00)
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	B (46.20)	A (20.50)	C (14.90)
ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	B (35.40)	C (29.70)	D (26.70)
ทักษะการตัดสินใจ	B (36.40)	C (31.80)	D (27.70)
ทักษะการแก้ปัญหา	B (47.70)	C (23.60)	D (22.60)
ทักษะการจัดการกับอารมณ์	C (42.10)	B (26.20)	D (14.40)
ทักษะการจัดการกับความเครียด	C (37.90)	B (23.60)	D (14.90)

- โดยที่ A หมายถึง สอนเป็นรายวิชาโดยเฉพาะ
 B หมายถึง สอดแทรกกับวิชาเรียนตามปกติ
 C หมายถึง สอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว
 D หมายถึง จัดเป็นกิจกรรมในลักษณะค่ายพัฒนาทักษะชีวิต
 E หมายถึง เชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้

จากตารางที่ 33 จะเห็นว่าในภาพรวมของทุกโรงเรียนมีวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลายวิธี โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการพัฒนาในรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับวิชาเรียนตามปกติ เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว โดยที่กลุ่มทักษะชีวิตที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการสอนสอดคล้องกับวิชาเรียนตามปกติ ได้แก่ ทักษะการ

คิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจและทักษะการแก้ปัญหา สำหรับทักษะที่มีการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว ได้แก่ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด

จากการศึกษาวิเคราะห์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและการพัฒนาทักษะชีวิตดังกล่าวข้างต้นแล้ว การวิจัยครั้งนี้ยังได้มุ่งศึกษากระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยการศึกษาปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่ส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส ซึ่งผลการวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ของโครงสร้างที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อให้เกิดการเข้าถึงการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 34 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสัมพันธ์ของโครงสร้างที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส

โรงเรียน โครงสร้าง	นครพ่ายศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล	\bar{X}	SD	แปลผล
การมีสิทธิพลเมือง												
กฎ/ระเบียบ/ แนวปฏิบัติ	3.61	.96	มาก	3.57	.92	มาก	3.53	.83	มาก	3.57	.91	มาก
ครอบครัว	2.91	1.16	มาก	2.89	1.21	ปานกลาง	3.20	.91	ปานกลาง	2.99	1.11	ปานกลาง
สถานศึกษา	4.10	.66	มาก	4.10	.62	มาก	4.18	.55	มาก	4.12	.62	มาก
หน่วยงาน ภาครัฐ	4.02	.51	มาก	3.99	.54	มาก	4.03	.43	มาก	4.01	.49	มาก
ภาคเอกชน	3.36	.72	ปานกลาง	3.23	.74	ปานกลาง	3.14	.70	ปานกลาง	3.25	.72	ปานกลาง
การมีส่วนร่วม	3.57	.78	มาก	3.52	.65	มาก	3.59	.87	มาก	3.56	.74	มาก
เฉลี่ย	3.60	.38	มาก	3.55	.36	มาก	3.62	.37	มาก	3.59	.37	มาก

ตารางที่ 34 (ต่อ)

โรงเรียน โครงสร้าง	นครพาศศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล
การเข้าถึงตลาดแรงงาน												
กฎ/ ระเบียบ/ แนวปฏิบัติ	3.10	.88	ปาน กลาง	2.97	.90	ปาน กลาง	3.29	.70	ปาน กลาง	3.12	.84	ปาน กลาง
ครอบครัว	2.55	.77	ปาน กลาง	2.52	.73	ปาน กลาง	2.62	.78	ปาน กลาง	2.56	.76	ปาน กลาง
สถานศึกษา	3.95	.64	มาก	3.88	.67	มาก	3.97	.61	มาก	3.93	.64	มาก
หน่วยงาน ภาครัฐ	4.01	.66	มาก	3.97	.66	มาก	3.93	.57	มาก	3.97	.63	มาก
ภาคเอกชน	2.82	.77	ปาน กลาง	2.86	.59	ปาน กลาง	3.04	.73	ปาน กลาง	2.86	.77	ปาน กลาง
การมีส่วน ร่วม	3.25	.85	ปาน กลาง	3.18	.78	ปาน กลาง	3.34	.91	ปาน กลาง	3.26	.75	ปาน กลาง
เฉลี่ย	3.28	.41	ปาน กลาง	3.21	.42	ปาน กลาง	3.37	.35	ปาน กลาง	3.29	.40	ปาน กลาง
การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ												
กฎ/ ระเบียบ/ แนวปฏิบัติ	4.17	.63	มาก	4.19	.59	มาก	4.35	.64	มาก	4.23	.62	มาก
ครอบครัว	3.43	.79	ปาน กลาง	3.42	.80	ปาน กลาง	3.61	.77	มาก	3.48	.79	ปาน กลาง
สถานศึกษา	3.69	.78	มาก	3.84	.75	มาก	3.86	.85	มาก	3.78	.76	มาก
หน่วยงาน ภาครัฐ	3.74	.44	มาก	3.75	.43	มาก	3.78	.41	มาก	3.79	.42	มาก
ภาคเอกชน	3.12	.57	ปาน กลาง	3.51	.56	มาก	3.48	.55	ปาน กลาง	3.37	.56	ปาน กลาง
การมีส่วน ร่วม	3.85	.88	มาก	3.73	.95	มาก	3.78	.65	มาก	3.76	.86	มาก
เฉลี่ย	3.83	.32	มาก	3.74	.32	มาก	3.81	.32	มาก	3.79	.32	มาก

ตารางที่ 34 (ต่อ)

โรงเรียน โครงสร้าง	นครพ่ายศึกษา 1			อีสานพัฒนา 1			เมืองหลวงวิทยา 1			ภาพรวม		
	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล	\bar{x}	SD	แปล ผล
การเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม												
กฎ/ ระเบียบ/ แนวปฏิบัติ	3.11	.97	ปาน กลาง	3.17	1.06	ปาน กลาง	3.38	1.09	ปาน กลาง	3.20	1.04	ปาน กลาง
ครอบครัว	2.75	.77	ปาน กลาง	2.68	.98	ปาน กลาง	3.02	1.01	ปาน กลาง	2.81	.97	ปาน กลาง
สถานศึกษา	4.12	.61	มาก	4.11	.65	มาก	4.08	.60	มาก	4.10	.49	มาก
หน่วยงาน ภาครัฐ	3.07	.70	ปาน กลาง	3.12	.74	ปาน กลาง	3.06	.72	ปาน กลาง	3.08	.72	ปาน กลาง
ภาคเอกชน	2.94	.63	ปาน กลาง	2.86	.59	ปาน กลาง	2.93	.57	ปาน กลาง	2.91	.60	ปาน กลาง
การมีส่วน ร่วม	3.19	.86	ปาน กลาง	3.16	.94	ปาน กลาง	3.26	.77	ปาน กลาง	3.19	.54	ปาน กลาง
เฉลี่ย	3.20	.40	ปาน กลาง	3.19	.44	ปาน กลาง	3.29	.47	ปาน กลาง	3.22	.43	ปาน กลาง
เฉลี่ยรวม	3.48	.23	ปาน กลาง	3.46	.23	ปาน กลาง	3.56	.21	ปาน กลาง	3.50	.22	ปาน กลาง

จากตารางที่ 34 จะเห็นว่าในภาพรวมโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.50 และ .22 ตามลำดับ และเอื้อต่อการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.88 และจุด .32 ตามลำดับ แต่เอื้อต่อการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมน้อยที่สุดที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.22 และ .43 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ตามโครงสร้างพบว่า โครงสร้างสถานศึกษา เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับมากที่สุดทุกด้าน ในขณะที่ครอบครัวและภาคเอกชนยังมีปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับค่อนข้างต่ำกว่าทุกโครงสร้าง เมื่อพิจารณารายโรงเรียนพบว่า ทุกโรงเรียนมีโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์เอื้อต่อการจัดการ

การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับ ปานกลาง และทุกโครงสร้างเอื้อต่อประเด็นด้านการมีสิทธิพลเมืองและการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพในระดับมาก ในขณะที่เอื้อต่อด้านการเข้าถึงตลาดแรงงานและการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมในระดับปานกลาง

2.2 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

จากการนำเสนอสาระสำคัญในหัวข้อที่ผ่านมาเกี่ยวกับโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและผลการจัดการศึกษาในภาพรวมของของแต่ละสถานศึกษา ตลอดจนแนวทางการพัฒนาในอนาคต เพื่อให้เห็นรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ในส่วนนี้จึงขอนำเสนอผลการวิเคราะห์จุดมุ่งเน้นของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของแต่ละสถานศึกษาที่แสดงให้เห็นผ่านการกำหนดเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย/เป้าประสงค์ พันธกิจและกลยุทธ์ของการจัดการศึกษาซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่สะท้อนผลการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษา

อีกทั้งการวิจัยในครั้งนี้ยังได้มุ่งศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ที่ชัดเจนมากขึ้น จากการวิจัยภาคสนามและการศึกษาสภาพบริบทของพื้นที่วิจัย จึงได้ดำเนินการศึกษาบทบาทหน้าที่และกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสของหน่วยต่างๆ ในโครงสร้างที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบหลักในเรื่องของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตนั้นคือสถานศึกษา โดยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส โดยทำการศึกษาวิเคราะห์แผนแม่บทในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาตั้งแต่ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา รวมถึงแผนงาน โครงการต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ของสถานศึกษาทั้ง 3 โรงเรียนในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนนครแพทย์ศึกษา 1 โรงเรียนอีสานพัฒนา 1 และโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 ซึ่งผลการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น แผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา รายงานประเมินตนเองสถานศึกษาและรายงานโครงการ เป็นต้น จากการศึกษาเอกสารรายงานต่างๆ ที่ได้จากการลงศึกษาภาคสนามมีข้อค้นพบว่า สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบทและแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษา ปραกฏข้อมูลดังต่อไปนี้

จากการวิเคราะห์ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์และวิสัยทัศน์ของแต่ละสถานศึกษา เพื่อศึกษาจุดมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสว่ามีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมว่ามีมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวโดยการวิเคราะห์ค่าบ่งชี้ที่แสดงถึงควมมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมหรือการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพโดยกำหนดให้ค่าบ่งชี้ด้านทักษะชีวิต เป็น LS และค่าบ่งชี้ที่แสดงถึงองค์ประกอบของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมซึ่งได้แก่ สิทธิพลเมือง เป็น SI1 ตลาดแรงงาน เป็น SI2 การบริการของรัฐ เป็น SI3 เครือข่ายทางสังคม เป็น SI4 หรือการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ เป็น SI5 สามารถวิเคราะห์ผลได้ดังตารางที่ 35

ตารางที่ 35 แสดงการวิเคราะห์ค่าบ่งชี้ที่แสดงถึงควมมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมหรือการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมาย

ชื่อสถานศึกษา	เอกลักษณ์	อัตลักษณ์	วิสัยทัศน์
โรงเรียนนครพ่ายศึกษา 1	อาชีพหลากหลายสร้างรายได้ (SI2) ระหว่างเรียน (LS=0, SI1=0, SI2=1, SI3=0, SI4=0, SI5=0)	ทำอาชีพเป็น (SI2) เด่นกีฬา (LS=0, SI1=0, SI2=1, SI3=0, SI4=0, SI5=0)	จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (SI3) มีทักษะการดำรงชีวิต (LS) พร้อมก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (SI4) (LS=1, SI1=0, SI2=0, SI3=1, SI4=1, SI5=0)
โรงเรียนอีสานพัฒนา 1	เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส 10 ประเภท (SI3) (LS=0, SI1=0, SI2=0, SI3=1, SI4=0, SI5=0)	ไหวสวย มารยาท อ่อนน้อม (LS=0, SI1=0, SI2=0, SI3=0, SI4=0, SI5=0)	ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ (SI3) โดยผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม นักเรียนมีทักษะด้านอาชีพ (SI2) มีความรู้คู่คุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความเป็นผู้นำรักประชาธิปไตยสามารถพึ่งตนเองได้ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (SI5) (LS=0, SI1=0, SI2=1, SI3=1, SI4=0, SI5=1)

ตารางที่ 35 (ต่อ)

ชื่อสถานศึกษา	เอกลักษณะ	อัตลักษณะ	วิสัยทัศน์
โรงเรียนเมืองหลวง วิทยา 1	จัดการศึกษาที่ หลากหลาย (SI3) สบายด้วย บรรยากาศ งาม สะอาด ร่มเย็น (LS=0, SI1=0, SI2=0, SI3=1, SI4=0, SI5=0)	ลูกท่านเป็นคนดี (LS=0, SI1=0, SI2=0, SI3=0, SI4=0, SI5=0)	โรงเรียนที่เปิดโอกาสทางการศึกษา พัฒนาการเรียนรู้ คู่ผลสัมฤทธิ์ (SI3) มีทักษะชีวิต (LS) คุณธรรม จริยธรรม อยู่ในสังคมตามแนว ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SI5) (LS=1, SI1=0, SI2=0, SI3=0, SI4=0, SI5=1)
สรุปภาพรวม	LS=0, SI1=0, SI2=1, SI3=1, SI4=0, SI5=0	LS=0, SI1=0, SI2=1, SI3=0, SI4=0, SI5=0	LS=2, SI1=0, SI2=1, SI3=3, SI4=1, SI5=2

จากตารางที่ 35 จะเห็นว่าผลการวิเคราะห์ค่าบ่งชี้ที่แสดงถึงความมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมหรือการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมายจากเอกลักษณะ อัตลักษณะและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา พบว่าจุดมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของแต่ละโรงเรียนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายยังมีการกำหนดจุดมุ่งเน้นในการพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาในส่วนของเอกลักษณะของสถานศึกษาไม่พบการกำหนดทักษะชีวิตเป็นเป้าหมายของสถานศึกษาและมีเพียงการกำหนดการให้บริการของรัฐในด้านการศึกษาและตลาดแรงงานเท่านั้น ทางด้านอัตลักษณะของนักเรียนไม่พบการกำหนดเป้าหมายที่เป็นทักษะชีวิตเช่นเดียวกันและพบการกำหนดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในองค์ประกอบของการเข้าถึงตลาดแรงงานเพียงหนึ่งสถานศึกษาเท่านั้น สำหรับวิสัยทัศน์มีการกำหนดทักษะชีวิตเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสของสถานศึกษาสองแห่ง และมีการกำหนดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในองค์ประกอบด้านเข้าถึงตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและเครือข่ายทางสังคมรวมถึงการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ เท่านั้น

นอกจากนี้หากนำเป้าหมายการจัดการศึกษา พันธกิจและกลยุทธ์ของแต่ละสถานศึกษาที่ใช้เป็นกรอบแนวทางการจัดการศึกษาของแต่ละแห่งมาวิเคราะห์ประเด็นในการส่งเสริม พัฒนาหรือเสริมสร้างเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ได้ผลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 36 แสดงการวิเคราะห์เป้าหมาย/เป้าประสงค์การจัดการศึกษา พันธกิจและกลยุทธ์การจัดการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมาย

สถานศึกษา/ประเด็น	ทักษะชีวิต		การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง
โรงเรียนนครพนมพิศึกษา 1				
เป้าหมาย/เป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา เด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่บริการทางการศึกษา ได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณธรรม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตาม หลักปรัชญาและเศรษฐกิจพอเพียง			SI3,SI5	
พันธกิจ 1) พัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กด้อย โอกาสให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีทักษะด้านการ อาชีพและมีทักษะการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ตามแนวของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) พัฒนาคูครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มี ความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการภายใต้การมี ส่วนร่วมของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ 4) ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือเครือข่ายทาง การศึกษาในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อย โอกาสให้มีความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียน	LS		SI2,SI3 SI3 SI3 SI3,SI4	
กลยุทธ์ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพการจัด การศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาสู่ครู มืออาชีพ กลยุทธ์ที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพด้านการ บริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาภิบาล			SI3 SI3 SI3	

ตารางที่ 36 (ต่อ)

สถานศึกษา/ประเด็น	ทักษะชีวิต		การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง
<p>กลยุทธ์ที่ 4 การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิตที่ดีและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>กลยุทธ์ที่ 5 การส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมขององค์กรเครือข่ายทางการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้มีความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียน</p> <p>กลยุทธ์ที่ 6 การจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่ส่งเสริม พัฒนาศักยภาพผู้เรียน</p>	LS		SI3,SI5 SI3	
โรงเรียนอีสานพัฒนา 1				
<p>เป้าหมาย/เป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะพื้นฐานงานอาชีพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข</p>			SI3,SI2,SI5	
<p>พันธกิจ</p> <p>1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาทุกกลุ่มเป้าหมาย</p> <p>2) พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษาและดูแลนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>3) เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง</p> <p>4) ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้านอาชีพที่หลากหลายตามความสนใจ</p> <p>5) ประสานความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน</p>			SI3 SI3 SI2 SI3	SI3

ตารางที่ 36 (ต่อ)

สถานศึกษา/ประเด็น	ทักษะชีวิต		การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง
<p>กลยุทธ์</p> <p>กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ด้วยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน</p> <p>กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมความสำนึกในความเป็นไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบการบริหารงานให้สามารถจัดและให้บริการการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา</p>			SI3	
โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1				
<p>เป้าหมาย/เป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา</p> <p>1) ผู้เรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและเต็มศักยภาพ</p> <p>2) ผู้เรียนมีทักษะความรู้ที่จำเป็นตามหลักสูตรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล</p> <p>3) มีผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ</p> <p>4) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะการประกอบอาชีพและทักษะการดำรงชีวิต ตามแนวทางแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>5) โรงเรียนมีภูมิทัศน์ที่ดี สะอาด ร่มรื่นเอื้อต่อการเรียนรู้ และพร้อมให้บริการชุมชน</p>	LS		SI3	

ตารางที่ 36 (ต่อ)

สถานศึกษา/ประเด็น	ทักษะชีวิต		การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง
<p>พันธกิจ</p> <p>1) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ</p> <p>2) พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานของหลักสูตรและมาตรฐานประกันคุณภาพ</p> <p>3) วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบพร้อมให้บริการวิชาการแก่ชุมชน</p> <p>4) พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มีทักษะการประกอบอาชีพและทักษะการดำรงชีวิต ตามแนวทางแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>5) พัฒนาภูมิทัศน์โรงเรียนให้ มีบรรยากาศที่ดีและเอื้อต่อการเรียนรู้</p>	LS		SI3	
<p>กลยุทธ์</p> <p>กลยุทธ์ที่ 1 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน</p> <p>กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา</p> <p>กลยุทธ์ที่ 3 ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกในความเป็นไทยและทักษะการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ</p> <p>กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาระบบการบริหารและการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการจัดการศึกษา</p>	LS		SI3	

ตารางที่ 36 (ต่อ)

สถานศึกษา/ประเด็น	ทักษะชีวิต		การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง	ส่งเสริม/พัฒนา	เสริมสร้าง
สรุปภาพรวม				
เป้าหมาย/เป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา	LS=1	LS=0	SI1=0 SI2=1 SI3=7 SI4=0 SI5=2	SI1=0 SI2=0 SI3=0 SI4=0 SI5=0
พันธกิจ	LS=2	LS=0	SI1=0 SI2=3 SI3=12 SI4=1 SI5=0	SI1=0 SI2=0 SI3=1 SI4=0 SI5=0
กลยุทธ์	LS=2	LS=0	SI1=0 SI2=0 SI3=14 SI4=0 SI5=1	SI1=0 SI2=0 SI3=0 SI4=0 SI5=0

จากตารางที่ 36 จะเห็นว่า ในภาพรวมของเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษามีการมุ่งเน้นการพัฒนาส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิต ยังมีน้อยซึ่งปรากฏความถี่ของทุกโรงเรียนรวมกันเท่ากับ 1 สำหรับด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในส่วนของเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษามีการมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการของรัฐอย่างมีคุณภาพในประเด็นด้านการศึกษาที่มีคุณภาพมากที่สุด โดยมีความถี่เท่ากับ 7 รองลงมาได้แก่ด้านการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ มีความถี่เท่ากับ 2 และด้านตลาดแรงงานมีความถี่เท่ากับ 1 ในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในงานอาชีพ มีความถี่เท่ากับ 1 แต่ไม่ปรากฏจุดมุ่งเน้นในด้านการพัฒนาส่งเสริมมีสิทธิพลเมืองและการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมและการเสริมสร้างในทุกด้าน ในส่วนของพันธกิจมีการมุ่งเน้นการพัฒนาส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตยังมีอยู่น้อยเช่นกัน โดยมีความถี่ในภาพรวมของทุกโรงเรียนเท่ากับ 2 สำหรับด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในส่วนของพันธกิจ มีการมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการของรัฐอย่างมีคุณภาพในประเด็นด้านการศึกษาที่มีคุณภาพมากที่สุด โดยมีความถี่เท่ากับ 12 รองลงมาได้แก่

ด้านตลาดแรงงานมีความถี่เท่ากับ 3 และเครือข่ายทางสังคม มีความถี่เท่ากับ 1 ไม่ปรากฏด้านการพัฒนาส่งเสริมการมีสิทธิพลเมืองและการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ แต่มีการเสริมสร้างการได้รับบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กด้อยโอกาส โดยมีความถี่เท่ากับ 1 ด้านกลยุทธ์ของสถานศึกษายังมีการมุ่งเน้นการพัฒนาส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตในระดับน้อยเช่นเกี่ยวกับเป้าประสงค์หรือเป้าหมายและพันธกิจโดยมีความถี่เท่ากับ 2 สำหรับด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในส่วนของกลยุทธ์ของสถานศึกษามีการมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสได้รับบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพในประเด็นด้านการศึกษาที่มีคุณภาพมากที่สุด โดยมีความถี่เท่ากับ 14 รองลงมาได้แก่การอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ มีความถี่เท่ากับ 1 และไม่ปรากฏกลยุทธ์ในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

จากการวิเคราะห์เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา พันธกิจและกลยุทธ์ของสถานศึกษาแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังมีการกำหนดจุดมุ่งเน้นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตค่อนข้างน้อย ทั้งที่เป็นเรื่องที่เป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำหรับด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้นแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาทุกแห่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นหลักเพียงด้านเดียว โดยยังขาดการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการสิทธิพลเมือง การเข้าถึงบริการของรัฐในด้านอื่นๆ อย่างมีคุณภาพ การเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพและการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสเกิดความสมดุลในการใช้ชีวิตหลังสำเร็จการศึกษาโดยอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้จากแนวทางการกำหนดจุดเน้นของการจัดการศึกษาในแต่ละสถานศึกษายังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาข้อมูลในภาคสนามพบว่าสถานศึกษาแต่ละแห่งมีการสรุปผลการประเมินคุณภาพเด็กด้อยโอกาสตามมาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของการวิจัยในครั้งนี้ จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาปีการศึกษา 2556 ในประเด็นที่เกี่ยวกับทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมซึ่งประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต ได้แก่ มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิตและออกกำลังกายสม่ำเสมอ (ทักษะการจัดการกับความเครียด) การเห็นคุณค่าในตนเอง (ทักษะการตระหนักรู้ในตน) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่น (ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล) การสื่อสารโดยการพูดหรือเขียนตามความคิดของตนเอง (ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ) กำหนดเป้าหมายหรือคาดการณ์ตัดสินใจ (ทักษะการตัดสินใจ)

นำเสนอวิธีคิด วิธีแก้ปัญหาด้วยภาษาหรือวิธีการของตนเอง (ทักษะการแก้ปัญหา) มีความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ผลงาน (ทักษะการคิดสร้างสรรค์) ปกป้องตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงตนเองจากสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรค ภัย อุบัติเหตุและปัญหาทางเพศ (ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ) สร้างผลงานจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ กีฬา นันทนาการ ตามจินตนาการ (ทักษะการจัดการกับอารมณ์) ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง (ทักษะการเข้าใจผู้อื่น) และทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำหรับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ได้แก่ มีทักษะการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (ตลาดแรงงาน) มีการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน (การบริการของรัฐ)

ตารางที่ 37 แสดงผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจำแนกตามสถานศึกษา

ประเด็นทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิก ของสังคม	ผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา		
	นครพ่ายศึกษา 1	อีสานพัฒนา 1	เมืองหลวงวิทยา 1
การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม			
ทักษะการจัดการกับความเครียด (มาตรฐาน 1.1)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (มาตรฐาน 1.3)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีมาก
ทักษะการตระหนักรู้ในตน (1.4 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีมาก
ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (1.5 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีมาก
ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (มาตรฐาน 1.6)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (2.3 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีมาก
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (มาตรฐาน 4.1)	ดีเยี่ยม	ดีมาก	ดีมาก
ทักษะการแก้ปัญหา (4.2 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีมาก	ดีมาก
ทักษะการตัดสินใจ (4.3มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีมาก	ดีมาก
ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (4.4 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีมาก	ดี
ทักษะชีวิตในภาพรวม (1.7 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม
การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม			
ตลาดแรงงาน (6 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีมาก	ดีเยี่ยม
การบริการของรัฐ (10 มาตรฐาน)	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ 37 จะเห็นว่าผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละสถานศึกษา ส่วนใหญ่มี

ตารางที่ 38 (ต่อ)

โรงเรียน ประเด็น	นครพัยศึกษา 1		อีสานพัฒนา 1		เมืองหลวงวิทยา 1	
	ระดับที่มี อยู่จริง	ระดับคุณภาพ ของการจัด การศึกษา	ระดับที่มี อยู่จริง	ระดับคุณภาพ ของการจัด การศึกษา	ระดับที่มี อยู่จริง	ระดับ คุณภาพ ของการจัด การศึกษา
ทักษะการ สร้าง สัมพันธภาพ ระหว่าง บุคคล	3	5	3	5	3	4
ทักษะการ ตัดสินใจ	3	5	3	4	3	4
ทักษะการ แก้ปัญหา	3	5	3	4	3	4
ทักษะการ จัดการกับ อารมณ์	3	5	3	5	3	5
ทักษะการ จัดการกับ ความเครียด	3	5	3	5	3	5
การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
ตลาดแรงงาน	3	5	3	4	3	5
การบริการ ของรัฐ	3	5	3	5	3	5

จากตารางที่ 38 จะเห็นว่าระดับของผลการประเมินการมีทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส กับผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น ผลการประเมินการมีทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสกับผลการประเมินคุณภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียน นครพัยศึกษา 1 และโรงเรียนอีสานพัฒนา 1 มีความแตกต่างกันในทุกทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยที่คุณภาพของการจัดการศึกษาทุกประเด็นมีระดับสูงกว่าสภาพทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอยู่จริง ทางด้านผลการประเมินการมีทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสกับผลการประเมินความสำเร็จการ

จัดการศึกษาของโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 มีความแตกต่างเกือบทุกด้านโดยที่คุณภาพของการจัดการศึกษาสูงกว่าสภาพที่เป็นอยู่จริง ยกเว้นทักษะการคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ในระดับเดียวกัน

จากผลการเปรียบเทียบข้อมูลระดับทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอยู่จริงของเด็กด้อยโอกาสที่มีความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเกิดความไม่สอดคล้องกันของคุณภาพในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละสถานศึกษา นั่นแสดงว่าสถานศึกษาได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างดีเยี่ยม แต่กระนั้นยังส่งผลต่อการพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเพียงระดับปานกลางเท่านั้น

การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสผ่านหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา

เมื่อศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา เอกสารรายงานโครงการและการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักวิชาการ จำนวนทั้งหมด 16 ท่าน พบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและผลการจัดการศึกษา ปัจจัยเงื่อนไข และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ดังนี้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม พบว่าการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละสถานศึกษานั้นใช้แนวทางในการจัดการศึกษาภายใต้นโยบายเดียวกันคือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตผ่านหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตของสถานศึกษาภายใต้สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตผ่านหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตของสถานศึกษามีหลักการในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เด็กด้อยโอกาสซึ่งจัดเป็นเด็กกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ จึงสามารถดำเนินการจัดการศึกษาโดยนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจึงได้พัฒนากรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สำหรับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางให้นำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนของจัดทำรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในส่วนของกิจกรรมเพิ่มเติมนี้ได้กำหนดให้มีกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการดูแลตนเอง มีระเบียบวินัย มีความรู้พื้นฐานด้านงานอาชีพ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันชาติ

ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข จากการนำหลักสูตรท้องถิ่นทักษะการดำรงชีวิตไปใช้ในสถานศึกษาและได้มีการปรับปรุงกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต โดยใช้กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำกิจกรรมไปปฏิบัติและการให้คำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาจึงได้กิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตจำนวน 8 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมส่งเสริมสุขนิสัย 2) กิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย 3) กิจกรรมหลักโภชนาการ 4) กิจกรรมหลักไทรรงค์ 5) กิจกรรมสร้างเสริมภาวะผู้นำ 6) กิจกรรมอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม 7) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพท้องถิ่นและ 8) กิจกรรมพัฒนาสุนทรียภาพ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1) กิจกรรมส่งเสริมสุขนิสัย

หลักการ

กิจกรรมส่งเสริมสุขนิสัย เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้านการดูแลตนเองที่ถูกสุขลักษณะ รู้จักการดูแลความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องนอน และอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัวอย่างถูกวิธี ตลอดจนการเก็บรักษาซ่อมแซมอุปกรณ์ เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ส่วนตัวอย่างเป็นระเบียบ แต่งกายสะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน เพื่อให้เกิดสุขนิสัยที่ดีและมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

วัตถุประสงค์

สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้านการดูแลตนเองที่ถูกสุขลักษณะ รู้จักดูแลความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องนอน และอุปกรณ์เครื่องใช้ส่วนตัว ตลอดจนสามารถจัดเก็บ รักษาซ่อมแซม อุปกรณ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องนอน และเครื่องใช้ส่วนตัว แต่งกายสะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้

- (1) ดูแลตนเอง ให้คำแนะนำผู้อื่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดร่างกายได้
- (2) ดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นแบบอย่างที่ดี ในการทำความสะอาดเครื่องแต่งกาย เครื่องนอน และเครื่องใช้ส่วนตัวได้
- (3) ดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดเก็บ รักษา ซ่อมแซม อุปกรณ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องนอน และเครื่องใช้ส่วนตัวได้
- (4) แต่งกายสะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน

ขอบข่ายกิจกรรม

เป็นกิจกรรมส่งเสริมปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้านการดูแลตนเองที่ถูกสุขลักษณะ ดังนี้

- (1) การรักษาความสะอาดของร่างกาย
- (2) การทำความสะอาด เครื่องแต่งกาย เครื่องนอนและเครื่องใช้ส่วนตัว
- (3) การจัดเก็บ รักษา ซ่อมแซม อุปกรณ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เครื่องนอนและเครื่องใช้

ส่วนตัว

- (4) การแต่งกายสะอาดเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน

2) กิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย

หลักการ

กิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถออกกำลังกายอย่างถูกวิธี เพื่อเสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง สดชื่น แจ่มใส มีพัฒนาการทางร่างกายเหมาะสมตามวัย รักษาการออกกำลังกาย และเป็นการเตรียมความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมของแต่ละวันอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

สามารถออกกำลังกายอย่างถูกวิธีและปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และเจริญเติบโตตามวัย

ตัวบ่งชี้

- (1) ออกกำลังกายถูกต้องตามที่โรงเรียนกำหนด วางแผนและปฏิบัติตามแผนพัฒนา กิจกรรมส่งเสริมการสร้างสมรรถภาพทางกายได้อย่างเหมาะสม
- (2) ออกแบบการออกกำลังกายที่สร้างสรรค์โดยกระบวนการทำงานเป็นทีม
- (3) วิเคราะห์ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมสมรรถภาพทางกายได้
- (4) มีคุณลักษณะด้านสมรรถภาพทางกายผ่านเกณฑ์การประเมิน ตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ขอบข่ายกิจกรรม

เป็นกิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย โดยจัดกิจกรรมออกกำลังกายที่ใช้รูปแบบตามบริบทของสถานศึกษา เช่น การกายบริหาร การเดินแอโรบิก และการวิ่ง เป็นต้น โดยขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง เป็นดังนี้ อบอุ่นร่างกาย (warm Up) การฝึก (exercise) และการคลายอุ่น (cool down)

3) กิจกรรมหลักโภชนาการ

หลักการ

กิจกรรมหลักโภชนาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถรับประทานอาหารเช้าอย่างถูกหลักโภชนาการ มีมารยาทในการรับประทานอาหารเช้า ตลอดจนการจัดเก็บภาชนะ และการรักษาความสะอาดบริเวณที่รับประทานอาหารเช้าอย่างถูกสุขลักษณะ เพื่อให้เกิดสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหารเช้า และมีทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคม

วัตถุประสงค์

เพื่อให้มีสุขนิสัย ด้านมารยาทในการรับประทานอาหารเช้า มารยาททางสังคม การใช้และดูแลรักษาอุปกรณ์ในการรับประทานอาหารเช้าให้ถูกสุขลักษณะ การจัดบริการด้านโภชนาการต่อสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีต่อชุมชนและสังคม

ตัวบ่งชี้

(1) มีสุขนิสัย ด้านมารยาทในการรับประทานอาหารเช้า มารยาททางสังคม การใช้และดูแลรักษาอุปกรณ์ในการรับประทานอาหารเช้า ตลอดจนการจัดเก็บภาชนะ และการรักษาความสะอาดบริเวณที่รับประทานอาหารเช้าอย่างถูกสุขลักษณะ

(2) เป็นแบบอย่างด้านมารยาทในการรับประทานอาหารเช้า มารยาททางสังคม การใช้และดูแลรักษาอุปกรณ์ในการรับประทานอาหารเช้าอย่างถูกสุขลักษณะ

(3) สามารถจัดบริการด้านโภชนาการแก่ผู้อื่นทั้งในและนอกโรงเรียน

ขอบข่ายกิจกรรม

กิจกรรมหลักโภชนาการมุ่งพัฒนานักเรียน ใน 3 ด้าน ได้แก่

(1) การเตรียม ได้แก่ การเข้าแถวตามลำดับ การล้างมือก่อนและหลังการรับประทานอาหารเช้า การเตรียมภาชนะรับประทานอาหารเช้า การเตรียมโต๊ะ-เก้าอี้ในการรับประทานอาหารเช้า การเตรียมอ่างล้างจาน และการกล่าวคำพิจารณาอาหาร เป็นต้น

(2) การกินอย่างถูกวิธี ได้แก่ หลักการบริโภคอาหาร มารยาทในการรับประทานอาหารเช้า อาหารหลัก 5 หมู่ตามหลักโภชนาการ มีสุขบัญญัติ 10 ประการ และการจัดบริการด้านโภชนาการแก่ผู้อื่นทั้งในและนอกโรงเรียน เป็นต้น

(3) การเก็บกวาด ได้แก่ การใช้และการเก็บรักษาโต๊ะ-เก้าอี้ อ่างล้างจาน อุปกรณ์โภชนาการและบริเวณที่รับประทานอาหารเช้า เป็นต้น

4) กิจกรรมหลักไตรรงค์

หลักการ

กิจกรรมหลักไตรรงค์ เป็นกิจกรรมสร้างจิตสำนึกรักสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติ ผ่านกิจกรรมการฝึกความเป็นระเบียบวินัยในการเข้าแถวเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ ปฏิบัติศาสนกิจ และร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี

วัตถุประสงค์

เพื่อให้มีระเบียบวินัยในการเข้าแถวเคารพธงชาติ เข้าใจและปฏิบัติตนให้มีจิตสำนึกรักสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติ

ตัวบ่งชี้

- (1) เข้าร่วมกิจกรรมเคารพธงชาติตามระเบียบวิธีปฏิบัติของโรงเรียนอย่างถูกต้อง เป็นระเบียบและสามารถเป็นแบบอย่างได้
- (2) ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาอย่างสม่ำเสมอเป็นแบบอย่างที่ดีของศาสนิกชน
- (3) ปฏิบัติกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ โรงเรียนและชุมชนจัดขึ้น เช่น ชมในพระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์

ขอบข่ายกิจกรรม

เป็นกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะด้านการรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เน้นความมีระเบียบวินัย รักความเป็นไทย โดยปฏิบัติกิจกรรมในการเข้าแถวเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติ การสวดมนต์ ปฏิบัติศาสนกิจ และการร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ตามตัวอย่างแนวกิจกรรม ดังนี้

- (1) ระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง
- (2) การจัดระเบียบแถวเคารพธงชาติ
- (3) การร้องเพลงชาติ
- (4) การปฏิบัติศาสนกิจของแต่ละศาสนา
- (5) กล่าวคำปฏิญาณตน รับฟังโอวาท ข้าราชการประชาสัมพันธ์ ฯลฯ
- (6) การร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี
- (7) การเดินแถวเข้าห้องเรียน(เวลาเช้า)/กลับเรือนนอน(เวลาเย็น)

5) กิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ

หลักการ

กิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ เป็นกิจกรรมฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น กล่าวแสดงความคิดเห็น แสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง แสดงถึงความรับผิดชอบในบทบาท

หน้าที่ ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา มีความสามัคคี สามารถทำงานกับผู้อื่น รับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และตระหนักถึงความสำคัญของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

วัตถุประสงค์

เพื่อให้มีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี กล้าแสดงความคิดเห็น แสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยความสามัคคี และมีจิตสาธารณะ

ตัวบ่งชี้

มีลักษณะภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดี คิดวิเคราะห์และวางแผนงานด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายกิจกรรม

เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมในลักษณะกิจกรรมฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี โดยใช้กิจกรรมการแสดงความคิดเห็น แสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ทำงานร่วมกับผู้อื่น บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ดำเนินการจัดกิจกรรมในช่วงกิจกรรมนักเรียนนอน เวลา 19.00 – 20.00 น.

6) กิจกรรมอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม

หลักการ

กิจกรรมอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีความตระหนักในการใช้พลังงานอย่างประหยัด อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่และเหมาะสมกับการเป็นแหล่งเรียนรู้ มีจิตสำนึกในการรักษาธรรมชาติ ตลอดจนสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน มีความรับผิดชอบต่อ ชยัน อดทนและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เข้าใจ ปฏิบัติตน มีส่วนร่วม และตระหนัก ในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ตัวบ่งชี้

(1) สำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม วางแผนในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการใช้พลังงานภายในอย่างประหยัดคุ้มค่าและยั่งยืน

(2) เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นแกนนำในการอนุรักษ์ พัฒนาพลังงานและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและชุมชน

ขอบข่ายกิจกรรม

กิจกรรมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมอาสาพัฒนา ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ อนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมด้านการใช้พลังงานอย่างประหยัด การดูแลรักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อม การกำจัดขยะ โดยใช้กระบวนการกลุ่มผ่านกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนเวลา 06.00 -06.30 น. และ 16.30 – 17.00 น. ของทุกวันและวันเสาร์-อาทิตย์เวลา 08.30 – 10.30 น.

7) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น

หลักการ

กิจกรรมส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น เป็นกิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ตรงกับความถนัดและความสนใจของนักเรียน โดยการวางแผนการประกอบอาชีพอย่างเป็นระบบ รู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับงานอย่างคุ้มค่า เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน และเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริตในอนาคต มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพสุจริตในท้องถิ่น ชยัน ซื่อสัตย์ อดทน มุ่งมั่นในการทำงาน และอยู่อย่างพอเพียง

วัตถุประสงค์

เพื่อให้มีทักษะ ประสบการณ์ เห็นแนวทางในการปฏิบัติงานอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เทคโนโลยีมาวางแผนการปฏิบัติงานอาชีพ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน และเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น

ตัวบ่งชี้

- (1) วิเคราะห์ สังเคราะห์ งานอาชีพในท้องถิ่นของตนเอง
- (2) เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ในการปฏิบัติงานอาชีพโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น
- (3) มีรายได้ระหว่างเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขอบข่ายกิจกรรม

เป็นกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติงานอาชีพตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ ได้แก่

- การวางแผนในการเลือกอาชีพ ตามความถนัดและความสนใจ
- การสำรวจตลาด
- การเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์
- การฝึกปฏิบัติทักษะอาชีพ การออกแบบบรรจุภัณฑ์
- การคิดคำนวณต้นทุนและกำหนดราคาจำหน่าย
- การบริการ/การจำหน่ายผลผลิต

- การคิดคำนวณราคา การทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และการคำนวณผลกำไร/ขาดทุน

8) กิจกรรมพัฒนาสุนทรียภาพ

หลักการ

กิจกรรมพัฒนาสุนทรียภาพ เป็นกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาด้านศิลปะ ดนตรี กีฬานันทนาการ หรือกิจกรรมอื่นตามความถนัดและสนใจ สร้างผลงานตนเองรวมทั้งมีความชื่นชมและเห็นคุณค่าในผลงานผู้อื่น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

เพื่อให้มีสุนทรียภาพด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา หรือนันทนาการตามความถนัดความสนใจและรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ตัวบ่งชี้

รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และวางแผนพัฒนาตนเองในด้านศิลปะ ดนตรี กีฬานันทนาการหรือกิจกรรมตามความถนัดความสนใจ

ขอบข่ายกิจกรรม

เป็นกิจกรรมการพัฒนาสุนทรียภาพตามความถนัดและความสนใจในด้านต่างๆ คือ ด้านศิลปะ ด้านดนตรี ด้านกีฬา ด้านนันทนาการตามความถนัดความสนใจ และด้านการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยในแต่ละกิจกรรมมีขั้นตอน ระยะเวลาและรายละเอียดในการจัดกิจกรรมตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา ทุกกิจกรรมจะมีการวัดและประเมินผลการผ่านกิจกรรมของทุกคนอย่างเป็นระบบ

จากกิจกรรมตามหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตดังกล่าว เมื่อผู้วิจัยนำมาสรุปวิเคราะห์ความเชื่อมโยงสอดคล้องของแต่ละกิจกรรมกับทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส สามารถแสดงให้เห็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 39 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตตามหลักสูตรของสถานศึกษา กับทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส

กิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต	ทักษะชีวิต
กิจกรรมส่งเสริมสุขนิสัย	ทักษะการตระหนักรู้ในตน
กิจกรรมส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย	ทักษะการตระหนักรู้ในตน
กิจกรรมหลักโภชนาการ	ทักษะการตระหนักรู้ในตน
กิจกรรมหลักไตรรงค์	ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
กิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ	ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น

ตารางที่ 39 (ต่อ)

กิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต	ทักษะชีวิต
กิจกรรมอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม	ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์
กิจกรรมส่งเสริมอาชีพท้องถิ่น	ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์
กิจกรรมพัฒนาสุนทรียภาพ	ทักษะการจัดการกับความเครียด ทักษะการจัดการกับอารมณ์

นอกจากนี้แล้วการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้วยโอกาสที่แต่ละสถานศึกษาได้ดำเนินการ นอกเหนือจากหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตแล้วยังมีการจัดโครงการงานและกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ อย่างหลากหลาย เช่น กิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา พลศึกษา กิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ให้สามารถเห็นคุณค่าของตนเองได้ อย่างเหมาะสมมีการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหา ได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล โดยการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างหลากหลาย เช่น กิจกรรมค่ายวิชาการของกลุ่มสาระต่างๆ กิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงการ กิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กิจกรรมการเรียน วิชาคั่นคว่ำอัสระ กิจกรรมการทำโครงการและกิจกรรมอื่นๆ กิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น กิจกรรม รักการอ่าน กิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์ กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ อัสระเพื่อการหารายได้ระหว่างเรียน เป็นต้น โดยทุกกิจกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตกันอย่าง หลากหลาย เพราะกิจกรรมและสื่อเป็นกระบวนการที่สามารถเสริมสร้างการพัฒนาทักษะชีวิตได้เป็น อย่างดีและเป็นสิ่งที่มีความยืดหยุ่น ทำให้เด็กด้วยโอกาสสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ทุก รูปแบบ นอกจากนั้นกิจกรรมยังสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ เช่น กิจกรรมตาม สถานการณ์ กิจกรรมตามความสนใจ กิจกรรมตามปัญหา เป็นต้น ดังนั้นกิจกรรมจึงได้รับความนิยม ในการนำมาเป็นสื่อเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ดังคำกล่าวของนักวิชาการและครูหลายท่านที่กล่าวว่า

... มีการอบรมเป็นกิจกรรมกลุ่ม หมายถึงว่ามีกิจกรรมที่ตั้งประเด็นปัญหาขึ้นมา แล้ว จัดเป็นกลุ่มอาจจะปัญหาซักห้าข้อ มาจัดเป็นกลุ่มแล้วก็มาฟรีเซนต์ แล้ว วิทยากรต้องเก่ง วิทยากรต้องแนะนำให้ถูก สมมติว่าข้อที่หนึ่ง ถ้าท่านเข้าไปในเมือง แล้วหลงทางจะทำอย่างไร? สองเมื่อท่านเดินทางเข้าไปในเมืองแล้วประสบพบเห็น อุบัติเหตุรถจักรยานชนกันท่านจะช่วยเหลือได้อย่างไร? สามถ้าท่านเข้าไปอยู่ในเมือง

แล้วจะกลับบ้านแล้วไม่มีเงินเลย ท่านจะทำอย่างไร?...หรือใช้สถานการณ์จำลองแล้ว มีการประชุมกลุ่มแล้วออกมาพรีเซนต์โดยการรายงานก็ได้ หรือการแสดงก็ได้ อันนี้จะได้ทักษะจริง ได้เห็นจริง ข้อสอง ใช้สื่อตอนนี้มีหนังของในหลวง สิบสองชุด อันนี้ก็ได้เลย...

(นักวิชาการ 1. สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2557)

... เราใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมกีฬานี้ ไม่ใช่เป็นกิจกรรมกีฬาแบบทั่วไป เป็นกิจกรรมที่เราสอดแทรกอะไรหลายอย่าง เช่น การเตะฟุตบอล เราไม่ได้ให้เตะมาเตะฟุตบอลเฉยๆ เราสอดแทรกสาระเรื่อง ความเสมอภาคความเท่าเทียม เพศ ความพิการ เราใช้การออกกฎ ถ้าหากเราต้องการให้ผู้หญิงผู้ชายเล่นด้วยกัน เราก็อาจจะกำหนดให้ผู้ชายยิงไม่ได้นะ คุณส่งได้อย่างเดียวส่งให้ผู้หญิง ผู้หญิงนั้นจะเป็นคนยิง อะไรอย่างนี้ค่ะ เรามีการปรับ concept ของตัวกีฬาให้มันดูเหมาะกับบริบทของคนหลายๆ กลุ่ม...

(นักวิชาการ 4. สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2558)

... ส่วนใหญ่ให้เด็กทำกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน บางทีครูก็สอนไปด้วยทำกิจกรรมไปด้วย เด็กได้เรียนรู้ดี...

(ครู 3. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2557)

...โรงเรียนเราใช้กิจกรรมในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กเป็นหลัก...

(ครู 5. สัมภาษณ์, 16 มกราคม 2558)

การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กต้องโอกาสตามหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตของสถานศึกษา เป็นสิ่งที่แสดงถึงการให้ความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้วยโอกาสเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพเต็มตามศักยภาพไม่ก่อให้เกิดปัญหาและความเสี่ยงต่อตนเองและสังคม แต่ถึงแม้จะมีแนวทางการพัฒนาที่มีทิศทางชัดเจน สถานศึกษามีการดำเนินการอย่างดีเยี่ยมตามกรอบทิศทางนี้ แต่ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้วยโอกาสดังกล่าวก็ยังไม่ได้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นมากนัก ความสำเร็จของการพัฒนายังมีการกระจุกตัวอยู่กับนักเรียนบางกลุ่มที่มีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นใส่ใจ และมีเป้าหมายของการพัฒนาตนเองไปสู่อนาคตที่ชัดเจนเท่านั้น อีกทั้งยังมีปัจจัยเงื่อนไขและข้อจำกัดของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตอีกหลายประการ เช่น พื้นฐานชีวิตครอบครัว สภาพปัญหา ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตนเองของเด็กด้วยโอกาส ความเอาใจใส่ดูแลจากครูและความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู และนักวิชาการ ที่ส่วนใหญ่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า

... ต้องเข้าใจ(ใจ)ว่าการฝึกทักษะชีวิตนี้มันเป็นความคิดที่ต่าง ที่นี้คำว่าทักษะชีวิตที่เกิดขึ้นนี้มันเป็นทักษะชีวิตที่ต่อเนื่อง ที่นี้ครูที่จะมานี้จะต้อง มันจะต้องมีการทรนมาโดยเฉพาะ ที่นี้มันมาเพี้ยนในช่วงไหน มาเพี้ยนในช่วงที่มีการขยายโอกาส ช่วงนั้นเขาจะมี คน. ประมาณปี 2531 - 32 เริ่มขยายโอกาสมาท้อ(ให้)ละอ่อน(เด็ก)มอตัน เขาว่ามีคนคิดหลักสูตรท้อ(ให้)เขา พอมันบ่มีคนคิดหลักสูตรท้อเขา เขาเลยไปเอาหลักสูตรมัธยมเอาใจด้วยเป็น มอปลายก็แบบเดียวกัน ทำท้อเขาถูกกลืนไป มันเลยเพี้ยนไป แต่ทักษะชีวิตมันยังอยู่นี้ มันมีที่มาที่ไป ที่อื่นเขาทำงานหนึ่งกะ คือ 8 ชั่วโมง แต่ศึกษาสงเคราะห์นี่มันทำงาน 3 กะ มันเลยพิเศษ ดังนั้นครูที่จะมานี้ต้องเป็นครูพิเศษ เพราะเราต้องสร้างคนที่ไม่เหมือนคนอื่น ดังนั้นคนมาใหม่เลยบ่เข้าใจไปจัดการศึกษาเหมือนโรงเรียนทั่วไป เขาเลยบ่ได้สร้างคนพิเศษของศึกษาสงเคราะห์ คนพิเศษที่เป็นน้ำดี มีศักยภาพคนที่มีความเข้มแข็งในตัว ออกไปแล้วกะ ไปเป็นน้ำดี แทรกอยู่ในสังคม หลักสูตรเราทำไมจึงต้องไปเอียงเหมือนกับพื้นฐานทั่วไป... ฐานของละอ่อนที่มาอยู่กับเขานี้มีฐานของกำนอยู่ร่วมกันในสังคมนี้มันติดลบมาก กำนดีจะจับเอาเขามาอยู่ร่วมกันกับเขานี้เป็นเรื่องยาก ถ้าเขามามีพื้นฐานมาก่อนนี้เขาเกิดภาวะซ้อค สับสนในจิตใจอย่างรุนแรง ในศึกษาสงเคราะห์ แต่สิ่งเหล่านี้เรากี่ผ่านมันมาได้ มันคือทักษะชีวิต แต่บ่มีใ้มาบอก มากล่าว มาถอดองค์ความรู้เผยแพร่ท้อคนอื่น คนมาใหม่ก็บ่เข้าใจ...

(ผอ. โรงเรียน 1. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2558)

... การมีหลักสูตรทักษะชีวิตก็เป็นเรื่องดี แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะทำให้สำเร็จ เพราะปัญหาอยู่ที่ตัวครูและตัวเด็กไม่ค่อยให้ความสนใจและทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ...

(ผอ. โรงเรียน 2. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

... ตัวแรก ก็คือ คุณครู ผู้ที่จะ run กิจกรรมให้เขาละ มันต่อเนื่องหรือไม่ เพราะว่าบางกิจกรรม มันก็ไม่ต่อเนื่อง ที่นี้ผลที่จะไปเกิดกับนักเรียนมันก็ไม่เกิดผลเหมือนที่ตั้งใจ พุดง่าย ๆ มันไม่ต่อเนื่อง มันก็จะขาดตอนไปบางอย่าง ที่นี้ตัวที่สองก็คือ เรื่องผู้ปกครองซึ่งถ้าของเราเทียบกับโรงเรียนอื่นนี้ บทบาทผู้ปกครองกับโรงเรียนของเรา ผู้ปกครองจะมีบทบาทน้อยเพราะว่าเขาโยนมาให้เราทั้งหมดเลย เวลาเราให้กิจกรรมเรื่องพัฒนาทักษะชีวิตเขาไปผู้ปกครองบางคนก็ไม่สนใจ เมื่อเกิดปัญหาเราอยากจะขอความร่วมมือกับเขา ผู้ปกครอง...ตัวนี้ กิจกรรมที่จัดให้ก็ไม่ร่วมนะแอบหนีบ้างอย่างนี้ เวลาตามเขาก็จะมีคำตอบมาว่า ก็ฉันมอบให้คุณแล้วไง ประมาณนี้ มันก็เลย

เกิดช่องตรงนี้ เลยทำยังไง เกิดช่องว่างตรงนี้ เอ่อ ทำยังไง บทบาทผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องให้เขามีส่วนร่วมกับเรา...

(ผอ. โรงเรียน 3. สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2558)

... การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตยังไม่ได้รับการดูแลทั้งระบบ ... คือ การจัดการศึกษา การเข้าสู่อาชีพ การพัฒนาทักษะระหว่างประกอบอาชีพ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายสนับสนุนการพัฒนาทักษะชีวิตแต่ละช่วงของชีวิตหรือตลอดชีวิต...

(ผอ. โรงเรียน 4. สัมภาษณ์, 26 มกราคม 2558)

... อย่างแรก โดยพื้นฐาน มันขาดที่เขาเป็นมา เขาเป็นอย่างนี้อยู่แล้ว อาจจะสภาพครอบครัว สังคม ชีวิตมันไม่สมประกอบ ตั้งแต่แรก อันนี้คือติดตัวมา อย่างที่สอง ผมว่าโดยระบบโรงเรียนเองก็ทำให้เครียดเพิ่มขึ้นได้ เช่น มันขัดกับธรรมชาติวัยรุ่นอยู่ ต้องอยู่ในโรงเรียนตลอดเวลาไปไหนมาไหนไม่ได้ แล้วเคยอยู่บ้านกับพ่อแม่อิสระ แล้วต้องมาอยู่เรือนนอนที่ต้องมีระบบระเบียบเยอะมีคนอยู่เป็นหมู่่มาก มันก็คงประกอบกัน พื้นฐานเป็นอย่างนี้มาอยู่แล้วมาเสริมด้วยระบบ ระเบียบวินัย อะไร กฎเกณฑ์ต่างๆ หรือการใช้ชีวิตกับเพื่อนในเรือนนอน บวกๆเข้าไปอีก มันก็ยิ่งทำให้การแสดงออกบางทีก็ อาจจะมีทิศทางที่มันมากขึ้น...

(ครู 1 สัมภาษณ์, 8 มกราคม 2558)

สำหรับการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามยังพบว่า การจัดการศึกษาเพื่อการเสริมสร้างให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ยังมีการจัดการศึกษาที่ยังทำให้เกิดการยอมรับไม่ครบทุกองค์ประกอบของการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมให้กับเด็กด้อยโอกาส สิ่งที่สถานศึกษาขาดการจัดการจัดการมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านสิทธิพลเมืองและเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับทั้งสองเรื่องและเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่จัดอยู่ในวิชาสังคมศึกษาซึ่งอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้ว แต่เมื่อทำศึกษาในรายละเอียดยังพบว่า การจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาตามหลักสูตรเป็นเพียงการให้ความรู้แก่นักเรียนว่าตนเองมีสิทธิและหน้าที่อะไรบ้างตามกรอบกฎหมายกำหนด แต่ไม่ได้อธิบายหรือชี้ให้เห็นช่องทางที่ตัวเด็กด้อยโอกาสจะสามารถ ใช้สิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายกำหนดได้อย่างไรให้มีความถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เขาสามารถเป็นบุคคลที่เข้มแข็ง มีความกล้าที่จะเผชิญกับสังคมได้เต็มตามศักยภาพของตัวเองได้ ยิ่งไปกว่านั้นในองค์ประกอบทางด้านเครือข่ายทางสังคมแทบจะไม่มีชัดเจนในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจากการจัดการศึกษา ซึ่งองค์ประกอบนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่จะสามารถช่วยเสริมรากฐานความ

เข้มแข็งให้กับเด็กด้อยโอกาสเมื่อเขาเติบโตขึ้น ข้อมูลและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตและเสริมศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสให้ก้าวไปอย่างมั่นคง เพราะ เครือข่ายทางสังคมจะเป็นสิ่งที่เปิด โลกทัศน์ใหม่และเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กด้อยโอกาสสามารถมีที่ยืนในสังคมได้ทัดเทียมกับผู้อื่นและไม่มี ความโดดเดี่ยวในสังคม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้จากการสัมภาษณ์ในบางช่วงบางตอนของหลายท่าน ที่กล่าวว่า

... การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้ เรื่องสิทธิพลเมือง ส่วนใหญ่ครูเขาก็สอนกัน อยู่แล้วในห้องเรียน ...

(ผอ. โรงเรียน 2. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

... เราจัดการศึกษาให้ความรู้แก่เด็กค่อนข้างมากในวิชาเรียน ทั้งสิทธิพลเมืองและ การมีส่วนร่วมในสังคม ...

(ผอ. โรงเรียน 3. สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2558)

... เครือข่ายทางสังคมนี้ เรามีการฝึกให้เด็กอยู่ร่วมกันในสังคม ในระบบพี่ดูแลน้อง ...

(ครู 2. สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2558)

.... เราอบรมให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนเองมากกว่าให้เรียกร้องสิทธิ์ โดยให้มีความ รับผิดชอบต่อสังคม...

(ครู 3. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2557)

.... เครือข่ายทางสังคม นั้น เน้นให้เด็กทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตามหน้าที่...

(ครู 4. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2557)

.... เรามีการสอนสิทธิพลเมืองเป็นเรื่องหนึ่งในวิชาสังคม มีการสอนตัวอย่าง กฎหมาย ตามหนังสือเรียนให้เด็กเข้าใจ ...

(ครู 6. สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2558)

สำหรับองค์ประกอบของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่แต่ละสถานศึกษาให้ความสำคัญ และการมุ่งมั่นจัดการศึกษาอย่างจริงจังได้แก่การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับบริการการศึกษาอย่าง มีคุณภาพและการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ ตลาดแรงงาน ทุกสถานศึกษาดำเนินกิจกรรมดังกล่าวภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงาน ทำ และกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน (สอร.) ซึ่งแต่ละสถานศึกษามีการจัดตาม บริบทของตนเอง เช่น บริบทภาคเหนือก็จะมุ่งเน้นผลิตภัณฑ์อาชีพชาวเขา การบริการที่פקเครื่องตี

เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยว ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มุ่งเน้นกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตร ภาคกลางก็เน้นงานอาชีพเกี่ยวกับเทคโนโลยีและคหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย ภาคธุรกิจ เอกชน เป็นต้น ที่เข้ามาร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อมด้านอาชีพในการเพิ่มโอกาสและความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพในอนาคตของเด็กด้อยโอกาส ทั้งในรูปแบบการจัดการเรียนคู่ขนาน 2 คุณวุฒิร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษา ศึกษาคุณงานหรือฝึกอบรมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา ฝึกงานกับภาคธุรกิจเอกชน นอกจากนี้สถานศึกษาบางแห่งยังมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานและหรือเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีคุณภาพ โดยจะขอเสนอสาระสำคัญของรูปแบบการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาตามนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ดังนี้

จากการสังเกต สัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร ในการศึกษาภาคสนาม สามารถสรุปสาระสำคัญของโครงการดังกล่าวได้ว่า จากการที่สถานศึกษาได้นำนโยบายและทิศทางเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมของสถานศึกษา ได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการให้มีการนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทักษะที่จำเป็นและสมรรถนะสำคัญที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพ สอดแทรกในการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น โดยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มุ่งเน้นการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ทำความรู้จักและเห็นความแตกต่างของหน้าที่วิธีการทำงานและอาชีพต่างๆ ซึ่งเป็นการสร้างความตระหนักในอาชีพที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มุ่งเน้นให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของระบบสังคม สร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในอาชีพที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลทางด้านความสนใจ ความสามารถ ทักษะและการให้คุณค่าการประกอบอาชีพของคนในสังคม เปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักตนเองมากขึ้น ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงในการฝึกปฏิบัติงานร่วมกับการประเมินหรือสำรวจตนเอง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่เป็นการเตรียมทฤษฎีและทักษะไปสู่การเตรียมอาชีพ สำหรับการปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำอาชีพเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องเกิดกับนักเรียน ทั้งนี้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำอาชีพเบื้องต้นได้แก่ มีวินัย ความเป็นมิตร ความอดทนและคิดวิเคราะห์ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำอาชีพเบื้องต้นกล้าเผชิญปัญหา คิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำอาชีพเบื้องต้น สามารถแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลตัดสินใจเลือกจัดระบบการทำงานเพื่ออาชีพและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณลักษณะเพื่อการทำอาชีพเบื้องต้นสามารถแก้ปัญหาอย่างมี

เหตุผล ตัดสินใจเลือกระบบการทำงานเพื่ออาชีพ การสร้างสรรค์งานด้วยตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยแบ่งรายวิชาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมัธยมศึกษา ประกอบด้วย รายวิชาสามัญในสาระเพิ่มเติมที่เน้นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีสารสนเทศ และกลุ่มมัธยมศึกษาปฏิบัติการ เป็นการจัดรายวิชาที่เน้นทางด้านงานอาชีพ ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีสารสนเทศ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้จัดกิจกรรมด้านงานอาชีพอื่นๆ ควบคู่ไปกับกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน สำหรับในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนี้แต่ละสถานศึกษายังได้จัดหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้ศึกษาในสายอาชีพควบคู่กับการเรียนในสายสามัญปกติไปพร้อมกัน ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของทุกสถานศึกษาจึงมีการจัดให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสได้รับประสบการณ์ความรู้ในวิชาชีพต่างๆ อย่างหลากหลาย ฝึกทักษะและเตรียมคุณลักษณะเพื่อการประกอบอาชีพและสามารถตัดสินใจกำหนดทิศทางการอนาคตเกี่ยวกับอาชีพได้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและศักยภาพของตนเอง ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ว่า

... ละอ่อนเฮานี้ ต้องสอนท้อเขารู้จักการทำงาน เขามีความต้องการที่จะเลี้ยงตัวเองได้เป็นผู้นำของครอบครัว ชุมชน กิจกรรมการศึกษาเพื่อการมีงานทำ จึงเหมาะสมกับละอ่อนด้อยโอกาส เขาได้มีโอกาสฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ...

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ผอ.โรงเรียน 1. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2557)

... การพัฒนาโอกาสทางด้านอาชีพ ในฐานะภาคธุรกิจ มีโครงการศึกษาเพื่อการมีงานทำร่วมกับ กระทรวงศึกษา ที่รับเด็กด้อยโอกาสมาเรียนหนังสือควบคู่กับการฝึกงาน ซึ่งได้ทั้งวุฒิการศึกษาและมีรายได้ รวมทั้งความรู้ในการจัดการธุรกิจค้าปลีก เด็กพวกนี้เขามีความอดทน จึงเหมาะกับโครงการนี้ยอดดี...

(นักวิชาการ 5. สัมภาษณ์, 29 มกราคม 2558)

จากการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมตามองค์ประกอบด้านตลาดแรงงานของเด็กด้อยโอกาสนี้ ชี้ให้เห็นกระบวนการพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพของเด็กด้อยโอกาสได้เป็นอย่างดี ในที่นี้จะขอนำเสนอตัวอย่างกระบวนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวจากกรณีตัวอย่างของสถานศึกษาแห่งหนึ่งที่เป็นพื้นที่วิจัย ที่แสดงให้เห็นการจัดกระบวนการอย่างเป็นระบบครบตลอดทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ภายใต้ชื่อโครงการ การจัดการศึกษาหลักสูตรอาชีพมิติใหม่ภายใต้โครงการนักรุกกิจน้อยมีคุณธรรมนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเตรียมเด็กด้อยโอกาสให้ตระหนักรู้เกี่ยวกับความถนัดและศักยภาพของ

ตนเองสามารถมองเห็นภาพอนาคตเกี่ยวกับอาชีพของตน โดยมีการปรับการเรียนการสอนให้เด็กด้อยโอกาสได้รับโอกาสในการสัมผัสประสบการณ์ในวิชาชีพต่างๆ อย่างหลากหลาย ฝึกทักษะที่จำเป็นและเตรียมคุณลักษณะที่ดี เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งในช่วงของต้นน้ำนั้น ได้ดำเนินการพัฒนานักเรียนในกลุ่มอาชีพที่มีการผลิตวัตถุดิบต่างๆ เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์เลี้ยง รวมถึงการศึกษาโอกาสต่างๆ ของบริบทสภาพแวดล้อมที่จะสามารถใช้เป็นช่องทางในการประกอบอาชีพได้ ในช่วงกลางน้ำได้มีการส่งเสริมให้นำวัตถุดิบ ที่เกิดขึ้นจากกลุ่มอาชีพต่างๆ ในสถานศึกษา มาแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้เหมาะสมกับตลาด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์กล้วยแปรรูป ร้านกาแฟ รีสอร์ท สปา และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ภายใต้แบรนด์ “เด็กด้อย” หรือ “Dek Doi Product” และช่วงปลายน้ำ ได้จัดวางระบบจำหน่ายสินค้าทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้มีการระบายสินค้าก่อให้เกิดรายได้อย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นคงในอาชีพ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ดำเนินการควบคุมคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทั้งในรูปแบบของ เครื่องหมาย ออย. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) สิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้เรียนรู้ระบบการดำเนินธุรกิจอย่างครบถ้วน นอกเหนือไปกว่านั้นยังมีการดำเนินการด้านความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ร่วมกับวิทยาลัยเทคนิคสำหรับเด็กด้อยโอกาสในสถานศึกษาโดยโดยระบบเทียบโอนซึ่งใช้แหล่งเรียนรู้ที่ได้จัดทำขึ้น โดยมีการเปิดการเรียนการสอนใน 2 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาการโรงแรม และสาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ การดำเนินการของกิจกรรม Dek Doi Product นี้ยังเน้นการคิดสร้างสรรค์ผลงาน การออกแบบผลิตภัณฑ์และการดำเนินธุรกิจแบบครบวงจร ส่งผลให้สถานศึกษาได้รับการพิจารณาเป็นศูนย์การเรียนรู้ ด้านทักษะอาชีพระยะสั้น สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก รวมถึงชุมชน ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ จากความสำเร็จของโครงการนี้ทำให้สินค้าเด็กด้อย ได้รับการยอมรับสามารถจัดจำหน่ายและนำไปเผยแพร่ให้กับสถานศึกษาและชุมชนทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนั้นยังส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสเห็นคุณค่าของการทำงาน เห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีทักษะทางด้านเทคโนโลยี มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และความคิดสร้างสรรค์ รู้รักสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในอนาคตซึ่งจะส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถส่งเสริมศักยภาพความเข้มแข็งให้กับตนเอง ท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาดังกล่าว เป็นการจัดการศึกษาที่มีการบูรณาการโดยมุ่งเน้นการปลูกฝังทักษะชีวิตหลายด้านไปพร้อมกันเพื่อโอกาสในการทำอาชีพ โดยเฉพาะทักษะชีวิตซึ่งได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการเข้าใจผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นการจัดกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงถึงการยอมรับเป็นสมาชิกในสังคมด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสิทธิพลเมืองที่สะท้อนให้

เห็นสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่สามารถประกอบธุรกิจได้ การรับบริการของรัฐที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กด้อยโอกาสและสามารถเสริมสร้างศักยภาพให้เด็กด้อยโอกาสมีความเข้มแข็งได้อย่างแท้จริงและด้านเครือข่ายทางสังคม จากการประกอบธุรกิจ มีการติดต่อประสานงาน การหาตลาดและการช่วยเหลือจากหน่วยงานองค์กรหรือกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ซึ่งจะทำให้เด็กด้อยโอกาสได้มีประสบการณ์การเรียนรู้และการเข้าถึงเครือข่ายต่างๆ ได้เป็นรูปธรรมมีความชัดเจนขึ้น

2.3 สรุปการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ในภาพรวมมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.83 และ .79 ตามลำดับ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามนโยบายร้อยละ 87.05 โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้มีการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมากที่สุดร้อยละ 90.94 เมื่อมองในภาพรวมของทุกโรงเรียนมีวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลายวิธี โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการพัฒนาในรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับวิชาเรียนตามปกติ เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว โดยที่กลุ่มทักษะชีวิตที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการสอนสอดคล้องกับวิชาเรียนตามปกติ ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจและทักษะการแก้ปัญหา สำหรับทักษะที่มีการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว ได้แก่ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด

ด้านโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.50 และ .22 ตามลำดับ และเอื้อต่อด้านการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมาก สูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.88 และจุด .32 ตามลำดับ แต่เอื้อต่อการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมน้อยที่สุดที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.22 และ .43 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ตามโครงสร้างพบว่า โครงสร้างสถานศึกษาเอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่ ครอบครัวและภาคเอกชนยังมีปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับค่อนข้างต่ำกว่าทุกโครงสร้าง

สภาพบริบทของสถานศึกษาทั้งสามแห่งที่เป็นพื้นที่วิจัยนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส และปัจจัยเหล่านี้ยังเป็นสิ่งสะท้อนถึง โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและผลการจัดการศึกษาในภาพรวมของของแต่ละสถานศึกษา ตลอดจนแนวทางการพัฒนาในอนาคต จากผลการวิเคราะห์สภาพบริบทพื้นฐานของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัยทั้งสามแห่ง โดยภาพรวมแล้วมีบริบทพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันโดยสถานศึกษาทั้งสามแห่ง ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนที่มีชนบทธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมและอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองค่อนข้างต่ำหรือผู้ปกครองเด็กด้อยโอกาสมีฐานะยากจน นโยบายหรือกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการจัดการศึกษา มีโครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษามีความชัดเจน สำหรับนักเรียนมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันแต่ครุมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอนยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการ และจากการวิเคราะห์ คำบ่งชี้ที่แสดงถึงควมมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมหรือการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมายจาก เอกลักษณ์ อุตลักษณ์และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา พบว่าจุดมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของแต่ละโรงเรียนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายยังมีการกำหนดจุดมุ่งเน้นในการพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาในส่วนของเอกลักษณ์ของสถานศึกษาไม่พบการกำหนดทักษะชีวิตเป็นเป้าหมายของสถานศึกษาและมีเพียงการกำหนดการให้บริการของรัฐในด้านการศึกษาและตลาดแรงงานเท่านั้น ทางด้านอุตลักษณ์ของนักเรียนไม่พบการกำหนดเป้าหมายที่เป็นทักษะชีวิตเช่นเดียวกันและพบการกำหนดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในองค์ประกอบของการเข้าถึงตลาดแรงงานเพียงหนึ่งสถานศึกษาเท่านั้น สำหรับวิสัยทัศน์มีการกำหนดทักษะชีวิตเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสของสถานศึกษาสองแห่ง และมีการกำหนดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในองค์ประกอบด้านเข้าถึงตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและเครือข่ายทางสังคมนวมถึงการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพเท่านั้น และจากการวิเคราะห์เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา พันธกิจและกลยุทธ์ของสถานศึกษาแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังมีการกำหนดจุดมุ่งเน้นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตค่อนข้างน้อย ทั้งที่เป็นเรื่องที่เป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำหรับด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้นแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาทุกแห่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นหลักเพียงด้านเดียว โดยยังขาดการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการสิทธิพลเมือง การเข้าถึงบริการของรัฐในด้านอื่นๆ อย่างมีคุณภาพ การเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพและการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสเกิดความสมดุลในการใช้ชีวิตหลังการสำเร็จการศึกษาโดยอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ

จากผลการเปรียบเทียบข้อมูลระดับทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอยู่จริงของเด็กด้อยโอกาสที่มีความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเกิดความไม่สอดคล้องกันของคุณภาพในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละสถานศึกษา นั้น แสดงว่าสถานศึกษาได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างดีเยี่ยมแต่กระนั้นยังส่งผลต่อการพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเพียงระดับปานกลางเท่านั้น

การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในภาพรวมดำเนินการตามหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตของสถานศึกษาซึ่งบ่งบอกถึงการให้ความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพเต็มตามศักยภาพไม่ก่อให้เกิดปัญหาและความเสี่ยงต่อตนเองและสังคม แต่ถึงแม้จะมีแนวทางการพัฒนาที่มีทิศทางชัดเจน สถานศึกษามีการดำเนินการอย่างดีเยี่ยมตามกรอบทิศทางนี้ แต่ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสก็ยังไม่ได้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นมากนัก ความสำเร็จของการพัฒนายังมีการกระจุกตัวอยู่กับนักเรียนบางกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นมุ่งมั่นใส่ใจ และมีเป้าหมายของการพัฒนาตนเองไปสู่อนาคตที่ชัดเจนเท่านั้น อีกทั้งยังมีปัจจัยเงื่อนไขและข้อจำกัดของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตอีกหลายประการ เช่น พื้นฐานชีวิตครอบครัว สภาพปัญหา ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตนเองของเด็กด้อยโอกาส ความเอาใจใส่ดูแลจากครูและความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรม เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้วการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่แต่ละสถานศึกษาได้ดำเนินการ นอกเหนือจากหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตแล้วยังมีการจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ อย่างหลากหลาย เช่น กิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา พลศึกษา กิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ให้สามารถเห็นคุณค่าของตนเองได้อย่างเหมาะสมมีการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล โดยการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตกันอย่างหลากหลาย เพราะกิจกรรมและสื่อเป็นกระบวนการที่สามารถเสริมสร้างการพัฒนาทักษะชีวิตได้เป็นอย่างดีและเป็นสิ่งที่มีความยืดหยุ่น ทำให้เด็กด้อยโอกาสสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ทุกรูปแบบ นอกจากนั้นกิจกรรมยังสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ เช่น กิจกรรมตามสถานการณ์ กิจกรรมตามความสนใจ กิจกรรมตามปัญหา เป็นต้น

สำหรับการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น ยังมีการจัดการศึกษาที่ยังทำให้เกิดการยอมรับไม่ครบทุกองค์ประกอบของการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

ให้กับเด็กด้อยโอกาส สิ่งที่สถานศึกษาขาดการจับตามากที่สุดคือ องค์กรประกอบด้านสิทธิพลเมืองและเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับทั้งสองเรื่องและเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่จัดอยู่ในวิชาสังคมศึกษาซึ่งอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้ว สำหรับองค์ประกอบของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่แต่ละสถานศึกษาให้ความสำคัญและการมุ่งมั่นจัดการศึกษาอย่างจริงจังได้แก่ การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพและการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทุกสถานศึกษาดำเนินกิจกรรมดังกล่าวภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ และกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน (สอว.) ซึ่งแต่ละสถานศึกษามีการจัดตามบริบทของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย ภาครัฐกิจ เอกชน เป็นต้น ที่เข้ามาร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อมด้านอาชีพในการเพิ่มโอกาสและความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพในอนาคตของเด็กด้อยโอกาส ทั้งในรูปแบบการจัดการเรียนคู่ขนาน 2 คุณวุฒิร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษา ศึกษาคุณงานหรือฝึกอบรมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา ฝึกงานกับภาครัฐกิจเอกชน นอกจากนี้สถานศึกษาบางแห่งยังมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานและหรือเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีคุณภาพ

จากการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมตลอดจนการวิเคราะห์บริบทเป้าหมาย ผลการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษาของแต่ละสถานศึกษาในอนาคต ทำให้ทราบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาในตอนต่อไป

ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

ในการวิเคราะห์และนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้นำเสนอจากตอนที่แล้วมาวิเคราะห์สภาพปัจจัยแวดล้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่งดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย

- 1) สภาพสังคมและวัฒนธรรม
- 2) เทคโนโลยี
- 3) สภาพเศรษฐกิจ

4) กฎหมายหรือนโยบาย

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ประกอบด้วย

- 1) โครงสร้างของสถานศึกษา
- 2) การบริการหรือนักเรียน
- 3) บุคลากร
- 4) งบประมาณ
- 5) วัสดุอุปกรณ์
- 6) การบริหารจัดการ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมด มาสรุปประเด็นหลักสำคัญที่จะส่งผลต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยนำมาจัดระบบเป็นตารางวิเคราะห์ ปัจจัย (SWOT Matrix) เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ร่วมกันของโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง และจุดอ่อนของแต่ละสถานศึกษาซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำไปสู่การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมใน ลำดับต่อไป ผลการวิเคราะห์รายสถานศึกษาปรากฏตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 40 แสดงผลการวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนนครพนมวิทยศึกษาศึกษา 1

<p style="text-align: center;">สภาพแวดล้อมภายใน</p> <p style="text-align: center;">สภาพแวดล้อมภายนอก</p>	<p style="text-align: center;">จุดแข็ง(S)</p> <p>S1 – มีบุคลากรเพียงพอและมีความรู้ความสามารถ รักการพัฒนาตนเอง มีค่านิยมร่วมกัน รักการทำงานและรักโรงเรียนเหมือนบ้าน</p> <p>S2 – การบริหารงานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>S3 – ครูทำงานเป็นทีมตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย</p>	<p style="text-align: center;">จุดอ่อน (W)</p> <p>W1 – การบริหารโครงสร้างไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและขอบข่ายหน้าที่ของงาน</p> <p>W2 – การประสานงานภายในโรงเรียนไม่ทั่วถึง</p> <p>W3 – การมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานบุคลากรยังไม่เหมาะสม</p>
<p style="text-align: center;">โอกาส (O)</p> <p>O1 มีนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับโอกาสอย่างทั่วถึง</p> <p>O2 มีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ</p> <p>O3 มีนโยบายด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษา</p> <p>O4 มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชนเผ่า</p> <p>O5 มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายรอบพื้นที่โรงเรียน</p>	<p>การศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน</p> <p>S1O4 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมอย่างมีความหมายเพื่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน</p> <p>S1O5 ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส</p>	<p style="text-align: center;">กลยุทธ์ (WO)</p> <p>W1O1 ปรับโครงสร้างการบริหารงานที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>W2O3 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานด้วยการใช้ระบบประกันคุณภาพเป็นเครื่องมือในการควบคุม</p> <p>W3O4 เพิ่มทางเลือกในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายตามความรู้ความสามารถของบุคลากรและความต้องการของเด็กด้อยโอกาส</p>
<p style="text-align: center;">อุปสรรค (T)</p> <p>T1 ผู้ปกครองมีฐานะยากจนไม่สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้</p> <p>T2 มีความแตกต่างทางด้านเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง</p>	<p style="text-align: center;">กลยุทธ์ (ST)</p> <p>S1T1 พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับผู้ปกครองโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน</p> <p>S1T2 ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เหมือนพ่อแม่คนที่สองเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง</p>	<p style="text-align: center;">กลยุทธ์ (WT)</p> <p>W2T2 จัดระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้านและโรงเรียนภายใต้ข้อจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น</p>

ตารางที่ 41 แสดงผลการวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนอีสานพัฒนา 1

<p style="text-align: center;">สภาพแวดล้อมภายใน</p>	<p>จุดแข็ง(S)</p> <p>S1 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนมีความชัดเจนครอบคลุมกับลักษณะงาน</p> <p>S2 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีและมีคุณธรรมจริยธรรม</p> <p>S3 นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียนจากทักษะงานอาชีพตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>S4 บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน</p> <p>S5 มีการบริหารจัดการ วัสดุภัณฑ์และประสานความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชนได้เป็นอย่างดี</p>	<p>จุดอ่อน (W)</p> <p>W1 นักเรียนมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน</p> <p>W2 ครูไม่เพียงพอและครูสอนบางรายวิชาไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา</p> <p>W3 ขาดการผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน</p> <p>W4การจัด 4สาธาณูปโภคไม่เพียงพอ</p> <p>W5 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย</p>
<p style="text-align: center;">สภาพแวดล้อมภายนอก</p>	<p>โอกาส (O)</p> <p>O1 โรงเรียนมีทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งเรียนรู้ทางด้านอาชีพที่หลากหลายและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน</p> <p>O2 ชุมชนมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม</p> <p>O3 นักเรียนได้รับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>O4 มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรตามนโยบาย</p> <p>O5 มีนโยบายการกระจายอำนาจที่ช่วยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>กลยุทธ์ (WO)</p> <p>W1O2 พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา</p> <p>W2O5 มีระบบพัฒนาครูที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ</p> <p>W3O1 ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง</p> <p>W5O2 ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน</p>
<p>อุปสรรค (T)</p> <p>T1 ชุมชนไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของงานดำเนินงานของโรงเรียน</p> <p>T2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ยากจน</p> <p>T3 พื้นที่บริการของโรงเรียนกว้างทำให้การประสานงานขาดประสิทธิภาพ</p> <p>T4 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาไม่แน่นอนและไม่ต่อเนื่อง</p>	<p>กลยุทธ์ (ST)</p> <p>S2T1 เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคม ชุมชนและทุกภาคส่วน</p> <p>S3T2 วิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญทางด้านอาชีพร่วมกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการ</p>	<p>กลยุทธ์ (WT)</p> <p>W1T4 มุ่งมั่นจัดการศึกษาทุกรูปแบบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้อย่างเต็มตามศักยภาพ</p> <p>W4T3 ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ</p>

ตารางที่ 42 แสดงผลการวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของโรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1

<p>สภาพแวดล้อมภายใน</p> <p>สภาพแวดล้อมภายนอก</p>	<p>จุดแข็ง(S)</p> <p>S1 มีบรรยากาศสภาพแวดล้อมสวยงามกว้างขวางเหมาะสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>S2 เปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กทุกประเภท</p> <p>S3 มีอาคารสถานที่เพียงพอต่อการจัดการศึกษาและให้บริการชุมชน</p> <p>S4 ครูมีประสบการณ์และความรู้ความสามารถ</p>	<p>จุดอ่อน (W)</p> <p>W1 การจัดหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับสาขาที่นักเรียนต้องการศึกษาต่อ</p> <p>W2 นักเรียนขาดทักษะในการทำงาน</p> <p>W3 ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ 3 เฉพาะทาง</p> <p>W4 ขาดวัสดุ ครุภัณฑ์และสื่อทางการศึกษาที่ทันสมัย</p>
<p>โอกาส (O)</p> <p>O1 สถานศึกษาตั้งอยู่ใจกลางเมืองใกล้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย</p> <p>O2 องค์กรภายนอกเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน</p> <p>O3 ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ</p> <p>O4 ใกล้แหล่งที่มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย</p>	<p>กลยุทธ์ (SO)</p> <p>S1O1 ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านเด็กด้วยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน</p> <p>S2O2 สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้ด้อยโอกาสในมุมมองใหม่แก่สังคมที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิบนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>S2O3 พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย</p> <p>S3O1 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้อยโอกาส</p> <p>S4O1 พัฒนานวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ</p>	<p>กลยุทธ์ (WO)</p> <p>W1O3 ส่งเสริมการเข้าถึงบริการและสิทธิตามกฎหมายของเด็กด้อยโอกาส</p> <p>W2O1 เสริมพลัง สร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดี และเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน</p> <p>W3O1 เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กด้อยโอกาสระหว่างภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคมและผลักดันเป็นวาระแห่งชาติ</p> <p>W4O4 เตรียมความพร้อมของเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และประชาคมอาเซียน</p>
<p>อุปสรรค (T)</p> <p>T1 ชุมชนรอบโรงเรียนเป็นชุมชนแออัดมีความเสี่ยงต่อยาเสพติด</p> <p>T2 ผู้ปกครองมีฐานะยากจนหรือหย่าร้างแยกทางกัน</p>	<p>กลยุทธ์ (ST)</p> <p>S2T1 ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสให้มีหลากหลาย ครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง</p>	<p>กลยุทธ์ (WT)</p> <p>W1T2 เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันที่สามารถเข้าถึงหลักประกันและบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้อย่างเสมอภาค</p>

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ร่วมกันของโอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละสถานศึกษาที่นำไปสู่การเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของแต่ละสถานศึกษาโดยสามารถนำเสนอเป็นกลยุทธ์ทั่วไปได้ดังนี้

ตารางที่ 43 แสดงกลยุทธ์ทั่วไปจากการวิเคราะห์ปัจจัยของสถานศึกษาพื้นที่วิจัยจำแนกรายโรงเรียน

กลยุทธ์ทั่วไป	
โรงเรียนนครพายัพศึกษา 1	
<ol style="list-style-type: none"> 1) สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 2) จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพเด็กด้อยโอกาสเพื่อการเป็นเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีคุณธรรม 3) กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน 4) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมอย่างมีความหมายเพื่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน 5) ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส 6) ปรับโครงสร้างการบริหารงานที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพ 7) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานด้วยการใช้ระบบประกันคุณภาพเป็นเครื่องมือในการควบคุม 9) เพิ่มทางเลือกในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายตามความรู้ความสามารถของบุคลากรและความต้องการของเด็กด้อยโอกาส 10) พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับผู้ปกครองโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 11) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เหมือนพ่อแม่คนที่สองเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง 12) จัดระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้านและโรงเรียนภายใต้ข้อจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น 	
กลยุทธ์ทั่วไป	
โรงเรียนอีสานพัฒนา 1	
<ol style="list-style-type: none"> 1) ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา 2) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสร้างสรรค์ 3) ส่งเสริมการวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่งานอาชีพที่ยั่งยืน 4) ส่งเสริมให้มีกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ 5) พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา 6) มีระบบพัฒนาคูที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ 7) ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง 8) ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน 9) วิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญทางด้านอาชีพร่วมกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการ 10) เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคม ชุมชนและทุกภาคส่วน 11) มุ่งมั่นจัดการศึกษาทุกรูปแบบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปได้อย่างเต็มตามศักยภาพ 12) ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 	

ตารางที่ 43 (ต่อ)

กลยุทธ์ทั่วไป	
โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1	
1) ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน	
2) สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้ด้อยโอกาสในมุมมองใหม่แก่สังคมที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	
3) พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย	
4) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้อยโอกาส	
5) พัฒนวัตกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ	
6) ส่งเสริมการเข้าถึงบริการและสิทธิตามกฎหมายของเด็กด้อยโอกาส	
7) เสริมพลัง สร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดี และเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน	
8) เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กด้อยโอกาสระหว่างภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคมและผลักดันเป็นวาระแห่งชาติ	
9) เตรียมความพร้อมของผู้ด้อยโอกาสให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และประชาคมอาเซียน	
10) ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง	
11) เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกันและบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้อย่างเสมอภาค	

จากกลยุทธ์ทั่วไปของแต่ละสถานศึกษาข้างต้น เมื่อทำการวิเคราะห์จัดระบบจะพบว่า มีกลยุทธ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันของการนำไปใช้หรือมีเป้าหมายของกลยุทธ์ในลักษณะเดียวกันจึงสามารถปรับรวมและจัดกลุ่มกลยุทธ์ทั่วไปออกเป็นหมวดหมู่กลยุทธ์หลักได้ดังนี้

ตารางที่ 44 แสดงการจัดกลุ่มของกลยุทธ์ทั่วไปที่ได้จากการวิเคราะห์จากสถานศึกษาที่เป็นพื้นที่วิจัย

กลยุทธ์หลัก	ประเด็นกลยุทธ์
ด้านการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย	1. ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน 2. พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย 3. ส่งเสริมให้มีกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ 4. เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กด้อยโอกาสระหว่างภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคมและผลักดันเป็นวาระแห่งชาติ 5. สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้ด้อยโอกาสในมุมมองใหม่แก่สังคมที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 6. ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง 7. เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกันและบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้อย่างเสมอภาค 8. จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้อยโอกาส 9. ส่งเสริมการเข้าถึงบริการและสิทธิตามกฎหมายของเด็กด้อยโอกาส
ด้านการบริหารงานภายในสถานศึกษา	10. สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 11. กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน 12. ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา 13. ปรับโครงสร้างการบริหารงานที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพ 14. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานด้วยการใช้ระบบประกันคุณภาพเป็นเครื่องมือในการควบคุม

ตารางที่ 44 (ต่อ)

กลยุทธ์หลัก	ประเด็นกลยุทธ์
ด้านการส่งเสริม	15. พัฒนานวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ 16. ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง 17. จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพเด็กด้อยโอกาสเพื่อการเป็นเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีคุณธรรม 18. ส่งเสริมการวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงงานอาชีพที่ยั่งยืน 19. วิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญทางด้านอาชีพพร้อมกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการ 20. ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน 21. เสริมพลัง สร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดี และเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน
ด้านการป้องกัน	22. เตรียมความพร้อมของเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และประชาคมอาเซียน 23. ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน 24. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เหมือนพ่อแม่คนที่สองเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง 25. เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคม ชุมชนและทุกภาคส่วน 26. ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
ด้านการการแก้ไขและฟื้นฟู	27. เพิ่มทางเลือกในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายตามความรู้ความสามารถของบุคลากรและความต้องการของเด็กด้อยโอกาส 28. มุ่งมั่นจัดการศึกษาทุกรูปแบบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้อย่างเต็มตามศักยภาพ 29. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสร้างสรรค์ 30. พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา 31. พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้กับผู้ปกครองโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 32. มีระบบพัฒนาคูที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นกรณีเฉพาะ 33. จัดวางระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้านและโรงเรียนภายใต้ข้อจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จากประเด็นกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของสถานศึกษาที่เป็นพื้นที่วิจัยทั้งสามแห่ง ประกอบกับผลการวิเคราะห์สภาพบริบทของสถานศึกษาในตอนที 2 ผู้วิจัยจึงได้ปรับภาษาและข้อความเพื่อดำเนินการยกร่าง กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เพื่อนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์และหรือมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสและการพัฒนาทักษะชีวิตร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ จากผลการอภิปรายกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 14 ท่าน เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2558 เวลา 13.00 – 17.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพิบูลประชาศรรค์ กรุงเทพมหานคร เพื่อพิจารณาร่างกลยุทธ์ดังกล่าว ที่ประชุมมีข้อเสนอแนะและข้อควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขร่างกลยุทธ์เพิ่มเติมดังนี้

1) การกำหนดกลยุทธ์

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ค่อนข้างมากโดยได้พิจารณาประเด็นกลยุทธ์ต่างๆ ทุกประเด็นเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้สามารถนำกลยุทธ์ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องภาษาและการตีความของกลยุทธ์ ตลอดจนจำนวนกลยุทธ์ที่มีมากเกินไป ควรจะมีการรวบกลยุทธ์ที่ใกล้เคียงกันเข้าด้วยกันและปรับเปลี่ยนหรือปรับเปลี่ยนมาตรการตามกลยุทธ์ ดังที่นางสาวสุภาภรณ์ นาคบัว รองผู้อำนวยการโรงเรียนสงเคราะห์บางกรวย ได้กล่าวว่า

.... กลยุทธ์มีค่อนข้างเยอะ เท่าที่ดูบางกลยุทธ์สามารถรวบรวมเข้าเป็นข้อเดียวกันได้ และในฐานะที่ตัวเองเป็นครูภาษาไทย เห็นว่าคำบางคำที่ใช้ในกลยุทธ์มีความรุนแรงหรือว่าแข็งเกินไป ควรปรับให้มันซอร์ฟลง จะดูดีขึ้น

(สุภาภรณ์ นาคบัว. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิยังได้เสนอแนะสำหรับการเขียนกลยุทธ์ควรจะต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองหรือหน่วยงานเป็นหลัก ดังนั้นการกำหนดกลยุทธ์ที่จะมีความเป็นไปได้อย่างแท้จริงนั้นจะต้องเป็นกลยุทธ์ที่สนองตอบต่อบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานหรือตัวเอง จึงจะสามารถขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง อีกทั้งบางกลยุทธ์ก็ต้องให้ความสำคัญมีการจัดลำดับว่าสิ่งไหนควรทำก่อนหลัง สิ่งไหนสำคัญเพื่อให้การดำเนินการตามกลยุทธ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ ดร. บัญชร จันทร์ดา ผู้อำนวยการโรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

.... การจัดการศึกษาให้ผู้ปกครองไม่ใช่หน้าที่เรา ถ้าตีความไกลไปอาจจะไม่สอดคล้องกับกฤษฎีกา เดี่ยวจะไกลเกินตัว อาจจะต้องทำในกรอบที่เป็นไปได้ บางอย่างต้องใส่ดาวสามดวงเพื่อที่จะทำในระดับแรกๆ

(บัญญัติ จันทร์ดา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

อีกทั้งการกำหนดกลยุทธ์ที่ดีนั้นควรจะมีการนำเสนอกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ เพื่อให้กลยุทธ์นั้นสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ดังที่ นายสมยศ เทพนมิตร รองผู้อำนวยการโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

.... การเขียนกลยุทธ์เชิงนโยบายนั้น ควรมีกกลยุทธ์ด้านการกำกับติดตาม และการนิเทศ ควบคู่การทำงานไปด้วย ...

(สมยศ เทพนมิตร. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

การนำเสนอกลยุทธ์ในครั้งนี้หากมีการเน้นประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาครูผู้สอนเด็กด้อยโอกาสที่มีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติเฉพาะจะเป็นสิ่งที่ดีมาก เนื่องจากว่าปัจจุบันแต่ละสถานศึกษายังขาดครูที่มีความรู้ความสามารถและเข้าใจเด็กด้อยโอกาสอย่างถ่องแท้เป็นจำนวนมาก ครูที่อยู่ในระบบโรงเรียนในปัจจุบันโดยเฉพาะครูที่บรรจุเข้ามาใหม่หรือเพิ่งสำเร็จการศึกษาใหม่ยังไม่มีประสบการณ์ครบครัน ครูกลุ่มนี้จะไม่ค่อยเข้าใจเด็กด้อยโอกาส มาทำหน้าที่สอนหนังสือเป็นหลัก ไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ หรือแก้ปัญหาเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้นประเด็นเกี่ยวกับครูจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญในการนำเสนอกลยุทธ์ครั้งนี้ ดังตัวอย่างพรรณนาของ นายคมพิเนต อุ่เจริญ นักวิชาการที่ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

... เรื่องการผลิตครูในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติการ ซึ่งความรู้และความเชื่อของครู จะมีบทบาทสำคัญต่อนักเรียน เพราะฉะนั้นกลยุทธ์ที่ตนเองรู้สึกว่าจะมีความเร่งด่วน คือ ประเด็นที่เกี่ยวกับคุณครู ไม่ใช่อะไรอะไรก็มาลงที่ครู แต่ตัวขับเคลื่อนที่เล็กที่สุด และสามารถทำได้เลย น่าจะเป็นอะไรที่มาจากครูโดยตรง หากจะมีระบบพัฒนาครู ในด้านนี้ ตัวครูเองก็ต้องเริ่มทำความเข้าใจกับนักเรียนของตัวเองมากขึ้น.... ส่งเสริมกลยุทธ์หลักเรื่องนี้เป็นประเด็นเร่งด่วน ที่ต้องดำเนินการ ก็จะทำให้คนที่เป็นครูมานานแล้วจะมีชุดความเชื่ออย่างหนึ่งเมื่อเปลี่ยนไปชุดความรู้ค่านิยมก็จะต่างไป....

(คมพิเนต อุ่เจริญ. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดที่ได้เสนอแนะร่วมกัน ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญของข้อเสนอแนะแยกเป็นรายประเด็นดังนี้

ตารางที่ 45 แสดงสาระสำคัญของข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแก้ไขประเด็นกลยุทธ์

ประเด็นกลยุทธ์ที่	ข้อเสนอแนะ
1	- การขับเคลื่อนนโยบายบางอย่าง อาจจะไม่ใช้หน้าที่ของสถานศึกษา ต้องให้ผู้ปฏิบัติศึกษาให้ดี
8	- ควรเปลี่ยนคำว่า “จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา” เปลี่ยนเป็น “ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้” พัฒนาโรงเรียนของเรา (ให้พร้อม การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในองค์ความรู้ เพื่อให้มีความพร้อมและเชื่อมโยงกับเครือข่ายในการพิทักษ์สิทธิ ซึ่งด้านนี้โรงเรียนจะมีส่วนในการพัฒนา - ไม่ควรใช้คำว่าจัดตั้งศูนย์เพราะอาจตีความได้ว่าเป็นการตั้งหน่วยงานใหม่ แต่ที่จริงคือการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เป็นศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเด็กด้อยโอกาส
13	- ควรเน้นการปรับโครงสร้างในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้แตกต่างจากโรงเรียนปกติ ซึ่งโครงสร้างที่จะปรับควรเน้นเรื่องของเด็กด้อยโอกาสมากขึ้น มีโครงสร้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ชัดเจน เช่น เรื่องอาชีพ เรื่องเด็กอยู่ประจำ เพราะเรื่องเหล่านี้บริหารจัดการยาก
14	ควรใช้ระบบควบคุมมาตรฐานการบริหารงาน แทนระบบประกันคุณภาพ เนื่องจากระบบประกันคุณภาพเป็นระบบที่ใช้ในโรงเรียนปกติทั่วไป และควรเพิ่มเรื่องระบบสารสนเทศของข้อมูลเพราะปัจจุบันตัวเลขไม่ชัดเจนใช้การประมาณเป็นหลัก ดังนั้นการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ จึงไม่ตรงเพราะไม่มีข้อมูลจริง
17	ควรเพิ่มเรื่องของการมีรายได้ระหว่างเรียน -
19	- เรื่องการสร้างเครือข่ายระหว่างบ้านกับโรงเรียนยังไม่ชัดเจน - ควรมีการวิจัยและพัฒนากระบวนการส่งเสริมด้านอาชีพ ความเข้มแข็งด้านเครือข่ายทั้งบ้านและโรงเรียน - บางครั้งหน่วยงานภายนอกอาจสามารถสร้างความเข้มแข็งด้านการประกอบอาชีพได้ดีกว่า สามารถให้เขาเป็นแกนได้ ควรเปลี่ยนเป็นการสร้างความเข้มแข็งด้านเครือข่ายมากกว่าจะเป็นผู้จัดเอง
22	- ไม่ควรใช้อาเซียนแต่ควรใช้เรื่องความเป็นสากลหรือประชาคมโลกมากกว่า จะทำให้งานวิจัยไม่ล้ำสมัยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
27	- ควรจะชี้ให้ชัดเจนว่าเป็นการเพิ่มทางเลือกในรูปแบบการจัดการศึกษา หรือเป็นกลุ่มวิชาให้เด็กเลือกเรียน - เพิ่มทางเลือก ถ้าจัดตามความรู้ความสามารถของบุคลากรจะเขย เพราะเราเน้นตัวเด็กเป็นสำคัญ
28	- ใช้คำว่า อาจจะดูแข็งไป ”มุ่งมั่น“ ควรเพิ่มการประกอบอาชีพเข้ามาด้วย -
29	- เรื่องนี้ไม่ได้เฉพาะเจาะจงกับเด็กด้อยโอกาสเพียงอย่างเดียว เด็กทั่วไปก็ยังมีความจำเป็นด้วย
31	- การพัฒนาผู้ประกอบการไม่ใช่หน้าที่เรา ถ้าดีเกินไปจะไม่สอดคล้องกับกฎฐฎีกา อาจจะไกลเกินตัว ควรจะต้องทำในกรอบที่เป็นไปได้
32	- ควรจะให้มีการอบรมพัฒนาครูที่จบมาเพื่อเข้าไปสู่ โรงเรียนประเภทศึกษาสงเคราะห์โดยเฉพาะ อาจเริ่มจากการผลิตครูที่มีหลักสูตรรองรับ การเพิ่มหรือพัฒนาศักยภาพ ต้องเน้นการพัฒนาครูและบุคลากรให้ตรงตามความต้องการ
กลยุทธ์หลักด้านการบริหารจัดการในสถานศึกษา	ควรนำกรอบงานหลักทั้ง - 4 ด้าน ได้แก่ วิชาการ งบประมาณ บุคคล และบริหารทั่วไป มาเป็นแนวทางควบคู่กันไป
กลยุทธ์หลักด้านการป้องกัน	- ควรเพิ่มเติมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2) ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาด้าน

โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อน

จากการอภิปรายกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาด้าน โอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อน สรุปได้ว่า

กลยุทธ์ที่นำเสนอมาทั้งหมดนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่า โดยรวมแล้วเป็นกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ซึ่งมีการวิเคราะห์เชื่อมโยงการกำหนด กลยุทธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผล สะท้อนสภาพโอกาส อุปสรรค จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบกับผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเข้าใจในสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ด้วยประสบการณ์ที่มีต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมาอย่างยาวนาน ดังพรรณนะที่ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้แสดงไว้ระหว่างการอภิปรายกลุ่มโดยมีตัวอย่างดังนี้

..... เห็นด้วยทุกประเด็นว่ามีความสอดคล้องเหมาะสม กับสภาพปัจจุบัน ของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส และหวังว่ากลยุทธ์เหล่านี้จะเป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นให้หน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบในระดับกระทรวง นำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสต่อไป

(บัญชาธ จันทร์ดา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

..... ค่อนข้างเห็นด้วยกับแนวกลยุทธ์ที่นำเสนอมาทั้งหมด ว่ามีความสอดคล้องเหมาะสมกับการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะเรื่องทักษะชีวิต ...

(ณรงค์ ศิริเมือง. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

..... กลยุทธ์ที่นำเสนอมาที่มีความสอดคล้องเหมาะสมดี หากจะมีการขยายไปสู่ภาพรวมของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น....

(จันทนา ขำปัญญา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

.... จากการศึกษาในแวดวงนี้นับว่า เป็นเรื่องที่ดีที่มีการดำเนินการในเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างจริงจัง มั่นมีนโยบายมานานและการนำไปสู่การปฏิบัติยังไม่ชัดเจน การทำวิจัยครั้งนี้มีความเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง....

(จันทนา ขำปัญญา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

3) ความเป็นไปได้หรือโอกาสของความสำเร็จในการนำกลยุทธ์ไปใช้

ความเป็นไปได้หรือโอกาสของความสำเร็จในการนำกลยุทธ์ไปใช้นั้น จากการอภิปรายกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้มีความเห็นพ้องต้องกันว่ากลยุทธ์ที่นำเสนอมาทั้งหมดนั้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติ แต่ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ที่ผ่านมามีประเทศไทยมีการกำหนดกลยุทธ์มากมายหลายด้านแต่การขับเคลื่อนหรือการนำไปใช้นั้นยังไม่สามารถทำให้เกิดความสำเร็จได้เท่าที่ควร เพราะยังมีปัญหาสำคัญหลายด้าน โดยเฉพาะกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาส ในปัจจุบันถึงแม้จะมียุทธศาสตร์ใหญ่ในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสแต่ก็ยังไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้ ทั้งนี้เป็นเพราะไม่มี

ความชัดเจนในการแปลงนโยบายหรือยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งผู้บริหารหรือสถานศึกษา ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือบางครั้งยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ต้องปฏิบัติอย่างท่วงแท้ ในประเด็นเหล่านี้หากจะทำให้กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมประสบความสำเร็จเกิดมรรคผลอย่างแท้จริง ต้องนำเสนอให้หน่วยงานหลักที่มีผู้ดูแลรับผิดชอบในเรื่องนี้ซึ่งได้แก่สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เอาใจจริงเอาใจและขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรมทั้งระบบ นอกจากนั้นยังต้องกำชับและสร้างความเข้าใจกับผู้บริหารให้ความสำคัญกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง เพราะที่ผ่านมาเมื่อมีนโยบายสำคัญจากหน่วยงานต้นสังกัด เมื่อผู้บริหารรับมาก็ไม่มีการนำไปขยายต่อในสถานศึกษาของตนเองอย่างจริงจัง จึงทำให้การดำเนินงานในเรื่องสำคัญดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากนี้การดำเนินการในการขับเคลื่อนกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับนโยบายและหน่วยปฏิบัติตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับกระทรวงศึกษาธิการปัจจุบันมีคนทำงานที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งด้านเด็กด้อยโอกาสน้อยมาก การกำหนดนโยบายจึงไม่ชัดเจนไม่เข้าใจปัญหาอย่าง ถ่องแท้ ไม่สามารถชี้เป้าได้อย่างตรงจุดว่าจะแก้ไขอะไร อย่างไร จึงจะถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นในระดับนโยบายหรือระดับกระทรวงจึงควรมีการเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงทางด้านนี้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับความเป็นไปได้หรือโอกาสของความสำเร็จในการนำกลยุทธ์ไปใช้ ดังนี้

..... ในเบื้องต้นเรื่องความเป็นไปได้หรือโอกาสในความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปใช้นั้น ในที่นี้มีความเป็นไปได้นะ แต่ก็ต้องขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของระดับนโยบายด้วย ทั้งนี้ปัญหาที่สำคัญในปัจจุบันอีกอย่างคือ การเกิดนโยบายด้านนี้ค่อนข้างลำบาก เพราะไม่มีคนทำงานด้านเด็กด้อยโอกาสมาก ไม่เหมือนเด็กพิการ เขามีกฎหมายรองรับชัดเจน มีคนที่มีความรู้ความสามารถร่วมดำเนินการค่อนข้างเยอะ แต่คนทำงานด้านเด็กด้อยโอกาสน้อยในระดับกระทรวง ขาดคนที่เข้าใจปัญหาอย่าง ถ่องแท้...

(บัญญัติ จันทร์ตา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

.... การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อวางกรอบในการนำไปใช้ในการจัดแผนปรับปรุง และนำไปสู่การปฏิบัติจริง ในปัจจุบันในเรื่องการจัดการศึกษาเด็กด้อยโอกาสมิงานวิจัยที่เป็นเรื่องการขับเคลื่อนเชิงศาสตร์นี้ยังมีน้อย อีกทั้งองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนก็น้อยด้วยเช่นเดียวกัน การพัฒนาเรื่องเด็กด้อยโอกาสของเราส่วนมากเป็นเรื่องงานอาชีพ ไม่ได้ทำด้านอื่นเท่าที่ควร...

(ณรงค์ ศิริเมือง. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

4) ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปใช้

ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปใช้นี้ที่ประชุมอภิปรายกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้อภิปรายว่า ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปใช้นั้นมีหลายประเด็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของหน่วยปฏิบัติ เช่น สถานศึกษา จะต้องมีความเข้าใจในกลยุทธ์อย่างชัดเจนและให้ความสำคัญกับกลยุทธ์นั้นอย่างจริงจัง ดังนั้นหากจะนำกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมไปใช้ ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จควรมีดังต่อไปนี้

4.1) หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบหลักต้องให้ความสำคัญ ในการจัดทำกลยุทธ์ครั้งนี้ เนื่องจากมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องให้ความสำคัญและเป็นหน่วยผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ มีการกำกับติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการเพิ่มบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเด็กด้อยโอกาสเข้ามาปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม

4.2) สถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานเพื่อให้เกิดการรองรับการขับเคลื่อนนโยบายและกลยุทธ์ทางด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับโครงสร้างของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแบบอยู่ประจำ ให้สามารถทำงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างคล่องตัว ซึ่งอาจจะมีการปรับปรุงฝ่ายหรือกลุ่มงานรองรับการดำเนินการทางด้านนี้ให้เป็นรูปธรรม

4.3) ผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นหัวจักรที่สำคัญในการขับเคลื่อนกลยุทธ์เหล่านี้ไปสู่เป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการ นิเทศ กำกับติดตามและตรวจสอบอย่างชัดเจนเป็นระบบ ตลอดจนต้องพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนในสถานศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับครูและบุคลากรได้อย่างต่อเนื่อง

4.4) ครูและบุคลากร ครูและบุคลากรของแต่ละสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญร่วมกันนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติในทุกภาคส่วนของการทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้วครูและบุคลากรยังต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นกรณีพิเศษมีความพร้อมในการเป็นครูของเด็กด้อยโอกาส

4.5) ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสเป็นเรื่องใหญ่ที่สถานศึกษาหรือแม้กระทั่งกระทรวงศึกษาธิการก็ไม่สามารถจะดำเนินการได้ด้วยตัวเองเพียงลำพัง การสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมมือกันทำงานทั้งในระดับกระทรวง กรม สำนักงานและสถานศึกษากับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้การดำเนินการในเรื่องนี้สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

จากปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติที่ได้สรุปมาข้างต้นแล้ว ดร. ณรงค์ ศิริเมือง ดร. บัญชร จันทร์ดา และ ดร.สุรางค์ วิสุทิสระ ยังได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในเรื่องนี้ไว้ว่าควรมีการพัฒนาวิจัยต่อยอดความคิด สร้างองค์ความรู้หรือศาสตร์ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีความเฉพาะเจาะจงให้ชัดเจนขึ้น เพื่อการแก้ไขปัญหาที่สามารถดำเนินการได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมขึ้น ดังทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิข้างต้นที่ให้ไว้ว่า

.... ตอนนี้มียุทธศาสตร์ของ สพฐ. แต่การขับเคลื่อนเป็นไปได้ว่าการวิจัยนี้เป็นการศึกษา เป็นการวางกรอบเพื่อจัดแผนปรับปรุง และนำไปสู่การปฏิบัติจริง ในปัจจุบันนี้งานวิจัยในเรื่องการขับเคลื่อนเชิงศาสตร์มีน้อย คือมีองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนน้อย และมีคนกลุ่มน้อยในการพัฒนาเรื่องเด็กด้อยโอกาส ที่พัฒนากันส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นเรื่องอาชีพ เรื่องเด็กแร่ร้อน เด็กเอดส์ แต่ในต่างประเทศจะมีศาสตร์ มีผลการวิจัยว่าจะมีกระบวนการอย่างไรสำหรับการแก้ปัญหาที่ตรงจุด ปัจจุบันเราจัดการศึกษาแบบเหมาโหล ฉะนั้นจะอย่างไรเพื่อให้ศาสตร์มีประสิทธิภาพ ทำอย่างไรให้การจัดการศึกษาแบบกลมๆที่ไม่เฉพาะเจาะจงหรือทำอย่างไรถึงจะส่งเสริมให้การจัดการศึกษาเป็นรูปลักษณะที่ชัดเจน....

(บัญญัติ จันทร์ดา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

.... เมืองไทยมีปัญหาเรื่องของการกำหนดกลยุทธ์ มีการกำหนดอย่างดีแต่ไม่สามารถนำไปใช้ได้ ไม่มีการทำจริงหรือประสบความสำเร็จของผลจากกลยุทธ์จริง มีแต่นักคิดขาดนักปฏิบัติ กลยุทธ์มีจำนวนเยอะเกินไป ควรผลักดันให้งานวิจัยนำไปสู่การใช้งานได้จริงและเห็นผล เช่น งานวิจัยเรื่องของเด็กพิการที่สามารถนำไปใช้ในกระทรวงได้จริง งานวิจัยเช่นนี้ก็เช่นเดียวกันที่จะออกไปสู่การใช้งานได้จริง มีผลปฏิบัติจริงในสำนัก กรม กระทรวง ตนเองเห็นด้วยกับบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษที่จะต้องมีส่วนที่หลักในการรับผิดชอบการผลักดันนโยบายที่ทำนี้ งานวิจัยเช่นนี้จะประโยชน์แล้วไม่อยู่บนหิ้ง....

(ณรงค์ ศิริเมือง. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

.... เรามองว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีมานาน แต่ก็ยังไม่สำเร็จเท่าที่ควร เพราะส่วนหนึ่งเราขาดความรู้และแนวทางเฉพาะในการจัดการศึกษา ปัจจุบันยังไม่มีงานวิจัยถึงแนวทางวิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อย

โอกาสแต่ละประเภท หากจะให้สำเร็จและยั่งยืนอย่างจริงๆ จะต้องมีการวิจัยรูปแบบวิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท ให้ชัดเจนขึ้น

(สุรางค์ วิสุทธิสระ. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

นอกจากนี้แล้ว ดร.บัญญัติ จันทร์ดา ยังได้เพิ่มเติมในประเด็นของปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จของการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ที่นอกเหนือจากผู้บริหาร ครูและการมีส่วนร่วมแล้ว นักการเมืองก็ยังมีอิทธิพลและเป็นปัจจัยความสำเร็จในการนำกลยุทธ์ไปใช้ เพราะในปัจจุบัน นักการเมืองเป็นผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาที่ค่อนข้างจะมีอิทธิพลในสังคมไทย ดังทรงสนะที่แสดงไว้ว่า

.... จากการวิจัยที่ตัวเองเคยทำมาเรื่องปัจจัยความสำเร็จของการจัดการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ปัจจัยประเด็นแรกด้านนโยบายมักไม่มีความมั่นคงและไม่ต่อเนื่องและเข้มแข็งมากพอ นักการเมืองมีอิทธิพลมาก ประเด็นที่สองถ้าผู้บริหาร ไม่เอา ถ้าครูและบุคลากรไม่พร้อม ก็ไปต่อไม่ได้ บุคลากรไม่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องเด็กด้อยโอกาส ไม่มีทรัพยากร ที่จะเอื้อ ก็เดินต่อไม่ได้ ประการที่สามที่สำคัญคือเครือข่ายทางการศึกษา เราต้องการเอาเด็กเข้ามาเพื่อปรับปรุง ให้เขาช่วยเหลือตัวเอง มีงานทำ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ได้เฉพาะส่วนของโรงเรียนไม่เท่าไร แต่ละองค์กรหลักจะเป็นส่วนสำคัญ ในการขับเคลื่อน....

(บัญญัติ จันทร์ดา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

5) การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิได้อภิปรายกลุ่มสามารถสรุปได้ว่า การสนับสนุนที่ดีนั้นควรจะต้องเริ่มจากหน่วยงานหลักในระดับกระทรวง ที่ต้องส่งเสริมให้มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการกำหนดนโยบายด้านเด็กด้อยโอกาส เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ต้องมีการสร้างเครือข่ายของหน่วยงานองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาส เพื่อสร้างแรงขับเคลื่อนในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดผลสำเร็จ ทั้งเรื่องของการร่วมวางแผน การออกนโยบาย ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ เพื่อเป็นแรงหนุนให้การทำงานด้านเด็กด้อยโอกาสมีพลังมากขึ้น ทั้งนี้ในปัจจุบันมีหน่วยงานภาคเอกชนเริ่มหันมาสนใจเด็กด้อยโอกาสมากขึ้น แต่การเชื่อมสัมพันธ์ของการจัดการศึกษายังไม่เกิดผลที่ชัดเจน เช่น ปัจจุบันบริษัทออปทูด โพรเซสซิ่ง ได้มีการวิจัยเพื่อช่วยเหลือพัฒนาเด็กด้อยโอกาสโดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพเพื่อการมีงานทำ เป็นต้น ดังนั้นสถานศึกษาควรจะมีการแสวงหาแหล่งทรัพยากรที่มีศักยภาพเข้ามาช่วยเหลือการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังทรงสนะบางตอนที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวไว้ดังนี้

...บุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความรู้เรื่องเด็กด้อยโอกาสน้อย มี
แนวร่วมน้อย เบบางมากกว่าด้านอื่นๆ นโยบายเกิดซ้ำ ซ้ำกว่าคนพิการ เด็กด้อย
โอกาส การขับเคลื่อนยังมีน้อย แรงขับเคลื่อนคือราชประชานุเคราะห์...

(ณรงค์ ศิริเมือง. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

...สร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนในระยะยาว ส่วนใหญ่คนที่ช่วยเรื่อง
เด็กด้อยโอกาสเป็นคนวัยเกษียณ...

(สมมารถ ไตรวิชา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

.... ขั้นตอนการเกิดนโยบายนั้น ไม่มีคนที่ทำงานในส่วนเด็กด้อยโอกาสจริงๆ เพื่อจะ
ได้สะท้อนสภาพปัญหาจริงๆ นำไปสู่การกำหนดนโยบาย...

(บัญญัติ จันทร์ดา. อภิปรายกลุ่ม, วันที่ 22 พฤษภาคม 2558)

จากการอภิปรายกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสรุปได้ว่า การอภิปรายกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้
ชี้ประเด็นปัญหาที่พบมากที่สุดคือ การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เพราะที่ผ่านมามีการคิดและ
วางแผนนโยบายรวมถึงกลยุทธ์เป็นจำนวนมากแต่ไม่มีการนำไปใช้จริง ซึ่งพบว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหา
อีกทั้งการรับนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติยังขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้บริหารใน
ประเด็นนั้นๆ ว่าเห็นสมควรจะมีการดำเนินการหรือไม่ อย่างไร ซึ่งหากผู้บริหารไม่สนใจหรือไม่ให้
ความสำคัญก็จะไม่เกิดการปฏิบัติจริง จึงจำเป็นต้องมีการนำเสนอแนวทางการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้การวางแผนนโยบายควรมีหน่วยงานองค์กรผู้ทำงานด้านเด็กด้อยโอกาสเข้ามา
มีส่วนร่วมเพื่อสะท้อนปัญหาที่แท้จริง สร้างวิธีการแก้ไขที่ตรงจุดร่วมกัน โดยการสร้างเครือข่ายเพื่อ
การขับเคลื่อนให้นโยบายหรือกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและเกิดผลกระทบในเชิงบวก ในบทบาท
ของสถานศึกษานั้นนอกจากการสร้างครูที่มีความเข้าใจในการสงเคราะห์แล้ว เป้าหมายหลักหรืออัต
ลักษณ์ของโรงเรียนต้องมีการทบทวนหรือมีการดำเนินการตามระเบียบอย่างจริงจังมากขึ้นเพื่อที่จะ
คงไว้ซึ่งปณิธานและการให้การช่วยเหลือให้โอกาสผู้ที่ด้อยโอกาสด้วยการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือใน
การพัฒนา

จากการที่ผู้วิจัยได้ปรับลดจำนวนข้อของกลยุทธ์และเลือกประเด็นสำคัญจัดกลุ่มไว้ด้วยกัน
เพื่อให้แต่ละกลยุทธ์สามารถตีความได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน มีประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในการศึกษาหรือ
เสนอกกลยุทธ์ คือ เรื่องของการรับครูเข้ามาทำงานในโรงเรียนสงเคราะห์ที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อย
โอกาส เนื่องจากสภาพของเด็กมีความแตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ จึงต้องมีการอบรมครู สร้างความ
เข้าใจในบริบทของโรงเรียน เด็ก โดยเฉพาะความเข้าใจในคำยามของ “เด็กด้อยโอกาส” และที่สำคัญ
คือการสร้างครูให้มีจิตวิญญาณแห่งผู้สงเคราะห์ เมตตา และความปรารถนาที่จะสั่งสอนศิษย์เหล่านั้น
ให้มีสติปัญญาที่ดี มีความสามารถประกอบวิชาชีพ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการทำให้เด็กสามารถอยู่
ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข มีสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

จากข้อสรุปทั้งหมดของการอภิปรายสามารถนำมาวิเคราะห์ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความสำคัญร่วมกันจากการแสดงทรรศนะในการอภิปรายกลุ่ม ซึ่งมีประเด็นสำคัญร่วมกันดังต่อไปนี้

ตารางที่ 46 แสดงประเด็นร่วมของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ	ประเด็น	การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ	ความสนใจของผู้บริหารสถานศึกษา	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย	การพัฒนาครู	บทบาทของสถานศึกษา
ดร.บัญชากร จันทร์ดา		✓	✓	✓	✓	✓
ดร.ณรงค์ ศิริเมือง		✓	✓	✓	✓	✓
ดร.สุรางค์ วิสุทธิสระ		✓		✓	✓	
นายสามารถ ไตรวิชา		✓			✓	
นายสมยศ เทพนมิตร			✓			✓
นางสาวสุคนธา ศรีภา			✓	✓		
นางสาวจันทนา ขำปัญญา		✓	✓	✓	✓	
นายสมนต์ มอนไช่		✓	✓	✓	✓	
นายพันคำ ศรีพรม			✓		✓	✓
นายเชาวลิต รัตนขาว				✓	✓	✓
นางสาวสุภาภรณ์ นาคบัว				✓		✓
นางปฐิมา บุญปก		✓		✓		
นางปัทมา ระกิติ				✓	✓	✓
นายคมพิเนต อุ่เจริญ					✓	✓

จากตารางที่ 46 จะเห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความสำคัญร่วมกันในประเด็นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การพัฒนาครู บทบาทสถานศึกษา การขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติและความสนใจของผู้บริหาร ตามลำดับ

เมื่อผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นรวมทั้งข้อสังเกตต่างๆ ที่ได้จากการอภิปรายกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับแผนกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จึงขอเสนอกกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบต่อไป ดังนี้

กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส 2) เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน สถานศึกษาและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนนโยบาย การบริหารจัดการในสถานศึกษา การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขฟื้นฟู ที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม 3) เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลโลก 4) เป็นแนวทางของสถานศึกษาให้เกิดความตระหนักในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดประสิทธิภาพมีประสิทธิผลอย่างเป็นระบบ

เป้าหมายของกลยุทธ์ประกอบด้วย 1) เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในสถานศึกษามีทักษะชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล 2) เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขและฟื้นฟูให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป 3) เพื่อให้มีระบบกลไกในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีระบบเป็นรูปธรรม 4) เพื่อให้มีต้นแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่ชัดเจนขึ้น 5) เพื่อให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ 6) เพื่อให้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสมีการขับเคลื่อนไปอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

แผนกลยุทธ์ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 32 มาตรการ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 8 มาตรการ ดังนี้

1. ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน
2. พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย
3. ส่งเสริมให้มีกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ

4. เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านสารสนเทศรวมถึงการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กด้วยโอกาสระหว่างภาคีเครือข่ายกับทุกภาคส่วนในสังคมและผลักดันเป็นวาระแห่งชาติ

5. สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้ด้อยโอกาสในมุมมองใหม่ที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แก่สังคม

6. ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

7. เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน บริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค

8. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้อยโอกาส

กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

2. กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน

3. ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา

4. ปรับโครงสร้างการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีประสิทธิภาพตามบริบทของสถานศึกษา

5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภายในสถานศึกษาด้วยระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นเครื่องมือในการควบคุม

กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. พัฒนานวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ

2. ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

3. จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพเด็กด้อยโอกาสเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนและเป็นเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีคุณธรรมในอนาคต

4. ส่งเสริมการวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่งานอาชีพที่ยั่งยืน

5. วิจัยและพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาทักษะด้านอาชีพร่วมกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการ

6. ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน

7. เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และมีความเป็นสากลในฐานะพลโลก
2. ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองด้วยการเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง
4. เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคมชุมชนและทุกภาคส่วน
5. ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. เพิ่มทางเลือกในรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาส
2. จัดการศึกษาทุกรูปแบบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นหรือประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเต็มตามศักยภาพ
3. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสร้างสรรค์
4. พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา
5. พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กด้อยโอกาสให้ดีขึ้น
6. จัดระบบพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ
7. จัดวางระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้านและโรงเรียนภายใต้ข้อจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

หลังจากได้ดำเนินการพิจารณาปรับแก้ร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมดังกล่าวข้างต้นแล้ว

ผู้วิจัยได้นำเสนอร่างกลยุทธ์ดังกล่าวให้กับผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ จำนวน 42 คน โดยพิจารณาความสอดคล้องเหมาะสม ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของ กลยุทธ์ ซึ่งปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 47 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสอดคล้องเหมาะสมกับปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์ที่ได้จากผู้บริหารสถานศึกษา

วัตถุประสงค์/ กล/เป้าหมาย	ความสอดคล้อง เหมาะสมกับปัจจุบัน			ความเป็นไปได้			ความจำเป็นเร่งด่วน		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
วัตถุประสงค์	4.63	.43	มากที่สุด	4.82	.42	มากที่สุด	4.79	.47	มากที่สุด
เป้าหมาย	4.98	.05	มากที่สุด	4.96	.08	มากที่สุด	4.94	.11	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 1	4.83	.37	มากที่สุด	4.83	.37	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 1	4.67	.47	มากที่สุด	4.83	.37	มากที่สุด	4.67	.47	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	4.50	.77	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 3	4.50	.50	มาก	4.50	.77	มาก	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 4	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.77	มาก	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 5	4.50	.50	มาก	4.83	.37	มากที่สุด	4.67	.47	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 6	4.50	.77	มาก	4.83	.37	มากที่สุด	4.83	.37	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 7	4.83	.37	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด	4.83	.37	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 8	4.67	.75	มากที่สุด	4.50	1.13	มาก	4.33	.95	มาก
กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 2	4.83	.37	มากที่สุด	4.83	.37	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 1	4.50	.77	มาก	4.67	.75	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 2	4.67	.47	มากที่สุด	4.67	.75	มากที่สุด	4.33	.75	มาก
มาตรการข้อที่ 3	4.50	.77	มาก	5.00	.00	มากที่สุด	4.67	.47	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	4.50	.50	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 5	4.50	.50	มาก	4.83	.37	มากที่สุด	4.50	.50	มาก

ตารางที่ 47 (ต่อ)

วัตถุประสงค์/ กล/เป้าหมาย มาตรการ/ยุทธ์	ความสอดคล้อง เหมาะสมกับปัจจุบัน			ความเป็นไปได้			ความจำเป็นเร่งด่วน		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
มาตรการข้อที่ 1	4.33	.75	มาก	4.50	.50	มาก	4.40	.49	มาก
มาตรการข้อที่ 2	4.50	.77	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.33	.47	มาก
มาตรการข้อที่ 3	4.50	.77	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 4	4.33	.75	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 5	4.17	.69	มาก	4.50	.50	มาก	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 6	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.51	มาก	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 7	4.67	.47	มากที่สุด	4.83	.37	มากที่สุด	4.67	.47	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
มาตรการข้อที่ 1	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก	4.33	.47	มาก
มาตรการข้อที่ 2	4.50	.50	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.33	.47	มาก
มาตรการข้อที่ 3	4.67	.47	มากที่สุด	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 4	4.50	.50	มาก	4.83	.37	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 5	4.50	.50	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.33	.47	มาก
กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 5	4.50	.50	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.33	.47	มาก
มาตรการข้อที่ 1	4.33	.47	มาก	4.33	.47	มาก	4.17	.37	มาก
มาตรการข้อที่ 2	4.33	.47	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.67	.47	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 3	4.17	.69	มาก	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 4	4.67	.47	มากที่สุด	4.50	.50	มาก	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 5	4.33	.47	มาก	4.50	.50	มาก	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 6	4.17	1.08	มาก	4.40	.49	มาก	4.50	.50	มาก
มาตรการข้อที่ 7	4.50	.50	มาก	4.50	.50	มาก	4.33	.47	มาก

จากตารางที่ 47 จะเห็นว่าจากความคิดเห็นจากผู้บริหารเห็นว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสอดคล้องเหมาะสมกับปัจจุบันของวัตถุประสงค์

เท่ากับ 4.63 และ .43 ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเป็นไปได้ของ วัตถุประสงค์เท่ากับ 4.82 และ .42 ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความจำเป็น เร่งด่วนของวัตถุประสงค์เท่ากับ 4.79 และ .47 ตามลำดับ ในส่วนของเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานของความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็น เร่งด่วนซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.98, .05 และ 4.96, .08 และ 4.94, .11 ตามลำดับ ส่วนกลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 3 และกลยุทธ์ที่ 4 มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันในระดับมาก ที่สุดเช่นกัน โดยที่กลยุทธ์ที่ 1 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.83 และ .37 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 2 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.83 และ .37 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 3 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.67 และ .47 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 4 มี ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.67 และ .47 ตามลำดับ สำหรับกลยุทธ์ที่ 5 มีความ สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.50 และ .50 ตามลำดับ ทางด้านความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ พบว่า ทุกกลยุทธ์มีความเป็นไปได้ใน ระดับมากที่สุด โดยที่กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 และกลยุทธ์ที่ 3 มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้สูงสุด ซึ่งมี ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.83 และ .37 ตามลำดับ รองลงมาได้แก่กลยุทธ์ที่ 4 และ กลยุทธ์ที่ 5 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.67 และ .47 ตามลำดับ ในด้านความ จำเป็นเร่งด่วน พบว่า ทุกกลยุทธ์มีความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมาก โดยที่กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 3 และกลยุทธ์ที่ 4 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงที่สุดเท่ากับ 4.50 และ .50 ตามลำดับ รองลงมาได้แก่ กลยุทธ์ที่ 5 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.33 และ .47 ตามลำดับ

จากตารางดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าวัตถุประสงค์กับเป้าหมายมีระดับความสอดคล้อง เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ระดับความเป็นไปได้และระดับความจำเป็นเร่งด่วนอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านระดับความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน พบว่า กลยุทธ์และมาตรการที่มีความ สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันในระดับมากที่สุดได้แก่

กลยุทธ์ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็น สำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อย โอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

มาตรการ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1

มาตรการข้อที่ 1 ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน

มาตรการข้อที่ 4 เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านสารสนเทศรวมถึงการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิเด็กด้อยโอกาสระหว่างภาคีเครือข่ายกับทุกภาคส่วนในสังคมและผลักดันเป็นวาระแห่งชาติ

มาตรการข้อที่ 7 เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกันบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค

มาตรการข้อที่ 8 พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้อยโอกาส

กลยุทธ์ที่ 2

มาตรการข้อที่ 2 กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน

กลยุทธ์ที่ 3

มาตรการข้อที่ 6 ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน

มาตรการข้อที่ 7 เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

กลยุทธ์ที่ 4

มาตรการข้อที่ 1 เตรียมความพร้อมเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และมีความเป็นสากลในฐานะพลโลก

มาตรการข้อที่ 3 ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเสมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองด้วยการเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ 5

มาตรการข้อที่ 4 พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา

ด้านความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์และมาตรการที่มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดได้แก่

กลยุทธ์ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

มาตรการ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1

มาตรการข้อที่ 1 ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน

มาตรการข้อที่ 2 พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย

มาตรการข้อที่ 5 สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้ด้อยโอกาสในมุมมองใหม่ที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แก่สังคม

มาตรการข้อที่ 6 ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

มาตรการข้อที่ 7 เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกันบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค

กลยุทธ์ที่ 2

มาตรการข้อที่ 1 สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

มาตรการข้อที่ 2 กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน

มาตรการข้อที่ 3 ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา

มาตรการข้อที่ 4 ปรับโครงสร้างการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีประสิทธิภาพตามบริบทของสถานศึกษา

มาตรการข้อที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภายในสถานศึกษาด้วยระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นเครื่องมือในการควบคุม

กลยุทธ์ที่ 3

มาตรการข้อที่ 2 ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

มาตรการข้อที่ 3 จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพเด็กด้อยโอกาสเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนและเป็นเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีคุณธรรมในอนาคต

มาตรการข้อที่ 4 ส่งเสริมการวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่งานอาชีพที่ยั่งยืน

มาตรการข้อที่ 7 เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

กลยุทธ์ที่ 4

มาตรการข้อที่ 2 ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน

มาตรการข้อที่ 3 ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเสมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองด้วยการเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง

มาตรการข้อที่ 4 เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคม ชุมชนและทุกภาคส่วน

มาตรการข้อที่ 5 ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 5

มาตรการข้อที่ 2 จัดการศึกษาทุกระดับแบบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นหรือประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

มาตรการข้อที่ 3 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสร้างสรรค์

ด้านความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์และมาตรการที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมากที่สุดได้แก่

กลยุทธ์ ไม่มีกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

มาตรการ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1

มาตรการข้อที่ 1 1. ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน

มาตรการข้อที่ 5 สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องผู้ด้อยโอกาสในมุมมองใหม่ที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แก่สังคม

มาตรการข้อที่ 6 ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

มาตรการข้อที่ 7 เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกันบริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค

กลยุทธ์ที่ 2

มาตรการข้อที่ 3 ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3

มาตรการข้อที่ 7 เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

กลยุทธ์ที่ 5

มาตรการข้อที่ 2 จัดการศึกษาทุกรูปแบบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นหรือประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถนำวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์และมาตรการมาวิเคราะห์ระดับความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนจะได้ผลสรุปดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 48 แสดงระดับของความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์ที่ได้จากผู้บริหารสถานศึกษา

วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ มาตรการ/กลยุทธ์	ระดับความสอดคล้อง เหมาะสมกับปัจจุบัน		ระดับความเป็นไป ได้		ระดับความจำเป็น เร่งด่วน	
	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
วัตถุประสงค์		✓		✓		✓
เป้าหมาย		✓		✓		✓
กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 1		✓		✓	✓	
มาตรการข้อที่ 1		✓		✓		✓
มาตรการข้อที่ 2	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 3	✓		✓		✓	
มาตรการข้อที่ 4		✓	✓		✓	
มาตรการข้อที่ 5	✓			✓		✓
มาตรการข้อที่ 6	✓			✓		✓
มาตรการข้อที่ 7		✓		✓		✓
มาตรการข้อที่ 8		✓	✓		✓	
กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสใน การเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 2		✓		✓	✓	
มาตรการข้อที่ 1	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 2		✓		✓	✓	
มาตรการข้อที่ 3	✓			✓		✓
มาตรการข้อที่ 4	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 5	✓			✓	✓	
กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการ เสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 3		✓		✓	✓	
มาตรการข้อที่ 1	✓		✓		✓	
มาตรการข้อที่ 2	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 3	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 4	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 5	✓		✓		✓	

ตารางที่ 48 (ต่อ)

วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ มาตรการ/กลยุทธ์	ระดับความสอดคล้อง เหมาะสมกับปัจจุบัน		ระดับความเป็นไปได้		ระดับความจำเป็น เร่งด่วน	
	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 6		✓	✓		✓	
มาตรการข้อที่ 7		✓		✓		✓
กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับ เป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 4		✓		✓	✓	
มาตรการข้อที่ 1		✓	✓		✓	
มาตรการข้อที่ 2	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 3		✓		✓	✓	
มาตรการข้อที่ 4	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 5	✓			✓	✓	
กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับ เป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 5	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 1	✓		✓		✓	
มาตรการข้อที่ 2	✓			✓		✓
มาตรการข้อที่ 3	✓			✓	✓	
มาตรการข้อที่ 4		✓	✓		✓	
มาตรการข้อที่ 5	✓		✓		✓	
มาตรการข้อที่ 6	✓		✓		✓	
มาตรการข้อที่ 7	✓		✓		✓	

จากข้อสรุปข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาระดับค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์และมาตรการจะพบว่า นอกจากวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่มีระดับค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดแล้ว กลยุทธ์ที่ 1 มาตรการข้อที่ 1 ขับเคลื่อนและผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน กับมาตรการข้อที่ 7 เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน บริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค และ กลยุทธ์ที่ 3 มาตรการข้อที่ 7 เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน

เมื่อพิจารณาผลการตรวจสอบและยืนยันร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมจากผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 5 ท่าน ที่ได้พิจารณาตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะในภาพรวมของการนำเสนอกลยุทธ์ รวมถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้ และความจำเป็นเร่งด่วนของกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปใช้ ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 49 แสดงผลสรุปข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบาย

วัตถุประสงค์/ กล/เป้าหมาย มาตรการ/ยุทธ์	ความสอดคล้องเหมาะสม กับปัจจุบัน			ความเป็นไปได้			ความจำเป็นเร่งด่วน		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
วัตถุประสงค์	4.63	.43	มากที่สุด	4.68	.31	มากที่สุด	4.75	.20	มากที่สุด
เป้าหมาย	4.54	.42	มากที่สุด	4.54	.37	มากที่สุด	4.54	.53	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 1	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	5.00	.00	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	4.80	.44	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 3	4.40	.89	มาก	4.25	.95	มาก	4.25	.95	มาก
มาตรการข้อที่ 4	4.40	.89	มาก	4.25	.95	มาก	4.25	.95	มาก
มาตรการข้อที่ 5	4.60	.89	มากที่สุด	4.25	.95	มาก	4.25	.95	มาก
มาตรการข้อที่ 6	4.80	.44	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 7	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 8	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 2	5.00	.00	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 3	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	5.00	.00	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 5	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด

ตารางที่ 49 (ต่อ)

วัตถุประสงค์/ กล/เป้าหมาย	ความสอดคล้องเหมาะสม กับปัจจุบัน			ความเป็นไปได้			ความจำเป็นเร่งด่วน		
	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล	\bar{x}	SD	แปลผล
กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 3	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	4.80	.44	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 3	4.60	.54	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	4.60	.54	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 5	4.60	.54	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 6	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.50	.57	มาก
มาตรการข้อที่ 7	4.75	.50	มากที่สุด	4.50	.57	มาก	4.75	.50	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 4	4.75	.50	มากที่สุด	4.50	.57	มาก	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	4.75	.50	มากที่สุด	4.50	.57	มาก	5.00	.00	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	4.25	.50	มาก	4.25	.50	มาก	4.50	.57	มาก
มาตรการข้อที่ 3	4.50	.57	มาก	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	4.50	.57	มาก	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 5	4.50	.57	มาก	4.75	.50	มากที่สุด	5.00	.00	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม									
กลยุทธ์ที่ 5	4.50	.57	มาก	4.50	.57	มาก	4.50	.57	มาก
มาตรการข้อที่ 1	4.50	.57	มาก	4.50	.57	มาก	4.50	.57	มาก
มาตรการข้อที่ 2	4.50	.57	มาก	4.75	.50	มากที่สุด	4.50	.57	มาก
มาตรการข้อที่ 3	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.50	.57	มาก
มาตรการข้อที่ 5	4.75	.50	มากที่สุด	4.50	.57	มาก	5.00	.00	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 6	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 7	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด	4.75	.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 49 จะเห็นว่า จากความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนใน

ระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสอดคล้องเหมาะสมกับปัจจุบันของวัตถุประสงค์เท่ากับ 4.63 และ .43 ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์เท่ากับ 4.68 และ .31 ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความจำเป็นเร่งด่วนของวัตถุประสงค์เท่ากับ 4.75 และ .20 ตามลำดับ ในส่วนของเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมีค่าเท่ากับ 4.54 และ .42 ตามลำดับ ความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.54 และ .37 ตามลำดับ และความจำเป็นเร่งด่วนเท่ากันซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.54 และ .53 ตามลำดับ ส่วนกลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 3 และกลยุทธ์ที่ 4 มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยที่กลยุทธ์ที่ 1 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.80 และ .44 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 2 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 5.00 และ .00 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 3 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.80 และ .44 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 4 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.75 และ .50 ตามลำดับ สำหรับกลยุทธ์ที่ 5 มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.50 และ .57 ตามลำดับ ทางด้านความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ได้แก่กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 และกลยุทธ์ที่ 3 มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด โดยที่กลยุทธ์ที่ 1 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.75 และ .50 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 2 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.00 และ .00 ตามลำดับ กลยุทธ์ที่ 3 มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.75 และ .50 ตามลำดับ ในด้านความจำเป็นเร่งด่วน พบว่า กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 3 และกลยุทธ์ที่ 4 มีความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.75 และ .50 ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันระหว่างระดับความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์และมาตรการ จากความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ผลการเปรียบเทียบดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 50 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนของ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์และมาตรการ จากความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

วัตถุประสงค์/ เป้าหมาย/กลยุทธ์/ มาตรการ	ระดับความสอดคล้อง เหมาะสมกับปัจจุบัน		ระดับความเป็นไปได้		ระดับความจำเป็น เร่งด่วน	
	ผู้บริหาร	ผู้เชี่ยวชาญ	ผู้บริหาร	ผู้เชี่ยวชาญ	ผู้บริหาร	ผู้เชี่ยวชาญ
วัตถุประสงค์	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
เป้าหมาย	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 1	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	มาก	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 3	มากที่สุด	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก
มาตรการข้อที่ 4	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มาก	มาก	มาก
มาตรการข้อที่ 5	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก
มาตรการข้อที่ 6	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 7	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 8	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 2	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 3	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 5	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 3	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 3	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด

ตารางที่ 50 (ต่อ)

วัตถุประสงค์/ /กลยุทธ์/เป้าหมาย มาตรการ	ระดับความสอดคล้อง เหมาะสมกับปัจจุบัน		ระดับความเป็นไปได้		ระดับความจำเป็น เร่งด่วน	
	ผู้บริหาร	ผู้เชี่ยวชาญ	ผู้บริหาร	ผู้เชี่ยวชาญ	ผู้บริหาร	ผู้เชี่ยวชาญ
มาตรการข้อที่ 5	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 6	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มาก
มาตรการข้อที่ 7	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 4	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 1	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มาก	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 2	มาก	มาก	มากที่สุด	มาก	มาก	มาก
มาตรการข้อที่ 3	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	มาก	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 5	มาก	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม						
กลยุทธ์ที่ 5	มาก	มาก	มากที่สุด	มาก	มาก	มาก
มาตรการข้อที่ 1	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก
มาตรการข้อที่ 2	มาก	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก
มาตรการข้อที่ 3	มาก	มากที่สุด	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 4	มากที่สุด	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มาก
มาตรการข้อที่ 5	มาก	มากที่สุด	มาก	มาก	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 6	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด
มาตรการข้อที่ 7	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด	มาก	มากที่สุด

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นตรงกันว่า วัตถุประสงค์และเป้าหมาย มีระดับความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมากที่สุด สำหรับความเห็นที่สอดคล้องตรงกันของกลยุทธ์และมาตรการสามารถสรุปได้ดังนี้ ระดับความเห็นที่ตรงกันของความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันในระดับมากที่สุดได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 3 และกลยุทธ์ที่ 4 ระดับความเห็นที่ตรงกันของความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุดได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 และกลยุทธ์ที่ 3 ระดับความเห็นที่ตรงกันของความจำเป็นเร่งด่วน ในระดับมากที่สุดได้แก่ กลยุทธ์ที่ 3

นอกจากนี้แล้วผู้เชี่ยวชาญยังได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขและปรับข้อความในกลยุทธ์และมาตรการเพื่อให้มีความหมายที่ชัดเจนเกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการนำไปใช้ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มความครอบคลุมเนื้อหาสาระของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 51 แสดงข้อเสนอแนะในการปรับแก้ข้อความมาตรการในกลยุทธ์จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์มาตรการ/	ข้อเสนอแนะ
กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
มาตรการข้อที่ 1	ปรับคำว่า “ไม่ให้ซ้ำกับชื่อกลยุทธ์” “ขับเคลื่อน”
มาตรการข้อที่ 3	ควรเพิ่มคำว่า “เนื่องจากกฎหมายด้านการคุ้มครองเด็กมีค่อนข้างมากแต่” “ปฏิบัติตามกฎหมายการ” (2) เด็กไม่รู้กฎหมายจากการเรียนการสอน และ (1) ปัญหาที่เกิดเพราะ ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครองเด็ก หรือบุคคลแวดล้อมเด็กไม่รู้โทษของกฎหมายในการละเมิดเด็กและไม่สนใจเรื่องกฎหมายจึงขาดผลในการปฏิบัติตามกฎหมาย
มาตรการข้อที่ 4	ควรปรับเป็น ...“ผลักดันการพิทักษ์สิทธิเด็กให้เป็นวาระแห่งชาติโดยร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งองค์กรของรัฐและเอกชนรวมถึง ชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ”
มาตรการข้อที่ 5	ควรเพิ่มเกี่ยวกับการกำหนดให้มีการสอนสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่เด็กด้อยโอกาสในมุมมองใหม่ของสังคม
กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
กลยุทธ์ที่ 2	น่าจะใช้คำว่า “บริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ”
กลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
กลยุทธ์ที่ 4	น่าจะเป็นกลยุทธ์ที่เน้นการพัฒนากระบวนการช่วยเหลือนักเรียน
มาตรการข้อที่ 5	ให้เจาะจงเด็กด้อยโอกาส
กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม	
มาตรการข้อที่ 2	ควรเปลี่ยนคำว่า “ที่รองรับตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศ” เป็น “ทุกรูปแบบ” เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสก้าวสู่โลกแรงงานได้อย่างกว้างขวางมีความภาคภูมิใจ
มาตรการข้อที่ 3	ควรเพิ่มคำว่า “เนื่องจากควรมีการกำกับด้วย” “การเรียนการสอนและพัฒนา” และ “กำกับ” เพราะเด็กด้อยโอกาสจะได้ไม่หลงผิด เช่น ดิตเกมส์ หรือเข้าสู่กลุ่มที่ก่อปัญหาในพฤติกรรมเด็กมากยิ่งขึ้น
มาตรการข้อที่ 6	ควรเพิ่มคำว่า และ แก้ไขคำว่า เป็นการเฉพาะ เป็น ให้ “การพัฒนาทักษะชีวิต” “คัดสรรหลักสูตร” “เข้าสู่สังคมได้ สามารถมองโลกในแง่บวกรู้จักคิดแก้ปัญหาชีวิตได้ด้วยตนเอง
มาตรการข้อที่ 7	ควรเพิ่มคำว่า “และสถานประกอบการ” เป็น “ภายใต้ข้อจำกัด” และแก้ไขคำว่า “การแนะแนว”
ข้อเสนอแนะอื่นๆ	ควรตัดคำว่าเพื่อให้ในเป้าหมายออก เพราะถ้ามีจะกลายเป็นวัตถุประสงค์ - ข้อความกลยุทธ์ควรใช้เป็นคำกริยา -

จากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญข้างต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้กลยุทธ์และมาตรการเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ดังนี้

กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส 2) เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน สถานศึกษาและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนนโยบาย การบริหารจัดการในสถานศึกษา การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขฟื้นฟู ที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม 3) เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลโลก 4) เป็นแนวทางของสถานศึกษาให้เกิดความตระหนักในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดประสิทธิภาพมีประสิทธิผลอย่างเป็นระบบ

เป้าหมายของกลยุทธ์ประกอบด้วย 1) เด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในสถานศึกษามีทักษะชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล 2) เด็กด้อยโอกาสในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขและฟื้นฟูให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป 3) ระบบกลไกในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีระบบที่เป็นรูปธรรม 4) ต้นแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมีความชัดเจนมากขึ้น 5) ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ 6) นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสมีการขับเคลื่อนไปอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญได้ให้การพิจารณาตรวจสอบและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 32 มาตรการ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 8 มาตรการ ดังนี้

1. ผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน
2. พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย
3. ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ

4. เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านสารสนเทศรวมถึงผลักดันการพิทักษ์สิทธิเด็กด้วยโอกาสให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชนและครอบครัว

5. สร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมและจัดการเรียนการสอนในเรื่องมุมมองใหม่ของเด็กด้วยโอกาสที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

6. ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้วยโอกาสให้มีความหลากหลายครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

7. เสริมสร้างให้เด็กด้วยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน บริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค

8. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้วยโอกาส

กลยุทธ์ที่ 2 บริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

2. กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้วยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน

3. ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา

4. ปรับโครงสร้างการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้วยโอกาสให้มีประสิทธิภาพตามบริบทของสถานศึกษา

5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้วยการใช้ระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นเครื่องมือในการควบคุม

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. พัฒนานวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้วยโอกาสเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ

2. ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้วยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

3. จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพเด็กด้วยโอกาสเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนและเป็นเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีคุณธรรมในอนาคต

4. ส่งเสริมการวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่งานอาชีพที่ยั่งยืน

5. วิจัยและพัฒนาารูปแบบการเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาทักษะด้านอาชีพร่วมกัน ระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการ
6. ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน
7. เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมมาตรการป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และมีความเป็นสากลในฐานะพลโลก
2. ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองด้วยการเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง
4. เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคม ชุมชนและทุกภาคส่วน
5. ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 5 แก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. เพิ่มทางเลือกในรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาส
2. จัดการศึกษาที่รองรับตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นหรือประกอบอาชีพในอนาคตทั้งในและต่างประเทศได้อย่างเต็มตามศักยภาพ
3. ส่งเสริมและกำกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กด้อยโอกาสอย่างสร้างสรรค์
4. พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา
5. พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กด้อยโอกาสให้ดีขึ้น

6. จัดระบบและคัดสรรหลักสูตรการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้สามารถเข้าสังคม มองโลกในแง่บวก รู้จักคิด แก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองได้

7. จัดวางระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการหรือภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

จากแผนกลยุทธ์ที่ได้กล่าวมา สามารถนำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเพื่อสรุปความสอดคล้องเหมาะสมกับของสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนที่ได้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 47 คน ได้ดังนี้

ตารางที่ 52 แสดงผลสรุปความสอดคล้องเหมาะสมกับของสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนที่ได้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญ

- โดยให้ A แทน ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันในระดับมาก
 B แทน ความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันในระดับมากที่สุด
 C แทน ความเป็นไปได้ในระดับมาก
 D แทน ความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด
 E แทน ความจำเป็นเร่งด่วนระดับมาก
 F แทน ความจำเป็นเร่งด่วนระดับมากที่สุด

กลยุทธ์/มาตรการ	A	B	C	D	E	F
กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 8 มาตรการ ดังนี้		✓		✓		✓
1. ผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน		✓		✓		✓
2. พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย		✓		✓		✓
3. ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ	✓		✓		✓	
4. เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านสารสนเทศรวมถึงผลักดันการพิทักษ์สิทธิเด็กด้อยโอกาสให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชนและครอบครัว		✓	✓		✓	

ตารางที่ 52 (ต่อ)

กลยุทธ์/มาตรการ	A	B	C	D	E	F
5. สร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมและจัดการเรียนการสอนในเรื่องมุมมองใหม่ของเด็กด้วยโอกาสที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		✓			✓
6. ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้วยโอกาสให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง		✓	✓			✓
7. เสริมสร้างให้เด็กด้วยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน บริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค		✓	✓			✓
8. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้วยโอกาส		✓	✓		✓	
กลยุทธ์ที่ 2 บริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้		✓		✓		✓
1. สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม		✓		✓		✓
2. กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้วยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน		✓		✓	✓	
3. ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา		✓		✓		✓
4. ปรับโครงสร้างการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้วยโอกาสให้มีประสิทธิภาพตามบริบทของสถานศึกษา		✓		✓		✓
5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้วยการใช้ระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานเป็นเครื่องมือในการควบคุม		✓		✓		✓

ตารางที่ 52 (ต่อ)

กลยุทธ์มาตรการ/	A	B	C	D	E	F
4. เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคม ชุมชนและทุกภาคส่วน	✓		✓			✓
5. ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีประสิทธิภาพ	✓		✓	✓		
กลยุทธ์ที่ 5 แก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้	✓			✓	✓	
1. เพิ่มทางเลือกในรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาส	✓		✓		✓	
2. จัดการศึกษาที่รองรับตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงชันหรือประกอบอาชีพในอนาคตทั้งในและต่างประเทศได้อย่างเต็มตามศักยภาพ	✓			✓		✓
3. ส่งเสริมและกำกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กด้อยโอกาสอย่างสร้างสรรค์	✓			✓		✓
4. พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา		✓		✓	✓	
5. พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กด้อยโอกาสให้ดีขึ้น	✓		✓			✓
6. จัดระบบและคัดสรรหลักสูตรการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้สามารถเข้าสังคม มองโลกในแง่บวก รู้จักคิดแก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองได้	✓		✓			✓
7. จัดวางระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการหรือภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น		✓		✓	✓	

กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 5 กลยุทธ์นั้น เป็นกลยุทธ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับ การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย การบริหารจัดการภายในสถานศึกษา การส่งเสริม การ

ป้องกันและการแก้ไขฟื้นฟูเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส จะเห็นว่ามีกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมากที่สุดอยู่ 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม **กลยุทธ์ที่ 2** การบริหารงานภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม **กลยุทธ์ที่ 3** การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และ**กลยุทธ์ที่ 4** การป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม สำหรับ

กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้มากที่สุด

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อมุ่งวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส การวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งมีสาระสำคัญของวิธีดำเนินการแต่ละขั้นตอนประกอบด้วย การพิจารณาคัดเลือกสถานศึกษาพื้นที่วิจัยตามบริบทสังคมเมืองที่มีความเสี่ยง ได้สถานศึกษาเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ภายใต้ความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้แก่ สถานศึกษาประเภทที่หนึ่ง เป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในบริบทสังคมเมืองของพื้นที่วิจัย 3 จังหวัด เพื่อประโยชน์ของการวิจัยและการนำเสนอข้อมูล การวิจัยครั้งนี้จึงใช้นามสมมติของสถานศึกษาทั้งหมดที่เป็นพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย โรงเรียนเมืองหลวงวิทยา 1 โรงเรียนพ่ายศึกษา 1 และ โรงเรียนอีสานพัฒนา 1 โดยทั้งสามสถานศึกษาเป็นสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส มีการพัฒนานักเรียนโดยใช้หลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาและมีการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม การเก็บรวบรวมข้อมูลในตอนต้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่เป็นเด็กด้อยโอกาสและเด็กทั่วไป จำนวน 1,655 คน ด้วยการใช้แบบสอบถามฉบับที่ 1 ทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงมาตรฐานและวิเคราะห์จัดลำดับความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบทักษะชีวิตโดยวิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง และวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) แบบ stepwise เพื่อคัดเลือกทักษะชีวิตที่ร่วมกันส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม นอกจากนั้นในตอนต้นที่ 1 นี้ยังมีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารจำนวน 2 ท่าน นักวิชาการจำนวน 5

ท่าน ผู้ปกครองจำนวน 3 ท่าน เด็กด้อยโอกาสที่สำเร็จการศึกษาและประสบความสำเร็จในชีวิตจำนวน 7 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล (comparison) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytical induction) และการตีความข้อมูล (interpretation) สำหรับตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ดำเนินการโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ หลักเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมาย พระราชบัญญัติ มาตรการ หลักสูตร รายงานการประชุม รายงานการประเมินตนเอง และโครงการต่างๆ ของหน่วยงานที่เลือกเป็นพื้นที่ที่ศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมหลังจากนั้นจำแนกประเภทของข้อมูลและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนาทักษะชีวิตจำนวน 3 ท่าน ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 4 ท่าน รองผู้อำนวยการ จำนวน 3 ท่าน ครูผู้สอนจำนวน 6 ท่าน และการสำรวจครูผู้สอนด้วยการสุ่มอย่างเป็นระบบได้กลุ่มตัวอย่างครูจำนวน 391 คน โดยใช้แบบสอบถามฉบับที่ 2 และ 3 สำหรับครูและนักเรียนเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ดำเนินการโดยยกร่างกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หลังจากนั้นดำเนินการอภิปรายกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิระดับบริหารงานเพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสจำนวน 42 คน พิจารณาความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญระดับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการตรวจสอบยืนยันกลยุทธ์อีกครั้งหนึ่ง

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม ตอนที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และ ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสในภาพรวมพบว่า เด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.12 และ .98 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ในรายประเด็นใหญ่พบว่าทุกประเด็นองค์ประกอบมีการเข้าถึงในระดับปานกลาง โดยประเด็นด้านการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.36 และ .96 ตามลำดับ สำหรับประเด็นการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.12 และ .98 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ในรายประเด็นย่อยพบว่า ประเด็นการมีสิทธิในการออกความเห็นลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ มีระดับการเข้าถึงปานกลางต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.70 และ 1.35 ตามลำดับ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.93 และ 1.19 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสในเรื่องการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยของการเข้าถึงสิทธิและบริการเพื่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่ใกล้เคียงกันโดยมีค่าเฉลี่ยทุกด้านของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีการเข้าถึงของเด็กทั่วไป มากกว่าเด็กด้อยโอกาส มากที่สุด ได้แก่ การเข้าถึงตลาดแรงงาน รองลงมาได้แก่การเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพ เมื่อพิจารณารายประเด็นย่อย พบว่า มีประเด็นย่อยที่เด็กทั่วไปสามารถเข้าถึงได้มากกว่าเด็กด้อยโอกาสในประเด็นต่างๆ ที่มีค่าเฉลี่ยต่างกันเกิน .12 ขึ้นไป ได้แก่ ประเด็นการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการจ้างงานและได้งานทำที่ดีในอนาคต การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้างความรู้เชี่ยวชาญในงานที่ตนเองสนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ และการใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี

ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปและการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส พบว่า ระดับการมีทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี ทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.92 และ .81 ตามลำดับ ส่วนทักษะการจัดการกับอารมณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.33 และ .96 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ในตัวแปรพื้นฐานตามข้อมูลทั่วไป พบว่า ตัวแปรระดับเพศนั้น เพศหญิงมีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าเพศชาย แต่มีระดับการมีทักษะชีวิต

ที่ใกล้เคียงกัน เช่นเดียวกับระดับอายุ ช่วงอายุ 10 – 12 ปี ที่มีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าช่วงอายุอื่นๆ แต่มีระดับการมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ส่วนระดับการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคาดหวังในทักษะชีวิตและมีทักษะชีวิตในระดับที่ใกล้เคียงกัน สำหรับด้านครอบครัวพบว่า เด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติมีความคาดหวังทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือญาติ ในทางกลับกันเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่เพียงอย่างเดียวจะมีทักษะชีวิตน้อยที่สุด ต่างจากเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับญาติจะมีทักษะชีวิตสูงที่สุด ทางด้านอาชีพพบว่า เด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองทำงานเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจ จะมีความคาดหวังทักษะชีวิตค่อนข้างสูงกว่าอาชีพอื่นๆ สำหรับทักษะชีวิตที่มีอยู่นั้นพบว่าเด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีทักษะชีวิตต่ำที่สุดและผู้ปกครองที่มีอาชีพรับจ้างเด็กด้อยโอกาสจะมีทักษะชีวิตสูงที่สุด ในส่วนของรายได้ พบว่า ผู้ปกครองมีรายได้ระหว่าง 2,501 – 5,000 บาท เด็กกลุ่มนี้มีความคาดหวังทักษะชีวิตสูงที่สุดส่วนทักษะชีวิตที่มีอยู่นั้น พบว่า เด็กด้อยโอกาสที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 2,500 บาท จะมีทักษะชีวิตต่ำที่สุด และผู้ปกครองมีรายได้ช่วง 7,501 – 10,000 บาทเป็นช่วงที่มีทักษะชีวิตสูงที่สุด

สำหรับด้านทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กด้อยโอกาสและเด็กปกติทั่วไปทั้งสองกลุ่ม พบว่าเด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตบางทักษะสูงกว่าเด็กทั่วไป ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด ส่วนทักษะที่เด็กทั่วไปมีอยู่จริงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเด็กด้อยโอกาส ได้แก่ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด และทักษะที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันของเด็กทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ ทักษะการสร้างสัมพันธ์สภาพระหว่างบุคคล สำหรับด้านทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน โดยที่เด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.15 และ .71 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.13 และ .74 ตามลำดับ ซึ่งระดับทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีค่าที่ (t) เท่ากับ .47

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ส่วนใหญ่ได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตในระดับมาก โดยทักษะชีวิตด้านทักษะการเข้าใจผู้อื่น มีความคาดหวังในระดับมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.63 และ 1.04 ตามลำดับ และทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลได้รับความคาดหวังให้มีระดับทักษะชีวิตน้อยที่สุดในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.41 และ 1.07 ตามลำดับ วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาสในภาพรวม ส่วนวิธีการเรียนรู้ทักษะชีวิตนั้น ส่วนใหญ่เรียนรู้จาก

ประสบการณ์ตนเอง รองลงมาได้แก่ การได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบระดับความคาดหวังทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและเด็กทั่วไป จะเห็นว่าในภาพรวมด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส โดยเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยความคาดหวังการมีทักษะชีวิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ในส่วนของภาพรวมระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงนั้น พบว่า เด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกันมาก กล่าวคือเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.15 และ .71 ตามลำดับ เด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.14 และ .74 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายทักษะชีวิต ในส่วนของความคาดหวังการมีทักษะชีวิต พบว่าเด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตสูงกว่าเด็กด้อยโอกาสทุกทักษะ และทักษะที่เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มากที่สุด ได้แก่ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.86 และ .99 ตามลำดับ ในส่วนของเด็กด้อยโอกาสถูกคาดหวังให้มีทักษะเข้าใจผู้อื่นและทักษะการจัดการความเครียดมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.55 และ 1.07 กับ 1.11 ตามลำดับ ดังนั้นความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันโดยที่กลุ่มเด็กทั่วไปมีความคาดหวังการมีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาสโดยกลุ่มเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีค่าที่ (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม พบว่า เมื่อพิจารณาค่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ที่ดีในรูปคะแนนดิบ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ทักษะการตระหนักรู้ในตน และ 5) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ โดยมีค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในรูปคะแนนดิบของทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เท่ากับ .28 ทักษะความคิดสร้างสรรค์ เท่ากับ .14 ทักษะการตระหนักรู้ในตน เท่ากับ .09 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เท่ากับ .10 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ เท่ากับ .07 และสามารถพยากรณ์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระด้านทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้ง 5 ทักษะส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมีค่าเท่ากับ .629 ซึ่งตัวแปรทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 5 ทักษะร่วมกันพยากรณ์การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมได้ร้อยละ 39.60 เมื่อพิจารณารายทักษะพบว่า ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ส่งผลต่อการยอมรับ

เป็นสมาชิกของสังคมมากที่สุด ร้อยละ 42.31 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ส่งผลร้อยละ 17.95 ทักษะการตระหนักรู้ในตนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลเท่ากันร้อยละ 14.10 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ ส่งผลร้อยละ 11.54 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ในทำนองเดียวกัน ทักษะชีวิตที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในมุมมองของผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครอง และเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน สามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับทักษะการแก้ปัญหา รองลงมาเป็นทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการตัดสินใจและทักษะการตระหนักรู้ในตน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดสามารถสรุปทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและความต้องการจำเป็นในการพัฒนา พบว่า ทักษะชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสและควรที่จะได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยภาพรวมทั้งจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ เมื่อพิจารณาประกอบกับค่า $PNI_{modified}$ พบว่า ทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 8 ทักษะนี้มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น สามารถเรียงลำดับการพัฒนาและความต้องจำเป็นได้ดังนี้ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ 6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ 8) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ดังนั้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำกว่าเด็กทั่วไป และเด็กด้อยโอกาสมีระดับทักษะชีวิตอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก ซึ่งทำให้ระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มนี้ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในภาพรวมด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า t เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ควรได้รับการพัฒนาในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จำนวน 8 ทักษะ ประกอบด้วย 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ 6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ 8) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.83 และ .79 ตามลำดับ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามนโยบายร้อยละ 87.05 โดยมีการจัดกิจกรรมในเพื่อให้มีการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมากที่สุดร้อยละ 90.94 เมื่อมองในภาพรวมของทุกโรงเรียนมีวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลายวิธี โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการพัฒนาในรูปแบบการสอนที่สอดแทรกกับวิชาเรียนตามปกติ เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว โดยที่กลุ่มทักษะชีวิตที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการสอนสอดแทรกกับวิชาเรียนตามปกติ ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจและทักษะการแก้ปัญหา สำหรับทักษะที่มีการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว ได้แก่ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับความเครียด

ด้านโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.50 และ .22 ตามลำดับ และเอื้อต่อด้านการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.88 และจุด .32 ตามลำดับ แต่เอื้อต่อการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมน้อยที่สุดที่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.22 และ .43 ตามลำดับ เมื่อวิเคราะห์ตามโครงสร้างพบว่า โครงสร้างสถานศึกษาเอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับมากทุกด้าน ในขณะที่ ครอบครัวและภาคเอกชนยังมีปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับค่อนข้างต่ำกว่าทุกโครงสร้าง

สภาพบริบทของสถานศึกษาทั้งสามแห่งที่เป็นพื้นที่วิจัยนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส และปัจจัยเหล่านี้ยังเป็นสิ่งสะท้อนถึง โอกาสอุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและผลการจัดการศึกษาในภาพรวมของของแต่ละสถานศึกษา ตลอดจนแนวทางการพัฒนาในอนาคต จากผลการวิเคราะห์สภาพบริบทพื้นฐานของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัยทั้งสามแห่ง โดยภาพรวมแล้วมีบริบทพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันโดยสถานศึกษาทั้งสามแห่ง ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมและอยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ที่

หลากหลาย มีสภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองค่อนข้างต่ำหรือผู้ปกครองเด็กด้อยโอกาสมีฐานะยากจน นโยบายหรือกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการจัดการศึกษา มีโครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษามีความชัดเจน สำหรับนักเรียนมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันแต่ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอนยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการ และจากการวิเคราะห์ ค่าบ่งชี้ที่แสดงถึงควมมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมหรือการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพของสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมายจาก เอกลักษณ์ อัตรลักษณ์และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา พบว่าจุดมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของแต่ละโรงเรียนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายยังมีการกำหนดจุดมุ่งเน้นในการพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาในส่วนของเอกลักษณ์ของสถานศึกษาไม่พบการกำหนดทักษะชีวิตเป็นเป้าหมายของสถานศึกษาและมีเพียงการกำหนดการให้บริการของรัฐในด้านการศึกษาและตลาดแรงงานเท่านั้น ทางด้านอัตรลักษณ์ของนักเรียนไม่พบการกำหนดเป้าหมายที่เป็นทักษะชีวิตเช่นเดียวกันและพบการกำหนดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในองค์ประกอบของการเข้าถึงตลาดแรงงานเพียงหนึ่งสถานศึกษาเท่านั้น สำหรับวิสัยทัศน์มีการกำหนดทักษะชีวิตเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสของสถานศึกษาสองแห่ง และมีการกำหนดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในองค์ประกอบด้านเข้าถึงตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและเครือข่ายทางสังคมรวมถึงการอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพเท่านั้น และจากการวิเคราะห์เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา พันธกิจและกลยุทธ์ของสถานศึกษาแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังมีการกำหนดจุดมุ่งเน้นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตค่อนข้างน้อย ทั้งที่เป็นเรื่องที่เป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส สำหรับด้านการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนั้นแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาทุกแห่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นหลักเพียงด้านเดียว โดยยังขาดการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการสิทธิพลเมือง การเข้าถึงบริการของรัฐในด้านอื่นๆ อย่างมีคุณภาพ การเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพและการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสเกิดความสมดุลในการใช้ชีวิตหลังการสำเร็จการศึกษาโดยอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ

จากผลการเปรียบเทียบข้อมูลระดับทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอยู่จริงของเด็กด้อยโอกาสที่มีความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเกิดความไม่สอดคล้องกันของคุณภาพในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละสถานศึกษา นั้น แสดงว่าสถานศึกษาได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มี

คุณภาพอย่างดีเยี่ยมแต่กระนั้นยังส่งผลต่อการพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเพียงระดับปานกลางเท่านั้น

การพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในภาพรวมดำเนินการตามหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตของสถานศึกษาซึ่งบ่งบอกถึงการให้ความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพเต็มตามศักยภาพไม่ก่อให้เกิดปัญหาและความเสี่ยงต่อตนเองและสังคม แต่ถึงแม้จะมีแนวทางการพัฒนาที่มีทิศทางชัดเจน สถานศึกษามีการดำเนินการอย่างดีเยี่ยมตามกรอบทิศทางนี้ แต่ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสดังกล่าวก็ยังไม่ได้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นมากนัก ความสำเร็จของการพัฒนายังมีการกระจุกตัวอยู่กับนักเรียนบางกลุ่มที่มีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นใฝ่ใจ และมีเป้าหมายของการพัฒนาตนเองไปสู่อนาคตที่ชัดเจนเท่านั้น อีกทั้งยังมีปัจจัยเงื่อนไขและข้อจำกัดของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตอีกหลายประการ เช่น พื้นฐานชีวิตครอบครัว สภาพปัญหา ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาตนเองของเด็กด้อยโอกาส ความเอาใจใส่ดูแลจากครูและความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรม เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้วการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่แต่ละสถานศึกษาได้ดำเนินการ นอกเหนือจากหลักสูตรทักษะการดำรงชีวิตแล้วยังมีการจัดโครงการงานและกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสุขภาวะที่ดีและมีสุนทรียภาพ อย่างหลากหลาย เช่น กิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษา พลศึกษา กิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ให้สามารถเห็นคุณค่าของตนเองได้อย่างเหมาะสมมีการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล โดยการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่าง จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่มีการนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตกันอย่างหลากหลาย เพราะกิจกรรมและสื่อเป็นกระบวนการที่สามารถเสริมสร้างการพัฒนาทักษะชีวิตได้เป็นอย่างดีและเป็นสิ่งที่มีความยืดหยุ่น ทำให้เด็กด้อยโอกาสสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ทุกรูปแบบ นอกจากนี้กิจกรรมยังสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทต่างๆ เช่น กิจกรรมตามสถานการณ์ กิจกรรมตามความสนใจ กิจกรรมตามปัญหา เป็นต้น

สำหรับการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้น ยังมีการจัดการศึกษาที่ยังทำให้เกิดการยอมรับไม่ครบทุกองค์ประกอบของการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมให้กับเด็กด้อยโอกาส สิ่งที่สถานศึกษาขาดการจัดมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านสิทธิพลเมืองและเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับทั้งสองเรื่องและเข้าใจว่าเป็นเรื่องจัดอยู่ในวิชาสังคมศึกษาซึ่งอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้ว สำหรับองค์ประกอบของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่แต่ละสถานศึกษาให้ความสำคัญและการมุ่งมั่นจัดการศึกษาอย่าง

จริงจังได้แก่การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพและการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทุกสถานศึกษาดำเนินกิจกรรมดังกล่าวภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ และกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน (สอว.) ซึ่งแต่ละสถานศึกษามีการจัดตามบริบทของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย ภาครัฐกิจ เอกชน เป็นต้น ที่เข้ามาาร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความพร้อมด้านอาชีพในการเพิ่มโอกาสและความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพในอนาคตของเด็กด้อยโอกาสทั้งในรูปแบบการจัดการเรียนคู่ขนาน 2 คุณวุฒิร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษา ศึกษาตุงานหรือฝึกอบรมร่วมกับสถาบันอุดมศึกษา ฝึกงานกับภาครัฐกิจเอกชน นอกจากนี้สถานศึกษาบางแห่งยังมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานและหรือเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีคุณภาพ

ตอนที่ 3 การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส 2) เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน สถานศึกษาและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนนโยบาย การบริหารจัดการในสถานศึกษา การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขฟื้นฟู ที่เกี่ยวข้องของเด็กด้อยโอกาสให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม 3) เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลโลก 4) เป็นแนวทางของสถานศึกษาให้เกิดความตระหนักในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดประสิทธิภาพมีประสิทธิผลอย่างเป็นระบบ

เป้าหมายของกลยุทธ์ประกอบด้วย 1) เด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในสถานศึกษามีทักษะชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล 2) เด็กด้อยโอกาสในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขและฟื้นฟูให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป 3) ระบบกลไกในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีระบบที่เป็นรูปธรรม 4) ต้นแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมีความชัดเจนมากขึ้น 5) ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็ก

ด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ 6) นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กด้วยโอกาสมีการขับเคลื่อนไปอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

แผนกลยุทธ์ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญได้ให้การพิจารณาตรวจสอบและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 32 มาตรการ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 8 มาตรการ ดังนี้

1. ผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้วยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน
2. พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้วยโอกาสที่หลากหลาย
3. ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้วยโอกาสเป็นการเฉพาะ
4. เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านสารสนเทศรวมถึงผลักดันการพิทักษ์สิทธิเด็กด้วยโอกาสให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชนและครอบครัว
5. สร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมและจัดการเรียนการสอนในเรื่องมุมมองใหม่ของเด็กด้วยโอกาสที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
6. ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้วยโอกาสให้มีความหลากหลายครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง
7. เสริมสร้างให้เด็กด้วยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน บริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค
8. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้วยโอกาส

กลยุทธ์ที่ 2 บริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
2. กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้วยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน
3. ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้วยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา

4. ปรับโครงสร้างการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีประสิทธิภาพตามบริบทของสถานศึกษา

5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้วยการใช้ระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นเครื่องมือในการควบคุม

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. พัฒนานวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ
2. ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพเด็กด้อยโอกาสเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนและเป็นเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีคุณธรรมในอนาคต
4. ส่งเสริมการวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่งานอาชีพที่ยั่งยืน
5. วิจัยและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาทักษะด้านอาชีพร่วมกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการ
6. ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน
7. เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมมาตรการป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และมีความเป็นสากลในฐานะพลโลก
2. ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองด้วยการเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง
4. เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคมชุมชนและทุกภาคส่วน

5. ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มี
ประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 5 แก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการ
ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. เพิ่มทางเลือกในรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลาย
ตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาส

2. จัดการศึกษาที่รองรับตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็ก
ด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นหรือประกอบอาชีพในอนาคตทั้งในและ
ต่างประเทศได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

3. ส่งเสริมและกำกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนา
คุณภาพชีวิตเด็กด้อยโอกาสอย่างสร้างสรรค์

4. พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มี
ความพร้อมในการศึกษา

5. พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กด้อยโอกาสให้ดีขึ้น

6. จัดระบบและคัดสรรหลักสูตรการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียน
การสอนและพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้สามารถเข้าสังคม มองโลกในแง่บวก รู้จักคิด
แก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองได้

7. จัดวางระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถาน
ประกอบการหรือภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

จากกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการ
เสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 5 กลยุทธ์นั้น เป็นกลยุทธ์ที่มีความ
เกี่ยวข้องกับ การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย การบริหารจัดการภายในสถานศึกษา การส่งเสริม การ
ป้องกันและการแก้ไขฟื้นฟูเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส จะเห็นว่ามีกลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกับสภาพ
ปัจจุบัน ความเป็นไปได้และความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมากที่สุดอยู่ 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย กล
ยุทธ์ที่ 1 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก
ด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม กลยุทธ์ที่ 2 การบริหารงานภายใน
สถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็น
สมาชิกของสังคม กลยุทธ์ที่ 3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก
ด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และกลยุทธ์ที่ 4 การป้องกันเด็กด้อย
โอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม สำหรับ
กลยุทธ์ที่ 5 การแก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการ

ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความจำเป็นเร่งด่วนในระดับมาก และมีความเป็นไปได้มากที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอสามารถนำมาอภิปรายผลเพื่อเชื่อมโยงกับผลการวิจัย แนวคิด ทฤษฎีและหลักการต่างๆ เพื่อให้เห็นภาพในประเด็นต่างๆ ที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยจะนำเสนอ ประเด็นหลักในการอภิปรายในหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส จากผลการวิเคราะห์ระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสในภาพรวมซึ่งพบว่าทุกทักษะอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าเด็กด้อยโอกาสมีระดับทักษะชีวิตไม่สูงนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดสร้างสรรค์ซึ่งมีต่ำที่สุด ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับค่า $PNI_{modified}$ ยังพบว่า ทักษะการคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณยังอยู่ในอันดับต้นๆ ของทักษะชีวิตที่ จำเป็นทั้ง 8 ทักษะนี้มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น นั้นแสดงให้เห็นว่าทั้งมุมมองของเด็กด้อยโอกาส ครู ผู้บริหารและนักวิชาการมีความเห็น สอดคล้องกันในเรื่องนี้ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยได้ศึกษาจากผลการประเมินตนเองของ สถานศึกษาก็ยังพบว่าจุดที่ควรพัฒนาของแต่ละสถานศึกษาคือทักษะกระบวนการคิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดระดับสูง ประกอบด้วย การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้แล้วยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดอย่างมี วิจารณญาณรวมถึงทักษะชีวิตที่มีความจำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสอื่นๆ ได้แก่

1.1) ปัจจัยที่เกิดจากสภาพที่ติดมากับตัวเด็กด้อยโอกาส เช่น การขาดภาวะโภชนาการที่ดีในวัยเด็กรวมทั้งสภาพจิตใจที่ไม่อยู่ในสภาวะปกติและมีพัฒนาการไม่สมวัย เป็นต้น นอกจากนั้นการ สภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ก็ยังเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการมีทักษะชีวิตที่ต่ำ ซึ่งจะเห็นได้จาก ผลการวิจัยที่พบว่าเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่กับพ่อเพียงอย่างเดียวนั้นจะมีทักษะชีวิตต่ำที่สุด รวมถึง เด็กที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรมและมีรายได้ก็น้อยก็จะมีทักษะชีวิตที่ต่ำตามไปด้วย นั่นคือเมื่อ ครอบครัวขาดความพร้อมและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต จุดมุ่งหมายหลักของครอบครัวคือการทำ มาหากินเพื่อพุงฐานะและความอยู่รอดจึงมาเป็นอันดับแรก ความสนใจที่จะพัฒนาและเสริมสร้าง ทักษะต่างๆ ที่จำเป็นให้กับเด็กด้อยโอกาสในการดำเนินชีวิตที่ดีในครอบครัวเหล่านี้จึงบกพร่องตามไป ด้วย การให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทักษะกระบวนการการคิดก็ขาดหายไปตามสภาพของ ครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่ขาดความพร้อม

1.2) การจัดการกระบวนการเรียนการสอนของครูที่ยังไม่มุ่งเน้นในการเตรียมให้เด็กมีความพร้อม ที่จะเรียนรู้ทักษะการคิดระดับสูง หรือแม้แต่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูเองก็ยังไม่ได้

ดำเนินการพัฒนาทักษะเหล่านี้เท่าที่ควร ครูยังมุ่งเน้นในการถ่ายทอดเนื้อหาให้กับนักเรียนมากกว่า การจัดการกระบวนการให้นักเรียนเกิดทักษะความรู้และทักษะกระบวนการคิดระดับสูงควบคู่กันไป แต่ก็ยังเห็นร่องรอยของการให้ความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตด้านนี้จากเอกสารหลักฐานต่างๆ ของสถานศึกษาที่จะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการมุ่งมั่นพัฒนา

ด้วยเพราะเห็นว่าทักษะชีวิตเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาต่อยอดได้จากการศึกษาเนื่องจาก ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของบุคคลที่มีความจำเป็นต่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็น ด้านทักษะอาชีพ ทักษะทางสังคม ทักษะส่วนบุคคลและทักษะชีวิตยังเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร ต่อรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ทักษะเหล่านี้สามารถพัฒนาได้ทุกที่ และที่สำคัญคือสามารถพัฒนาผ่านการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งอาจจะเป็นโปรแกรมการศึกษาสำหรับคนชายขอบ เยาวชนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นไปตามหลักการขององค์การยูเนสโก (UNESCO, 2001) ที่ได้กล่าวไว้ ดังนั้นทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง ทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้อยโอกาสที่ยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำเป็นอันดับต้นๆ เมื่อได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการจัดการศึกษาที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพก็จะทำให้สามารถพัฒนาขีดความสามารถในด้านนี้ได้ เมื่อมองถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันภายในทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้ง 8 ทักษะตามผลการวิจัย ยังพบอีกว่าทักษะเหล่านี้เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสแต่ละคนที่จะต้องเผชิญกับสภาพปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องดำเนินการแก้ไขและเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ตนเองสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตเป็นไปตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO, 1997) ดังนั้นการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่ยังอยู่ในระดับต่ำนั้น หากมีการเสริมสร้างศักยภาพทางด้านนี้อย่างจริงจังก็จะส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเจริญเติบโตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักยภาพเป็นผู้ที่มีทักษะมีความกระตือรือร้นในการปรับตัว พึ่งตนเองได้และยังสามารถเป็นที่พึ่งให้กับสังคมได้ตามแนวคิดของนักวิชาการและองค์กรหลายแห่งที่ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะชีวิตนั้นเป็นความสามารถของบุคคลด้านความรู้ เจตคติ ทักษะในการปรับตัว สามารถพึ่งตนเองและป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องเผชิญทั้งในชีวิตประจำวันและอนาคตได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ (WHO, 1997; UNESCO, 2002; Mangugar et.al, 2001; Deen, 2002; Neeley, 2004; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ค; ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ และ สุวรรณ เรื่องกาญจนเศรษฐ์, 2552) นอกจากนี้แล้วเด็กด้อยโอกาสยังต้องการใช้ทักษะด้านต่างๆ ดำเนินการบูรณาการให้เหมาะกับทักษะชีวิต (Junge, Manglallan, และ Raskauskas, 2003) ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาที่มีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่เน้นการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการบำรุงรักษาสุขภาพทางกาย (Shechtman, Levy, และ Leichtentritt, 2005) เพื่อแก้ไขและส่งเสริมการลดภาวะความเครียด (Campo, 2008) ซึ่งจะ

การพัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมและส่งผลต่อทักษะทางด้านสังคม อารมณ์และความคิดของเด็ก โอกาสตามที่ สกล วรเจริญศรี (2550) ได้ดำเนินการวิจัยไว้ เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสทุกคนสามารถ บรรลุเป้าหมายของชีวิตของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ (Goudas, Dermitzaki, และ Leondari, 2006) จึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะชีวิต (Gould , 2006) สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ ต่อเมื่อเด็กด้อยโอกาสได้มีโอกาสเรียนรู้จากคนในครอบครัว ชุมชน สถานศึกษาและสังคมมากขึ้นโดย หลักสูตรทักษะชีวิตยังมีความสำคัญในการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นด้วย (Butterwick และ Benjamin, 2006) ถึงแม้เมื่อมองในภาพรวมของทุกโรงเรียนมีวิธีการพัฒนาทักษะ ชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลายวิธี โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการพัฒนาในรูปแบบการสอนที่ สอดแทรกกับวิชาเรียนตามปกติ เป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรม โฮมรูมหรือแนะแนว โดยที่กลุ่มทักษะชีวิตที่ได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการสอนสอดแทรกกับวิชาเรียน ตามปกติ ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ใน ตน ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการ ตัดสินใจและทักษะการแก้ปัญหา สำหรับทักษะที่มีการพัฒนาด้วยวิธีการสอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือ แนะแนว ได้แก่ ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการกับ ความเครียด แต่ผลการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสก็ยังมีไม่สูงนัก ดังนั้นการพัฒนาทักษะ ชีวิตผ่านกระบวนการจัดการศึกษาที่มีการจัดการศึกษาที่เหมาะสมทั้งในรูปแบบและกิจกรรมที่ใช้ พัฒนาเด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดกิจกรรม ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสว่าควรมีการใช้ กิจกรรมเป็นสื่อ และสถานศึกษาหลายแห่งได้มีการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านการจัดกิจกรรมที่ หลากหลายรูปแบบรวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่จัดขึ้นผ่านการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งเป็นไป ตามผลการวิจัยของ อธิพัทธ์ สุวทันพรกุล (2554) ที่แสดงให้เห็นว่าครูมีการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนโดยใช้โครงการและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและให้ความสำคัญกับลงมือปฏิบัติจริง ทำให้มีพื้นฐาน ทักษะชีวิตและอาชีพในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นไปตาม มณฑิรา ฉวยศรี (2556) ที่ได้สรุป ผลการวิจัยซึ่งแสดงว่ารูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กที่เหมาะสมคือการใช้ กิจกรรมค่ายเป็นสื่อในการพัฒนา

การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสที่ได้จากการ ศึกษาวิจัยในครั้งนี้สมควรจะเป็นกิจกรรมที่มีการบูรณาการหรือสอดแทรกทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 8 ทักษะชีวิตตามผลของการวิจัยให้กับเด็กด้อยโอกาส อาจจะเป็นลักษณะของกิจกรรมที่กำหนดให้ ผู้เรียนได้อภิปรายแสดงความรู้สึกรู้สึกคิดและการประยุกต์ความคิดอย่างมีประสิทธิภาพหลังสิ้นสุดการ เรียนรู้ในแต่ละครั้ง ด้วยประเด็นคำถามสะท้อน เชื่อมโยง ปรับใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทเรียน สำคัญ ที่จะพัฒนาทักษะชีวิตให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักการจัดการ

กับอารมณ์และความเครียดอย่างเหมาะสมและรู้จักสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น รู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยวิธีการสะท้อนความรู้สึกและความคิดที่ได้รับจากการ ปฏิบัติกิจกรรม เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาหรือที่ตนเองได้เรียนรู้มาแล้ว เป็นองค์ ความรู้ใหม่ แล้วนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยครูหรือผู้จัด กิจกรรมเป็นผู้ตั้งประเด็นคำถาม หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนการสอนเนื้อหาสาระในหลักสูตร แล้ว เพื่อให้ผู้เรียนเปิดเผยตัวเอง ผ่านการสะท้อนความรู้สึกหรือมุมมอง (reflect) ได้คิดเชื่อมโยง ความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน (connect) และได้ประยุกต์ความรู้นั้น (apply) ไปใช้ใน ชีวิตจริงของผู้เรียน ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดกิจกรรม R-C-A ของกระทรวงศึกษาธิการ (2552)

2. การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม จากผลการวิจัยที่ค้นพบว่าการยอมรับเป็นสมาชิกของ สังคมของเด็กด้อยโอกาสมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลางและเมื่อวิเคราะห์ใน รายองค์ประกอบจะพบว่าด้านการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพของเด็กด้อยโอกาสนั้นมีค่าเฉลี่ย ระดับปานกลางที่มากกว่าประเด็นอื่นๆ และในทางกลับกันประเด็นการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมมี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แสดงว่าเด็กด้อยโอกาสยังคงเป็นกลุ่มคนที่ควรจะได้รับการพัฒนาให้มีการยอมรับ เป็นสมาชิกของสังคมให้มากขึ้น เพราะการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึง ความสามารถและโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐและสิทธิต่างๆ อย่างเท่าเทียมกันตามหลักการ ประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าปัจจุบันการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสยังไม่สามารถ เติบโตและเพิ่มศักยภาพได้อย่างเต็มที่เท่าที่ควรจะเป็นแต่การค้นพบและยืนยันจากข้อมูลที่ได้จาก การวิจัยในครั้งนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ควรจะต้องหันมาให้ความสนใจเรื่องนี้ให้ มากขึ้น เพราะการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเป็นเป้าหมายและเครื่องยืนยันที่ดีสำหรับการพัฒนา ศักยภาพของเด็กด้อยโอกาสที่จะเติบโตไปเป็นพลโลกที่ดีมีคุณภาพ มีความกระตือรือร้นในการพัฒนา ตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อส่วนรวมและร่วมกับหน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วน ขับเคลื่อนสังคมไปในทางที่ดีเป็นไปตามหลักของสังคมคุณภาพซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและการปฏิบัติต่อกัน รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองร่วมกับสถาบันการเมือง และองค์กรต่างๆ การแสดงออกในพื้นที่ทางสังคม ซึ่งจะทำให้มีการปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเด็กด้อย โอกาสในฐานะเป็นผู้รับมากกว่าผู้ปฏิบัติ มาเป็นการมองเด็กด้อยโอกาสในฐานะพลเมืองที่มีความ กระตือรือร้น มีความเป็นอิสระซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดการมองภาพที่เป็นองค์รวมของสังคมคุณภาพมาก ขึ้น (สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2553; ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สถาบันพระปกเกล้า, 2554; Beck, v.d. Maesen and Walker, 1997, 1998, 2001; Measen v.d., Ward and Lin, 2009; Abbott and Wallace, 2011; European Commission, 2013; UNESCO, 2013)

จากการที่เด็กทั่วไปได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมากกว่าเด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสามารถในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการจ้างงานและได้งานทำที่ดีในอนาคต นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่เด็กทั่วไปมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมากกว่าเด็กด้อยโอกาสในด้านอื่นๆ ได้แก่ 1) การได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้างผู้เชี่ยวชาญในงานที่ตนเองสนใจเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต 2) การมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต 3) การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ และ 4) การใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้เด็กด้อยโอกาสสามารถลุกขึ้นมาอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคง ทั้งนี้โอกาสในการเข้าถึงตลาดแรงงานและการเข้าถึงบริการของรัฐทางด้านสาธารณสุขนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะเรื่องสุขภาพและการมีงานทำที่ดีนั้นเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นใจอย่างมั่นคงให้กับเด็กด้อยโอกาสที่จะสร้างฐานะและคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อพัฒนาตัวเองจากสภาพความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม หากเด็กด้อยโอกาสมีโอกาสได้งานทำที่มีและสุขอนามัยที่สมบูรณ์ก็จะสามารถพัฒนาฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่ถูกแบ่งแยกหรือผลักดันให้เป็นคนขายขอบ สามารถอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมด้วยความมั่นคง ไม่ถูกกีดกันและรีดรอนโอกาสต่างๆ ที่มีสาเหตุมาจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมตามข้อค้นพบในงานวิจัยของฉวีลวดี บุรีกุล (2553) ที่กล่าวว่าคนไทยมีความรู้สึกถูกแบ่งแยกเพราะสถานภาพมากกว่าประเด็นอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจ สังคม เกิดจากฐานะทางการเงินและอาชีพที่มั่นคง ดังนั้น การจะพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมากขึ้นจะต้องมีการพัฒนาให้มากขึ้นผ่านการจัดการศึกษา ถึงแม้การจัดการศึกษาระดับสูงเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสนั้นจะอยู่ในระดับมากซึ่งครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามนโยบายและมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้มีการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างมีคุณภาพมากที่สุด ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นหลักเพียงด้านเดียว ยังมีการจัดการศึกษาที่ทำให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมไม่ครบทุกองค์ประกอบของการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมให้กับเด็กด้อยโอกาส สิ่งที่สถานศึกษาขาดการจัดการจัดการมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านสิทธิพลเมืองและเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญกับทั้งสองเรื่องและเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่จัดอยู่ในวิชาสังคมศึกษาซึ่งอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้ว สำหรับองค์ประกอบของการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่แต่ละสถานศึกษาให้ความสำคัญและการมุ่งมั่นจัดการศึกษาอย่างจริงจังได้แก่การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับบริการการศึกษาอย่างมีคุณภาพและการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งทุกสถานศึกษาดำเนินกิจกรรมดังกล่าวภายใต้นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำและกิจกรรมส่งเสริมอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา แต่ก็ยังขาดการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส

สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการสิทธิพลเมือง การเข้าถึงบริการของรัฐในด้านอื่นๆ อย่างมีคุณภาพ การเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพและการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสเกิดความสมดุลในการใช้ชีวิตหลังสำเร็จการศึกษาโดยอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ ในประเด็นนี้เป็นข้อสังเกตที่ค่อนข้างจะมีความสำคัญ เนื่องด้วยเหตุผลหนึ่งของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่สถานศึกษาต่างๆ พยายามดำเนินการอยู่แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จนั้นส่วนหนึ่งมาจาก การขาดหลักการที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของเด็กด้อยโอกาสอย่างแท้จริง จะเห็นว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มีกรอบในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้สามารถหลุดพ้นจากความด้อยโอกาสอย่างแท้จริง โดยสถานศึกษายังไม่มีการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่เหมาะสมอย่างแท้จริง การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นเครื่องยืนยันแนวทางการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่มีความครอบคลุมจากข้อค้นพบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เพราะการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้เป็นการรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในฐานะที่เป็นพลเมืองอีกทั้งยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในการเข้าไปมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ระบบวัฒนธรรมและสถาบันรวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ นอกจากนี้แล้วความสำคัญของมิติการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมนี้ยังมีความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับสังคมศาสตร์ ที่ก่อให้เกิดการยอมรับหน้าที่ทางสังคมย่อยที่แตกต่างกันในการสร้างระบบย่อยทางสังคมอย่างมั่นคง (Beck, Maesen v.d. and Walker, 2001) ดังนั้นการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข และกลับคืนสู่สภาพปกติของสังคมได้นั้นนอกจากการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นแล้วยังต้องได้รับการส่งเสริมในด้านความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจรวมถึงการได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าความเป็นมนุษย์และร่วมสร้างสังคมที่มีคุณภาพต่อไปได้

3. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส เป็นหัวใจหลักที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสเป็นอย่างยิ่ง จากผลการเปรียบเทียบข้อมูลระดับทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอยู่จริงของเด็กด้อยโอกาสที่มีความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา แสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกันของคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละสถานศึกษานั้น แสดงว่าสถานศึกษาได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างดีเยี่ยม แต่กระนั้นยังส่งผลต่อการพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมเพียงระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคและจุดอ่อนของประเด็นดังกล่าวคือการกำหนดและการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปสู่การปฏิบัติที่ยังไม่มีกรอบและทิศทางที่ชัดเจนซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยของบัญชา จันท์ธาดา (2550) และ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ที่พบว่าเป้าหมายของนโยบายเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นไปตามข้อค้นพบของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ในเรื่องการนำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การจัดการศึกษาทำได้ไม่ครอบคลุมและไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันการจัดการศึกษายังไม่มีจุดมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของแต่ละโรงเรียนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายจากการวิเคราะห์เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษา พันธกิจและกลยุทธ์ของสถานศึกษาแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษายังมีการกำหนดจุดมุ่งเน้นในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตค่อนข้างน้อยทั้งที่เป็นเรื่องที่เป็นความต้องการจำเป็นพื้นฐานของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ประกอบกับครูผู้สอนยังคงสอนเนื้อหาตามหลักสูตรการศึกษาปกติทั่วไปโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างและความต้องการของเด็กด้อยโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) ที่ยังพบว่าการให้บริการการศึกษายังไม่เหมาะสม ทั้งในเรื่องหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนยังไม่สามารถสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ครูควรมีการมุ่งเน้นในการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพตามกลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมมาตรการป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้นำเสนอไว้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับทิพนันต มีประหยัด (2554) ที่ระบุว่าครูที่ปรึกษาควรให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมก่อนเรียนหรือโฮมรูมของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิ่งหนึ่งที่สะท้อนจากผลการวิจัยคือรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยยังไม่มีหลากหลายและยืดหยุ่นสอดคล้องกับรุ่งเรือง สุขภิรมย์ (2554) ที่กล่าวว่า ปัญหาอุปสรรคในการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสประกอบด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาที่ยังไม่ยืดหยุ่นหลากหลาย ขาดแผนปฏิบัติการรองรับนโยบาย การบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เพราะสถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติการที่มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส หนึ่งโครงสร้างของสถานศึกษาเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนความสำเร็จของการจัดการศึกษาไปสู่เป้าหมาย หากสถานศึกษามีโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ร่วมของสถานศึกษาทั้งในแนวดิ่งและแนวราบให้มีความเหมาะสม สอดรับกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีความเฉพาะเจาะจง อีกทั้งหากสถานศึกษามีการทำงานโดยการอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งในและนอกองค์กรก็ย่อมที่จะเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของ

ความเป็นมนุษย์ ในมิติต่าง ๆ ในด้านมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพและอัตลักษณ์แห่งตนของเด็กด้อยโอกาส

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสรวมทั้งผลการวิเคราะห์โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันของสภาพทักษะชีวิต การเข้าถึงการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสในมิติต่างๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ อาทิ

1.1) ครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวเด็กด้อยโอกาสหรือแม้แต่ครอบครัวเด็กทั่วไป ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่าระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มนี้ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสามารถนำผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสตั้งแต่ระยะเริ่มต้นในวัยเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เพื่อเป็นการปูพื้นฐานทักษะชีวิตให้กับเด็กด้อยโอกาสในครอบครัวตนเองให้มีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพและเจริญเติบโตไปเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

1.2) สถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสามารถนำผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมรวมถึงกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสสามารถพัฒนาตนเองไปเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและหลุดพ้นจากวงจรความด้อยโอกาสอย่างถาวรต่อไป

1.3) กระทรวงศึกษาธิการหรือกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้ผลการวิจัยในครั้งนี้ในการวางแผนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อย

โอกาสที่ตรงจุด เพื่อให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานต่างๆในสังกัดที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาส ได้ใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดทำแผนการจัดการจัดการศึกษา อีกทั้งกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่ได้จากการวิจัยยังสามารถใช้เป็นตัวอย่างในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความครอบคลุมชัดเจนเกิดประโยชน์และคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4) ชุมชนและภาคเอกชน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางหรือช่องทางสำหรับเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเสริมสร้างเด็กด้อยโอกาสให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นเพื่อให้สามารถเข้าถึงการบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพทางสังคมในการรวมกลุ่มหรือให้บริการเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสและครอบครัวสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในด้านต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน รวมถึงภาคเอกชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพร่วมกับสถานศึกษาเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้มีศักยภาพที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพที่ดีในอนาคต อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้เด็กด้อยโอกาสหลุดพ้นจากวงจรความยากจนได้เป็นอย่างดี

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในหลายประเด็น ทั้งในด้านทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กด้อยโอกาส การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ของการจัดการศึกษาและสภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเอื้อต่อการศึกษาวินิจฉัยต่อยอดในรูปแบบอื่นๆ อาทิ

2.1) แผนพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท

2.2) แผนการจัดการศึกษาหรือรูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส

2.3) การวิจัยเพื่อศึกษาทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสกลุ่มอื่นๆ ให้มีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละประเภทความด้อยโอกาสเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาส

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลินทร์ พิณใจวาท. (2541). การศึกษาของเด็กด้อยโอกาส. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- กรณ์ สล้างสุขสกา. (2552). กลยุทธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ด้อยโอกาส : กรณีศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สกลนคร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร. ปริญญาโทปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2557). รายงานสถิติคดีปี 2556. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ.
- กรมวิชาการ. (2548). เอกสารประกอบการดำเนินโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). ยุทธศาสตร์กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2555 – 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). การพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). สรุปข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Meeting of the High Level Group on Education for All). Retrieved 16 ธันวาคม 2556
http://www.moe.go.th/EFA/index.php?option=com_content&view=article&id=11:2011-02-24-17-00-28&catid=1:-unesco-&Itemid=2
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ. (2550). อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่อง การค้าเด็ก การค้าประเวณี และสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็กและความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยอาวุธ (กระทรวงต่างประเทศ และ วันชัย รุจนวงศ์และคณะ, Trans.). กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและ

พิทักษ์เด็ก สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ.

เครื่องมือ ค่าเขียน ปกรณ์ ประจันบานและเทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2556). การพัฒนาตัวชี้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15(เมษายน – มิถุนายน, 2556), 17-25.

จิรารัตน์ พันธุ์คำ, 2551. (2551). การพัฒนาศักยภาพเด็กเร่ร่อนเพื่อป้องกันการถูกล่อลวงในเขตเทศบาลนครอุดรธานี., วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2553). คุณภาพสังคมในประเทศไทย. Retrieved 14 สิงหาคม 2557

<http://www.hiso.or.th/hisosocial/activities/filedoc/%E0%B8%94%E0%B8%A320%E0%B8%96%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%A5%E0%B8%A7%E0%B8%9%E0%B8%B2%E0%B8%9E.pdf>

ทองสุข มันทาทและคณะ. (2550). โอกาสและแนวทางการได้รับการศึกษาของเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัด. เชียงใหม่: สำนักผู้ตรวจราชการ ประจำเขตตรวจราชการที่ 1.

ทิพนเตร มีประหยัด. (2554). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ กลุ่ม 2 สังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต, สาขาวิชา การบริหาร การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล และ ระพีพรรณ คำห่อ. (2549). องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส.

บัญญัติ จันทรดา. (2550). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสไปปฏิบัติในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์การศึกษิตดุขุภักดิ์บัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.

ประจักษ์ สุกุลตะลัษณ์. (2531). เศรษฐศาสตร์เมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรัชญา เวสารัชช. (2545). หลักการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.

พิณสุดา สิริธรรังศรี. (2552). รายงานการวิจัย เรื่อง ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ตีพิมพ์.

- มณฑิรา ฉลวยศรี. (2556). ยุทธศาสตร์การสร้างรูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็ก ในจังหวัดสระบุรี. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 15(มกราคม - มิถุนายน, 2556), 24-33.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณภา เรื่องกาญจนเศรษฐ์. (2552). ทักษะชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- รุ่งเรือง สุขภิรมย์. (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์ การประเมินผลนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส: การสังเคราะห์ภาพรวม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วัลลภ ตั้งคณานุกรักษ์. (2535). เด็กที่ถูกกลืนในสังคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร เชียงกุล. (2552). สภาวะการศึกษาไทยปี 2550/2551 ปัญหาความเสมอภาค และคุณภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- วิภาพร เลิศสุขสถาพร และกันยารัตน์ เอื้อมอัมพร. (2549). การจัดการศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แนวคิดรูปแบบและสภาพการจัดการศึกษาในบริบทการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สมาคมชาวการศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษ.
- ศรีศักดิ์ ไทยอารี, อนุกร ศรีแก้วและกานต์ เสริมชัยวงศ์. (2546). สถานภาพการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร บราซิล ฟิลิปปินส์ และออสเตรเลีย. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของครูสภา.
- สกล วรเจริญศรี. (2550). การศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น. ปรินญาณิพนธ์ปรินญาณิคุษภีบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วิทยาลัย*
- สถาบันพระปกเกล้า. (2554). การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 12 ประจำปี 2553 เรื่อง คุณภาพสังคมกับคุณภาพประชาธิปไตยไทย (Social Quality and Quality of Thai Democracy). Retrieved 9 สิงหาคม 2556 <http://kpi.ac.th/kpith/pdf/07-23-53%20%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%20KPI%20Congress12.pdf>
- สมชัย จิตสุชน และ จิราภรณ์ แผลงประพันธ์. (2553). ช่องว่างรายได้ในสังคมไทย: ข้อเท็จจริงและมายาคติ. Retrieved 11 พฤษภาคม 2558 <http://www.siamintelligence.com/income-gap-in-thailand-societ/> [
- สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. (2553). คู่มือการฝึกอบรมการจัดกิจกรรมลูกเสือที่เน้นทักษะชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

- สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ. (2553). รายงานการประชุมคณะผู้เชี่ยวชาญระดับภูมิภาคเรื่องแนวปฏิบัติที่ดีในการระบุงบขอบเขต การป้องกัน การลดภาวะไร้สัญชาติและการคุ้มครองคนไร้สัญชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554ก). สำนักงาน, แผนปฏิบัติการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประจำปีงบประมาณ 2555. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554ข). แผนยุทธศาสตร์การศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กด้อยโอกาส พ.ศ. (2555 - 2559). . กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554ค). แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). แผนปฏิบัติการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประจำปีงบประมาณ 2556. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). สารสนเทศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. Retrieved 21 ตุลาคม 2557 http://www.bopp-obec.info/home/?page_id=5993
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. (2553). รายงานการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง เด็กในภาวะยากลำบาก วันที่ 20-21 ธันวาคม 2553 ณ โรงแรมอิมพีเรียล (pp. 2). กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดทางสังคม.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2554). สถานการณ์เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม. Retrieved 16 ธันวาคม 2556 <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/147>

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). บัญชีประชาชาติ. Retrieved 2 พฤศจิกายน 2557
<http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries15.html>
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2554). แนวทางการจัดกิจกรรมทักษะการดำรงชีวิต ตามกรอบ
 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์. กรุงเทพฯ
 มหาคร: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. (2543). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา ระดับ
 ประถมศึกษา. นนทบุรี: ร.ส.พ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2556). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- สุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2553). คุณภาพสังคม: จากยุโรปสู่ประเทศไทย. Retrieved 14 สิงหาคม 2557
www.km.nida.ac.th/home/images/pdf/11a.pdf
- สุรางค์ วิสุทธิสร. (2556). อนาคตภาพการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของประเทศไทยในทศวรรษหน้า
 (พ.ศ.2556 – 2565). วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการ
 พัฒนาระบบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนห์ ญาณสาร. (2544). ภูมิศาสตร์เมือง. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อารยา ทริตสังข์. (2544). สุขภาพองค์การของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนราชประชานุ
 เคราะห์ กลุ่ม 2 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษาศาสตรบัณฑิต,
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2554). การนำเสนอกลยุทธ์ทางเลือกการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อ
 พัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิดการจัด
 การศึกษาเพื่ออาชีพโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต,
 ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Abbott, P. , & Wallace, C. (2011). Social Quality: A way to Measure the Quality of Society. Retrieved 2014, August 14
<http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11205-011-9871-0>
- Abbott, S., & McConkey, R. (2006). The barriers to social inclusion as perceived by people with intellectual disabilities. Retrieved 2015, May 11
<http://dx.doi.org/1744629506067618/10.1177>
- Bates, P., & Davis, F.A. (2004). Social capital, social inclusion and services for people with learning disabilities. Retrieved 2015, May 11
<http://dx.doi.org/0968759042000204202/10.1080>
- Beck, W., vd Maesen, L.J.G. , & Walker, A. (1997). The Social Quality of Europe. The Hague: Kluwer Law International.
- Beck, W., vd Maesen, L.J.G. , & Walker, A. (1998). The Social Quality of Europe. Bristol: Policy Press.
- Beck, W., vd Maesen, L.J.G., & Walker, A. (2001). Theorizing Social Quality: The Concept's Validity. In L. Maesen v.d. W. Beck, F. Thomse, and A. Walker (Ed.), Social Quality: A Vision for Europe (pp. 307 - 360). The Hague: Kluwer Law International.
- Bennett, L. (2002). Using empowerment and social inclusion for pro-poor growth: A theory of social change. Retrieved 2015, May 11
<http://siteresources.worldbank.org/INTEMPowerment/Resources/-486312/1095971096030-529763/1095970750368bennet.pdf>
- Bollard, M. (2009). A review and critique. In M. Bollard (Ed.), Intellectual disability and social inclusion: A critical review (pp. 5-18): Elsevier Limited.
- Buckmaster, L., & Thomas, M. (2009). Social Inclusion and Social Citizenship – Towards a truly inclusive society. Retrieved 2015, May 11
http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp10/0910rp08

- Burchardt, T., Le Grand, J., & Piachaud, D. . (2002). Degrees of exclusion: Developing a dynamic multidimensional measure. In J. Le Grand J. Hills, & D. Piachaud (Ed.), *Understanding social exclusion* (pp. 30-43). Oxford: Oxford University Press.
- Butterwick, S., & Benjamin, A. (2006). The Road to employability through personal development: a critical analysis of the silences and ambiguities of the British Columbia (Canada) Life Skills Curriculum. *Journal of Lifelong Education*, 25(March – April, 2006), 75-86.
- Campo, A. E. (2008). Effects of Life skills Training on Medical Students' Performance in Dealing with Complex Clinical Cases. *Academic Psychiatry*, 32(May–June, 2008), 188-193.
- Cobigo, V. , & et al. (2012). Shifting our conceptualization of social inclusion. Retrieved 2015, May 11 <http://stigmaj.org/article/download//45pdf>
- Costanza, R., Hart, M., Posner, S. , & Talbreth, J. (2009). *Beyond GDP: The Need For New Measures of Progress* (Vol. 4). Boston: Boston University Creative Service.
- Deen, M., Bailey, S.J., & Parker, L. (2002). Life Skills Evaluation System: Measuring Growth in Life Skills for Youth and Family Program. Retrieved 2013, December 19 <http://www.ext.wsu.edu/lifeskills/viewlife.asp>
- Department of Health. (2001). *Valuing people: A new strategy for learning disability in the 21st century*. Retrieved 2015, May 11 <http://www.archive.official-documents.co.uk/document/cm.5086/5086/50pdf>.
- Department of State. (2014). *TRAFFICKING IN PERSONS REPORT* (Vol. June 2014). U.S.A.: Department of State Publication.
- European Commission. (2013). *Youth Policy*. Retrieved 2013, August 9 http://ec.europa.eu/youth/youth-policies/social-inclusion_en.htm
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self3identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford: Stanford Press.

- Goudas, M., Dermitzaki, I., & Leondari, A. (2006). The Effectiveness of Teaching a Life Skills program in a physical education context. *European Journal of Psychology of Education, 21*, 85-97.
- Gould, D. (2006). Future Directions in Coaching Life Skills: Understanding High School Coaches, Views and Needs. *The Journal of Sport Psychology, 8*(3), 28-38.
- Hall, S.A. (2009). The social inclusion of people with disabilities: A qualitative meta-analysis. *Journal of Ethnographic and Qualitative Research, 3*, 162-173.
- Junge, K.S., Manglallan, S., & Raskauskas, J. (2003). Building Life Skills Through Afterschool Participant of California Cooperative Learning. *Child Study Journal, 33*(3), 85-95.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(September 1970), 607-610.
- Lou, C. (2008). Impact of Life Skills Training to Improve Cognition on Risk of Sexual Behavior and Contraceptive Use Among Vocational Schools in Shanghai, China. *Journal of Reproduction & Contraception, 19*(4), 239-251.
- Mangrulkar, L., Whitman, C. V., & Posner, M. (2001). *Life skills approach to Child and Adolescent Health Human Development*. Washington, DC: Education Development Center.
- McConkey, R. (2007). Variations in the social inclusion of people with intellectual disabilities in supported living schemes and residential settings. Retrieved 2015, May 11 <http://dx.doi.org/10.1111/j.2788.2006.00858-1365x>.
- Neeley, S. J. (2004). *A Model Comprehensive Developmental Guidance and Counseling Program for Texas Public Schools*. Austin: Texas Education Agency.
- Parr, H., Philo, C., & Burns, N. (2004). Social geographies of rural mental health: experiencing inclusions and exclusions. Retrieved 2015, May 11 <http://dx.doi.org/10.1111/j.2754.2004.00138-0020x>.
- Schechtman, Z., Levy, M., & Leichtentritt, J. (2003). Impact of Life Skills Training on Teachers' Perceived Environment and self-Efficacy. *The Journal of Educational Research, 98*(3), 144-154.

- Silver, H., & Miller, S.M. (2003). Social exclusion: the European approach to social disadvantage. 2(2 spring 2003), 1-17.
- UNESCO. (2001). Life Skills in Non-formal Education: A Review. New Delhi: UNESCO and the Indian National Commission for Co-operation with UNESCO.
- UNESCO. (2002). Focusing Resources on Effective School Health. Retrieved 2013, December 11
http://portal.unesco.org/education/en/ev.phpURL_ID=36637&_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=.201html
- UNESCO. (2013). Social Transformations Retrieved 2013, August 9
<http://en.unesco.org/themes/social-transformations>
- UNESCO and UNICEF. (2013). Asia - Pacific End of decade notes on education for all Goal 3: Life skills and lifelong learning. Retrieved 2014, June 20
<http://unesdoc.unesco.org/images/225027/002250/0022e.pdf>
- UNICEF. (1986). Children in Especially Difficult Circumstances. Retrieved 2013, December 11 <http://www.cf-hst.net/unicef-temp/Doc-Repository/doc/doc.285228PDF>
- UNICEF. (2001). Life skills. Retrieved 2013, August 5
<http://www.unicef.org/lifeskills/index.html>
- UNICEF. (2004). Definition of Terms: Life Skills. Retrieved 2013, December 17
<http://www.unicef.org/teacher/lifeskill/htm>
- vd Maesen, L.J.G., Ward, P., & Lin, K. (2009). Social Quality Theory in Perspective. *Development and Society*, 38(December 2009), 201-208.
- vd Maesen, L.J.G., & Wlaker, A. (2014). The Development of Social Quality between 1994 and 2014. Retrieved 2014, August 14 <http://www.socialquality.org/site>
- Wang, R.L. (2009). Asian Social Quality Indicators: What is Unique? *Development and Society*, 38(December 2009), 297-337.
- World Health Organization. (1997). Life Skills Education for Children and Adolescent in School: Introduction And Guidelines to Facilitate the Development and Implementation of Life Skills Programmes. Geneva: Programme on Mental Health World Health Organization.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

*แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 1

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต ที่มุ่งเน้นการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งต้องการความคิดเห็นของท่านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเสริมทักษะชีวิตที่จำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง การตอบคำถามของท่านจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในด้านการใช้สิทธิพลเมือง การเข้าถึงบริการของภาครัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามความเป็นจริงที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด (ตอบทุกข้อนะครับ)

1 เพศ ชาย หญิง

อายุ 10 - 12 ปี 13 - 15 ปี 16 - 18 ปี มากกว่า 18 ปี **2**

3 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

4 ปัจจุบันพักอาศัยอยู่กับใครกันครับ พ่อ แม่ พ่อ-แม่ ปู่-ย่า / ตา-ยาย ญาติพี่น้อง ผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติ ระบุ

5 ผู้ปกครองทำงานอะไร(หากเป็นธุรกิจส่วนตัวและอื่นๆ โปรดระบุประเภท) ข้าราชกาาร พนักงานบริษัท ค้าขาย เกษตรกรรม รัฐวิสาหกิจ รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว อื่นๆ

6 รายได้ของผู้ปกครองรวมกัน เดือนละประมาณกี่บาทครับ !! น้อยกว่า 2,500 2,501 - 5,000 5,001 - 7,500 7,501 - 10,000 10,001 - 15,000 มากกว่า 15,000

ตอนที่ 2 การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม (Social Inclusion)

ฉันและครอบครัวมีโอกาสในสิ่งเหล่านี้ มากน้อยแค่ไหนคิดดีๆ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ เลย์ครีป :)

- 0 หมายถึง ไม่สามารถเข้าถึงได้ 1 หมายถึง เข้าถึงได้น้อยที่สุด
 2 หมายถึง เข้าถึงได้น้อย 3 หมายถึง เข้าถึงได้ปานกลาง
 4 หมายถึง เข้าถึงได้มาก 5 หมายถึง เข้าถึงได้มากที่สุด

ข้อ	ประเด็นการใช้สิทธิและการบริการ	ระดับการเข้าถึง					
		0	1	2	3	4	5
1	ฉันมีสิทธิในการออกความเห็น ลงคะแนนเสียงในเรื่องต่างๆ						
2	ฉันได้รับสิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายและ ได้รับสวัสดิการทางสังคม						
3	ฉันได้รับสิทธิในการมีสัญชาติและอาศัยอย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะพลเมือง						
4	ฉันมีสามารถเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการจ้างงานและได้งานทำที่ดีในอนาคต						
5	ฉันได้รับการพัฒนาฝีมือแรงงานหรือการสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญในงานที่ตนเองสนใจ เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต						
6	ฉันมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพในอนาคต						
7	ฉันได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพจากโรงเรียน						
8	ฉันได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพจากโรงพยาบาลของรัฐ						
9	ฉันได้ใช้บริการสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรี						
10	ฉันสามารถเข้าร่วมกิจกรรมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับกลุ่ม องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้น						
11	ฉันมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ จากคนรอบข้าง						
12	ฉันสามารถใช้บริการให้คำแนะนำ ปรึกษาจากหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ						

ตอนที่ 3 ทักษะชีวิตที่จำเป็น (Essential life skills)

- 0 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

- A หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง
- B หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ผู้อื่น
- C หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว
- D หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากโรงเรียน
- E หมายถึง ศึกษาและพัฒนาจากสื่อต่างๆ

ข้อ	ประเด็นทักษะชีวิต	ความคิดเห็น					วิธีการพัฒนา							
		0	1	2	3	4	5	A	B	C	D	E		
1	ฉันเป็นผู้ที่กล้าคิดริเริ่มในสิ่งที่มีความซับซ้อนแปลกใหม่อยู่เสมอ													
2	ฉันเป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นและมีวิธีการคิดที่หลากหลาย													
3	ฉันเป็นผู้ที่ทำให้ผู้อื่นทำตามหรือเลียนแบบอยู่เสมอ													
4	ฉันเป็นผู้ที่เลือกรับข้อมูลข่าวสารอย่างไตร่ตรองและรู้เท่าทันสิ่งคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ													
5	ฉันเป็นผู้ที่สามารถคาดเดาค่าตอบหรือข้อสรุปของเหตุการณ์ต่างๆ และกำหนดเป้าหมายในการคิดได้อย่างถูกต้อง													
6	ฉันเป็นผู้ที่สามารถประมวลผลข้อมูลและระบุประเด็นสำคัญในเรื่องต่างๆ ได้อย่างชัดเจน													
7	ฉันเป็นผู้ที่สามารถระบุข้อดีและข้อเสียและความต้องการของตนเองได้อย่างชัดเจน													
8	ฉันเป็นผู้ที่สามารถระบุความรู้ ความสามารถของตนเองได้อย่างถูกต้อง													
9	ฉันเป็นผู้ที่เห็นว่าตัวเองมีคุณค่า มีความสำคัญ รวมทั้งมีความภูมิใจและศรัทธาในตนเอง													
10	ฉันเป็นผู้ที่เข้าใจว่าทุกคนมีความเหมือนและแตกต่างกัน จึงให้เกียรติและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล													
11	ฉันเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาหรือได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ													
12	ฉันเป็นผู้ที่มีทักษะเอาใจเขามาใส่ใจเราและให้อภัยผู้อื่นเสมอเสมอ													
13	ฉันเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นให้รับรู้และเข้าใจความต้องการของตนเองด้วยความสุภาพและมีมิตร													
14	ฉันเป็นผู้ที่สามารถแสดงความคิดเห็นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ													
15	ฉันเป็นผู้ที่สามารถติดต่อประสานงานหรือเจรจาต่อรองเรื่องต่างๆ ให้สำเร็จได้เป็นอย่างดี													

ตอนที่ 3 ทักษะชีวิตที่จำเป็น (Essential life skills)

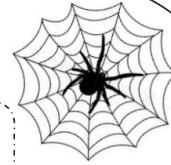
- 0 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด
 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

- A หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง
 B หมายถึง เรียนรู้จากประสบการณ์ผู้อื่น
 C หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว
 D หมายถึง ได้รับการอบรมสั่งสอนจากโรงเรียน
 E หมายถึง ศึกษาและพัฒนาจากสื่อต่างๆ

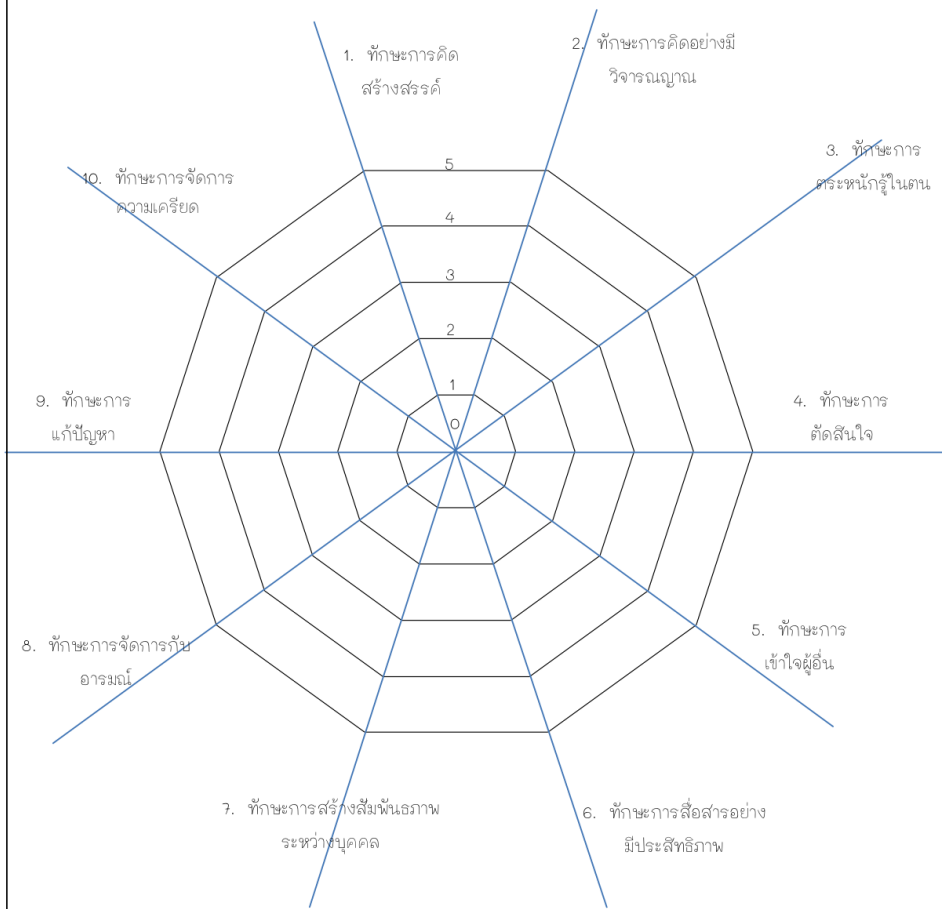
ข้อ	ประเด็นทักษะชีวิต	ความคิดเห็น					วิธีการพัฒนา							
		0	1	2	3	4	5	A	B	C	D	E		
16	ฉันเป็นผู้ที่มีสัมพันธภาพที่ดีและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นตามวิถีประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี													
17	ฉันเป็นผู้ที่เคารพกฎ กติกาและแสดงออกกับผู้อื่นด้วยความจริงใจในทุกเรื่อง													
18	ฉันเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับหรือได้รับความไว้วางใจจากคนรอบข้างอยู่เสมอ													
19	ฉันเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างมีเหตุผลและรอบคอบ													
20	ฉันเป็นผู้ที่สามารถจัดระบบความคิดและวินิจฉัยทางเลือกเพื่อการตัดสินใจที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ													
21	ฉันเป็นผู้ที่มีการคาดการณ์สิ่งที่เกิดจากทางเลือกที่ท่านได้เลือกไว้เสมอ													
22	ฉันเป็นผู้ที่เห็นปัญหาเป็นเรื่องท้าทายและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ													
23	ฉันเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ ผลกระทบในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ													
24	ฉันสามารถวางตัวและกำหนดทำได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหา													
25	ฉันเป็นผู้ที่สามารถประเมินและรู้เท่าทันสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้													
26	ฉันเป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกและปรับเปลี่ยนทัศนคติและอารมณ์ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม													
27	ฉันเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึกและเพิ่มพลังทางบวกให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม													
28	ฉันเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม													
29	ฉันเป็นผู้ที่มีวิธีการสร้างความสุข คลายเครียดด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์ให้กับตนเองและผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์													
30	ฉันเป็นผู้ที่มีวิธีการควบคุมระดับความเครียดเพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เป็นปัญหาและสามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้อื่นได้													

ตอนที่ 4 ความคาดหวังของทักษะชีวิต

โปรดประเมินความคาดหวังทักษะชีวิตในแต่ละองค์ประกอบว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยให้ใช้ปากกา กำหนดจุด ความคาดหวัง บนเส้นองค์ประกอบของแต่ละทักษะชีวิตให้ตรงกับความคิดเห็นของตนเองมากที่สุด แล้วลากเส้นเชื่อมแต่ละจุดให้ครบทั้ง 10 องค์ประกอบ

ขอบคุณมากๆ เลยนะจ๊ะ

*แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย **หน้า 1**

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต ที่มุ่งเน้นการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งต้องการความคิดเห็นของท่านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเสริมทักษะชีวิตที่จำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาได้อย่างแท้จริง การตอบคำถามของท่านจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในด้านการใช้สิทธิพลเมือง การเข้าถึงบริการของภาครัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามความเป็นจริงที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1 เพศ ชาย หญิง

2 อายุ 20 – 30 ปี 31 – 40 ปี 41 – 50 ปี มากกว่า 50 ปี

3 ตำแหน่ง ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา

4 ประสพการณ์การปฏิบัติหน้าที่ (กรุณาตอบทั้ง 2 กล่องข้อความ)

จำนวนปีที่ทำงานทั้งหมด

1 – 5 ปี 6 – 10 ปี

11 – 15 ปี 16 – 20 ปี

21 – 25 ปี มากกว่า 25 ปี

จำนวนประสบการณ์สอนหรือเคยสอนมาทั้งหมด

1 – 5 ปี 6 – 10 ปี

11 – 15 ปี 16 – 20 ปี

20 – 25 ปี มากกว่า 25 ปี

ไม่มีประสบการณ์สอน

5 หน้าที่รับผิดชอบนอกเหนือจากการสอน

ครูที่ปรึกษา ครูประจำหอนอน

ครูฝ่ายปกครอง ครูผู้สอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูแนะแนว

อื่น ๆ ระบุ

ตอนที่ 3 ความคาดหวังของทักษะชีวิตและระดับการมีทักษะชีวิตของนักเรียน

ให้ท่านประเมินความคาดหวังของทักษะชีวิตของนักเรียนในคุณลักษณะของท่านในภาพรวม ในแต่ละองค์ประกอบว่ามีมากน้อยเพียงใด รวมทั้งระบุระดับการมีทักษะชีวิตในแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้ว่าอยู่ในระดับใด

ข้อ	องค์ประกอบทักษะชีวิต	ระดับความคาดหวัง ทักษะชีวิตที่นักเรียน ควรจะมี					ระดับทักษะชีวิตที่ นักเรียนมีในปัจจุบัน				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	ทักษะการคิดสร้างสรรค์										
2	ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ										
3	ทักษะการตระหนักรู้ในตน										
4	ทักษะการเข้าใจผู้อื่น										
5	ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ										
6	ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล										
7	ทักษะการตัดสินใจ										
8	ทักษะการแก้ปัญหา										
9	ทักษะการจัดการกับอารมณ์										
10	ทักษะการจัดการความเครียด										

ตอนที่ 4 การพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน

ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่านมากที่สุด

- A หมายถึง สอนเป็นรายวิชาโดยเฉพาะ
 B หมายถึง สอดแทรกกับวิชาเรียนตามปกติ
 C หมายถึง สอนในกิจกรรมโฮมรูมหรือแนะแนว
 D หมายถึง จัดเป็นกิจกรรมในลักษณะค่ายพัฒนาทักษะชีวิต
 E หมายถึง เชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้
 F หมายถึง อื่นๆ โปรดระบุ

ข้อ	องค์ประกอบทักษะชีวิต	วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
		A	B	C	D	E	F: อื่นๆ โปรดระบุ
1	ทักษะการคิดสร้างสรรค์						
2	ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ						
3	ทักษะการตระหนักรู้ในตน						
4	ทักษะการเข้าใจผู้อื่น						
5	ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ						
6	ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล						
7	ทักษะการตัดสินใจ						
8	ทักษะการแก้ปัญหา						
9	ทักษะการจัดการกับอารมณ์						
10	ทักษะการจัดการความเครียด						

ตอนที่ 5 โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ท่านคิดว่าแต่ละประเด็นโครงสร้างต่อไปนี้มีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้สามารถเข้าถึงสิทธิและบริการของเด็กด้วยโอกาสในระดับใด

1 หมายถึง	เอือน้อยที่สุด	3 หมายถึง	เอือปานกลาง
2 หมายถึง	เอือน้อย	4 หมายถึง	เอือมาก
5 หมายถึง	เอือมากที่สุด		

การยอมรับเป็นสมาชิก โครงสร้าง	สิทธิพลเมือง	ตลาดแรงงาน	การบริการของรัฐ	การเข้าร่วมเครือข่าย ทางสังคม
กฎ/ระเบียบ/แนวปฏิบัติ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
ครอบครัว	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
สถานศึกษา	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
หน่วยงานภาครัฐ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
ภาคเอกชน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
การมีส่วนร่วม	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต ที่มุ่งเน้นการนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งต้องการความคิดเห็นของท่านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเสริมทักษะชีวิตที่จำเป็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง การตอบคำถามของท่านจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในด้านการใช้สิทธิพลเมือง การเข้าถึงบริการของภาครัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบถ้วนตามความเป็นจริงที่สุด

ตอนที่ 1 โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ท่านคิดว่าแต่ละประเด็นโครงสร้างต่อไปนี้มีส่วนร่วมที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้เข้าถึงสิทธิและบริการในด้านต่างๆ ของท่านในระดับใด

- 1 หมายถึง เอื้อน้อยที่สุด 4 หมายถึง เอื้อมาก
- 2 หมายถึง เอื้อน้อย 5 หมายถึง เอื้อมากที่สุด
- 3 หมายถึง เอื้อปานกลาง

การยอมรับเป็นสมาชิกโครงสร้าง	สิทธิพลเมือง	ตลาดแรงงาน	การบริการของรัฐ	การเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม
กฎ/ระเบียบ/แนวปฏิบัติ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
ครอบครัว	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
สถานศึกษา	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
หน่วยงานภาครัฐ	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
ภาคเอกชน	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
การมีส่วนร่วม	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

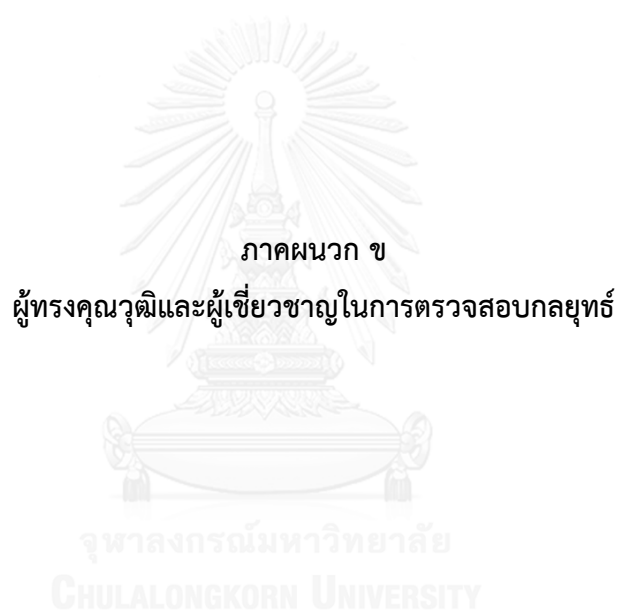
.....

.....

.....

.....

.....

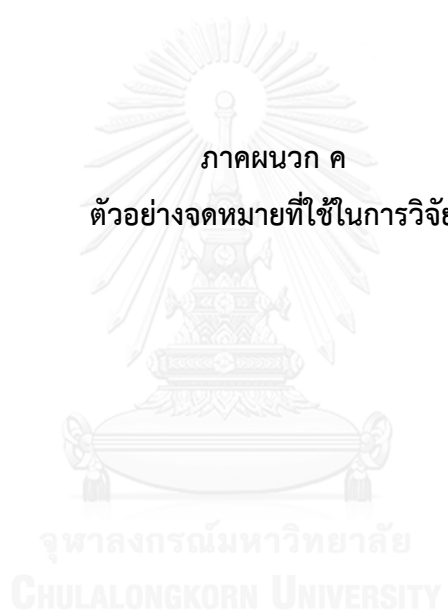

ผู้ทรงคุณวุฒิในการอภิปรายกลุ่มเพื่อพิจารณาร่างกลยุทธ์

1) นายสมมารธ ไตรวิชา	ผู้อำนวยการ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร
2) ดร.บัญญัติ จันทร์ดา
จังหวัดนครปฐม	ผู้อำนวยการ โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์
3) ดร.ณรงค์ ศิริเมือง
กาญจนบุรี	ผู้อำนวยการ โรงเรียนสมเด็จพระปิยมหาราชรมณียเขต จังหวัด
4) ดร. สุรางค์ วิสุทธีสรระ
จังหวัดลำปาง	ผู้อำนวยการ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีในพระอุปถัมภ์
5) นางสาวจันทนา ขำปัญญา	ผู้อำนวยการ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย
6) นายสมนต์ มอนไซ่	ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่
7) นายพันคำ ศรีพรม	ผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 32 จังหวัดอุบลราชธานี
8) นายสมยศ เทพนิมิตร	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์
9) นางสาวสุคนธา ศรีภา	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์
10) นายเชาวลิต รณชว	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสงเคราะห์บางกรวย
11) นางสาวสุภาภรณ์ นาคบัว	รองผู้อำนวยการ โรงเรียนสงเคราะห์บางกรวย
12) นางปฐิมา บุญปก	อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
13) นางปภัสรา ระกิติ	อาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
14) นายคมพิเนต อุ่เจริญ	นักวิชาการอิสระ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและยืนยันกลยุทธ์

1) ดร.รังสรรค์ มณีเล็ก	รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2) นางพวงมณี ชัยเสรี	ที่ปรึกษาด้านการการศึกษาพิเศษและผู้ด้อยโอกาส
3) นางณรี สุสุทธิ	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส
4) นางสาววิภาพร นิธิปรีชานนท์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา
5) ดร.พะโยม ชินวงศ์	ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

ศธ 0512.6(2771)/57- 4088

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

11 ธันวาคม 2557

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายภูริวัตรรช คำอ้ายกาวิณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม” โดยมี อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทย์กร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสำรวจ ทักษะชีวิตที่จำเป็นกับนักเรียนและครูผู้สอน ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัย ดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เนาวนิตย์ สงคราม)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 608

นายภูริวัตรรช คำอ้ายกาวิณ นิสิตผู้วิจัย โทร. 089-9245744/ e-mail: phuriwat.chula@hotmail.com

ศธ 0512.6(2791.10)/58-2391

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

15 พฤษภาคม 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 45 จังหวัดกาญจนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายละเอียดการวิจัย

ด้วย นายภูริวรรษ คำอ้ายกาวิน นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม” โดยมี อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร และรองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญ ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมเพื่อการตรวจสอบร่างกลยุทธ์ดังกล่าวในวัน ศุกร์ที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 เวลา 13.00 – 16.00 น. ณ ห้องประชุมโรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทาง วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นาวาณิตย์ สงคราม)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 612

นายภูริวรรษ คำอ้ายกาวิน นิสิตผู้วิจัย โทร. 089-9245744/ e-mail: phuriwat.chula@hotmail.com

ที่ ศธ 0512.6(2771)/57- 4078

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

11 ธันวาคม 2557

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร. สุรางค์ วิสุทธีสระ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายภูริวรรษ คำอ้ายกาวิณ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม” โดยมี อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์ วิทยากร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย พิจารณาตรวจสอบการเลือกพื้นที่การวิจัยและให้สัมภาษณ์ข้อมูล ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงาน ในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทาง วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เนาวนิตย์ สงคราม)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

งานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2681-82 ต่อ 608

นายภูริวรรษ คำอ้ายกาวิณ นิสิตผู้วิจัย โทร. 089-9245744/ e-mail: phuriwat.chula@hotmail.com

ภาคผนวก ง
แผนกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการ
เสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับ เป็นสมาชิกของสังคม

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากแนวคิดคุณภาพสังคมที่แสดงให้เห็นว่าทุกมิติล้วนมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในสังคมนั้นๆ ซึ่งมิติที่เป็นพื้นฐานในการสร้างสังคมคุณภาพที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกๆ และเป็นพื้นฐานในการพัฒนามิติอื่นๆ ได้แก่ การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม เนื่องจากการการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิพลเมืองของตนเองในสังคมได้ มีการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐอย่างทั่วถึง สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อการทำมาหากินและเลี้ยงชีพได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งยังสามารถเข้าร่วมเครือข่ายต่างๆ ในสังคม เช่น กลุ่มสวัสดิการแรงงาน เครือข่ายส่งเสริมพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น สุขภาพ การเมือง การศึกษา การเงิน เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกคนในสังคม แต่ปัจจุบันผู้ด้อยโอกาสในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่เป็นเด็กด้อยโอกาสจำนวนหนึ่งยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

จากการสำรวจพบว่ามียุวชนด้อยโอกาสทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2556 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ได้รายงานจำนวนเด็กด้อยโอกาส ทั้งหมด 4,892,063 คน จากจำนวนนี้เด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนจำนวนมากถึง 4,585,207 คน คิดเป็นร้อยละ 93.73 ของเด็กด้อยโอกาสทั้งหมด ซึ่งอยู่ในระบบการศึกษาที่รัฐพยายามให้ความช่วยเหลือในการพัฒนา นอกจากการศึกษาที่จัดโดยรัฐแล้วยังมีการจัดการศึกษาโดยองค์กรภาคเอกชนต่างๆ รวมไปถึงรัฐยังมีการพัฒนาโครงสร้างต่างๆ ในสังคมเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาและการเข้าถึงสิทธิโอกาสต่างๆ ของเด็กด้อยโอกาส เช่น มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับ แนวปฏิบัติ และการจัดสวัสดิการช่วยเหลือในด้านต่างๆ เป็นต้น แต่การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เข้าสู่สถานะมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมก็ยังไม่สามารถประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร เพราะการดำเนินการช่วยเหลือพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษายังคงมีปัญหาไม่ตอบสนองความต้องการของเด็กด้อยโอกาส (พิณสุตา สิริธรงค์ศรี, 2552; วิทยากร เชียงกุล, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ข) รวมทั้งยังมีปัญหาที่สำคัญของเด็กด้อยโอกาสในส่วนอื่น ได้แก่ ปัญหาของเด็กด้อยโอกาสที่มักจะเข้าเรียนเมื่อมีอายุมาก ทำให้เรียนช้า เข้าเรียนได้ไม่สม่ำเสมอ และมีปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคทำให้เรียนได้ไม่ค่อยดีหรือไปไม่ได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง (พิณสุตา สิริธรงค์ศรี, 2552; วิทยากร เชียงกุล, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ข) นอกจากนี้ตัวเด็กด้อยโอกาสก็ยังมีขาดทักษะ ไม่มีศักยภาพที่เพียงพอในการที่จะลุกขึ้นมาปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นให้สามารถเข้าร่วมอยู่ในสังคมปกติได้ เพราะยังขาดทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ด้วยตนเอง ทักษะชีวิตเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพเด็กด้อยโอกาสและเด็กด้อยโอกาสควรได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง

เหมาะสม (UNICEF, 2001; World Health Organization, 1997) ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554ค) ได้ดำเนินการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิตในสถานศึกษาของโรงเรียนปกติทั่วไปและสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2554) ได้จัดหลักสูตรทักษะชีวิตในสาระท้องถิ่นของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ทั่วประเทศ แต่การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวก็ยังไม่ประสบความสำเร็จและยังไม่ตรงกับความต้องการของเด็กด้อยโอกาสเท่าที่ควร จึงทำให้เด็กด้อยโอกาสยังคงเกิดความเสี่ยงและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐต่างๆ เช่น การบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ การเข้าถึงตลาดแรงงาน เป็นต้น ซึ่งเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ยังคงประสบปัญหาเนื่องมาจากตนเองไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและมีทักษะชีวิตที่ดีทำให้เกิดการเสียเปรียบในระบบการแข่งขันทางด้านแรงงาน อีกทั้งในระบบตลาดแรงงานเองก็ยังไม่มีความที่เปิดรับเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้เท่าที่ควรเช่นกัน ซึ่งยังรวมไปถึงการสูญเสียโอกาสในระบบเครือข่ายทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรหรือสมาคมทางสังคมต่างๆ ทำให้สูญเสียสิทธิประโยชน์และโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตปัจจุบัน (สำนักงานวิทยากร เชียงกูล, 2552; ศรีศักดิ์ ไทยอารี, 2546; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ก, 2554ข, 2555) จากสภาพการณ์ดังกล่าวจึงทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาตนเองของเด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะเด็กที่มีสถานะความยากจนที่มีความเปราะบางและมีความเสี่ยงค่อนข้างสูงในการก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่างๆ ตามมาและมีความแตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กยากจนที่อยู่ในสภาวะบีบคั้นของสังคมเมือง (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, 2553) ด้วยปัญหาที่มีความสำคัญนี้ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ได้ระบุว่ารัฐภาคีจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้การรักษาสิทธิเด็กให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เด็กทุกคนพึงมี (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ, 2550) ถ้าหากปล่อยปละละเลยไปอาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น ทั้งที่เกิดกับตัวเด็กเองหรือที่มีผลกระทบต่อสังคมประเทศชาติโดยรวม เกิดความเสี่ยงในเรื่องต่างๆ เช่น มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ ถูกล่อลวงละเมิดสิทธิร่างกาย จิตใจ ทางเพศ ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม เข้าสู่ภาวะเป็นเหยื่อกระบวนการค้ามนุษย์ ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมในด้านต่าง ๆ เช่น อาจจะทำให้เกิด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น (Department of State, 2014; ศรีศักดิ์ ไทยอารี, 2546; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554ก) ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาและเติมเต็มเด็กด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเริ่มจากการมีทักษะชีวิตที่ดี เพื่อการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเป็นปกติ ได้รับการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม จึงจำเป็นต้องจัดทำแผนกลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสขึ้นโดยเฉพาะ (กมลินทร์ พินิจภูวดล, 2541; ปรัชญา เวสารัชช, 2545) เพื่อแก้ปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการนำไปใช้และความไม่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติ อีกทั้ง

ยังเป็นการเอื้อประโยชน์แก่เด็กด้อยโอกาสในกลุ่มยากจนให้ได้รับการบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและได้ผลดี

กลยุทธ์การจัดการศึกษาที่ตั้นจะต้องมุ่งเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างตัวเด็กด้อยโอกาสกับโครงสร้างทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสซึ่ง Giddens (1984) ได้อธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่งนี้ในทฤษฎี Structuration ซึ่งมีการกำหนดโครงสร้าง (Structure) ของความสัมพันธ์ทางสังคมในกาลเวลาและสถานที่ต่างๆ โดยคำนึงถึงทวิลักษณ์ของโครงสร้างนั้น สำหรับโครงสร้างนี้ Giddens (1984) ระบุว่าสถาบันครอบครัว ชุมชน ชีวิตการทำงาน การศึกษา กฎระเบียบ สิทธิต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเกิดขึ้นได้เพราะปัจเจกซึ่งได้แก่การกระทำของมนุษย์หรืออาจจะเรียกว่าผู้กระทำการ (agency) ในขณะเดียวกันโครงสร้างก็เป็นตัวกำหนดชีวิตทางสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้นสองสิ่งนี้จึงต้องพึ่งพาและมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน นั่นคือการเกิดทวิลักษณ์ของโครงสร้าง (duality of structure) ทำให้โครงสร้างเป็นทั้งวิถิทางและผลลัพธ์ของการกระทำ ดังนั้นจากพื้นฐานทฤษฎี Structuration ของ Giddens ทำให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กด้อยโอกาสกับสถาบันครอบครัว ชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน สถานศึกษา รวมทั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคมที่มีส่วนกำหนดซึ่งกันและกัน ดังนั้นการที่จะพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมได้ต้องมีการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตัวเด็กด้อยโอกาสกับบริบทโครงสร้างทางสังคมที่เหมาะสม

จากสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเด็กด้อยโอกาสในปัจจุบันนั้นยังคงเป็นเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กด้อยโอกาสในกลุ่มเด็กยากจนที่อยู่ในบริบทสังคมเมืองเนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงและได้รับผลกระทบจากการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ทั้งในด้านสิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ถึงแม้ว่ารัฐจะพยายามให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กับเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่องยาวนาน แต่ปัญหาต่างๆ ก็ยังไม่ได้เบาบางหรือคลี่คลายลงไปเท่าที่ควร ด้วยเหตุเพราะเด็กด้อยโอกาสยังไม่สามารถลุกขึ้นมาตอบสนองโอกาสต่างๆ ที่รัฐพยายามหยิบยื่นให้ได้ด้วยตนเองทั้งหมด เนื่องจากเด็กเหล่านี้ยังขาดทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาศักยภาพตนเองให้มีความกระตือรือร้นสามารถกลับเข้ามาสู่สังคมปกติได้ แต่กระนั้นหากจะอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐหรือสถาบันทางสังคมแต่เพียงฝ่ายเดียว ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กด้อยโอกาสก็คงจะยังมีต่อไป ดังนั้นการให้การศึกษที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะ มีความกระตือรือร้นและศักยภาพเพียงพอที่จะก้าวเข้าไปหาโอกาสต่างๆ เพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในสังคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้ได้ด้วยตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้จัดทำกลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคมเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในกลุ่มเด็กยากจน ตลอดจนวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอกลยุทธ์ในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย วิธีการจัดการศึกษา บทบาทหน้าที่ของผู้จัดการศึกษา แหล่งทรัพยากรทางการศึกษารวมทั้งวิธีการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสประเภทยากจนเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างเด็กด้อยโอกาสกับสถาบันครอบครัว ชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน สถานศึกษา รวมทั้งระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อให้เข้าถึงสิทธิพลเมือง การบริการของรัฐ ตลาดแรงงานและเครือข่ายทางสังคม ผ่านทักษะชีวิตที่มีความเฉพาะชัดเจนและเป็นรูปธรรมง่ายต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ หรือหน่วยงานองค์กรอื่นๆ ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาหรือพัฒนาเด็กด้อยโอกาส สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงขึ้นตามบริบททางสังคมที่มีความเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์

- 1) เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส
- 2) เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนนโยบาย การบริหารจัดการในสถานศึกษา การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขฟื้นฟู ที่เกี่ยวข้องกับการเด็กด้อยโอกาสให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม
- 3) เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลโลก
- 4) เป็นแนวทางของสถานศึกษาให้เกิดความตระหนักในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้เกิดประสิทธิภาพมีประสิทธิผลอย่างเป็นระบบ

3. เป้าหมายของแผนกลยุทธ์

- 1) เด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในสถานศึกษามีทักษะชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
- 2) เด็กด้อยโอกาสในสถานศึกษาได้รับการพัฒนาส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขและฟื้นฟูให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

- 3) ระบบกลไกในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีระบบที่เป็นรูปธรรม
- 4) ต้นแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมีความชัดเจนมากขึ้น
- 5) ภาศึเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ
- 6) นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสมีการขับเคลื่อนไปอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4. นิยามปฏิบัติการ

เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ยากจนตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และตกอยู่ในสภาวะยากลำบากทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม มีสถานะที่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากประสบปัญหาต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตและพึ่งพาตนเองได้ หรือเป็นครอบครัวขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก และเกิดความเสี่ยงในบริบทสังคมเมือง

กลยุทธ์การจัดการศึกษา หมายถึง การกำหนดแนวทาง วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสประเภทยากจนให้เกิดการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถของเด็กด้อยโอกาสด้านความรู้ เจตคติ ทักษะในการปรับตัวให้สามารถพึ่งตนเองและป้องกันตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องเผชิญทั้งในชีวิตประจำวัน และอนาคตได้อย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการความเครียด

ทักษะชีวิตที่จำเป็น หมายถึง ทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่มีความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถเข้าถึงการใช้สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ในสถาบันต่างๆ ได้อย่างเป็นปกติ

การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หมายถึง การที่เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการใช้สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งการเข้าถึงการบริการทางสังคมนี้จะช่วยให้เด็กด้อยโอกาสสามารถช่วยเหลือตนเองและมีศักยภาพให้สามารถเข้าไปสู่เส้นทางของสังคมที่ดีได้อีกครั้ง

การเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม หมายถึง การสนับสนุนหรือการช่วยเหลือให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงการใช้สิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ในสถาบันต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติ

โครงสร้าง หมายถึง สิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงหรือได้รับการบริการด้านสิทธิพลเมือง ตลาดแรงงาน การบริการของรัฐและการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ กฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติ ครอบครั้ว สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและการมีส่วนร่วม

ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำ หรือความสัมพันธ์ หรือการสื่อสาร หรือการตอบสนองที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการจัดการศึกษาระหว่างเด็กด้อยโอกาสหรือผู้เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

5. กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ประกอบด้วยกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 2 บริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมมาตรการป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลยุทธ์ที่ 5 แก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 8 มาตรการ ดังนี้

1. ผลักดันนโยบายด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมชัดเจน
2. พัฒนาระบบ รูปแบบ กระบวนการ มาตรการ และกลไกการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสที่หลากหลาย
3. ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะ
4. เชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานด้านสารสนเทศรวมถึงผลักดันการพิทักษ์สิทธิเด็กด้อยโอกาสให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยร่วมกับทุกภาคส่วนทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชนและครอบครัว
5. สร้างความรู้ความเข้าใจแก่สังคมและจัดการเรียนการสอนในเรื่องมุมมองใหม่ของเด็กด้อยโอกาสที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
6. ส่งเสริมการวิจัย และการจัดการความรู้เกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายครอบคลุมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง
7. เสริมสร้างให้เด็กด้อยโอกาสมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกัน บริการทางสังคมที่รัฐจัดให้และสิทธิตามกฎหมายอย่างเสมอภาค
8. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและพิทักษ์เด็กด้อยโอกาส

กลยุทธ์ที่ 2 บริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. สร้างค่านิยมรักลูกศิษย์เหมือนลูกหลานตัวเองในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
2. กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์และเป้าหมายให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมอย่างชัดเจน
3. ส่งเสริมนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมให้เป็นจุดเน้นของสถานศึกษา
4. ปรับโครงสร้างการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีประสิทธิภาพตามบริบทของสถานศึกษา

5. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้วยการใช้ระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นเครื่องมือในการควบคุม

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. พัฒนานวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในทุกมิติ
2. ส่งเสริมให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเด็กด้อยโอกาสด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง
3. จัดกิจกรรมส่งเสริมศักยภาพเด็กด้อยโอกาสเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนและเป็นเจ้าของธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีคุณธรรมในอนาคต
4. ส่งเสริมการวิจัยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่งานอาชีพที่ยั่งยืน
5. วิจัยและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาทักษะด้านอาชีพร่วมกันระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการ
6. ส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสให้เข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและประเพณีในท้องถิ่นนอกเวลาเรียน
7. เสริมพลังและสร้างคุณค่าแก่เด็กด้อยโอกาสให้เกิดการยอมรับ มีทัศนคติที่ดีและเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมมาตรการป้องกันเด็กด้อยโอกาสด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 มาตรการ ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เท่าทันการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่และมีความเป็นสากลในฐานะพลโลก
2. ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมอย่างมีความหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและสร้างเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เสมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองด้วยการเอาใจใส่ดูแลเด็กด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง
4. เสริมสร้างความเข้าใจและการมีทัศนคติในทางบวกต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดในสังคมชุมชนและทุกภาคส่วน
5. ระดมทรัพยากรเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 5 แก้ไขและฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย 7 มาตรการ ดังนี้

1. เพิ่มทางเลือกในรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีความหลากหลายตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาส
2. จัดการศึกษาที่รองรับตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ศึกษาต่อในระดับสูงชันหรือประกอบอาชีพในอนาคตทั้งในและต่างประเทศได้อย่างเต็มตามศักยภาพ
3. ส่งเสริมและกำกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กด้อยโอกาสอย่างสร้างสรรค์
4. พัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเสริมสร้างพื้นฐานชีวิตเด็กด้อยโอกาสให้มีความพร้อมในการศึกษา
5. พัฒนาการทำงานเป็นทีมเพื่อเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของเด็กด้อยโอกาสให้ดีขึ้น
6. จัดระบบและคัดสรรหลักสูตรการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้สามารถเข้าสังคม มองโลกในแง่บวก รู้จักคิด แก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองได้
7. จัดวางระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานระหว่างบ้าน โรงเรียนและสถานประกอบการหรือภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

6. เงื่อนไขความสำเร็จ

6.1) หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบหลักต้องให้ความสำคัญ ในการจัดทำกลยุทธ์ครั้งนี้ เนื่องจากมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องให้ความสำคัญและเป็นหน่วยผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ มีการกำกับติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการเพิ่มบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเด็กด้อยโอกาสเข้ามาปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม

6.2) สถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานเพื่อให้เกิดการรองรับการขับเคลื่อนนโยบายและกลยุทธ์ทางด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับโครงสร้างของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาแบบอยู่ประจำ ให้สามารถทำงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างคล่องตัว ซึ่งอาจจะมีการปรับปรุงฝ่ายหรือกลุ่มงานรองรับการดำเนินการทางด้านนี้ให้เป็นรูปธรรม

6.3) ผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นหัวจักรที่สำคัญในการขับเคลื่อนกลยุทธ์เหล่านี้ไปสู่เป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการ นิเทศ กำกับติดตามและ

ตรวจสอบอย่างชัดเจนเป็นระบบ ตลอดจนต้องพัฒนาต่อยอดให้เกิดความยั่งยืนในสถานศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับครูและบุคลากรได้อย่างต่อเนื่อง

6.4) ครูและบุคลากร ครูและบุคลากรของแต่ละสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญร่วมกันนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติในทุกภาคส่วนของการทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง นอกจากนี้แล้วครูและบุคลากรยังต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นการเฉพาะมีความพร้อมในการเป็นครูของเด็กด้อยโอกาส

6.5) ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสเป็นเรื่องใหญ่ที่สถานศึกษาหรือแม้กระทั่งกระทรวงศึกษาธิการก็ไม่สามารถจะดำเนินการได้ด้วยตัวเองเพียงลำพัง การสร้างภาคีเครือข่ายในการร่วมมือกันทำงานทั้งในระดับกระทรวง กรม สำนักงานและสถานศึกษากับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้การดำเนินการในเรื่องนี้สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายภูริวิรัช คำอ้ายกาวิณ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 17 สิงหาคม พุทธศักราช 2521 ที่จังหวัดลำปาง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนพงษ์สวัสดิ์วิทยานูเคราะห์ และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง จบการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช 2544 และสาขาวิชาวัดและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อปีพุทธศักราช 2546 จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช 2550 และจบการศึกษาระดับปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช 2551 เข้าศึกษาในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 ปัจจุบันเป็นรองผู้อำนวยการ โรงเรียนพิบูลประชาสรรค์ กรุงเทพมหานคร